

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΚΑΙ

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΕΝ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΠΑΝΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

10 ΜΑΪΟΥ — 8 ΙΟΥΝΙΟΥ 1923

ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ — ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΔΙΟΝ. Μ. ΜΠΑΤΙΣΤΑΤΟΥ

ΘΕΟΛΟΓΟΥ - ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ 1982

ΠΡΑΚΤΙΚΑ
ΚΑΙ
ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΕΝ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΠΑΝΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

10 ΜΑΪΟΥ — 8 ΙΟΥΝΙΟΥ 1923

ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ — ΕΙΣΑΓΩΓΗ
ΔΙΟΝ. Μ. ΜΠΑΤΙΣΤΑΤΟΥ
ΘΕΟΛΟΓΟΥ - ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ 1982

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΜΕΤΑ τὴν ἀπόσπασιν τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ τὴν ἀνακήρυξίν τῆς εἰς Αὐτοκέφαλον, τὸ σημαντικώτερον γεγονός τῆς νεωτέρας Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τῆς Πατρίδος μας εἶναι ἡ Ἡμερολογιακὴ Μεταρρύθμισις. Διότι, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ προκύψαντος «Ἡμερολογιακοῦ ζητήματος», διηρέθησαν οἱ Ὁρθόδοξοι Ἕλληνες εἰς «Παλαιοημερολογίτας» καὶ «Νεοημερολογίτας», με ὄλας τὰς γνωστὰς συνετείας (Ἐκκλησιαστικάς, Κοινωνικάς, Λειτουργικάς, Νομικάς, Ἠθικάς). Ἐπὶ πλεόν ἡ διαίρεσις αὐτὴ ταλαιπωρεῖ, ἀκόμη, τὸν Ὁρθόδοξον Ἑλληνισμόν, τὸν ἀποδυναμώνει πνευματικά καὶ ἐμποδίζει τὴν ἐπιβαλλομένην πνευματικὴν τούτου ἐνότητα, κατὰ τὰς κρισίμους ἡμέρας, πού διερχόμεθα.

ΤΗΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΑΚΗΝ Μεταρρύθμισιν ἐμεθόδευσεν καὶ ἐπέβαλεν τὸ εἰς Κωνσταντινούπολιν συγκληθέν, κατὰ τὸ 1923, (Μάιος -Ἰούνιος) «Πανορθόδοξον Συνέδριον».

Τὸ «Πανορθόδοξον Συνέδριον» Κωνσταντινουπόλεως διεπνέετο ἀπὸ σφοδρὸν νεωτεριστικὸν πνεῦμα καὶ ἐπεδίωκε τὴν προσαρμογὴν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὰς «ἀπαιτήσεις» τοῦ Κόσμου, καθὼς καὶ τὴν ὑποβάθμισίν τῆς εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν Αἰρετικῶν Παρασυναγωγῶν τῆς Δύσεως. Δι' αὐτὸ καὶ ἀψησολήθη με δέσμη δλην ἀντορθοδόξων καὶ ἀντιπαραδοσιακῶν Μεταρρυθμίσεων.

Πολλὰ σύγχρονα φαινόμενα εἰς τὸν πανίερον χῶρον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὅπως ὁ Οἰκουμενισμός, ὁ Φραγκοδουλισμός κ.λ.π. «ἐξηγοῦνται» ἀπὸ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ πρόγραμμα τοῦ νοθογενοῦς «Πανορθοδόξου Συνεδρίου».

Ἡ Αἰρετικὴ Δύσις, ὡς δηλητηριώδης ἀράχνη, πλέκει, ἐπὶ ἐξήκοντα συνεχῆ ἔτη, τὸν ἰστόν τῆς συστηματικῶς καὶ ἀβιάστως, διὰ νὰ παγιδεύῃ δι' αὐτῆς καὶ θανατώνῃ, ὄχι εὐκαταφρόνητα ἔντομα, ἀλλὰ ἀγίας «ψυχὰς» (= πεταλούδας), πού ἀποζοῦν ἀπὸ τὸ οὐράνιον νέκταρ καὶ τὰ μῦρα τῶν πανευόσμων ἀνθέων τοῦ Παραδείσου τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ φέρουν ἐπὶ τῶν ἀπαλῶν περῶγων τῶν, ὡς πολῦτιμα πεπαλίσματα, τὰ αἰωνόβια στοιχεῖα τῶν ἱερῶν μας παραδόσεων.

Ἐπιβάλλεται λοιπὸν νὰ γνωρίσουν οἱ Ὁρθόδοξοι Ἕλληνες τὸ «Πανορθόδοξον Συνέδριον» Κωνσταντινουπόλεως. Ἐτσι μόνον θὰ ἀντιληφθοῦν τὴν κατὰ τῆς Ὁρθοδοξίας Αἰρεσιοπλόκον συνωμοσίαν τῆς Δύσεως.

Εἰς τὰς σελίδας τοῦ παρόντος βιβλίου π ρ ο β ἄ λ λ ε τ α ἰ τὸ «Πανορθόδοξον Συνέδριον» Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως ἀκριβῶς διεξήχθη. Διότι δὲν πρόκειται περὶ μελέτης, κριτικῆς ἢ ἱστορικῆς, ἀ ν α φ ε ρ ο μ ἔ ν η ς εἰς τὸ «Πανορθόδοξον Συνέδριον», ἀλλὰ περὶ αὐτουσίας ἀναδημοσιεύσεως τῶν Πρακτικῶν καὶ Ἀποφάσεων τοῦ Συνεδρίου τούτου.

Ὁ ἀναγνώστης, δηλαδή, θὰ «ἀνατρέξῃ» εἰς τὴν τραγικὴν Βασιλίδα τοῦ Ὀρθοδόξου Ἑλληνισμοῦ καὶ θὰ «παρακολουθήσῃ» τὰς ἐργασίας τοῦ Συνεδρίου, ἀπὸ 10/5-7/6/1923· θὰ «ἀκούσῃ» εἰσηγήσεις, συζητήσεις, προτάσεις, ἀποφάσεις, διὰ τὰ ἕ ξ α γ ἄ γ η μόνος του τὰ ἀπαραίτητα συμπεράσματα.

Ἡ δημοσίευσίς γίνεται κατὰ τὴν μέθοδον τῆς φωτοτυπικῆς ἀναπαραγωγῆς, διὰ τὰ διασφαλισθῆ ἢ πιστότης τοῦ κειμένου, διὰ πρώτην φοράν ἐκδοθέντος τὸ 1923.

ΕΜΠΝΕΥΣΤΗΣ καὶ πρωταγωνιστῆς τοῦ «Πανορθοδόξου Συνεδρίου» ἦτο ὁ, ὑπὸ ἀνωμάλους καὶ ἀντικανονικὰς συνθήκας, ἀναρριχηθεὶς εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον Κωνσταντινουπόλεως Μελέτιος Δ΄ ὁ Μεταξάκης.

Ποῖος ὑπῆρξεν ὁ Μελέτιος Μεταξάκης;

Ὁ κατὰ κόσμον Ἐμμανουὴλ Μεταξάκης ἐγεννήθη τὴν 21ην Σεπτεμβρίου 1871 εἰς τὸ χωρίον Παρσαῶς τοῦ Λασηθίου Κρήτης καὶ ἀπέθανεν εἰς τὸ Κάϊρον τὴν 28ην Ἰουλίου 1935.

Οἱ σημαντικώτεροι σταθμοὶ τῆς ἐξ 64 ἐτῶν ἐγκοσμίου διαδρομῆς του εἶναι οἱ ἑξῆς: 1889 ἱεροσπουδαστῆς εἰς Ἱερατικὴν Σχολὴν Σταυροῦ Παναγίου Τάφου· 1892 χειροτονεῖται διάκονος μετονομαζόμενος εἰς Μελέτιον· 1900 ἀποφοιτᾷ ἀπὸ τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν Σταυροῦ καὶ διορίζεται, ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Δαμιανοῦ, Γραμματεὺς τῆς Συνόδου· 1908 ἐκδιώκεται, ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Δαμιανοῦ, ἀπὸ τοὺς Ἁγίους Τόπους, ὁμοῦ μετὰ τοῦ τότε Ἀρχιμανδρίτου Χρυσσοστόμου Παπαδοπούλου, δι' ἀντιαγιοταφικὴν δραστηριότητα· 1910 ἐκλέγεται Μητροπολίτης Κιτίου Κύπρου.

Τὸ 1918 καταλαμβάνει, τῇ παρεμβάσει ἰσχυρᾶς Πολιτικῆς Παρατάξεως, τὸν Ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον Ἀθηνῶν, ἀπομακρυνθέντος τοῦ Κανονικοῦ Ἀρχιεπισκόπου Θεοκλήτου λόγω τῆς ἐπελθούσης Πολιτειακῆς μεταβολῆς· 1921 (Φεβρουάριος) ἀπομακρύνεται τοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ θρόνου Ἀθηνῶν καὶ μεταβαίνει εἰς Ἀμερικὴν. Κατὰ πληροφορίαν τοῦ εἰς Οὐάσιγκτων Ἑλληνοῦ Πρεσβευτοῦ πρὸς τὸν Γενικὸν Διοικητὴν Θεσσαλονίκης, ὁ Μελέτιος Μεταξάκης εὕρισκόμενος εἰς Ἀμερικὴν «προῆλθεν εἰς συνεννόησιν μετὰ τοῦ Σέρβου, Ρώσου καὶ Οὐγγρου Ἐπισκόπου Ἀμερικῆς, πρὸς ὀργάνωσιν Ἀυτοκεφάλου Ἐκκλησίας Ἀμερικῆς» καὶ ὅτι ἔλαβεν μέρος εἰς Λειτουργίαν Ἀγγλικανῶν, «εἰς Ἀγγλικανικὸν Ναόν, συμπροσευχηθεὶς γονυκλινῆς πρὸ τῆς Ἁγίας Τραπέζης»¹. Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1921 μετὰ τὴν ἀπροσχημάτιστον παρέμβασιν ἰσχυρᾶς Πολιτικῆς Παρατάξεως, μετὰ τὴν ἀνεπίτρεπτον ἀνάμειξιν τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὑπὸ δραματικὰς συνθήκας Ἐθνικοῦ Διχασμοῦ «ἐκλέγεται», δι' ἀσημάντων ψήφων, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.

Τὸ 1923 (10/5 - 7/6) συγκαλεῖ ὁ Μελέτιος Μεταξάκης, εἰς Κωνσταντι-

νούπολιν, τὸ «Πανορθόδοξον Συνέδριον». Τὴν 1ην Ἰουνίου 1923 συγκροτεῖται Κληρικολαϊκὸν Συλλαλητήριον, τὸ ὁποῖον ἐξελίσσεται εἰς ἐπιδρομὴν ἐναντίον τῶν Πατριαρχείων, μὲ σκοπὸν τὴν καθαίρεσιν τοῦ Μελετίου Μεταξάκη καὶ τὴν ἀπομάκρυνσίν του ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὴν 10ην Ἰουλίου 1923 ἐγκαταλείπει τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὑπὸ τὸ πρόσχημα ἀναρρωτικῆς ἀδείας. Τὴν δὲ 20ὴν Σεπτεμβρίου 1923, κατόπιν πιέσεως τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆ μεσολαβῆσει τοῦ τότε Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, ὑποβάλλει τὴν παραίτησίν του ἐκ τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου.

Τὸ 1926 (20/5) ἐκλέγεται Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας. Τὸ 1930 ἡγεῖται Ὁρθοδόξου Ἀντιπροσωπείας εἰς Λάμπεθ πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς «ἐνώσεως» τῶν Ἀγγλικανῶν μὲ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν.

Τέλος τὸ 1935 (28/7) ἀπέθανεν καὶ ἐτάφη εἰς Κάϊρον.

ΔΙΑ τὸν Μελέτιον Δ' Μεταξάκην διευτώθησαν, μεταξὺ καὶ ἄλλων, αἱ ἐξῆς κρίσεις παρὰ λογίων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους ἀνδρῶν:

1. Ὁ ἀείμνηστος Μητροπολίτης Κερκύρας καὶ Παξῶν Μεθόδιος Κοντοστᾶνος: «Ἄλλ' ὁ ἐξ Ἀγίων Τόπων φυγὰς Μελέτιος Μεταξάκης, ὁ ἀπὸ Κιτίου, ἀπὸ Ἀθηνῶν, ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως καὶ εἶτα Ἀλεξανδρείας, ἀστατον καὶ ἀνήσυχον φιλαρχίας πνεῦμα, κακὸς δαίμων, καὶ ἀπὸ Ἀλεξανδρείας δὲν ὤκνησεν εἰς προσπάθειαν, ἵνα ἐπιβληθῆ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων»²

2. Ὁ κορυφαῖος Ἐθνικός μας ἱστορικός Κων/νος Παπαρρηγόπουλος: «Κατὰ τὰς δυσκόλους ταύτας στιγμὰς ἐπῆλθεν ἡ χηρεία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου...Εἰς διαδοχὴν αὐτοῦ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει εὐρισκόμενοι «Ἀμυνίται» (Βενιζελικοὶ βαθμοῦχοι παραιτηθέντες τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ καταφυγόντες αὐτόσε) ἐν συνεννοήσει καὶ μετὰ τινῶν ἐκ τῶν μητροπολιτῶν τοῦ κλίματος καὶ τῶν λαϊκῶν μελῶν ἐξέλεξαν, μὴ τηρήσαντες τοὺς τύπους τῆς Μ. Ἐκκλησίας, Πατριάρχην τὸν ἀναγκασθέντα εἰς παραίτησιν ἅμα τῇ ἀλλαγῇ τοῦ ἐν Ἀθήναις καθεστῶτος μητροπολίτην Ἀθηνῶν καὶ ἐν Ἀμερικῇ διαμένοντα Μελέτιον Μεταξάκην...»³

3. Ὁ Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Παῦλος Καρολίδης: «Τὸ βίαιον πέρασμα τοῦ Μελετίου ἐκρήμνισε τὸ Πατριαρχεῖον. Καὶ μόνον ὁ τρόπος τῆς ἐκλογῆς τοῦ Μελετίου, ὡς ἐγίνετο αὐτή, εἶναι ἱκανὸς νὰ πείσῃ πόσον συνετάραξεν τὴν Ἐκκλησίαν ὁ Μελέτιος. Ὑπέστη βαθὺν κλονισμόν ἡ Ἐκκλησιαστικὴ καὶ Ἐθνικὴ ἱερότης καὶ τιμή...»⁴

4. Ὁ ἱστοριογράφος στρατηγὸς Π. Κοντογιάννης: «Τὸν Μελέτιον Μεταξάκην δὲν ἐνδιαφέρει ἄλλο ἢ ἡ μικροπολιτικὴ, συνεπεία τῆς ὁποίας ἀνήλθεν εἰς τὸ ὑπατον Ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα... καὶ οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν εἰς τὴν πτώσιν τοῦ μεγάλου Ἐθνικοῦ ἡμῶν ἐν Τουρκίᾳ τῶν Ὁρθοδόξων προποργίου, τοῦ ἡμετέρου Πατριαρχείου»⁵

² Ἀπὸ τὰς προχείρως σταχυολογηθείσας αὐτὰς παρατηρήσεις, περὶ τοῦ

έμπνευστοῦ καὶ πρωταγωνιστοῦ τοῦ «Πανορθόδοξου Συνεδρίου», προκύπτει ὅτι ὁ Μελέτιος Μεταξάκης ἐζημίωσε τὸν Ὀρθόδοξον Ἑλληνισμόν. Ἡ δὲ ζημία αὐτὴ δὲν ἀντισταθμίζεται μὲ τὰς «προσφοράς» του εἰς τοὺς διαφόρους ἐπὶ μέρους τομεῖς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς του δραστηριότητος (ἐκδοσις περιοδικῶν, ὀργάνωσις Σχολείων κ.τ.λ.), διότι-ὅπως παρατηρεῖ ὁ ἀείμνηστος Μητροπολίτης Κερκύρας καὶ Παξῶν Μεθόδιος— ὑπῆρξεν «ἄστατον καὶ ἀνήσυχον φιλαρχίας πνεῦμα, κακὸς δαίμων». Τὴν κρίσιν τοῦ ἀειμνήστου Ἱεράρχου Κερκύρας ἐπιβεβαιώνει καὶ τοῦτο· ὁ Μελέτιος Μεταξάκης, μετὰ τὴν παραίτησίν του ἀπὸ τὸ ἀξίωμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, δὲν ἐδίστασε νὰ συλλάβῃ τὸ ἀντεθνικὸν καὶ φιλότουρκον σχέδιον τῆς μεταφορᾶς τῆς ἔδρας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ μὴ στερηθῇ τὸν τίτλον τοῦ «Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου». Εὐτυχῶς ὅτι ὁ πρὸς ὃν ἀπηυθύνθη μακαριστὸς Μητροπολίτης Ρόδου Ἀπόστολος ἠρνήθη νὰ συνεργήσῃ εἰς τὴν συνωμοσίαν.

ΑΛΛ' ὁ Μελέτιος Μεταξάκης ἐνόσει καὶ περὶ τὴν Ὀρθόδοξον Πίστιν. Ἀμφέβαλλε διὰ τὴν μοναδικότητα τῆς Ὀρθοδοξίας. Ἔτσι: συνεπροσεύχετο ἀδιστάκτως μὲ Αἰρετικούς (Ἀγγλικανούς) ἀπετόλμησεν Μυστηριακὴν ἐπικοινωνίαν μαζί των· ἀνεγνώρισε «ἄνευ ὄρων καὶ ἄνευ οἰκονομίας τὸ κῦρος τῶν Ἀγγλικανικῶν Ἐκκλησιῶν»⁸, καθὼς καὶ τὴν ἱερωσύνην των· ἦτο, δηλαδή, Οἰκουμενιστῆς καὶ πρὸ Ἀθηναγόρου «Ἀθηναγόρας»!

Δι' ὄλους αὐτοὺς τοὺς λόγους θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχε καθαιρεθῆ, ἔστω καὶ μετὰ θάνατον.

Ἐπὶ πλέον ἡ ἀθρόα «ἐκλογή» του ὡς Ἠγέτου Τοπικῶν τῆς Ὀρθοδοξίας Ἐκκλησιῶν (δὲν ἐπρόφθανε νὰ «παραιτηθῆ» ἢ νὰ ἐκδιωχθῆ, καὶ ἀμέσως ἐξελέγετο!)· ἡ προσήλωσίς του πρὸς τὸν Ἀγγλικανισμόν· ἡ ἐκτροπὴ του ἀπὸ τὴν Ὀρθόδοξον πορείαν· ἡ ὑπερπροστασία του ἀπὸ τὴν Ἀγγλικὴν Πολιτικὴν δικαιολογουὶν τὴν ἐπικρατοῦσαν γνώμην ὅτι ὁ Μελέτιος Μεταξάκης ἦτο καὶ Μασόνος.

Τοιοῦτος λοιπὸν ὑπῆρξεν ὁ ἐμπνευστὴς καὶ πρωταγωνιστὴς τοῦ «Πανορθόδοξου Συνεδρίου» Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸ 1923.

ΚΑΙΡΟΣ νὰ διατυπώσωμεν καὶ ὀλίγας εἰσαγωγικὰς σκέψεις δι' αὐτὸ τοῦτο τὸ «Πανορθόδοξον Συνέδριον».

Καὶ ἐν πρώτοις ἦτο κατάλληλος ἡ στιγμή διὰ τὴν σύγκλησιν ἐνὸς τοιούτου, δι' Ἐκκλησιαστικὰς μεταρρυθμίσεις, Συνεδρίου;

Ὁ Ὀρθόδοξος Ἑλληνισμὸς, αἰμορραγῶν ἀπὸ τὴν ξενοκίνητον μάχαιραν τοῦ Ἐθνικοῦ Διχασμοῦ, ἔδιδε τὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα εἰς τὴν Ἐθνοφυλετικὴν του κοιτίδα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὑπὸ συνθήκας δ ρ α μ α τ ι κ ᾶ ς.

Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας εὕρισκετο ὑπὸ τὸν τραγικὸν καὶ Νερῶνειον διωγμὸν τῶν Μπολσεβίκων.

Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Βουλγαρίας εὕρισκετο ἐκτὸς Ἐκκλησιαστικῆς Κοινωνίας, λόγῳ τοῦ τότε Σχίσματος («Ἐξαρχιακῶ»).

Ἡ στιγμή λοιπὸν ἦτο τελείως ἀκατάλληλος.

Αἱ «Μεταρρυθμίσεις» ἐξετάζονται καὶ συζητοῦνται εἰς εἰρηνικὰς καὶ ἡρέμους ἐποχάς, ὅπως ἀκριβῶς αἱ χειρουργικαὶ ἐπεμβάσεις ἐπιχειροῦνται ὅταν ὁ ἀσθενὴς δὲν ἔχη πυρετόν.

Πέραν ὁμοῦ αὐτοῦ, τὸ «Πανορθόδοξον Συνέδριον», ὡς θεσμὸς συζητήσεως καὶ λήψεως ἀποφάσεων ἐπὶ Ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων, εἶναι Ὁρθόδοξος;

Ἐκ τῆς μελέτης τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ τῆς Παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας προκύπτει ὅτι ἀποκλειστικὸς θεσμὸς μελέτης Ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων καὶ ἐπιλύσεως αὐτῶν εἶναι ἡ Σύνοδος ἐξ Ἐπισκόπων, ἔχοντων ποιμνιον καὶ ἀσκούντων Ἐκκλησιαστικὴν Διοίκησιν, (ὄρα: ΑΖ' Ἀποστολικῶν, Ε' τῆς Πρώτης Οἰκουμενικῆς, ΙΘ' τῆς Τετάρτης Οἰκουμενικῆς, ΣΤ' τῆς Ἐβδόμης Οἰκουμενικῆς).

Τὰ λεγόμενα «Συνέδρια», «Συνελεύσεις», «Συμβούλια Ἐκκλησιῶν», «Συμπόσια» ἀποτελοῦν κοσμικὰς ἐπινοήσεις καὶ προτεσταντικὸς θεσμοὺς. Ἀλλὰ καὶ ἡ συμμετοχὴ Ἐπισκόπων χωρὶς Ἐπισκοπὰς καθιστᾷ ἀμφίβολον τὴν Κανονικότητα καὶ αὐτῆς, ἀκόμη, τῆς Συνόδου καί, ὡς ἐκ τούτου, ἀκύρους τὰς ληφθησομένας ἀποφάσεις.

Καὶ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς τὸ «Πανορθόδοξον Συνέδριον» Κωνσταντινουπόλεως εἶναι ἓνας Σατανικὸς Νεωτερισμὸς, τὸν ὁποῖον ὑπόυλως εἰσήγαγεν ὁ Μελέτιος Μεταξάκης, διὰ τὴν ἀχρηστεύσῃ τὸ Συνοδικὸν σύστημα, δι' οὗ ἀνεκάθεν ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐξεφράσθη, ἔλυσε τὰ κατὰ καιροὺς προβλήματα καὶ κατήγαγε τὴν περιφανῆ, κατὰ πασῶν τῶν Αἱρέσεων νίκην τῆς.

Καί, δυστυχῶς, τὸ ἐπέτυχε!

«ΤΟ ΠΑΝΟΡΘΟΔΟΞΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ» Κωνσταντινουπόλεως ἀπέτελεσε τὸ πρῶτον μοιραῖον «ἄνοιγμα» εἰς τὰ τεῖχη τῆς Ὁρθοδοξίας.

Δι' αὐτοῦ εἰσῆλθεν ἤδη ὁ «Δούρειος Ἴππος» τοῦ Οἰκουμενισμοῦ καὶ ἀπὸ τὴν κοιλίαν του ἐξέρχονται οἱ ποικιλῶν μοι ψευδοπροφήται τοῦ Βάαλ καὶ κατακρημνίζουν τὰ ἱερά τῆς Ὁρθοδοξίας, διὰ τὴν κτίσῃ, ἀπὸ τὰ ἐρείπια τῆς, τοὺς βωμοὺς καὶ τὰ ἁλτάρια τῆς Αἱρέσεως καὶ τῆς Πλάνης.

Ἀλλοίμονον εἰς τὸν Ὁρθόδοξον Ἑλληνισμόν.

Ἡ ἐπανεκδοσις τῶν «Πρακτικῶν καὶ τῶν Ἀποφάσεων» τοῦ «Πανορθόδοξου Συνεδρίου» Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 1923 ἀποτελεῖ μίαν «μνήμην σεβασμοῦ» πρὸς τὴν τραγωδίαν τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς, διότι καὶ τὸ «Συνέδριον» εἶναι μία ζημία μέσα εἰς τὴν γενικωτέραν ἐκείνην καταστροφήν.

Ἄς τὸ μελετήσῃ «χωρὶς φόβον καὶ χωρὶς πάθος» ὅλοι οἱ Ὁρθόδοξοι Ἕλληνες, διότι τὸ ἔγκλημα Μελετίου Μεταξάκη συνεχίζεται, διὰ τοῦ ἐπιδιωκομένου κοινοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Μ. ΜΠΑΤΙΣΤΑΤΟΣ
ΘΕΟΛΟΓΟΣ - ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΗΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΙΣ ΤΑ ΟΠΟΙΑ
ΑΝΑΦΕΡΕΤΑΙ Η ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΤΙΤΛΟΣ	ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΑ
1. «ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ» Κ. Παπαρρηγοπούλου	Ι.Ε.Ε.
2. «ΝΕΑ ΣΙΩΝ» Περιοδικόν Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων	Ν.Σ.
3. «ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΑΙ ΣΕΛΙΔΕΣ» Δ. Μαυροπούλου	Π.Σ.
4. «ΟΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΑΙ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ» Προκοπίου Τσιμάνη, Ἡπειρώτου.	Π.Κ.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΑΙ

1. Π.Σ.	σ.	176
2. Ν.Σ.	σ.	115 (1956). ἔτος ΜΗ' τ. ΝΑ)
3. Ι.Ε.Ε.	σ.	321 (τ. Ζ2)
4. Π.Σ.	σ.	166
5. Π.Σ.	σ.	166-167
6. Π.Κ.	σ.	282 (τ.Β)

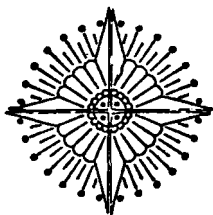
ΠΡΑΚΤΙΚΑ
ΚΑΙ
ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΕΝ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΠΑΝΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

(10 ΜΑΪΟΥ - 8 ΙΟΥΝΙΟΥ 1923)

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ
ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

1923

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος μηνὸς Φεβρουαρίου ἐγένετο ὑπὸ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ΜΕΛΕΤΙΟΥ τοῦ Δ΄. πρότασις πρὸς τοὺς Μακαριωτάτους καὶ Σεβασμιωτάτους Προέδρους τῶν ἁγίων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν περὶ καταρτισμοῦ Ἐπιτροπῆς ἐξ ἀντιπροσώπων ἑνὸς ἢ δύο ἐκάστης αὐτῶν, πρὸς μελέτην τοῦ τε Ἡμερολογιακοῦ καὶ εἴτινος ἄλλου ἐπειγούσης μορφῆς πανορθόξου ζητήματος. Τὴν πρότασιν ταύτην ἀποδεχθεῖσαι αἱ πλείονες τῶν ἐν λόγῳ Ἐκκλησιῶν ὠνόμασαν τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῶν, οἵτινες ὡς «Συνέδριον Πανορθόδοξον» ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου συνελθόντες καὶ τὰ προβληθέντα ἐνώπιον αὐτῶν ζητήματα συζητήσαντες καὶ ἐκμελετήσαντες διετύπωσαν ἐν ψηφίσμασι τὰς ἀποφάσεις αὐτῶν. Τὰ πρακτικὰ τῶν συζητήσεων καὶ τὰς ἀποφάσεις τοῦ Συνεδρίου τούτου δημοσιεύομεν ἐν τῷ παρόντι τόμῳ.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1923.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Πρὸς τοὺς Μακαριωτάτους καὶ Σεβασμιωτάτους Προέδρους
τῶν Ἀγίων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν Ἀλεξανδρείας,
Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων, Σερβίας,
Κύπρου, Ἑλλάδος καὶ
Ρουμανίας.

Ἀριθ. | Πρωτ. 872
| Διεκπ. 467

Μακαριώτατε καὶ Ἀγιώτατε κ.τ.λ.

Πολλὰ εἰσὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα τὰ μίαν μὲν ἢ πολλὰς ἢ καὶ πάρας τὰς ἐπὶ μέρους Ἀγίας Ἐκκλησίας ἀπασχολοῦντα, μὴ ἄλλως δὲ διευθετηθῆναι δυνάμενα εἰ μὴ ἐξ ἀποφάσεως κοινῆς τῆς ὅλης Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Πολλὰ δὲ ὄντα καὶ πρότερον, ηὔξηθησαν, ὡς γε εἰκὸς, ἐν τοῖς ἐσχάτοις τούτοις καιροῖς, ἐν οἷς τὸ ρευστὸν τῶν ἐγκοσμίων ὑπερέβη τὴν ἑαυτοῦ φύσιν. Διὰ τοῦτο πολλαχόθεν ὑποδέδεικται οὐχ ὡς χρήσιμον ἀπλῶς ἀλλὰ καὶ ὡς ἀναγκαῖον, τὸ ἐπιληφθῆναι τῆς τούτων μελέτης καὶ ἐπιζητηθῆναι τὴν κοινὴν ἐπ' αὐτῶν τῆς ὅλης Ἐκκλησίας διάσκεψιν ἐπὶ τῷ τέλει κανονικῆς αὐτῶν ἐπιλύσεως.

Ἐκ τῶν ἀπὸ κοινῆς ἀποφάσεως ρυθμιστέων ζητημάτων ἐστὶ καὶ τὸ τοῦ Ἡμερολογίου, ἀπὸ πολλοῦ μὲν κείμενον, μείζονα δὲ ἐφ' ἡμῶν τὴν σπουδαιότητα προσλαβόν. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ἁμαρτωλοῖς τῶν γενικῶν πολέμων καιροῖς προδηλοτέρᾳ κατέστη ἡ ἀνάγκη τῆς χρήσεως ἐνὸς κοινοῦ μετὰ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς ἡμερολογίου, πάντα τὰ Ὁρθόδοξα Κράτη, τέως ἐν ἀναμονῇ τῆς ἐπιτεύξεως τρίτου τινὸς κρείττονος ἡμερολογίου διατελοῦντα, προεθυμήθησαν προσχωρῆσαι ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὸ Εὐρωπαϊκὸν Ἡμερολόγιον.

Καὶ ἀφῆκε μὲν ἡ κρατικὴ αὕτη πρὸς τὸ Γρηγοριανὸν Ἡμερολόγιον προσχώρησις ἄθικτον τὸ ἐορτολόγιον τῆς Ἐκκλησίας, τῆς χρήσεως τοῦ νέου ἡμερολογίου κηρυχθείσης ἐν ἰσχύϊ διὰ

μόνας τὰς κοσμικὰς σχέσεις, πρόδηλον μέντοι ἐστὶν ὅτι οὐ μικρὰ προσγίγνεται ἐν τῷ βίῳ ἢ δυσκολία ἐκ τῆς χρήσεως δύο ἡμερολογίων ἰδίᾳ ἐν κοινῶνι, ἧς τὸ ἐκκλησιαστικὸν σύνολον ἀπαρτίζει τὴν πλειοψηφίαν τοῦ Κρατικοῦ Ὁργανισμοῦ. Διὰ τοι τοῦτο καὶ πανταχόθεν ἐκφέρεται εὐχὴ καὶ παράκλησις πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ὅπως ἐξευρεθῆ τρόπος ἐπικρατήσεως ἑνὸς καὶ μόνοῦ ἡμερολογίου ἐν τε τοῖς κοσμικοῖς καὶ τοῖς θρησκευτικοῖς, οὐ μόνον πρὸς ἀρμονίαν αὐτοῦ τούτου τοῦ ὀρθοδόξου πρὸς ἑαυτὸν ὡς τε πολίτην καὶ χριστιανὸν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐξυπηρέτησιν, ἐν γε τούτῳ τῷ μέρει τῆς παγχριστιανικῆς ἐνότητος, πάντων τῶν ἐπικαλουμένων τῷ ὀνόματι Κυρίου ἐορταζόντων τὴν αὐτὴν ἡμέραν τὴν Γέννησιν αὐτοῦ καὶ τὴν Ἀνάστασιν.

Καὶ ἕτερος δὲ λόγος οὐχ ἡσσοнос τῶν προειρημένων σπουδαιότητος καθίστησιν ἀναγκαίαν καὶ δὴ καὶ ἐπειγούσης μορφῆς τὴν κοινὴν τῶν Ἀγίων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν σκέψιν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τοῦ Ἡμερολογίου. Ἐν πολλαῖς βιομηχανικαῖς χώραις τῆς Εὐρώπης καὶ μάλιστα τῆς Ἀμερικῆς εἰσὶν ἤδη ἐγκατεστημένοι πολλοὶ μυριάδες Ὁρθοδόξων ἀποδήμων, ἐκ πασῶν, ὡς εἶπειν, τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν προερχόμενοι. Πάντες οὗτοι, ὄντες ἠναγκασμένοι ἀργεῖν κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν θρησκευτικῶν ἐορτῶν τοῦ Γρηγόριανου Ἡμερολογίου, συνῶδὰ τῷ κανονισμῷ τοῦ ἐργαστηρίου, ἢ οὐδαμῶς ἐορτάζουσι τὰς τῆς Ἐκκλησίας αὐτῶν ἐορτάς ἢ ἐορτάζουσιν ἐπὶ προδήλῳ ζημίᾳ τῶν ὑλικῶν αὐτῶν συμφερόντων. Τῶν ἐν Ἀμερικῇ δὲ μόνον Ὁρθοδόξων ὑπερβαινόντων ἤδη τὸν ἀριθμὸν τῶν δύο ἑκατομμυρίων, ἐπιβάλλεται τῇ ποιμαίνουσῃ Ἐκκλησίᾳ ὡς καθήκον ἱερὸν ἢ περὶ ρυθμίσεως τοῦ ἐορτολογίου ἀπὸ γε τῆς ἀπόψεως ταύτης μέριμνα.

Ἀπευθυνόμενοι τοίνυν πρὸς τοὺς Μακαριωτάτους καὶ Σεβασμιωτάτους Προέδρους τῶν Ἀγίων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, παρακαλοῦμεν. Αὐτοὺς ὅπως εὐρεσθηθῶσι συγκατατεθῆναι εἰς τὸν καταρτισμὸν Ἐπιτροπῆς ἐξ ἀντιπροσώπων ἑνὸς ἢ δύο ἐκάστης αὐτῶν, ἧτις συνερχομένη ἐν Κωνσταντινουπόλει εὐθύς μετὰ τὴν προσεχῆ τοῦ θείου Πάσχα ἐορτὴν, μελετήσῃ μὲν ἐμπεριστατωμένως

τό τε ἡμερολογιακὸν καὶ εἴ τι ἄλλο ἐπειγούσης μορφῆς πανορθόδοξον ζήτημα, ὑποδείξει δὲ καὶ τὸν τρόπον τῆς τούτων κανονικῆς ἐπιλύσεως, εἴ γε δηλονότι ἀναγκαῖόν ἐστι συνελθεῖν τοιάνδε ἢ τοιάνδε Σύνοδον, ἣ ἀρκεῖ εἰς λύσιν κανονικὴν διὰ τινὰ ἐξ αὐτῶν καὶ μόνη ἢ συνοδικὴ ἐκάστης ἐπὶ μέρους Ἐκκλησίας ἀπόφασις.

Ἐπὶ τῇ βεβαίᾳ ἐλπίδι, ὅτι ἡ ὑμετέρα ἀγαπητὴ ἡμῖν Μακαριότης εὐαρεστηθήσεται πρὸ μὲν τῶν ἑορτῶν τοῦ θείου Πάσχα γνωρίσαι ἡμῖν τὴν ἀποδοχὴν τῆς ἡμετέρας προτάσεως, εὐθύς δὲ μετὰ τὰς ἑορτὰς καὶ ἀποστεῖλαι τὸν ἀντιπρόσωπον Αὐτῆς, περιπτυσσόμεθα Αὐτὴν ἐν ἀγάπῃ πολλῇ καὶ διατελοῦμεν.

αγκύ. Φεβρουαρίου γ'.

Τῆς Ὑμετέρας περισπουδάστου Μακαριότητος
ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς
καὶ ὄλως πρόθυμος

† Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

А.

П Р А К Т И К А

ΕΠΙΣΗΜΟΣ ΕΝΑΡΞΙΣ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ
ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

Προεξαρχούσης τῆς **Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Μελετίου τοῦ Δ΄** καὶ παρουσιαζόντων τῶν Σεβ. μελῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τῶν ἐντιμοτάτων κ. κ. Συμβούλων, τῶν Τμηματάρχων τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς καὶ πολλῶν ἐγκρίτων κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν ἐγένετο σήμερον Πέμπτη, ὥραν 10 1]2 π. μ., 10ην τοῦ μηνὸς Μαΐου 1923, ἐν τῇ Μεγάλῃ Αἰθούσῃ τοῦ Θρόνου τῶν Πατριαρχείων ἡ ἐπίσημος ἐναρξίς τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἀποτελουμένης ἐκ τῶν κάτωθι:

τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κυζίκου κ. **Καλλινίκου** καὶ τοῦ καθηγητοῦ τῆς Θεολογίας ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ Χάλκης κ. **Βασιλείου Ἀντωνιάδου**, ἀντιπροσωπευόντων τὴν Ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως,

τοῦ ἐνταῦθα παρεπιδημοῦντος Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Κισνοβίου καὶ Χοτίνης κ. **Ἀναστασίου**, συμπαραστατουμένου καὶ ὑπὸ τοῦ ἐνταῦθα ἐπίσης παρεπιδημοῦντος Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀλεουτίδων Νήσων καὶ Βορείου Ἀμερικῆς κ. **Ἀλεξάνδρου**, διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρωσσίας, κατ' αὐτεπάγγελτον πρόσκλησιν αὐτῶν ἀπὸ μέρους τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως,

τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μαυροβουνίου καὶ Παραθαλασσίας κ. **Γαβριήλ** καὶ τοῦ καθηγητοῦ τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς Μηχανικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Βελιγραδίου Δρος **Μιλούτεν Μελάνκοβίτς**, διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Σερβίας,

τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Νικαίας κ. **Βασιλείου** διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κύπρου,

τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Δυρραχίου κ. **Ἰακώβου**, διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος

καὶ τοῦ πανοσιολ. ἀρχιμανδρίτου κ. Ἰουλίου Σκριμπάν μετὰ τοῦ Γέρουσιαστοῦ κ. Πέτρου Δραγγίτς, ὡς τεχνικοῦ συμβούλου, διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρουμανίας,

μετὰ γραμματέως τοῦ Ἀρχιμανδρίτου κ. Γερμανοῦ, Ἀρχι-
γραμματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

Προηγῆθη ἱεροτελεστία κατὰ τὸ κάτωθι πρόγραμμα:

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἐνδυθείσα μανδύαν, ἐπιτραχήλιον καὶ ὠμόφορον καὶ κρατοῦσα τὴν ποιμαντικὴν ράβδον ἐποίησεν «εὐλο-
γητὸν» ἱσταμένη ἐπὶ τῶν βαθμίδων τοῦ Θρόνου. Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν
Πατριαρχικῶν χορῶν ψαλμωδίαν («Χριστὸς Ἄνέστη» ἐκ γ'. καὶ
τῶν τροπαρίων «Εὐλογητὸς εἶ Χριστέ», «Ὅτε καταβάς» καὶ τοῦ
«Βασιλεῦ Οὐράνιε», προεξάρχοντος τοῦ Παναγιωτάτου Πατριάρχου),
ὁ Δευτερεύων καὶ ὁ Τριτεύων ἐδεήθησαν ἐναλλὰξ «ὑπὲρ τοῦ Ἀρχιε-
πισκόπου, ὑπὲρ τῶν Πατριαρχῶν, τῶν Μητροπολιτῶν, τῶν Ἀρχιε-
πισκόπων, τῶν Ἐπισκόπων τῆς Μιᾶς Ἁγίας Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας
καὶ πάσης τῆς ἐν Χριστῷ ἡμῶν ἀδελφότητος, καὶ ὑπὲρ εἰρήνης καὶ
ἀγαθῆς καταστάσεως τοῦ σύμπαντος κόσμου, εὐσταθείας τῶν ἀγί-
ων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως», μεθ' ἧς ἡ
Α. Θ. Παναγιότης ἀνέγνω τὴν ἐξῆς εὐχὴν:

«Χριστέ, τὸ φῶς, ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ, ὁ εἶπὼν «ὁπου εἰσὶ
δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι ἐν τῷ ὀνόματί μου ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐ-
τῶν», γενοῦ μεθ' ἡμῶν τῶν ταπεινῶν δούλων Σου, τῶν συνηγμένων
ἐν τῷ Σῷ ὀνόματι ὡς ἐκ προσώπου πασῶν τῶν Ἁγίων Σου Ἐκκλη-
σιῶν. Πλήρωσον τὰς καρδίας ἡμῶν τῆς ἀγάπης Σου καὶ καταύγα-
σον τὰς διανοίας ἡμῶν τῷ φωτὶ τῶν προσταγμάτων Σου. Γενοῦ ἡ-
μῖν βοηθὸς καὶ ἀντιλήπτωρ ἐν τῷ ἐκζητεῖν τὰς ὀρθὰς καὶ δικαίας
ἐπιλύσεις τῶν πρὸς ἔρευναν πρὸ ἡμῶν κειμένων ἐκκλησιαστικῶν ζη-
τημάτων καὶ κατευθυνθείησαν αἱ σκέψεις ἡμῶν καὶ αἱ ἀποφάσεις
εἰς οἰκοδομὴν τοῦ πληρώματος τῆς Ἁγίας Σου Ἐκκλησίας, ἣν πε-
ριποιήσω διὰ τοῦ ἰδίου Σου αἵματος, εἰς δόξαν Σὴν καὶ τοῦ Ἀνάρ-
χου Σου Πατρὸς καὶ τοῦ Παναγίου καὶ Ζωοποιοῦ Πνεύματος νῦν
καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν».

Μετὰ τὴν ἀπόλυσιν, γενομένην ὑπὸ τοῦ Παναγιωτάτου Πα-
τριάρχου καὶ τὸν Πολυχρονισμόν Αὐτοῦ, ψαλέντα ὑπὸ τῶν χορῶν
καὶ σύμπαντος τοῦ παρισταμένου πλήθους, ἡ Α. Θ. Παναγιότης.

ἀπεκδυθεῖσα τὰ ἱερά Αὐτῆς ἄμφια, ἐκαθέσθη ἐπὶ τοῦ Θρόνου, ἐκαθέσθησαν δὲ καὶ πάντες οἱ ἐπίσημοι καὶ λοιποὶ, ἦτοι δεξιόθεν τοῦ Θρόνου οἱ σεβασμ. ἅγιοι Συνοδικοὶ, ἀριστερόθεν οἱ ἐντιμότατοι κ. κ. Σύμβουλοι καὶ ἀπέναντι εἰς δύο σειρὰς οἱ κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ ἀντιπρόσωποι, κατὰ τὴν τάξιν τῶν ἀντιπροσωπευομένων ὑπ' αὐτῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης καθημένη ἐπὶ τοῦ Θρόνου ἀνέγνω τὸν ἐναρκτήριο ῥόγον, μεταγλωττισθέντα εὐθὺς ἀμέσως ρωσσιστικῶς καὶ ρουμανιστικῶς καὶ ἔχοντα οὕτω:

Ἀδελφοὶ καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ,

Μετ' ἰδιαζούσης ὅλης χαρᾶς προσαγορεύομεν τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Ἀγιοτάτων Ἐκκλησιῶν Κωνσταντινουπόλεως, Ρωσσίας, Σερβίας, Κύπρου, Ἑλλάδος καὶ Ρουμανίας, συνελθόντας ἐπὶ τὸ αὐτο, προσκλήσει ἡμετέρα, ὅπως διασκεφθῶσιν ἐπὶ τῶν ἐν τῷ παρόντι ἀπασχολούντων τὴν ὅλην Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν κανονικῆς φύσεως ζητημάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων προέχει τὸ τοῦ ἡμερολογίου. Ὁμολογοῦμεν χάριτας πρὸς τοὺς Ἀγιοτάτους Προέδρους τῶν Ἐκκλησιῶν, ὅσοι ἐπροθυμήθησαν νὰ ἀνταποκριθῶσιν ἔργῳ εἰς τὴν ἀπευθυνθεῖσαν αὐτοῖς ἐξ ὀνόματος τοῦ Ἀγιοτάτου Πατριαρχικοῦ Θρόνου Κωνσταντινουπόλεως ἀδελφικὴν πρόσκλησιν. Διὰ τῆς προθυμίας ταύτης καταδείκνυται ἔργῳ ὅτι οἱ ἐν Κυρίῳ ἀδελφοὶ καὶ Συμποίμενες ὄντως σπουδάζουσι «γηρεῖν τὴν ἐνότητα τοῦ Πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης» κατὰ τὴν ἐντολήν. Ἀλλ' ἐν τῇ προθυμίᾳ ταύτῃ τῶν ἐξ Ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν κατέχομεν συγχρόνως τὴν ἀπόδειξιν ὅτι τὸ ζήτημα τοῦ ἡμερολογίου διὰ τὸ μέγιστον μέρος τῆς Ὁρθοδοξίας ἀποτελεῖ ζήτημα τῆς ἡμέρας ζωτικόν, ἀφ' οὔτου τὰ ὀρθόδοξα Κράτη ὡς ἀπὸ συνθήματος ἐνόησαν εἰς τὴν διὰ νόμου ἀντικατάστασιν τοῦ παλαιοῦ ἡμερολογίου διὰ τοῦ νέου.

Ἐὰν ὁμως διὰ τὰς Κυβερνήσεις τῶν Ὁρθοδόξων λαῶν μετὰ τὴν ἔκτασιν, ἣν ἔλαβον αἱ διεθνεῖς σχέσεις κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν τῶν πολέμων, ἢ εἰσαγωγή εἰς τὸν κρατικὸν καὶ καθόλου κοσμικὸν βίον τοῦ ὑπὸ τοῦ λοιποῦ πέπολιτισμένου κόσμου χρησιμοποιομένου ἡμερολογίου ἦτο ἀναπότρεπτος ἀνάγκη, διὰ τὰς ἐκ-

κλησιαστικὰς τῶν ἰδίων λαῶν Ἀρχὰς, μετὰ τὴν τοιαύτην ἐν τῇ πολιτεία μεταρρύθμισιν, ἦτο καθήκον ἐπιβεβλημένον ὅπως μὴ ὑστερήσωσιν οὔτε ἐν τῇ προθέσει οὔτε ἐν τῇ προσπαθείᾳ τοῦ νὰ εὐκολύνωσι τὴν κοινωνικὴν ζωὴν διὰ τῆς ρυθμίσεως τοῦ ἑορτολογίου τῆς Ἐκκλησίας εἰς τρόπον, ὥστε οἱ πιστοὶ νὰ ἀκολουθῶσι τὸ αὐτὸ Ἡμερολόγιον ἐν τε τῷ κοσμικῷ καὶ τῷ θρησκευτικῷ αὐτῶν βίῳ.

Αἱ δυσκολίαι τοῦ ἔργου, ὅπερ ἔχει νὰ ἐπιτελέσῃ ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὴν σπουδαιότητα αὐτοῦ· ἐλπίζομεν ὅμως ὅτι βοηθήσει τῆς θείας χάριτος θὰ ἐπιτευχθῇ ὁ ἐπιζητούμενος θεοφιλῆς σκοπὸς, ὅστις ἐν τῇ γενικωτάτῃ αὐτοῦ μορφῇ δύναται νὰ ὀρισθῇ ἡ ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἑορτασμὸς τῆς Γεννήσεως καὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ ὑπὸ πάντων τῶν εἰς αὐτὸν πιστευόντων».

Τοιοῦτο ζήτημα ἐπὶ μακρὸν ἀπησχόλησε καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τῆτι τὴν Ἐκκλησίαν, ἔλυσε δ' αὐτὸ μετ' ἄλλων ὑψηλοτέρων ζητημάτων ἡ Α'. Οἰκουμενικὴ Σύνοδος. Τὴν τότε ἀποκατασταθεῖσαν ἐν τῷ ἑορτασμῷ τοῦ Πάσχα ἐνότητά, διατηρηθεῖσαν ἐπὶ δεκατρεῖς συναπτοὺς αἰῶνας, διέσπασεν πρὸ τριῶν καὶ ἡμίσεως αἰώνων ἡ μονομερὴς ἀπόφασις τοῦ Ἀρχηγοῦ μιᾶς Μεγάλῃς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Πιστεύομεν ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς ἐκ νέου ἀποκαταστάσεως τῆς ἐνότητος τῶν χριστιανῶν τοῦλάχιστον ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ. Ἡ συνάντησις ἀντιπροσώπων ἐξ ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἔστω ὡς ἀποδείξις ὅτι ἡ πίστις αὕτη δὲν εἶναι μονομερής. Ἐναπόκειται εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν ἡμῶν νὰ ἀποδείξῃ διὰ τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς ὅτι ἡ πίστις αὕτη ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν πραγματικότητα.

Ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ κηρύττομεν τὴν ἑναρξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ἀγίων Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τοῦ ἡμερολογίου».

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Μαυροβουνίου, ἐξ ὀνόματος καὶ τῶν λοιπῶν ἀντιπροσώπων, ἀπήντησεν ὡς ἐξῆς ἑλληνιστί:

Παναγιώτατε Δέσποτα,

Ἡ Πανορθόδοξος Ἐπιτροπὴ εὐγνωμόνως, εἰλικρινῶς, ἀδελφικῶς εὐχαριστεῖ τὴν Ἰμετέραν Θειοτάτην Παναγιότητα καὶ τὴν Μεγάλην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως διὰ τὴν

θεοφιλή πρωτοβουλίαν, ἣν ἔλαβεν, ὅπως συγκαλέσῃ τὸ Πανορθόδοξον τοῦτο Συνέδριον ἔχον τὸ ὑψιστον καθήκον, ἵνα ἐν ἀδελφικῇ ἐνότητι καὶ χριστιανικῇ ἀγάπῃ συσκεφθῆ πρὸς ἐπίλυσιν σοβαρῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων καὶ ἰδίως μελέτησῃ τὸ ἡμερολογιακόν.

Ἡμεῖς οἱ ἀντιπροσωπεύοντες τὰς Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας, ἀκούσαντες μετὰ σεβασμοῦ καὶ εὐλαβείας τοὺς λαμπροὺς καὶ σοφοὺς λόγους τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος ἐλπίζομεν ὅτι τὸ ὑπὸ τὴν προεδρείαν Αὐτῆς συνερχόμενον συνέδριον θὰ ἐκπληρώσῃ τὸν ἀνατεθέντα εἰς αὐτὸ σπουδαῖον καὶ ὑψηλὸν σκοπὸν πρὸς ὄφελος τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, τῶν Ὀρθοδόξων Ἐθνῶν καὶ συμπάσης τῆς Χριστιανικῆς ἀνθρωπότητος.

Ἐπὶ τῇ ἐπισήμῳ δὲ ἐνάρξει τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἐν ὀνόματι τῶν ἀντιπροσωπειῶν τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν λαμβάνω τὴν ὑψηλὴν τιμὴν ὅπως ἐκφράσω ἔτι ἅπαξ τὴν εὐγνωμοσύνην ἡμῶν τῇ Ὑμετέρᾳ Θ. Παναγιότητι καὶ τῇ Ἁγίᾳ καὶ Ἱερᾷ Συνόδῳ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας διὰ τὴν λαμπρὰν πρωτοβουλίαν τῆς συγκλήσεως.

Ἐπίσης θεωρῶ ἱερὸν καὶ ἐπιβαλλόμενον καθήκον ὅπως ὑποβάλω τὴν εὐγνωμοσύνην ἡμῶν διὰ τὴν θερμὴν καὶ ἀδελφικὴν ὑποδοχὴν καὶ φιλοξενίαν, τὴν ὁποίαν παρέχει ἡμῖν τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ.

Ἐξαιτούμαι παρὰ τοῦ Παναγάρχου Θεοῦ, ὅπως ἡ Ὑμετέρα Θειοτάτη Παναγιότης πατριαρχεῦῃ ἐπὶ ἔτη πολλὰ καὶ εὐτυχῆ πρὸς δόξαν τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν Πίστεως».

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἀκολούθως ἐπήγαγεν:

«Ὡς Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τοῦ ἡμερολογίου ἐκφράζω τὰς εὐχαριστίας τοῦ Σώματος πρὸς τὰ μέλη τῆς Ἁγίας Συνόδου καὶ τοῦ Δ. Ε. Μ. Συμβουλίου, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς λοιποὺς παρόντας ἔκ τε τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ, διότι προσελθόντες εἰς τὴν τελετὴν μετέσχον καὶ ἐγένοντο κοινωνοὶ τῶν ὑπὲρ εὐδώσεως τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐπιτροπῆς εὐχῶν».

Ὁ α΄. τῇ τάξει τῶν Συνοδικῶν Σεβ. Μητροπολίτης Καισαρείας κ. Νικόλαος ἀπομέρους τῶν Δύο ἐν τοῖς Πατριαρχείοις Διοικητικῶν Σωμάτων, ἀπήντησε:

«*Ἡὐχθήθημεν ὄντως καὶ θὰ ἐξακολουθήσωμεν εὐχόμενοι ὑπὲρ πλήρους ἐπιτυχίας τοῦ ἔργου, ὅπερ ἀνέλαβεν ἡ Πανορθόδοξος Ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τῆς Ἑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος, ὅπως ἐκπληρωθῶσιν οἱ λόγοι τοῦ Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ «ἵνα πάντες ἐν ᾧσι, καθὼς ἡμεῖς καὶ ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ ὅτι Σὺ μὲ ἀπέστειλας».*

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης, ἐκήρυξε τὴν λήξιν τῆς ἐναρκτηρίου τελετῆς, δηλώσασα συγχρόνως ὅτι μετὰ ἡμίσειαν ὥραν θὰ ἐπαναληφθῇ ἡ συνεδρία μόνης τῆς Ἐπιτροπῆς.

† Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

Ὁ Γραμματεὺς
Ἀρχιμανδρίτης Γερμανὸς
Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου

Α. ΣΥΝΕΔΡΙΑ

(Πέμπτη, 10 Μαΐου 1923).

Προκαθημένης τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Μελετίου ἡ Ἐπιτροπὴ συνῆλθεν εἰς τακτικὴν αὐτῆς συνεδρίαν.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης εἰσηγουμένη ἐδήλωσεν ὅτι, καθ' ἃ φαίνεται τόσον ἐκ τῶν ἀπολυθέντων ὑπ' Αὐτῆς σχετικῶν προσκλητηρίων γραμμάτων πρὸς τοὺς Προέδρους τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ὅσον καὶ ἐκ τοῦ ἐναρκτηρίου Αὐτῆς λόγου, ὑπάρχει σαφῶς καὶ συγκεκριμένως τεθειμένον ἐνώπιον τῆς Ἐπιτροπῆς τὸ ζήτημα τοῦ ἡμερολογίου, διὸ καὶ ἐκάλεσε τοὺς ἀντιπροσώπους, ὅπως καταθέσωσι καὶ ἀναπτύξωσιν ἔπειτα σχετικὴν πρότασιν ἀπὸ μέρους τῶν οἰκείων Ἐκκλησιῶν.

Ἐπὶ τούτοις λαβὼν τὸν λόγον ὁ Μητροπολίτης Δυρραχίου εἶπε τὰ ἐξῆς:

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, τὴν ὁποίαν ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ἀντιπροσωπεύω, ἐν γενικῇ Συνόδῳ τῶν Ἱεραρχῶν αὐτῆς, συγκροτηθεῖσα πρὸ τινος ἐν Ἀθήναις, συζητήσασα τὸ ἡμερολογιακὸν ζήτημα κατέληξεν εἰς ἀπόφασιν ἐπ' αὐτοῦ ἐκφράζουσας τὴν γνώμην αὐτῆς. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι ἡ μόνη ἴσως ἀπόφασις, ἐν γὰρ τῷ παρόντι, ἣτις ἐλήφθη ὑπὸ τῆς ὀλομελείας τῶν Ἱεραρχῶν μιᾶς τῶν ἐπὶ μέρους ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν, λαμβάνω τὸ θάρρος ὅπως προτείνω εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν Θειοτάτην Παναγιότητα καὶ τοὺς σεβασμίους καὶ ἀγαπητοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἵνα ἡ ἐν λόγω ἀπόφασις, ὑποβαλλομένη ὑπ' ἐμοῦ ὡς πρότασις, χρησιμεύσῃ ὡς ἀφορμὴ συζητήσεως ἐπὶ τῆς μελετωμένης διαρρυθμίσεως τοῦ ἡμερολογίου ἀπὸ ἀπόψεως ἐκκλησιαστικῆς. Ὡς θὰ ἴδητε ἐκ τῆς κατατεθεισομένης ἀποφάσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, αὕτη ἀποδέχεται τὴν εἰς τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον προσθήκην 13 ἡμερῶν, ὄχι ὁμως καὶ τὴν μεταβολὴν τοῦ Πασχαλίου καὶ τοῦ Ἑορτολογίου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Τοῦτο ὁμως δὲν δεσμεύει τὴν Ἑλλη-

νικὴν Ἐκκλησίαν νὰ διακηρύξη, ὅτι θέλει ἀποδεχθῆ πασαν ἀπόφασιν τῆς Ἐπιτροπῆς ἡμῶν περὶ ἀλλοίας τινὸς λύσεως τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα, ἀρκεῖ μόνον αὕτη νὰ ᾔηται σύμφωνος πρὸς τὴν Συνοδικὴν ἀπόφασιν καὶ τοὺς κανόνας καὶ τὴν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας».

Μετὰ τὰ ὡς ἄνω ὁ Μητροπολίτης Δυρραχίου καταθέτει ὡς πρότασιν τὴν σχετικὴν ἀπόφασιν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἔχουσας ὡς ἐξῆς:

«Ἡ Σύνοδος τῶν Ἱεραρχῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀποφασίζει:

Ἐποδέχεται τὸ συμπέρασμα τοῦ Ἑπομνήματος τοῦ Μακαριωτάτου Προέδρου αὐτῆς, καθ' ὃ εἰς τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον προστίθενται 13 ἡμέραι, χωρὶς νὰ μεταβληθῆ ἀπολύτως τὸ Πασχάλιον καὶ Ἑορτολόγιον τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἐὰν ὁμως συμβῆ ὥστε τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει συγκληθησόμενον ἐν σχέσει πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο Πανορθόδοξον Συνέδριον νὰ λάβῃ ἀπόφασιν περὶ ἀλλοίας λύσεως διὰ τὸν ἑορτασμόν τοῦ Πάσχα, συμφώνου ὁμως πάντως πρὸς τὴν σχετικὴν ἀπόφασιν τῆς Ἀ. Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ τὴν παράδοσιν καὶ τοὺς Κανόνας τῆς Ἐκκλησίας, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀποδέχεται αὐτήν»,

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης: «Ἰδοὺ μία πρότασις συγκεκριμένη. Ἐπάρχει ἄλλη τις;»

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Τὸ ἡμερολογιακὸν ζήτημα ἀπησχόλησεν ἀπὸ πολλοῦ ἤδη τὴν Σερβικὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐγένετο σοβαρὰ ἐργασία, ἀποβλέψασα μάλιστα καὶ εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἐξευρέσεως τελειότερου ἡμερολογίου. Ἡ ἐργασία αὕτη ἱκανοποιεῖ, κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην, τὰς τε κανονικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς ἀπαιτήσεις, ὅπως θὰ πεισθῆ τὸ Συνέδριον, ὅταν θὰ μελετήσῃ τὸ ἡμέτερον σχέδιον, ὅπερ θὰ ὑποβληθῆ προσεχῶς.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπιλαμβανομένη τῆς συζητήσεως ἐνὸς τόσοῦ σοβαροῦ ζητήματος, ὀφείλει νὰ καθορίσῃ σαφῶς τὸν σκοπὸν, εἰς τὸν ὁποῖον αὕτη θὰ τεῖνῃ. Θὰ ἀποβλέψῃ δηλαδὴ μόνον ἢ μᾶλλον πρωτευόντως εἰς τὴν ἱκανοποίησιν μιᾶς ἐπειγούσης ἀνάγκης διὰ τοιαύτης προσωρινῆς διαρρυθμίσεως τοῦ ἡμερολογίου, ὥστε νὰ ἐπιτευχθῆ συμφωνία τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βίου τῶν λαῶν πρὸς τὸν πολιτικὸν καὶ κοσμικὸν αὐτῶν βίον καὶ θὰ ἀνα-

βάλῃ δι' ἄλλοτε τὴν ἐξεύρεσιν ἐνὸς τελειότερου ἡμερολογιακοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον νὰ γίνῃ δεκτὸν παρ' ὅλου τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, ἢ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς θὰ ἀποβλέψῃ εἰς τὸ δεύτερον τοῦτο σημεῖον, δηλαδή εἰς τὴν ἐξεύρεσιν τελειότερου ἡμερολογίου;

Ὁ Καθηγητῆς κ. Μιλάνκοβιτς, ἀναλύων σκέψεις αὐτοῦ περὶ διαρρυθμίσεως τοῦ ἡμερολογίου, ἀνακοινοῦται ὅτι ἔχει νὰ ὑποστηρίξῃ νέον ἡμερολογιακὸν σύστημα μὲ ἐλαφρὰς τινὰς μεταβολὰς τοῦ νῦν ἐν χρήσει ἡμερολογίου. Δηλοῖ ὅτι τὰ εἶη καὶ οἱ μῆνες θὰ μεινωσιν ὡς ἔχουσι νῦν, ὅτι ὅλη ἡ μεταβολὴ ἀποβλέπει κυρίως εἰς τὴν κατάργησιν τῶν 13 ἡμερῶν τοῦ σημερινοῦ ἡμερολογίου, ὅτι τὸ νέον ἡμερολόγιον μὲ νέαν τακτοποίησιν τῶν δισέκτων ἐτῶν δίδει ἀκριβεστέραν συμφωνίαν τοῦ ἡμερολογιακοῦ μέσου ἐτους πρὸς τὸ ἀστρονομικὸν ἢ ὅσον τοῦτο συμβαίνει παρὰ τῷ Γρηγοριανῷ ἡμερολογίῳ καὶ ὅτι αἱ μὲν ἀκίνητοι ἑορταὶ θὰ διατηρήσωσι τὰς ἡμερομηνίας αὐτῶν, αἱ δὲ κινηταὶ θὰ καθορισθῶσι συμφώνως πρὸς τὰς ἐκκλησιαστικὰς διατάξεις.

Ὁ Ἀρχιεμανδριτῆς Ἰούλιος Σκριμπάν. Κατὰ τὴν γνώμην τῆς συνελεύσεως, πρόκειται περὶ καταργήσεως τῶν 13 ἡμερῶν. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου θὰ εἴμεθα σύμφωνοι ὅλοι, καὶ εἰς τὰς χώρας μας οὐδεὶς θὰ ὑπάρξῃ ὅστις νὰ ἔχῃ νὰ εἴπῃ τι κατὰ τῆς καταργήσεως ταύτης.

Λοιπὸν φρονῶ, ὅτι εἶναι καλὸν νὰ ἀποφανθῶμεν ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ὡς τοῦ μᾶλλον εὐκόλου. Διότι πρέπει νὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ σημείου τὸ ὁποῖον δὲν προκαλεῖ διφωνίας, διὰ νὰ φθάσωμεν ἔπειτα εἰς ζητήματα δυσκολώτερα. Συμφωνοῦντες εἰς τοῦτο ἐρχόμεθα κατόπιν εἰς ἄλλα.

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξευρεθῇ καὶ τελειότερον ἡμερολόγιον, τὸ ὁποῖον ἔπειτα νὰ θεωρηθῇ ὡς τοιοῦτον καὶ ἀπὸ μέρους τῶν ἐπιστημόνων τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν καὶ ἐπὶ τέλος νὰ γίνῃ ἀποδεκτὸν καὶ ἀπὸ μέρους τῶν τελευταίων τούτων. Δὲν κηρύσσομαι ὑπὲρ τῆς ἀποδοχῆς τοῦ Γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου, διότι τὸ τοιοῦτον δὲν θὰ ἦτο ἄνευ ἐπιρροῆς καὶ ζημιῶν καὶ διὰ τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα τῶν ἡμετέρων χριστιανῶν ἀλλὰ καὶ καθόλου διὰ τὸ συμφέρον τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἐὰν βεβαίως τὰ ἀποτελέσματα τῶν μελετῶν δὲν θὰ κατέληγον εἰς εὐχάριστα ἀποτελέσματα ὡς πρὸς τὴν ἐξεύρεσιν τελειότερου ἡμερολογίου, τότε ἡ ἀποδοχὴ τοῦ Γρηγο-

ριανου ἡμερολογίου, ὡς ἀκριβεστέρου κατὰ τινὰ τοῦ Ἰουλιανου τοιούτου, θὰ ἠδύνατο νὰ ἐγκριθῇ ἀπὸ τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ὅτε καὶ ἡ Σερβικὴ Ἐκκλησία δὲν θὰ ἀπεχωρίζετο τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν.

Παρακαλῶ ὅπως δοθῇ εὐκαιρία εἰς τὴν Σερβικὴν ἀντιπροσωπείαν, ἵνα καταθέσῃ σχετικὴν πρότασιν καὶ ἀναπτῆξῃ εὐρύτερον τὰς σκέψεις αὐτῆς ἐνώπιον εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς, εἰς ἣν θὰ παραπεμφθῇ τὸ ἀφορῶν τὸ ἡμερολόγιον ζήτημα.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης: Πότε εἶνε δυνατὸν νὰ κατατεθῇ ἡ πρότασις αὐτῆ;

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου: Αὐριον.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Σκρίμπάν: Ἐὰν πρόκειται οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Ἐκκλησιῶν νὰ καταθέσωσι προτάσεις, τὰς ὁποίας ἔχουσι ἐτοιμάσῃ σχετικῶς πρὸς τὸ ἡμερολογιακὸν ζήτημα, τότε θὰ καταθέσω καὶ ἐγὼ αὐτὸς πρότασιν συνταχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Γερουσιαστοῦ κ. Δραγγίτς, τὴν ὁποίαν καὶ θὰ ἀναπτύξω ἐν πλάτει κατὰ τὴν προσεχῆ συζήτησιν. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ὁμως διαπιστῶ ὅτι κανεὶς ἐξ ἡμῶν δὲν σκέπτεται νὰ ἀποδεχθῇ τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον, ἀλλὰ μᾶλλον διόρθωσιν τοῦ Ἰουλιανου, πρᾶγμα ὅπερ ἔχει ὑπ' ὄψει καὶ ἡ πρότασις μας.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κισνοβίου. Δὲν ἔλαβον εἰσέτι ὠρισμένας ὁδηγίας ἐπὶ τοῦ ἡμερολογιακοῦ ζητήματος ἀπὸ μέρους τῶν ἐν Καρλοβιτσίῳ Ρώσων Ἱεραρχῶν.

Ὁ Μητροπολίτης Κυζίκου. Φρονῶ ὅτι ἡ ἡμερολογιακὴ διαρρύθμισις θὰ ἐπιτευχθῇ πρωτίστως διὰ τῆς προσθήκης 13 ἡμερῶν.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Ἐρχίσασθε νὰ προσανατολιζώμεθα πρὸς τὰς διαφόρους ὀψεις τοῦ ζητήματος. Πάντες μένομεν σύμφωνοι εἰς τὴν ἄρσιν τῆς διαφορᾶς τῶν 13 ἡμερῶν καὶ διότι ἡ διαφορὰ αὕτη ἐπιστημονικῶς εἶναι λελανθασμένη καὶ διότι πρέπει νὰ ἐπέλθῃ συμφωνία τοῦ θρησκευτικοῦ βίου τῶν χριστιανῶν μὲ τὸν κοσμικὸν βίον αὐτῶν, οὕτως ὥστε λέγοντες ὅτι ἔχομεν σήμερον 25 Μαρτίου ἢ 6 Αὐγούστου νὰ ἐορτάζωμεν συγχρόνως καὶ τὴν ἐορτὴν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ καὶ τὴν ἐορτὴν τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Κυρίου. Γεννῶνται ὁμως καὶ ἐρωτήματα, τὰ ὁποία δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ μένω-

σιν ἀπαρατήρητα. Συμφέρι δηλαδή ἀπὸ ἀπόψεως ὀρθοδόξου νὰ εἴπωμεν ὅτι ἀποδεχόμεθα τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον; Ποῖαι εἶναι αἱ κανονικοῦ κύρους διατάξεις τῆς Ἐκκλησίας αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὸ μετρικὸν σύστημα τοῦ χρόνου καὶ ἂν καὶ κατὰ πόσον εἶναι δεδεσμευμένη ἡ Ἐκκλησία ἐκ τῶν διατάξεων τούτων;

·Αἱ διατάξεις αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὸν ἑορτασμὸν τοῦ Πάσχα εἶναι δογματικῆς σημασίας, οὕτως ὥστε νὰ μὴ γίνηται δεκτὸν ἄλλο ἡμερολόγιον, τὸ ὁποῖον θὰ προσέκρουεν εἰς ταύτας, ἔστω καὶ ἂν κατὰ τὰ ἄλλα τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο θὰ ἦτο τιμῆς ἄξιον παρὰ τῶν ἐπισημίων; Ἐκτιμᾶται ἰδιαζόντως ὁ σκοπὸς ὅπως ἐπιτύχωμεν τὸν ταυτόχρονον ἑορτασμὸν ὑφ' ὅλου τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου τῶν δύο μεγάλων αὐτοῦ ἑορτῶν: τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἀκινήτων ἑορτῶν εὐρισκομένης, καὶ τῆς Ἀναστάσεως αὐτοῦ, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν κινητῶν ἑορτῶν τεθειμένης, καὶ μόνον τονίζεται νὰ μὴ ἀποδεχθῶμεν τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον ὡς ἀποδειχθὲν καὶ τοῦτο λελανθασμένον;

Διότι ἡ μεταρρύθμισις, τὴν ὁποίαν πρόκειται νὰ κάμωμεν δὲν πρέπει νὰ ἐπιφέρῃ σκανδαλισμὸν εἰς τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα. Λαμβάνομεν σοβαρῶς ὑπ' ὄψει ὅτι δὲν εἶναι τι ἀδιάφορον τὸ πῶς θὰ διατεθῶσιν αἱ μᾶζαι τῶν χριστιανῶν μᾶς ἀπέναντι μεταρρυθμίσεως ἀποδεχομένης τὸ Γρηγοριανὸν σύστημα.

Ἐὰν Ἐκκλησίαι τινὲς λόγῳ τῶν ἰδιαιτέρων συνθηκῶν, ὑφ' ἃς διατελοῦσι, δὲν ἤθελον ἀποδεχθῆναι τὸ μέλλον νὰ κριθῆναι ὡς ὀρθὸν ἡμερολόγιον, θὰ ἔπρεπε τότε ἡ πλειονότης τῶν Ἐκκλησιῶν νὰ χωρήσῃ εἰς τὴν μεταρρύθμισιν;

Ἡ Ἐκκλησία Ἱεροσολύμων ἤδη τηλεγραφικῶς δηλοῖ ὅτι συνταυτισμὸς τῶν Ὀρθοδόξων ἑορτῶν πρὸς τὰς τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας κρίνεται ἀσύμφωτος διὰ τὴν ὀρθοδοξίαν ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἐν τοῖς ἱεροῖς Προσκυνημασι τελετουργικὸν καθεστῶς, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ μέρος τοῦ ὅλου προσκυνηματικοῦ καθεστῶτος. Λοιπὸν θὰ ἦτο τοῦτο κάλυμμα εἰς τὴν ἐξεύρεσιν ἡμερολογίου, ἀφοῦ ἐν τῇ πράξει θὰ παρουσιασθῆναι περίπτωσις, περὶ ἧς ὁμιλεῖ το τηλεγράφημα τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων;

Ἡ Ὀρθόδοξος καθόλου Ἐκκλησία πρέπει νὰ περιορίσῃ τὴν προσπάθειάν της εἰς μόνην τὴν ἀνάγκην τῆς ἄρσεως τῆς διαφορᾶς

τῶν ἡμερῶν, τῆς ὑφισταμένης μεταξὺ τῶν δύο ἐν χρήσει ἡμερολογίων, ἢ ἐξ ἀφορμῆς ταύτης νὰ λάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν καὶ νὰ ἐπιδιώξῃ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ρωμαϊκῆς τὴν ἐξεύρεσιν κοινῶς τελειότερου ἡμερολογίου;

Ταῦτα καὶ τοιαῦτα ἐρωτήματα προβάλλονται τὴν στιγμὴν ταύτην, καθ' ἣν συζητοῦμεν τὸ ἡμερολογιακὸν ζήτημα. Ἀνάγκη νὰ λάβωμεν ταῦτα ὑπ' ὄψιν καὶ νὰ τὰ μελετήσωμεν. Φρονῶ ὅτι σήμερον δυνάμεθα νὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς ταῦτα, αὔριον δὲ νὰ προβῶμεν εἰς τὸν καταρτισμὸν ὑποεπιτροπῶν, εἰς τὰς ὁποίας νὰ παραπέμψωμεν τὰ διάφορα μέρη τοῦ ὅλου ζητήματος».

Ἡ ὀλομέλεια τῆς ἐπιτροπῆς συμφωνεῖ.

Ἐπὶ τούτῳ ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἐκήρυξε τὴν λήξιν τῆς συνεδρίας.

† Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

† ὁ Κυζίκου Καλλίνικος

† Ἀναστάσιος Ἀρχιεπίσκοπος Κιθνοβίου

† Ἀλέξανδρος Ἀρχιεπίσκοπος Β. Ἀμερικῆς

† ὁ Μητροπολίτης Μαυροβούνιου καὶ Παραθαλασσίας Γαβριὴλ

† ὁ Νικαίας Βασίλειος

† ὁ Δυρραχίου Ἰάκωβος

Ἀρχιμανδρίτης Ἰούλιος Σκοριμπάν

Β. Ἀντωνιάδης

Δρ. Μ. Μιλάνκοβιτς

Ὁ Γραμματεὺς

† Ἀρχιμανδρίτης Γερμανὸς

Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου

Β'. ΣΥΝΕΔΡΙΑ

(Παρασκευή, 11 Μαΐου 1923).

Προκαθημένης τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Μελετίου συνήλθεν ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

Προτάσει τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, ἡ Ἐπιτροπὴ προέβη ἐν πρώτοις εἰς τὸν καταρτισμὸν τριῶν ὑποεπιτροπῶν πρὸς μελέτην διαφόρων ζητημάτων σχετιζομένων πρὸς τὸ θέμα τοῦ ἡμερολογίου: ἦτοι μιᾶς διὰ τὰ ζητήματα τοῦ δόγματος καὶ τῶν κανόνων, δευτέρας διὰ τὰ ζητήματα τῆς μαθηματικῆς καὶ τῆς ἀστρονομίας καὶ τρίτης διὰ τὰ ζητήματα τῆς πράξεως. Καὶ ἡ μὲν πρώτη ἀπετελέσθη ἐκ τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Κυζίκου καὶ Νικαίας καὶ τοῦ Καθηγητοῦ κ. Β. Ἀντωνιάδου, μετὰ γραμματέως τοῦ Ἀρχιγραμματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου Ἀρχιμ. Γερμανοῦ, ἡ δευτέρα ἐκ τοῦ Πανοσ. Ἀρχιμανδρ. Ἰ. Σκριμπάν, καὶ τῶν κ. κ. Μ. Μιλάνκοβιτς καὶ Π. Δραγγίτς μετὰ γραμματέως τοῦ ὑπογραμματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου διακόνου Δωροθέου, καὶ ἡ τρίτη ἐκ τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Μαυροβουνίου καὶ Δυρραχίου καὶ τῶν Σεβ. Ἀρχιεπισκόπων Κισνοβίου καὶ Ἀλεουτίδων νήσων, μετὰ γραμματέως τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Α'. Πατριαρχικοῦ γραφείου Χρ. Παπαϊωάνου. Ὄρισε δ' ἅμα ὅπως ἐκάστη ὑποεπιτροπὴ ἔχη τὸ δικαίωμα ἵνα προσλαμβάνη ἐν ἀνάγκῃ καὶ ἕξωθεν μέλος τι, ἐὰν θεωρῆ τοῦτο ἀναγκαῖον, μετ' ἐγκρισιν πάντοτε τῆς Α. Θ. Παναγιότητος. Ἀκολουθῶς ὑποδιαιρέσασα τὸ ζήτημα τοῦ ἡμερολογίου εἰς ὀκτὼ διάφορα θέματα, οἷον εἰς μερικὸν διάγραμμα, παρέπεμψεν ἐν ἑκαστῶν ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν οἰκείαν ὑποεπιτροπὴν πρὸς μελέτην καὶ ὑποβολὴν σχετικῆς γνωμοδοτήσεως μέχρι τῆς ἐπομένης Παρασκευῆς, ὅτε καὶ θέλει συνέλθῃ ἡ Ἐπιτροπὴ εἰς πλήρη συνεδρίαν, διὰ τὰ περαιτέρω. Τὰ ὀκτὼ ὡς ἄνω θέματα εἶναι τὰς ἐξῆς:

- 1) Τὸ δόγμα καὶ τὸ ἡμερολογιακὸν ζήτημα.
- 2) Οἱ κανόνες καὶ τὸ ἡμερολογιακὸν ζήτημα. Μέχρι ποίου

σημείου ἢ Ἐκκλησία δύναται νὰ ἦναι ἐλευθέρα ἐκ τῶν κειμένων κανονικῶν διατάξεων.

3) Εἶναι ἀνάγκη νὰ μεταρρυθμισθῇ καὶ τὸ Πασχάλιον ἢ ἀρκεῖ μόνη ἢ προσαρμογὴ τῶν ἀκινήτων ἐορτῶν πρὸς τὰς ἀντιστοιχοὺς ἡμερομηνίας τοῦ πολιτικοῦ ἡμερολογίου;

4) Προβλέπεται τι βλάβη ἐκ τῆς ἡμερολογιακῆς μεταρρυθμίσεως εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν καὶ πῶς δύναται νὰ ἀποφευχθῇ;

5) Ποῖα θεωροῦνται ὡς τὰ μᾶλλον δίκιμώτερα ἐκ τῶν προτεινομένων ἡμερολογίων καὶ ποῖον ἐξ αὐτῶν ἀρμόζει νὰ ὑποστηριχθῇ ὑπὸ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας;

6) Ἡ ἀπόφασις, εἰς ἣν θὰ φθάσῃ ἡ Ἐπιτροπὴ μελετῶσα τὸ ζήτημα, ποίῳ τρόπῳ δύναται νὰ τεθῇ ἐγκύρως εἰς ἰσχὺν ὡς ἀπόφασις τῆς ὅλης Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας; Χρειάζεται μήπως Σύνοδος Πανορθόδοξος ἢ ἀρκεῖ ἡ ἀποδοχὴ αὐτῆς ὑπὸ τῶν ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιῶν;

7) Ἐὰν εὐρεθῶσιν Ἐκκλησίαι ἢ τμήματα Ἐκκλησιῶν μὴ ἀποδεχόμενα τὴν μεταρρυθμίσιν, ποῖα θὰ εἶναι ἡ τούτων θέσις ἐν τῷ συνόλῳ τῆς Ὁρθοδοξίας;

8) Δύναται ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία νὰ συμφωνήσῃ πρὸς τὴν πρότασιν περὶ καθορισμοῦ τῆς ἐορτῆς τοῦ Πάσχα ὡς ἀκινήτου;

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Ὑπάρχουν καὶ ἄλλα τινὰ ζητήματα, κανονικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ, καὶ δὴ τινὰ ἐξ αὐτῶν ἐπειγούσης μορφῆς καὶ θὰ ἦτο ἀνάγκη ὅπως καὶ ἐπ' αὐτῶν διασκεφθῇ καὶ διατυπώσῃ τὴν γνώμην αὐτῆς ἡ Ἐπιτροπὴ. Ταῦτα εἶνε:

Α') Τὸ ζήτημα τοῦ ἐορτασμοῦ τῶν ἁγίων τὴν ἐγγὺς Κυριακῆν. Τὸ ζήτημα τοῦτο προβληθὲν πρό τινος καιροῦ ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Ρουμανικῆς Ἐκκλησίας ἐξετιμήθη δεόντως ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὡς ζήτημα πολλῆς σπουδαιότητος. Ἡ Ἁγία ἡμῶν Ἐκκλησία καθιερώσασα ὡς ἡμέραν ἀργίας τὴν Κυριακὴν καὶ τινὰς μεγάλας ἐορτάς, ἔχει νὰ σκεφθῇ ἐὰν δὲν πρέπει νὰ ἐλαττώσῃ τὰς ἄλλας ἡμέρας τῆς ἀργίας διὰ τῆς μεταθέσεως τῆς ἐορτῆς τῶν Ἁγίων εἰς τὴν προσεχῆ Κυριακὴν καὶ χειραγωγῆσῃ τοιοῦτοτρόπως τὸν βίον τῶν τέκνων αὐτῆς καὶ εἰς τὸ ζήτημα τῆς πάλης τῆς καθ' ἡμέραν ζωῆς, ἧς αἱ ἀπαιτήσεις ηὐξήθησαν.

Β') Τὰ κωλύματα ἐν τῷ γάμῳ. Ὡς γνωστὸν δύο Κανόνες τῆς Πενθέκτης, ὁ 53ος καὶ ὁ 54ος, ὁμιλοῦσι περὶ κωλυμάτων τοῦ γά-

μου. Μεταγενέστεραι ὁμως ἐκκλησιαστικαὶ διατάξεις προσέθηκαν καὶ ἕτερα κωλύματα καὶ εἰς τὰς τρεῖς συγγενείας, τὴν ἐξ αἵματος, τὴν ἐξ ἀγχιστείας καὶ τὴν ἐκ τοῦ βαπτίσματος. Τὰ πρόσθετα ταῦτα κωλύματα κυμαίνονται κατὰ διαφόρους Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας ἐφαρμοζόμενα στενότερον ἢ εὐρύτερον, διὰ τοῦτο θὰ ἐπρεπε νὰ ἐκδοθῆ ἀπόφασις καθιεροῦσα ὁμοιόμορφον βαθμολογίαν κωλυμάτων τοῦ γάμου δι' ὅλας τὰς Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας. Καὶ εἶναι δυνατὴ μία τοιαύτη ἀπόφασις τοσοῦτον μᾶλλον ὅσον καὶ σήμερον ἡ Ἐκκλησία ποιεῖται χρῆσιν τῆς οἰκονομίας εἰς τινὰς τῶν κωλυμένων βαθμῶν, πρᾶγμα ὅπερ ἀποδεικνύει ὅτι τὸ πνεῦμα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὑπὲρ τοῦ περιορισμοῦ τῶν κωλυμάτων τοῦ γάμου.

Γ') Τὸ ζήτημα τοῦ γάμου τῶν κληρικῶν. Τὸ ζήτημα τοῦτο προβάλλει ὑπὸ τὰς ἐξῆς τρεῖς μορφάς:

α') Τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα καὶ ὁ γάμος. Διὰ τὰς ἄλλας ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας τὸ ζήτημα τοῦτο ἔχει ἀκόμη μόνον θεωρητικὴν μορφήν, διὰ τὴν Ρωσικὴν ὁμως Ἐκκλησίαν τὴν στιγμὴν ταύτην προσέλαβε καὶ πρακτικὴν σημασίαν, διότι ἐξ ἐκθέσεως τοῦ ἐν Μόσχᾳ ἡμετέρου ἀντιπροσώπου πληροφορούμεθα ὅτι ἐχειροτονήθησαν ἐντὸς τῶν τελευταίων μηνῶν 21 ἔγγαμοι ἱερεῖς εἰς Ἐπισκόπους, χωρὶς νὰ ἀποστῶσι τῆς μετὰ τῶν συζύγων αὐτῶν περαιτέρω συμβιώσεως ὡς ἀπαιτεῖ ὁ σχετικὸς τῆς Πανθέκτης κανὼν.

β') Ὁ δεῦτερος γάμος τῶν ἐν χηρείᾳ διακόνων καὶ ἱερέων. Τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι τεθειμένον ὑπὸ τε τῆς Σερβικῆς καὶ τῆς Ρουμανικῆς Ἐκκλησίας, μάλιστα ὑπὸ τῆς πρώτης ὑπὸ ἐπείγουσαν μορφήν.

γ') Ἐὰν εἶναι ἀπαρχίτητον νὰ ὑφίσταται μόνιμος προτεραιότης τῶν δύο μυστηρίων: γάμου καὶ ἱερωσύνης. Ἡ πρᾶξις τῆς Ἐκκλησίας θέλει νὰ προηγήται τὸ τοῦ γάμου μυστήριον τοῦ τῆς ἱερωσύνης. Δεδομένου ὅτι ὁ 10ος κανὼν τῆς Ἀγκύρας ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς διακόνους τὸν γάμον, εἶναι δυνατόν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἰσχὺν καὶ δὴ μετὰ ἐπεκτάσεως, ὡς ζητεῖται ὑπὸ πολλῶν;

Δ') Τὸ ζήτημα τῆς θείας λατρείας. Πανταχοῦ ζητεῖται ἡ συντόμευσις τῶν ἰ. ἀκολουθιῶν. Μέχρι ποίου σημείου ὁμως δύναται νὰ φθάσῃ αὕτη; Ἐπίσης πολλοὶ θέλουσι τὴν ἱερατικὴν ἀμφίεσιν ἐπανερχομένην εἰς τὴν ἀρχαιοτέραν ἀπλότητα.

Ε') Αἰ νηστεῖαι. Τίνες ἐξ αὐτῶν δεόν νὰ τηρῶνται ὑποχρεω-

τικῶς δι' ἅπαν τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας; τίνων δὲ βρωμάτων ἀποχή ἀποτελεῖ τὰ συστατικὰ τῆς νηστείας;

ΣΤ') Κάθε πόσον χρόνον δέον νὰ συγκροτῶνται ἀπαραιτήτως Πανορθόδοξοι Σύνοδοι δεδομένου ὅτι τὸ τοιοῦτον θὰ ἀποτελῆ τὸν καλλίτερον σύνδεσμον μεταξὺ τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν;

Τὰ ζητήματα ταῦτα καὶ ἄλλα παρόμοια προβάλλονται ἐνώπιον τῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς διάσκεψιν»,

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Ἐκτὸς τῶν ὑπὸ τῆς Γ. Θ. Παναγιότητος προβληθέντων ὡς ἄνω ζητημάτων, ἅτινα πάντα, ἐξαιρέσει τοῦ πρώτου, περιλαμβάνονται καὶ ἐν τῷ προγράμματι τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας, ὑπάρχουσι καὶ τὰ ἐξῆς ἀπαιτοῦντα ἐπίσης τὴν σκέψιν τῆς Ἐπιτροπῆς:

α') τίνες οἱ λόγοι τῆς διαλύσεως τοῦ γάμου;

β') ὑπὸ τίνας ὅρους εἶναι δυνατὴ ἡ τέλεσις μικτῶν γάμων;

γ') ποῖον τὸ ὄριον τῆς ἡλικίας πρὸς χειροτονίαν διακόνων, ἱερέων καὶ ἐπισκόπων;

δ') πῶς δέον νὰ γίνωνται δεκτοὶ εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν οἱ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας κληρικοὶ, ἐφ' ὅσον θέλουσι νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸν ἔγγαμον βίον;

ε') ποῖα πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἐξωτερικὴ περιβολὴ τοῦ κληρικοῦ ἐν τῇ κοινωνίᾳ;

Ἐν σχέσει πρὸς τὸ ὡς ἄνω γ'. ζήτημα ὁ καθηγητῆς κ. Β. Ἀντωνιάδης νομίζει ὅτι δέον νὰ καθορισθῆ καὶ τὸ ὄριον τῆς ἡλικίας, μετὰ τὴν παρέλευσιν τοῦ ὁποῦν δέον οἱ κληρικοὶ νὰ ἀποχωρῶσι τῆς ὑπευθύνου διακονίας τῆς Ἐκκλησίας, ὁ δὲ Μητροπολίτης Νικαίας φρονεῖ ὅτι δέον κυρίως νὰ ὀρισθῆ οὐχὶ τόσον εἰς ποῖον ἔτος, ἀλλὰ καὶ μέχρι ποίου ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτοῦ δύναται τις νὰ χειροτονηθῆ κληρικός.

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου καταθέτει ἐν τῷ μεταξὺ πρότασιν ὑπογραφομένην ὑπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ κ. Μιλάνκοβιτς καὶ ἀναφερομένην εἰς τὴν σημερινὴν θέσιν τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, παρακαλέσας ὅπως ἀναγνωσθῆ.

Ἐντολῇ τῆς Α. Θ. Παναγιότατος ἀναγνώσκειται ἔχουσα ἐν μεταφράσει ἐκ τοῦ σερβικοῦ ὡς ἐξῆς:

Παναγιώτατε Δέσποτα,

Γνωστόν τυγχάνει τῇ τε Ὑμετέρα Θειοτάτῃ Παναγιότητι καὶ τοῖς ἄλλοις ἀντιπροσώποις τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ὅτι ἡ ἀδελφὴ ἡμῶν Ὁρθόδοξος Ρωσικὴ Ἐκκλησία, ὁ ἀρχηγὸς καὶ ὁ κλῆρος αὐτῆς εὐρίσκεται ἐπὶ μακρὸν ἤδη χρόνον ἐν καταστάσει φοβερῶν διωγμῶν καὶ ἀπανθρώπων βασανισμῶν ἐκ μέρους τῆς Μπολσεβικικῆς Κυβερνήσεως, ἣτις ὑπεδούλωσε καὶ καταπιέζει τὸ Ρωσικὸν ἔθνος καὶ τὴν χώραν αὐτοῦ.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ὁρθοδόξου Σερβικῆς Ἐκκλησίας θεωροῦσιν ἱερὸν καὶ ἐπιβεβλημένον καθήκον αὐτῶν, ἵνα διὰ τῆς προτάσεως ταύτης εὐλαβῶς καὶ θερμῶς παρακαλέσωσι τὴν τε Ὑμ. Θ. Παναγιότητα καὶ τὰ μέλη τοῦ Πανορθοδόξου Συνεδρίου, ὅπως τὸ τελευταῖον τοῦτο, ἐν ὀνόματι τῆς προσβληθείσης δικαιοσύνης, ἐγείρῃ ἐνώπιον τῆς πεπολιτισμένης ἀνθρωπότητος τὴν ὑψηλὴν φωνὴν τῆς Πανορθοδόξου Ἐκκλησίας διαμαρτυρομένης κατὰ τῶν τρομερῶν καταδιωγμῶν καὶ ἀνηκούστων κακουργημάτων, ἅτινα ἡ σημερινὴ Ρωσικὴ Κυβέρνησις καὶ τὰ ὄργανα αὐτῆς συστηματικῶς διαπράττουσιν ἐναντίον τῆς Ρωσικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, τοῦ Πατριάρχου καὶ σύμπαντος τοῦ κλήρου αὐτῆς.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ὁρθοδόξου Σερβικῆς Ἐκκλησίας ἐλπίζουσιν ὅτι ἡ Ὑμ. Θ. Παναγιότης καὶ αἱ λοιπαὶ ἀντιπροσωπεῖαι τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν θέλουσι ἀποδεχθῆ τὴν ἡμετέραν πρότασιν ταύτην.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ὁρθοδόξου Σερβικῆς Ἐκκλησίας.

Τῇ 15 Μαΐου 1923

Ἐν Κωνσταντινουπόλει

(Ὑπογρ.) Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου Γαβριὴλ
» Καθηγητὴς Μιλάνκοβιτς

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κισνοβίου καταθέτει παρομοίαν πρότασιν, ἣτις ἐντολῇ τῆς Α. Θ. Π. ἀναγινώσκεται ἔχουσα ὡδε:

Παναγιώτατε Δέσποτα,

Ὁλόκληρος σειρά πληροφοριῶν τοῦ τύπου ἀναφέρει ὅτι ἡ ἐν Μόσχα συγκληθεῖσα ἀντικανονικὴ Σύνοδος τῆς «Ζώσης Ἐκκλησίας», ἡ ἐνεργοῦσα ἐν πλήρει συμφωνίᾳ μετὰ τῶν σοβιετικῶν ἀρχῶν καὶ ὑπηρετοῦσα αὐταῖς ὡς πειθήνιον ὄργανον διὰ τὴν ἀντιεπαναστατικὴν ἐνέργειαν, καταδίκασε τὸν Πατριάρχην Μόσχας καὶ πάσης Ρωσσίας Τύχωνα εἰς τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ τίτλου του καὶ ἐπανέφερεν αὐτὸν εἰς τὴν θέσιν λαϊκοῦ. Δι' αὐτῆς τῆς ἀποφάσεως, ἡ οὕτως ὀνομαζομένη Σύνοδος τῆς Μόσχας προητοίμασε τὴν βάσιν διὰ τὴν ἀστικὴν σοβιετικὴν δίκην κατὰ τοῦ Πατριάρχου, ὅστις θὰ θεωρηθῆ ὑπ' αὐτῆς ἤδη ὡς λαϊκὸς Μπελάβην καὶ ὅσον τάχιον θὰ καταδικασθῆ εἰς θάνατον, τὸν προηγουμένως μελετηθέντα ὑπ' αὐτῶν. Τὸ ὄνομα καὶ ἡ μορφή τοῦ Πατριάρχου Τύχωνος πρὸ πολλοῦ κατέστη τὸ σύμβολον τῆς χριστιανικῆς ἀνδρείας καὶ γενναιότητος ἐν τῇ πάλῃ μετὰ τῶν δυνάμεων τοῦ Ἄδου τῶν προσβαλλόντων τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ.

Ὡς ἐκ τούτου ὁποιαδήποτε θὰ ᾔηται ἡ ἀπόφασις περὶ τῆς τύχης αὐτοῦ, δὲν εἶναι μόνον ζήτημα τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας ἀλλὰ καὶ ἀπάσης τῆς Ὁρθοδοξίας, ἥτις συμφώνως τῇ βροντοφώνῳ δηλώσει τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας τιμᾶ αὐτὸν ὡς ὁμολογητὴν.

Ἡ παροῦσα Πανορθόδοξος συνέλευσις, ἡ ἀντιπροσωπεύουσα σχεδὸν ἅπαντα τὸν Ὁρθόδοξον κόσμον, συναθροισθέντα περὶ τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον, κατ' ἐμὴν πεποιθήσιν μόνον θὰ ἐκπληρώσῃ τὸ καθήκον της, ἐὰν ἐκφέρῃ ὀριστικὴν ἀπόφασιν ὅσον ἀφορᾶ τὰς ἀνομίας τὰς συμβαινούσας ἐν Μόσχᾳ.

Ἡ αὐθεντικὴ φωνὴ της θὰ εἰσακουσθῆ μετ' ἰδιαιτέρας προσοχῆς ὑφ' ἅπαντος τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου, πολὺ δὲ περισσότερον ὑπὸ τῶν ἐν Ρωσσίᾳ, ἔνθα θὰ προξενήσῃ τὴν ὀφειλομένην ἐντύπωσιν οὐχὶ μόνον πρὸς τὸ πιστὸν ποίμνιον τοῦ Πατριάρχου, ἀλλ' εἰσέτι καὶ πρὸς τοὺς ἰδίους του ἐχθροὺς, τοὺς τολμήσαντας νὰ προσκαλέσουν εἰς τὸ ἀσεβὲς συνέδριον τοὺς προῖσταμένους τῶν Ὁρθόδοξων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἐνεκεν τοῦ ἐπείγοντος καὶ σοβαροῦ ζητήματος εὐσεβάστως παρακαλῶ τὴν Ἐμετέραν Θειοτάτην Παναγιότητα καὶ ἅπασαν τὴν

Πανορθόδοξον Ἐπιτροπὴν ὅπως ἐξετασθῆ ἢ παρούσα μου πρότασις εἰ δυνατόν τὸ συντομώτερον.

Ἐν Κων]πόλει 28 Ἀπριλίου 1923

(Ὑπογρ.) Ἀναστάσιος
Ἀρχιεπίσκοπος Κιθνοβίου

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης: «Τὸ ζήτημα εἶναι ὁμολογουμένως σοβαρώτατον, ἀλλ' ἀκριβῶς καὶ διὰ τοῦτο δὲν θὰ ἡδυνάμεθα νὰ λάβωμεν σήμερον ἀποφάσεις. Διότι δὲν πρέπει ἀπλῶς νὰ διαμαρτυρηθῶμεν ἐναντίον τοῦ ἀδικήματος τοῦ γενομένου πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῆς Ρωσ. Ἐκκλησίας καὶ καθόλου πρὸς αὐτὴν ταύτην τὴν Ρωσ. Ἐκκ]σίαν, ἀλλὰ νὰ φέρωμεν καὶ ἀποτέλεσμα. Θὰ ἔπρεπε λοιπὸν πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς σχετικὸν διάβημα, νὰ συγκεντρώσωμεν τὰ ἀπαραίτητα στοιχεῖα, τὸ ὅποια καὶ ἐλπίζω νὰ ἔχωμεν προσεχῶς παρὰ τοῦ ἐν Μόσχᾳ ἀντιπροσώπου μας, ὅστις ἐνετάλη νὰ μᾶς κρατῆ ἐνημέρους ἐπὶ τῶν σχετικῶν ἐνεργειῶν καὶ ἀποφάσεων τῆς συνελθούσης κατ' αὐτὰς ἐν Μόσχᾳ Παρρωσικῆς λεγομένης Συνόδου. Ἐπιθυμῶ νὰ ἔχω τὴν ἀδειαν τῆς Ἐπιτροπῆς ὅπως φέρω τὸ ζήτημα τοῦτο εἰς τὴν κατάλληλον αὐτοῦ στιγμὴν».

Ἡ ὁλομέλεια ἀπεδέχθη τὴν σκέψιν ταύτην τῆς Α. Θ. Παναγιότητος.

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου συνεχίζων τὴν ἀριθμησιμῶν θεμάτων, περὶ τὰ ὅποια θὰ ὄφειλε νὰ ἐνδιατρίψῃ ἢ Ἐπιτροπῇ, δηλοῖ ὅτι πρὸς σύσφιγξιν τῶν μετὰ τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν σχεσεων δὲν ἀρκεῖ μόνον ἡ ἀλληλογραφία, ὅσον συχνὴ καὶ τακτικὴ καὶ ἂν ἤθελεν ὑποτεθῆ, ἀλλ' ἀπαιτεῖται καὶ μία μόνιμος καὶ διαρκὴς ἀντιπροσωπεία τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν παρὰ τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχείῳ καὶ τὰνάπαλιν.

Ὁ Μητροπολίτης Κυζίκου θεωρεῖ ἀναγκαῖον ὅπως γένηται σκέψις καὶ περὶ συσφίξεως τῶν σχέσεων τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας πρὸς τὴν Ἀγγλικανικὴν καὶ τὴν τῶν Παλαιοκαθολικῶν.

Ὁ Μητροπολίτης Νικαίας γενικεύων τὸ ζήτημα εἰσηγείται ὅπως ὑπὸ τῆς Πανορθόδοξου Ἐπιτροπῆς γένηται σκέψις καὶ περὶ ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Ρωμαϊκῆς.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης φρονεῖ ὅτι εἰς τὸ κεφάλαιον περὶ ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν πρέπει νὰ γίνῃ εἰδικὸς λόγος καὶ περὶ τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἀνηκούσης φύσει καὶ θέσει εἰς τὸν κύκλον τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου παρατηρεῖ ὅτι μεταξὺ ἄλλων ζητημάτων ὑπάρχει καὶ τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὰς ἀγγλικανικὰς χειροτονίας, ἀλλ' ὅτι κατόπιν τοῦ σχετικοῦ γράμματος τῆς Α. Θ. Παναγιότητος παρεπέμφθη τοῦτο ἐν Σερβία εἰς εἰδικὴν ἐπιτροπὴν πρὸς μελέτην καὶ γνωμοδότησιν.

Ὁ Ἀρχιεμανδρίτης Ἰ. Σκριμπάν πληροφορεῖ ἐπίσης ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο παρεπέμφθη καὶ ἐν Ρουμανία εἰς εἰδικὴν ἐπιτροπὴν, ἧς ἀποτελεῖ μέλος, πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἀναφέρει ὅτι τὸ αὐτὸ ἔπραξε καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος καὶ ὅτι αἱ Ἐκκλησίαι Ἱεροσολύμων καὶ Κύπρου κατέληξαν εἰς τὸ αὐτὸ καὶ ἡ Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου συμπέρασμα, ἀποδεχθεῖσαι τὸ ἔγκυρον τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν.

Ὁ Ἀρχιεμανδρίτης Ἰ. Σκριμπάν: «**Ὡλόγησα** τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν, μετὰ τόσους αἰῶνας ἀπομονώσεως, αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Ὀρθοδόξου Ὁμοσπονδίας συνέρχονται ἐπὶ τῷ αὐτῷ ὅπως συζητήσωσι καὶ λύσωσι πολλὰ ζητήματα ἐνδιαφέροντα αὐτὰς ἀμέσως, ἀπὸ πολλῶν δ' ἐτῶν μένοντα ἄλυτα. Πρέπει νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ἡ ἀπομόνωσις εἶναι πάντοτε μία ἀπειλὴ διὰ τὴν ἐνότητα, διότι ἐλλείψει σχέσεων ἀρχίζει κανεὶς νὰ αἰσθάνηται ἑαυτὸν ὡς ξένον, νὰ μὴ γίνῃται ἀντιληπτὸς ὑπὸ τῶν ἄλλων καὶ ἐπὶ τέλους νὰ ἀποχωρίζῃται, ὅπως τὰ ὄντα τὰ μὴ ἔχοντα οὐδὲν τὸ κοινόν. Τοιουτοτρόπως προῆλθε καὶ τὸ μέγα σχίσμα Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως. Εἶναι ζήτημα ψυχολογικὸν ὅτι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ζῶσι μακρὰν ἀπ' ἀλλήλων, συνειθίζουσιν νὰ αἰσθάνωνται ὅτι εἶναι ξένοι πρὸς ἀλλήλους.

Τὸ ψυχολογικὸν αὐτὸ ζήτημα τίθεται καὶ μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἰδιαιτέραι συνήθειαι ἔχουσιν εἰσαχθῆ ἤδη εἰς ἐκάστην ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, αἱ ὁποῖαι εἰς τὸ μέλλον εἶναι δυνατὸν νὰ ἀπειλήσουν τὴν ἐνότητα καὶ νὰ μᾶς ὠθήσουν εἰς βαθμὸν ὥστε νὰ αἰσθανώμεθα ξένοι πρὸς ἀλλήλους. Ἡ συνδιάσκεψις ἡμῶν πρέπει νὰ κάμῃ τὴν ἑναρξιν μιᾶς νέας περιόδου. Πρέπει νὰ συσφίγξῃ τὸ πνεῦμα τῆς

ἐνότητος καὶ νὰ θέσῃ ἀπὸ σήμερον τὰς βάσεις ἐνὸς ἔργου, τὸ ὁποῖον νὰ ἐξακολουθήσῃ ὑπάρχον. Εἶμαι πλήρης χαρᾶς βλέπων τὴν νέαν ταύτην ἐνέργειαν τῆς ὀρθοδοξίας καὶ εὐχομαι ὅπως ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀρχίζει σήμερον, μὴ παύσῃ πλέον εἰς τὸ μέλλον. Διὰ τοῦτο καὶ λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ διατυπώσω καὶ καταθέσω τὴν ἐξῆς πρότασιν:

« Ἐν τῷ συμφέροντι τῆς ἐμπράκτου ἐνότητος τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὅπως οὕτως ἐξακολουθῶσι νὰ ὑφίστανται σχέσεις κανονικαὶ μεταξὺ τῶν διαφόρων αὐτῆς βραχιόνων, εἶναι ἀνάγκη ὅπως δημιουργηθῇ εἰς ὀργανισμὸς διαρκῆς, διὰ τοῦ ὁποῖου νὰ δύνανται αἱ Ἐκκλησίαι νὰ λύσωσι τὰ κοινὰ αὐτῶν ζητήματα, διότι δι' οἵανδήποτε λειτουργίαν ὑφίσταται ἀνάλογος ὀργανισμὸς. Καὶ ἡ λειτουργία τῆς ἐνότητος ταύτης ἀπαιτεῖ νὰ ὑπάρχῃ τὸ ὄργανον τοῦτο ».

Ὁ Καθηγητῆς κ. Β. Ἀντωνιάδης, ἀναφερόμενος εἰς τὸν τρόπον τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ προτεινομένου ὀργανισμοῦ, φρονεῖ ὅτι καλὸν θὰ ἦτο ὅπως ἀποστέλλωνται ἐκατέρωθεν παρὰ τῶν διαφόρων ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν νέοι καὶ σπουδάζωσιν εἰς τὰς θεολογικὰς σχολὰς τῶν ἄλλων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἵνα κατόπιν οὗτοι χρησιμεύσωσιν ὡς κατάλληλα ὄργανα συσφίξεως τῶν μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν σχέσεων.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης: « Ἐπὶ τοῦ ζητήματος, τὸ ὁποῖον ἔθιξεν ὁ πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης, θὰ ἠδυνάμεθα ἀπὸ σήμερον νὰ εἴπωμεν γενικὰς τινὰς σκέψεις, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐχρησίμευον ἴσως αὐτῷ ἐν τῇ ταξινομήσει τῶν ἐπιχειρημάτων ἐπὶ τῆς κατατεθείσης σχετικῆς προτάσεως. Ἡ κυρία αἰτία, ἣτις ἐπέφερε τὸ σχίσμα μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, συνίσταται πρωτίστως ἐν τῇ ἀντιλήψει τοῦ τρόπου περὶ διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ λύσεως τῶν ἐν αὐτῇ ζητημάτων.

Ἀμφότεραι παραδέχονται τὴν Ἐκκλησίαν μὲ τὴν ιδιότητα τοῦ ἀλανθάστου, ἀλλ' ἡ μὲν τῆς Ρώμης Ἐκκλησιατὴν ιδιότητα ταύτην θεωρεῖ συγκεντρουμένην ἐν ἐνὶ Ἐπισκόπῳ, ὃν ἐξύψωσεν ὑπὲρ τοὺς ἄλλους καὶ περιέβαλε δι' ἐξαιρετικῶν ἐξουσιῶν, αἱ δὲ τῆς Ἀνατολῆς Ἐκκλησίαι ἐμμένουσιν εἰς τὴν πίστιν τῆς ἀρχαίας ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας, καθ' ἣν ἡ ιδιότης τοῦ ἀλαθήτου τῆς Ἐκκλησίας εὐρηταὶ ἐν τῷ συνόλῳ τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἐπισκόπων, τῶν διαδόχων τῶν Ἀποστόλων, ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τὸ παράδειγμα τὸ ἀποστολικὸν ἐν ἐν Συνόδῳ ἡθροισμένων. Ἐχομεν λοιπὸν δύο συστήματα διοικήσε-

ως τῆς Ἐκκλησίας ἀντίθετα πρὸς ἄλληλα, τὰ ὅποια κατὰ ἀντιπα-
ραβολὴν πρὸς τὰ κοσμικὰ συστήματα διοικήσεως ταξινομούμενα
παρουσιάζονται τὸ μὲν ὡς Μοναρχία ἀπόλυτος, τὸ δὲ ὡς Συν-
ταγματικὴ Ὁμοσπονδία.

Ἄλλ' ἀφοῦ τόσοι ζηλοτύπως οἱ Ὀρθόδοξοι πάντες ἐχόμεθα
τοῦ ἡμετέρου συστήματος, δὲν ἐπρεπε νὰ ὀλιγωρῶμεν μιᾶς τῶν θεμε-
λιωδῶν βάσεων αὐτοῦ, τῆς κατὰ καιροὺς τακτοῦς καὶ ἐκτάκτους συ-
ναθροίσεως ἐπὶ τὸ αὐτὸ τῆς ὁλότητος τοῦ Σώματος τῶν Ἐπισκό-
πων. Τὸ Συνοδικὸν σύστημα ἐφαρμόζεται ἐν τῇ διοικήσει μιᾶς ἐκά-
στης ἐπὶ μέρους Ἐκκλησίας, δὲν λειτουργεῖ ὁμως ὁμαλῶς προκειμέ-
νου περὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας. Εἶναι πρόδηλον ὅτι δὲν εἶνε ἀκίνδυ-
νος διὰ τὴν ἐνότητα τῆς Ὀρθοδοξίας ἡ παραμέλησις τῆς ἀρχῆς τῶν
Γενικῶν Συνόδων. Ἡ παραμέλησις αὕτη παρατηρεῖται κυρίως ἀπό
τινων δεκαετηρίδων. Τὸ γεγονός ὅτι ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταν-
τινουπόλεως μέχρι τοῦ 1873 συνεκροτήθησαν περὶ τὰς πενήκοντα
Γενικαὶ Σύνοδοι ἐστὼ ἀπόδειξις τοῦ ἰσχυρισμοῦ ἡμῶν ὅτι ἡ κυρίως
παραμέλησις τοῦ θεσμοῦ εἶναι ἔργον τῶν τελευταίων πενήκοντα
ἐτῶν. Ὁ Οἰκουμενικὸς Θρόνος ἔχων ἐκ τῶν κανόνων καὶ τῶν πα-
ραδόσεων τὰς εὐθύναις τοῦ προεδρικοῦ ἀξιώματος, μὲ πολλὴν εὐχα-
ρίστησιν θὰ ἔβλεπε καθοριζόμενον ἐκ συμφώνου μετὰ τῶν λοιπῶν
ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τὸ ζήτημα τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ συστήματος
τῆς ὁμαδικῆς ἐμφανίσεως τῆς ὅλης ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας κατὰ τρό-
πον ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὸν ἐπιζητούμενον σκοπόν.

Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σκέψεών μου τούτων ἀναφέρω ὅτι ὑ-
πάρχει κόσμος ὁλόκληρος προηγμένος εἰς πολιτισμὸν, διατηρῶν τὸ αἰ-
σθημα τῆς εὐσεβείας, ἐκδηλούμενον εἰς ἔργα φιλανθρωπίας. Ὁ κόσμος
οὗτος εἶναι ὁ Ἀμερικανικὸς, τὸν ὅποιον ἐκ τοῦ πλησίου εἶδον καὶ ὁ ὁ-
ποῖος ἀναμένει ἀπὸ τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν νὰ ἐνεργήσῃ πρὸς ἐ-
πικράτησιν τῶν ἀρχῶν αὐτῆς τῶν διοικητικῶν. Ὑπάρχουν Ἀμερικανοὶ
πιστεύοντες ὅτι ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία εἶναι θησαυρὸς ἀνεκτίμη-
τος, σύστημα θαυμάσιον, κείμενον μέσον τοῦ ἀπολυταρχισμοῦ τῆς
Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἀπεριορίστου ἐλευθερίας τοῦ Προτε-
σταντισμοῦ καὶ ἀναμένοντες ὅπως ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία παρου-
σιάσῃ συγχρονισμένον τὸ ἑαυτῆς σύστημα τὸ τόσοι τελείως προ-
σαρμοζόμενον πρὸς τὰς νῦν δεσποζούσας ἐν ὅλῳ τῷ πεπολιτισμένῳ
κόσμῳ ἀντιλήψεις περὶ συγκροτήσεως κοινωνίας ἀνθρώπων.

Ὁ Ἀρχιμανδρόντης Σκριμπάν. Ἀπὸ μέρους τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Τρανσυλβανίας ὑποβάλλω τὴν ἐξῆς πρότασιν:

«Μετὰ δύο ἔτη, τῷ 1925, συμπύπτει ἡ ἐπέτειος, ἡγοιή 1600η τοιαύτη, τῆς ἐν Νικαία Α'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Φρονῶ ὅτι πρέπει νὰ προετοιμασθῶμεν διὰ τὴν μεγάλην ταύτην ἡμέραν. Θὰ ἔπρεπε νὰ ληφθῶσι μέτρα πρὸς σύνταξιν μιᾶς ὁμολογίας τῆς ἡμετέρας πίστεως, δηλ. τῆς ἀρχαίας ἡμῶν ὁμολογίας, ἀλλὰ ὑπὸ τρόπον συντάξεως τοιοῦτον, ὥστε νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ σημερινὴ ἡμῶν πνευματικὴ κατάστασις. Ἐπειτα θὰ ἔπρεπε νὰ συντάξωμεν μίαν προσφώνησιν πρὸς πάντας τοὺς Ῥωμαιοκαθολικοὺς ἐπισκόπους καλοῦντες αὐτοὺς ἵνα εἰσέλθωσιν εἰς τὴν χριστιανικὴν ἐνότητα».

Ἡ ὡς ἄνω πρότασις γενομένη ὁμοφώνως ἀποδεκτὴ, ἐγκρίνεται νὰ περιληφθῇ εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν.

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου: «Πρὸ ὀλίγου ἀπηρίθμησα μερικὰ ζητήματα. Ἐπίσης καὶ ἡ Ἰμετέρα Θ. Παναγιότης ἀνέφερε μερικὰ ἄλλα, τὰ ὁποῖα καὶ ἐγὼ ἀποδέχομαι. Ἀλλ' ὑπάρχουσιν ἀκόμη ζητήματά τινα, τὰ ὁποῖα βραδύτερον θ' ἀναφέρω ἀπὸ μέρους τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας ὡς χρήζοντα κοινῆς διασκέψεως. Διὰ τὸ ζήτημα τῆς συσφίξεως τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ ἡμεῖς ἐσκέφθημεν ἐν τῇ Γενικῇ ἀρχ]κῇ Συνόδῳ, ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο ἀφορᾷ ὅλας τὰς Αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας, ἐνεκρίθη ἵνα τεθῇ ἐνώπιον τοῦ Πανορθοδόξου Συνεδρίου. Ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἐνισχύσεως τῶν σχέσεων, δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ ἀναγκαῖα ἡ ὑπαρξίς μιᾶς διαρκοῦς ἐπιτροπῆς ἢ ἀκόμη προτιμότερον εἶναι νὰ ἐχωμεν ἀμοιβαίας ἀντιπροσωπείας τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει αὐτὸ ἀναφέρεται εἰς τὰς λεπτομερείας. Τὸ ζήτημα εἶναι ὅτι αἰσθανόμεθα ἐπείγουσαν τὴν ἀνάγκην μιᾶς τακτικῆς ἐπικοινωνίας μεταξὺ τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Παρουσιάζονται ἐνίοτε ζητήματα σοβαρὰ, τῶν ὁποίων πᾶσα ἀναβολὴ κατατᾶ ἐπικίνδυνος.

Θὰ φέρω ὡς παράδειγμα τὸ ζήτημα τοῦ β'. γάμου τῶν χηρευόντων κληρικῶν. Ὁ σύλλογος τῶν ἱερέων, ὑποστηριζόμενος καὶ ὑπὸ μεγάλης μερίδος τοῦ λαοῦ καὶ ὑπὸ κύκλων πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν, ζητεῖ τὴν ἄμεσον λύσιν τοῦ ζητήματος. Μᾶς ἔδωκε μάλιστα προθεσμίαν μέχρι τέλους τοῦ λήξαντος Ἀπριλίου καὶ μόνον τὸ ἐπικαίρως

ἀποσταλὲν γράμμα τῆς Ἱ. Θ. Παναγιότητος ὤπλισεν ἡμᾶς εἰς τὸ νὰ τοῖς εἴπωμεν ὅτι τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἔλαβε πρόνοιαν καὶ περὶ τοῦ ζητήματος, τὸ ὁποῖον τοὺς ἐνδιαφέρει καὶ τοιουτοτρόπως κατωρθώθη ἡ ἀναβολὴ πάσης ἀπὸ μέρους αὐτῶν ἀποφάσεως καὶ ἐνεργείας, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι τὸ Πανορθόδοξον Συνέδριον θὰ φθάσῃ εἰς μίαν εὐνοϊκὴν ἀπόφασιν. Ἐὰν τὸ Πανορθόδοξον Συνέδριον δὲν θὰ δυνηθῆ νὰ λάβῃ ἀπόφασιν ἀντικειμένην πρὸς κανονικὰς διατάξεις, ἡ Σερβικὴ Ἐκκλησία φρονεῖ ὅτι θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτραπῆ ἡ χρῆσις τῆς οἰκονομίας ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ καὶ ἀνατεθῆ π. χ. εἰς ἡμᾶς, ὅπως, μετ' ἐκτίμησιν τῶν ἐκάστοτε παρουσιαζομένων περιπτώσεων, ἐπιτρέπωμεν ἢ ὄχι τὸν β' γάμον τῶν ἐν χηρείᾳ κληρικῶν.

Φρονῶ ὅτι ἡ Ἱεραρχία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρέπει νὰ λάβῃ ὑπὸ σοβαρὰν ἐποψιν τὸ ἐπαναστατικὸν πνεῦμα τοῦ σημερινοῦ κόσμου καὶ τὰς εὐλόγους ἀπαιτήσεις τοῦ κλήρου, ὅστις σφοδρῶς κατακρίνει τὴν Ἱεραρχίαν ὡς ἀκίνητο καὶ προσηλωμένην εἰς τὰ παλαιὰ καθεστῶτα, ὧν ἡ ἐν τῇ σημερινῇ ἐποχῇ διατήρησις ἀποβαίνει ἀδύνατος. Φοβοῦμαι μάλιστα πολὺ ὅτι, ἐὰν δὲν προλαμβάνωμεν ἐγκαίρως τὰ ἐνδεχόμενα γεγονότα, θὰ ἔχωμεν ἀποτελέσματα δυσάρεστα διὰ τὴν ἐνότητα καὶ διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐταξίαν καὶ δύναται ἡ θέσις τῆς Ἱεραρχίας νὰ καταστῆ δύσκολος καὶ οὐχὶ ἀπηλλαγμένη κινδύνων.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία πάντοτε μετεχειρίζετο τὴν οἰκονομίαν εἰς τὰ δευτερευούσης σημασίας ζητήματα καὶ πρέπει νὰ εὕρῃ οἰκονομικὴν λύσιν καὶ εἰς τὸ ζήτημα τοῦ β' γάμου τῶν χηρευόντων κληρικῶν, οὕτινος πᾶσα περαιτέρω ἀναβολὴ θὰ εἶναι λίαν ἐπικίνδυνος ἰδίως ἐν τῇ Σερβικῇ Ἐκκλησίᾳ.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. «Ἡ Ἱ. Θ. Σεβασμιότης μὲ πολὺ πειστικὰ ἐπιχειρήματα ὑποστήριξε τὴν ἀπόφασιν τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ ζητήματος ἐρχομένου εὐθύς ἀμέσως μετὰ τὸ κυρίως ζήτημα, τὸ τοῦ ἡμερολογίου. Ὁφείλομεν νὰ ἀναγνωρίσωμεν ὅτι κατὰ τὰ τελευταῖα δέκα ἔτη ἐπῆλθεν εἰς τὴν ψυχὴν τῆς κοινωνίας, συνολικῶς καὶ κατ' ἄτομα λαμβανομένης, τοιαύτη ἀναστάσις, οἷον κατὰ τὸ 1914 θὰ ἐθεώρει τις ὡς μόλις μετὰ 100 ἔτη δυναμένη νὰ ἐπέλθῃ.

Σήμερον εὐρισκόμεθα πρὸ μιᾶς τοιαύτης ψυχικῆς ἀναστατώσεως καὶ ἐπομένως ὀφείλομεν καὶ ἀναλόγως νὰ σκεφθῶμεν. Οἱ καιροὶ οὐ μενετοί. Ἐὰν ἡ Ἐκκλησία θέλῃ τὴν Ἱεραρχίαν τῆς με κῦρος καὶ ἐξουσίαν, τότε πρέπει νὰ μὴ καθυστερήσῃ εἰς τὴν λύσιν τῶν λυτέων ζητημάτων, ἵνα μὴ ἄλλως ἐπὶ κεφαλῆς τῆς διαγραφομένης κινήσεως τεθῇ ἡ μᾶζα τοῦ λαοῦ μετὰ τοῦ ἐνοριακοῦ κλήρου. Αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἐτοιμάζεται συνέδριον κοινὸν τῆς Ρουμανικῆς καὶ τῆς Βουλγαρικῆς Παγκληρικῆς Ἐνώσεως, εἰς τὸ ὁποῖον προσεκλήθη ὑπὸ τῆς Ρουμανικῆς καὶ ἡ Ἑλληνικὴ τοιαύτη.

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Καὶ ὁ Σερβικὸς κλῆρος προσεκλήθη, ἐπεφυλάχθη ὁμως, διότι εἶχεν ὑπ' ὄψει τὴν σύγκλησιν τοῦ Πανορθοδόξου Συνεδρίου, ἀπὸ τὰς ἀποφάσεις τοῦ ὁποῖου ἀναμένει μὲ μεγίστας ἐλπίδας πολλὰ τὰ καλὰ διὰ τὴν τύχην αὐτοῦ εἰς τὰ μέλλον.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Φαντασθῆτε λοιπὸν πρὸς στιγμὴν τὸν ἐνοριακὸν κλῆρον τῶν Βαλκανικῶν Κρατῶν συναθροιζόμενον ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ λαμβάνοντα ἀποφάσεις. Τότε οἱ Ἀρχιερεῖς θὰ ἀποβῶσιν ἀπλοῖ ἐκτελεσταὶ ἀποφάσεων. Διὰ τοῦτο ἐπιβάλλεται ἡ Διοικοῦσα Ἐκκλησία νὰ τέμνῃ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας καὶ νὰ θέτῃ ἕκαστον ζήτημα ἐγκαίρως εἰς τὴν θέσιν του, μὴ ἐπιτρέπουσα ρωγμὰς εἰς τὸ ἐνιαῖον οἰκοδόμημα. Βεβαίως πρέπει νὰ εἴμεθα συντηρητικοί, ἀλλ' ἡ συντηρητικότης ἔστω λογικὴ, χωρὶς νὰ παραγνωρίζηται ὁ νόμος τῆς ἐξελίξεως, ἐφ' ὅσον σχετίζεται μὲ τὴν πρόσκαιρον μορφήν τῆς στρατευομένης Ἐκκλησίας.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Σερβίας. Ἡ Ἐκκλησία ἐν μέσῳ τόσῳ ἀνωμάτων χρόνων διατελοῦσα δὲν πρέπει νὰ παρεκκλίνῃ ἀπὸ θεσμοῦς ἀρχαίους, παρασυρομένη ὑπὸ τούτων ἢ ἐκείνων τῶν ρευμάτων τῆς ἐποχῆς. Ὀφείλει νὰ διατηρήσῃ τὰς βάσεις καὶ νὰ θελήσῃ μὲν νὰ λάβῃ καὶ ἀποφάσεις τινὰς δικαιολογουμένας ὑπὸ τῶν περιστάσεων, ἀλλ' ὄχι καὶ νὰ παραβιάζῃ τοὺς ἀρχαίους θεσμούς. Ἐπιβάλλεται νὰ εἴμεθα συντηρητικοί. Ἄλλως εἶναι δυνατὸν σήμερον νὰ ἀποφασίσωμεν οὕτως καὶ αὔριον, τῶν καιρῶν μεταβαλλομένων, νὰ ἀποφασίσωμεν ἄλλως. Δὲν πρέπει νὰ παρασυρῶμεθα ὑπὸ τῶν ρευμάτων. Τὸ ζήτημα εἰδικῶς τοῦ δευτέρου γάμου τῶν χηρευόντων κληρικῶν δυνάμεθα νὰ διευθετήσωμεν, δυσκόλως ὁμως φρονῶ ὅτι θὰ γίνῃ τοῦτο δεκτὸν ὑπὸ τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο θὰ ἔπρεπεν ἀπὸ τοῦδε νὰ λεχθῆ σαφῶς, σχετικῶς πρὸς τὴν σημασίαν τῶν μελλουσῶν νὰ ληφθῶσιν ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς ἀποφάσεων. Τὸ γράμμα ἡμῶν τὸ προσκαλοῦν τὰς Ἀγίας Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας νὰ ἀντιπροσωπευθῶσιν εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν ταύτην δηλοῖ, ὅπως καὶ ἡ σκέψις τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως εἶναι, ὅτι ἡμεῖς δὲν εἴμεθα συγκεκροτημένοι εἰς Σύνοδον, ἧς αἱ ἀποφάσεις θὰ ἠξίουσαν νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ὡς κανονικαὶ διατάξεις. Ἐργαζόμεθα ὡς Ἐπιτροπὴ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, ἧς αἱ ἀποφάσεις θὰ λάβωσι κῦρος πρὸς ἐφαρμογὴν εἴτε ἀπὸ Συνόδου Πανορθοδόξου εἴτε ἀπὸ τῆς ἀποδοχῆς αὐτῶν ὑπὸ τῶν Συνόδων μιᾶς ἐκάστης τῶν ἐπὶ μέρους Ἀγίων Ἐκκλησιῶν.

Ἀκολουθῶς ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Σερβίας καὶ ὁ καθηγητὴς κ. **Μελάνκοβιτς** καταθέτουσι τὰς ἐπὶ τοῦ ἡμερολογιακοῦ ζητήματος προτάσεις τῶν οἰκείων αὐτῶν ἀντιπροσωπειῶν.

Α') Ἡ πρότασις τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Σερβίας ἔχει ἐν μεταφράσει ἐκ τοῦ ρουμανικοῦ ὡς ἑξῆς:

Ἡ παρεμβολιμαία ἐβδομάς

1) Κυριακὴ	τοῦ μάρτυρος Σιβηριανοῦ
2) Δευτέρα	τοῦ προφήτου Ἰεζεκιήλ
3) Τρίτη	τοῦ Ἀγίου Ἀνατολίου
4) Τετάρτη	τοῦ μάρτυρος Νεοφύτου
5) Πέμπτη	τοῦ Δομητιανοῦ
6) Παρασκευὴ	τοῦ Θεοκτίστου
7) Σάββατον	τοῦ μάρτυρος Γορδίου

ΑΙΩΝΙΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ

ἀπὸ τοῦ ἔτους **1926** μετὰ Χριστόν, ἐποχὴ **828-400** ἔτη.

ΣΗΜΕΙΩΜΑ

α') Τὸ κοινὸν πολιτικὸν ἔτος ἔχει 364 ἡμέρας. Διαιρεῖται εἰς τέσσαρα τέταρτα. Ἐκαστὸν τέταρτον ἔχει 91 ἡμέρας δηλ. 13 ἐβδο-

μάδας. Οἱ μῆνες ἐκάστου τετάρτου ἔχουσιν ἕκαστος 30, 30 καὶ 31 ἡμέρας.

β') Οἱ μῆνες Ἰανουάριος, Ἀπρίλιος, Ἰούλιος καὶ Ὀκτώβριος ἀρχίζουσιν ἀπὸ Κυριακὴν καὶ λήγουσιν εἰς Δευτέραν. Οἱ μῆνες Φεβρουάριος, Μάϊος, Αὐγουστος καὶ Νοέμβριος ἀρχίζουσιν ἀπὸ Τρίτην καὶ λήγουσιν εἰς Τετάρτην. Οἱ μῆνες Μάρτιος, Ἰούνιος, Σεπτέμβριος καὶ Δεκέμβριος ἀρχίζουσιν ἀπὸ Πέμπτην καὶ λήγουσιν εἰς Σάββατον.

γ') Ἡ ἡμέρα τῆς ἐβδομάδος ἔχει πάντοτε τὴν ἰδίαν ἡμερομηνίαν τοῦ μηνός.

δ') Ἡ 365 ἡμέρα τοῦ κοινοῦ ἔτους καὶ ἡ βίσεκτος ἡμέρα ἀθροίζονται εἰς μίαν ἐβδομάδα, ἣτις παρεμβάλλεται εἰς ἕκαστον κύκλον 5 ἐτῶν μετὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ διὰ τοῦ 5 διαιρουμένου ἔτους (31 Ἰουνίου).

ε') Ἡ διόρθωσις εἶναι: δὲν πρέπει νὰ παρεμβάλωμεν τὴν ἐβδομάδα εἰς τὸ τέλος τῆς περιόδου 40 ἐτῶν, ἀλλὰ ἐκάστου ἔτους αἰῶνος διαιρουμένου διὰ τοῦ 200, ὄχι ὁμως καὶ διὰ τοῦ 400.

ς'. Συνεπεία τῆς παρεμβολῆς ταύτης, τὸ κοινὸν πολιτικὸν ἔτος, εἰς τὸ τέλος τοῦ κύκλου τῶν 3 ἐτῶν, ἐξισοῦται πρὸς τὸ ἡλιακὸν ἔτος καὶ ἐν περιόδῳ 2000 ἐτῶν, λαμβανομένης ὡς βάσεως τοῦ ὑπολογισμοῦ, τοῦ μέσου ὄρου ὃν ὤρισεν ἡ ἐπιστήμη διὰ τὸ ἀσταθὲς ἡλιακὸν τροπικὸν ἔτος ἢ διαφορὰ θὰ ἦναι μικροτέρα τῆς ἡμισείας ἡμέρας.

ζ') Καθ' ὅλον τὸ διάστημα μιᾶς περιόδου 400 ἐτῶν, τὸ πολιτικὸν ἔτος δὲν ἀπομακρύνεται τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας, ὡς σημείου ὠρισμένου, εἰμὴ προσκαίρως, ἵνα ἐπανέλθῃ καὶ πάλιν εἰς τὸν ἴδιον ὠρισμένον χρόνον κατὰ τρόπον αὐτόματον καὶ συνεχῆ.

η') Ἡ ἐορτὴ τοῦ Πάσχα καὶ τῶν ἄλλων ἐορτῶν αἵτινες ἐξαρτῶνται ἐξ αὐτῆς μονιμοποιοῦνται, ἐν τῷ ὀρίῳ τοῦ μηνός τοῦ Πάσχα, ἐπὶ ὠρισμένων ἡμερομηνιῶν τοῦ ἡμερολογίου δι' ὅλους τοὺς χρόνους.

θ') Πᾶσαι αἱ ἄλλαι ἐορταὶ μένουσιν ἀκίνητοι, εἰς τὴν μέχρι σήμερον ἡμερομηνίαν αὐτῶν.

ι') Ἡ ἐορτὴ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ συμπίπτει μὲ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν καὶ ἡ τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου μὲ τὸ χειμερινὸν ἡλιοστάσιον.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῇ 10 Μαΐου 1923.

Β') Ἡ πρότασις τοῦ καθηγητοῦ κ. Μιλάνκοβιτς ἔχει ἐν μεταφράσει ἐκ τοῦ σερβικοῦ ὡς ἑξῆς:

1) Ἐκ τοῦ ὑπάρχοντος ἡμερολογίου ἀνάγκη νὰ ἀπολειφθῶσι 13 ἡμέραι.

2) Ὑπάρχουσι δύο εἰδῶν ἔτη, τὰ ἀπλᾶ ἐκ 365 ἡμερῶν καὶ τὰ δίσεκτα ἐκ 366 ἡμερῶν. Δίσεκτα ἔτη θὰ εἶνε ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ διαιρῶνται διὰ τοῦ 4 ἄνευ καταλοίπου (ὅπως ἐγένετο ἄχρι τοῦδε). Ἐξαίρεσιν κάμνουσι τὰ τῶν ἑκατονταετηρίδων ἔτη, διὰ τὰ ὁποῖα ἰσχύει ὁ ἑξῆς κανὼν:

3) Τὰ τῶν ἑκατονταετηρίδων ἔτη (τ. ἔ. ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα τελειώνουσιν εἰς δύο μηδενικά) θὰ εἶναι τότε μόνον δίσεκτα, ὅταν ὁ ἀριθμὸς τῶν αἰώνων συμπεριλαμβανόμενος διαιρούμενος διὰ 9 δίδει κατάλοιπον 2 ἢ 6. Πάντα τὰ λοιπὰ ἔτη θὰ εἶναι ἀπλᾶ.

Κατὰ τὸν κανόνα τοῦτον ἐπομένως, ἐκ τῶν ἑκατονταετηρίδων θὰ εἶναι δίσεκτα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ὑπογραμμίζονται ἐν τῷ ἀκολουθῶνί πινάκι:

<u>2000</u>	2100	2200	2300	<u>2400</u>	2500	2600	2700	2800
<u>2900</u>	3000	3100	3200	<u>3300</u>	3400	3500	3600	3700

Α'. Παρατηρήσεις

Τὸ μέσον μῆκος τοῦ πολιτικοῦ ἔτους διαρκεῖ κατὰ τὸ σχέδιον τοῦτο 365 ἡμέρας, 5 ὥρας, 48 πρῶτα λεπτὰ καὶ 48 δεύτερα λεπτὰ, καὶ συμπίπτει οὕτω ἀκριβῶς μετὰ τοῦ μῆκους τοῦ μέσου ἀστρονομικοῦ ἔτους, ὥστε ἡ διαφορὰ μιᾶς ἡμέρας μετὰ τοῦ ἀστρονομικοῦ καὶ πολιτικοῦ ἔτους νὰ δύναται νὰ ἐπέλθῃ μόλις μετὰ 40000 ἔτη, ἐνῶ ἡ περίπτωσις αὕτη ἐπέρχεται εἰς τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον ἤδη μετὰ 3300 ἔτη. Τὸ νέον ἡμερολόγιον εἶναι 13 φοράς ἀκρίβεστερον τοῦ Γρηγοριανοῦ.

Β'. Παρατηρήσεις

Ἐκ τῶν ἐπερχομένων ἑκατονταετηριδικῶν ἐτῶν τὰ κάτωθι ὑπογραμμισμένα εἶναι δίσεκτα ἐν τῷ Γρηγοριανῷ ἡμερολογίῳ. 2000, 2100, 2200, 2300, 2400, 2500, 2600, 2700, 2800. Κατὰ ταῦτα μετὰ τοῦ νέου ἡμερολογίου καὶ τοῦ Γρηγοριανοῦ παρουσιάζεται διαφορὰ μόλις τῷ 2800 ἔτει, ἐπομένως μετὰ 877 ἔτη.

4) Πάντες οἱ μῆνες τοῦ ἔτους θὰ διατηρήσωσι τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν, τὸν ὁποῖον ἔχουσι καὶ νῦν. Εἰς τὰ δίσεκτα ἔτη ὁ Φεβρουάριος ἔχει 29 ἡμέρας. Ὁ σχηματισμὸς τοῦ ἔτους δὲν μεταβάλλεται.

5) Αἱ ἀκίνητοι ἑορταὶ διατηροῦσι τὰς χρονολογίας ἐκείνας, τὰς ὁποίας εἶχον μέχρι τοῦδε (τὸ νέον ἔτος τῆ 1 Ἰανουαρίου, τὰ Θεοφάνεια τῆ 6 Ἰανουαρίου, ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆ 25 Μαρτίου, καὶ οὕτω καθ' ἐξῆς).

6) Αἱ κινηταὶ ἑορταὶ ἀκολουθοῦσι τὸ Πάσχα. Τὸ Πάσχα θὰ ἑορτάζηται:

α') μετὰ τὴν ἑαρινὴν ἰσημερίαν τῆς 21 Μαρτίου

β') τῆ Κυριακῆ

γ') ἢ ὁποῖα συμπίπτει μετὰ τῆς α'. πανσελήνου (τοῦ Πασχαλίμου μηνὸς), ἢ ἐὰν δὲν συμπέσῃ, τῆ πλησιεστέρᾳ Κυριακῆ.

7) Ὁ ὀρισμὸς τῆς Πασχαλινῆς Πανσελήνου θὰ γίνηται διὰ τοῦ κύκλου τῶν 19 τῶν ἢ διὰ τοῦ χρυσοῦ ἀριθμοῦ μετὰ τῶν ἑπακτῶν.

8) Ὁ χρυσοῦς ἀριθμὸς ὀρίζεται καὶ εἰς τὸ μέλλον κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον: Προστίθεται 1 εἰς τὸ ἔτος περὶ οὗ πρόκειται καὶ τὸ σύνολον διαιρεῖται διὰ τοῦ 19. Τὸ κατάλοιπον δίδει τὸν χρυσοῦν ἀριθμὸν.

9) Συνεπείᾳ τῆς ἀπὸ τοῦ ἡμερολογίου ἀπαλείψεως 13 ἡμερῶν μεταβάλλονται καὶ αἱ σημεριναὶ ἑπακταί. Μέχρι τοῦ ἔτους 1999 συμπεριλαμβανομένου ἰσχύουσιν αἱ ἐξῆς ἑπακταί.

Χρυσοῦς ἀριθ.	Ἑπακταί	Χρυσοῦς ἀριθ.	Ἑπακταί
1	XXIX	11	XIX
2	X	12	(O)
3	XXI	13	XI
4	II	14	XXII
5	XIII	15	III
6	XXIV	16	XIV
7	V	17	XXV
8	XVI	18	VI
9	XXVII	19	XVII
10	VIII	—	—

Γ'. Παρατήρησις

Αἱ ἑπακταὶ αὐται ἐξήχθησαν ἐκ τῶν ὑπαρχουσῶν κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον: Ἐπειδὴ ἀπηλείφθησαν ἐφάπαξ 13 ἡμέραι, ἐδέησε νὰ μειωθῶσιν αἱ ἑπακταὶ κατὰ 13 μονάδας· ἀλλ' ἐπειδὴ αὐταὶ εἶναι ἤδη κατὰ μίαν μονάδα μικρότεραι ἢ ὅσον ἀπητείτο, αἱ ὑπάρχουσαι ἑπακταὶ ἠλαττώθησαν κατὰ 12 μονάδας.

Δ'. Παρατήρησις

Αἱ νέαι ἑπακταὶ εἶναι αἱ ἴδιαι μὲ τὰς ἑπακτὰς τοῦ Γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου, οὗ ἔνεκα εἰς τὸ μέλλον, τὸ Πάσχα θὰ συμπίπτῃ πάντοτε, ἐκτὸς τῶν ἐπομένων ἐτῶν: 1926, 1930, 1950, 1957, 1970, 1974, 1977, 1994, 1997, διότι κατὰ τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον τὸ Πάσχα μετατίθεται εἰς τὴν ἀκόλουθον Κυριακὴν, ὡσάκις κατὰ τὸ παρὸν σχέδιον ἤθελε συμπέσῃ μὲ τὴν πανσέληνον.

10) Αἱ ἑπακταὶ διὰ τὰς ἐπερχομένας ἑκατονταετηρίδας θὰ ὀρίζονται κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον:

Διὰ νὰ ἐπιτυγχάνηται συμφωνία μεταξὺ τοῦ ἡμερολογίου καὶ τῶν πραγματικῶν μεταβολῶν τῆς σελήνης, αἱ ἑπακταὶ θὰ αὐξάνονται κάθε 300 ἔτη κατὰ 1, καὶ τοῦτο ἐπὶ ἕξ φοράς, ἔπειτα δὲ πάλιν κατὰ 1 μόνον μετὰ τὰ ἐρχόμενα 400 ἔτη, μεθ' ὃ ἐπανέρχεται πάλιν ἡ αὐξησης μετὰ 300 ἔτη, καὶ οὕτω καθ' ἐξῆς. Ἄλλ' εἰς ἕκαστον ἀπλοῦν ἔτος ἑκατονταετηρίδος, ὠρισμένον ἐν τῇ Γ' παραγράφῳ, αἱ ἑπακταὶ θὰ ὀλιγοστεύωσι κατὰ 1.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 15 Μαΐου 1923.

Ἀμφότεραι αἱ ὡς ἄνω προτάσεις παρεπέμφθησαν εἰς τὴν β' ὑποἐπιτροπὴν, μεθ' ὃ ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἐκήρυξε τὴν λήξιν τῆς συνεδρίας.

† Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

- † ὁ Κυζίκου Καλλίνικος
- † Ἀναστάσιος Ἀρχιεπίσκοπος Κισνοβίου
- † Ἀλέξανδρος Ἀρχιεπίσκοπος Β. Ἀμερικῆς
- † ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου καὶ Παραθαλασσίας Γαβριὴλ
- † ὁ Νικαίας Βαδύλειος
- † ὁ Δυρραχίου Ἰάκωβος
- Ἀρχιμανδρίτης Ἰούλιος Σκοριμπάν
- Β. Ἀντωνιάδης
- Δρ. Μ. Μιλάνκοβιτς

Ἄ Γραμματεὺς

† Ἀρχιμανδρίτης Γερμανὸς
Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου

Γ'. ΣΥΝΕΔΡΙΑ

(Παρασκευή, 18 Μαΐου 1923).

Προκαθημένης τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Μελετίου συνήλθεν ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης συνέστησεν εἰς τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς τὸν ἐκ Βουκουρεστίου ἀφιχθέντα καθηγητὴν τῆς Θεολογίας ἐν τῷ ἐκεῖ Πανεπιστημίῳ κ. Δραγομήρον Δημητρέσκου, Ἄρχοντα Νομοφύλακα τῆς Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, παρακαλέσασα ἅμα αὐτὸν ὅπως κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἐνταῦθα διαμονῆς αὐτοῦ παρευρίσκηται εἰς τὰς συνεδρίας τῆς Ἐπιτροπῆς, δυνάμενος διὰ τῶν γνώσεων αὐτοῦ ἵνα συμβάλληται εἰς τὸ ἔργον αὐτῆς.

Ὁ κ. Καθηγητῆς εὐχαριστήσας θερμῶς καὶ ἀσπασάμενος τὴν δεξιὰν τῆς Α. Θ. Παναγιότητος ἐζήτησε τὸν λόγον ὅπως ἐκφράσῃ τὴν γνώμην αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἔργου τῆς Ἐπιτροπῆς. Τῆς Α. Θ. Παναγιότητος δούσης τὸν λόγον, ὁ κ. καθηγητῆς εἶπε τὰ ἑξῆς:

Παναγιώτατε καὶ Θειότατε Δέσποτα

Σεβασμιώτατοι Ἀρχιερεῖς

Ἐρίτιμοι Κύριοι,

Ἡ συνάθροισις ἡμῶν ἐνταῦθα ἀποβλέπει εἰς τὴν προπαρασκευὴν τοῦ ἐδάφους πρὸς σύγκλησιν μιᾶς Πανορθοδόξου Συνόδου. Ἡ ἰδέα τῆς συγκλήσεως μιᾶς τοιαύτης Πανορθοδόξου Συνόδου εἶναι παλαιά. Ἀλλὰ μετὰ τὸν Παγκόσμιον Πόλεμον κατέστη ἀνάγκη ἐπιείγουσα διὰ τὰς ἐπὶ μέρους Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας τόσον διὰ τὴν τήρησιν τῆς ἐνότητος ἐν τῇ πίστει, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἐπικράτησιν ὁμοιομόρφου διοικητικοῦ ὀργανισμοῦ καὶ συστήματος, ἔτι δὲ μᾶλλον διὰ τὴν ἐδραίωσιν αὐτῶν τούτων ἐν τῷ μέλλοντι.

Καὶ ἐξηγεῖται ἡ σημασία τῆς σπουδαιότητος τῆς τηρήσεως τούτων καθ' ὅσον ἡ ἡμετέρα Χριστιανικὴ πίστις πηγάζει ἐκ τοῦ Θεοῦ λόγου, τὸν ὁποῖον ἔφερον εἰς τὸν κόσμον ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Ὁ λόγος οὗτος τοῦ Θεοῦ διεφυλάχθη ἐν τε τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ καὶ τῇ Ἱερᾷ Παραδόσει τῇ Ἀποστολικῇ, σωζόμενος δὲ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κηρύσσεται εἰς ἅπαντα τὸν κόσμον. Οὕτω δὲ τὸ Εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας ἡμῶν δὲν ἔμεινεν ὡς ἀπλοῦν φιλοσοφικὸν σύστημα, ἀλλ' ἀπεκρυσταλλώθη καὶ ἐνεσαρκώθη ἐν τῇ χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἣτις περιλαμβάνει τοὺς ποιμένας αὐτῆς καὶ τοὺς ποιμαινόμενους. Κατέστη δ' οὕτω ἐν τῷ κόσμῳ θεῖον καθίδρυμα παρέχον ζωὴν καὶ δυνάμιν τοῖς πιστοῖς καὶ θεῖαν χάριν πρὸς σωτηρίαν. Προορισμὸς δ' αὐτῆς ἦτο νὰ φυλάξῃ τὴν ἱερὰν ταύτην παρακαταθήκην ἀνόθευτον καὶ δι' αὐτῆς νὰ ἐκχέῃ τὰ θεῖα χαρίσματα καὶ ἀποβῆ πηγὴ ἠθικῆς ζωῆς καὶ ἀγιωσύνης διὰ τοὺς πιστοὺς. Φρουροὺς δ' αὐτῆς διὰ τῶν Ἀποστόλων ἔταξε τὴν Ἱεραρχίαν παρασχὼν αὐτῇ τὴν δύναμιν τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν τὰ πάντα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Κατὰ δὲ τὸν λόγον αὐτοῦ τοῦ Κυρίου, ἐδόθη τοῖς Ἐπισκόποις ἡ ἐξουσία τοῦ λύειν τὰ ἀπασχολοῦντα τὴν Ἐκκλησίαν ζητήματα ἀπὸ κοινῆς συσκέψεως.

Τὴν ἐφαρμογὴν τῆς θείας ταύτης ἐντολῆς εὐρίσκομεν ἤδη ἐν τῇ Ἀποστολικῇ ἐποχῇ, ἐν τῇ συνάξει τῶν Ἀποστόλων εἰς Σύνοδον. Πιστῶς δὲ ἐτηρήθη καὶ διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἡ θεῖα αὕτη ἐντολὴ ἐν τῷ βίῳ τῆς Ἐκκλησίας. Σύνοδοι κατὰ καιροὺς συγκληθεῖσαι προνόησαν διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς Ἐκκλησίας, ἔλαβον ἀποφάσεις πάντοτε ὁμοφώνως λύουσας κατὰ καιροὺς τὰς ἐκάστοτε ἀναφαινομένους ἀπορίας καὶ διατηροῦσαι ἀκεραίαν τὴν ἣν παρέλαβον παρακαταθήκην. Οὕτως ἔχομεν μέχρι τοῦ 8ου αἰῶνος τὰς τοπικὰς λεγομένας Συνόδους καὶ τὰς ἑπτὰ Οἰκουμενικὰς τοιαύτας, εἰς ἃς προσετέθησαν εἶτα αἱ Σύνοδοι τοῦ 842 καὶ 879. Αἱ Σύνοδοι αὗται τῆς Μιᾶς, Ἁγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, εἰς ἐπείγουσας ἀνάγκας τῆς Ἐκκλησίας συνελθοῦσαι, ἀπεφάσισαν καὶ ἐξέδωκαν ὅρους τῆς πίστεως καὶ κανόνας ἐν γένει ἀφορῶντας τὸ ἱερόν καθεστῶς τῆς Ἐκκλησίας. Δεκατρεῖς ἤδη αἰῶνες παρήλθον ἀφ' ὅτου ἡ κατ' Ἀνατολὰς Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ δὲν συνῆλθεν μὲν εἰς σύνοδον, ἔμεινεν ὁμως σταθερὰ ὡς Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐπὶ τῶν ἤδη εἰλημμένων ἀποφάσεων τῶν Οἰκουμενικῶν καὶ Τοπικῶν συνόδων. Οἰκονομοῦσα δ' οὕτω τὸν

καιρὸν καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς Ἐκκλησίας, μὴ θίγουσα δὲ οὐδὲν τῶν προαποφασισθέντων, διεβίωσε μέχρι σήμερον.

Ἄλλ' ἐνταῦθα προβάλλει τὸ ἐρώτημα: Κατὰ τοὺς διαρρεύσαντας μέχρι τῆς σήμερον αἰῶνας δὲν παρέστη ἡ ἀνάγκη συγκλήσεως Οἰκουμενικῆς Συνόδου; Βεβαίως. Ἄλλ' ἡ κατάστασις, ἐν ᾗ εὐρίσκετο ἡ Ἀνατολή, δὲν ἐπέτρεψε τῇ σύγκλησιν μιᾶς τοιαύτης συνόδου. Ὡς ἐκ τούτου πᾶσαι αἱ ὑποθέσεις, καὶ αἱ εἰς τὰς Οἰκουμενικὰς ἔτι συνόδους ὑπαγόμεναι, ἐλύοντο δι' ἀποφάσεων τὰς ὁποίας ἐλάμβανε τὸ μέγα Κέντρον τῆς Ὁρθοδοξίας, ὡς μήτηρ τῶν ἐκκλησιῶν, τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ἐν συνεννοήσει μετὰ πασῶν τῶν ἐπὶ μέρους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Οὕτως ἀνυψώθη λ. χ. ἡ Ρωσικὴ Ἐκκλησία εἰς Πατριαρχεῖον. Οὕτως ἀνεκηρύχθησαν διάφοροι Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησῖαι αὐτοκέφαλοι, μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν εἰς κράτη ἀνεξάρτητα τῶν χωρῶν, ἐν αἷς διεβίουν. Οὕτως ἐκηρύχθη τὸ Βουλγαρικὸν σχίσμα. Καὶ ἡ μὲν Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἔμεινε κατὰ ταῦτα σταθερὰ εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν προμνημονευθεισῶν ἀγίων συνόδων, ἐν ᾧ ἡ Παπικὴ Ἐκκλησία καὶ μετὰ τὸ Σχίσμα ἐξηκολούθησε τὴν σειρὰν αὐτῶν, καὶ ἤδη τὴν τελευταίαν αὐτῆς ἀποκαλεῖ εἰκοστήν.

Ἄλλ' ἐὰν τὰ πράγματα τῆς Ἀνατολῆς δὲν ἐπέτρεψαν τὴν συνέχισιν τῆς συγκλήσεως Οἰκουμενικῶν Συνόδων, αἱ σημεριναὶ συνθῆκαι αἱ μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον δημιουργηθεῖσαι, ἐπιβάλλουσι τὴν σύγκλησιν Πανορθοδόξου Συνόδου, ἡ ὁποία, α) νὰ ἀποφανθῇ ἐπὶ τῶν τοῦ παρελθόντος, β) νὰ ἐπιλύσῃ τὰ παρόντα ἐπείγοντα διὰ τὴν Ἐκκλησίαν ζητήματα καὶ γ) νὰ ἀσφαλίσῃ αὐτὴν διὰ τὸ μέλλον. Αὐτὴ ἡ φύσις τῶν παρουσιαζομένων τὴν σήμερον ζητημάτων ἀπαιτεῖ τὴν σύγκλησιν αὐτῆς. Καὶ ἐνθυμεῖται ἡ Ἰμετέρα Θειοτάτη Παναγιότης τὰς σχετικὰς συζητήσεις ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ 1919, ὅτε μετὰ τῶν μελῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τῶν καθηγητῶν τῆς Θεολογικῆς σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου, ἐν οἷς καὶ ὁ νῦν Σεβ. μητροπολίτης Ἀθηνῶν κ. Χρυσόστομος, ἐμείναμεν σύμφωνοι περὶ τούτου, ἀφοῦ κατὰ πρῶτον ὁ Σύλλογος τῶν διαφόρων Ὁρθοδ. Θεολόγων τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν συνεργόμενος μελετήσῃ τὰ ἀπασχολοῦντα σήμερον τὴν Ἐκκλησίαν ζητήματα καὶ προλειάνει τὸ ἔδαφος. Ἐπανακάμψας εἰς τὴν πατρίδα μου ἀνεκοίνωσα τὰς συσκέψεις ταύτας εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς καὶ πολιτικοὺς κύκλους, οἵτινες ἐγεπλήσθησαν χαρᾶς ἐπὶ

τούτω προοιωνιζόμενοι καλὰ διὰ τὸ μέλλον τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα τῷ 1920, ὅτε ἡ Ρουμανικὴ Ἐκκλησία ἔλαβε τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ ἔργου καὶ ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἀπεφασίσθη Συνοδικῶς ὅπως ἀποσταλῆ κατάλληλον πρόσωπον πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν καὶ ἀνταλλαγὴν γνωμῶν. Ὁ τιμητικὸς οὗτος κλῆρος τοῦ ἀπεσταλμένου τῆς Ρουμανικῆς Ἐκκλησίας ἔλαχεν εἰς ἐμὲ, ἐφ' ᾧ καὶ ἔλθων εἰς βασιλεύουσαν ἐκοινολόγησα τότε μετὰ τοῦ Σεβ. Τοποτηρητοῦ καὶ τῶν μελῶν τῆς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, οἵτινες συμφωνοῦντες μετ' ἐμοῦ ἐπηυλόγησαν τὸ ἔργον. Ἀκολουθῶς μεταβὰς εἰς Ἀθήνας, ἀκριβῶς καθ' ἣν ἐποχὴν διεξήγοντο αἱ ἑορταὶ τῶν ἐπινικίων, προσῆλθον ἐνώπιον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου συνεδριαζούσης, παρόντος καὶ τοῦ Βασιλικοῦ Ἐπιτρόπου, ἧτις ἐνθουσιωδῶς ἀπεδέχθη σχετικὴν μου εἰσήγησιν, μεθ' ἱκανὴν δὲ συζήτησιν ὑπεγράψαμεν καὶ πρωτόκολλον. Τῆς αὐτῆς ὑποδοχῆς ἔτυχον αἱ εἰσηγήσεις μου καὶ παρὰ τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ Βελιγραδίου καὶ τῇ τοῦ Καρλοβιτσίου, ἐνθα ἰδιαιτέρως ἐπεκαλέσθησαν τὴν συνδρομὴν μου διὰ τὴν ἐπίσπευσιν τῆς λύσεως ἐπειγόντων τινῶν ζητημάτων, ἐν οἷς προεχει τὸ τοῦ δευτέρου γάμου τῶν ἱερέων. Ἐπισκεφθεὶς πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν τὴν Σόφιαν, προῆλθον εἰς σχετικὰς συζητήσεις ἐπὶ διήμερον μετὰ τῆς Συνόδου, ἧτις προθυμότατα ἀποδέχθη τὴν σύγκλησιν μιᾶς τοιαύτης Συνόδου, δαβλέπουσα ἐν αὐτῇ τὴν ἄρσιν τοῦ σχίσματος. Πόρισμα ὅλων τῶν συζητήσεων τούτων εἶναι ὅτι ἅπαντες εὐρέθησαν σύμφωνοι καὶ ὑπεστήριξαν, ὅτι δεόν ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία νὰ καταστή Ἐκκλησία ζῶσα καὶ ἐνεργοῦσα ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν πιστῶν, παραχωροῦσα λύσιν εὐνοϊκὴν εἰς ὅλα τὰ παρόντα ζητήματα, ἅτινα ἀπασχολοῦσι σύμπασαν τὴν Ὁρθοδοξίαν.

Καὶ θέλετε μοὶ ἐπιτρέψει, Παναγιώτατε Δέσποτα, νὰ ἀπαριθμήσω τινὰ ἐκ τῶν ζωτικωτάτων ζητημάτων, ἅτινα θὰ ἀπασχολήσωσι τὸ ἡμέτερον Συνέδριον καὶ θὰ ἀποφασίσῃ ἐπ' αὐτῶν ὀλόκληρος ἡ Ἱεραρχία ὅλης τῆς Ὁρθοδοξίας ἐν τῇ συγκληθησομένῃ Πανορθοδόξῳ Συνόδῳ.

1) Ἐλλεῖπει τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ μία Ἱερὰ Ὁμολογία Πίστεως οἷα ὑπάρχει παρὰ τοῖς Δυτικοῖς καὶ παρὰ τοῖς Διαμαρτυρομένοις, διότι αἱ ὁμολογίαι Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου, Πέτρου τοῦ

Μογίλα, Κριτοπούλου, Δοσιθέου καὶ Μελετίου τοῦ Πηγᾶ, φέρουσι χαρακτηῆρα ἰδιωτικὸν καὶ δὲν εἶναι ἀπόφανσις ὀλοκλήρου τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἡ σύνταξις δὲ τοιαύτης Ὁμολογίας ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Ἀγίας Γραφῆς, τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως καὶ τῶν Συνόδων γενομένη θὰ ἐνισχύσῃ τὰ μέγιστα τὴν ἡμετέραν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ θὰ ἀφοπλίσῃ πάντας τοὺς πολεμίους αὐτῆς. Ἀπὸ τῆς ὀμολογίας ταύτης, ὡς ἀπὸ πηγῆς, θὰ ἀντλή τὰ ἐπιχειρήματα αὐτοῦ καὶ θὰ ἐμπνέται πᾶς Θεολόγος καὶ ἐν γένει πᾶς Ἐκκλησιαστικὸς διὰ νὰ καταπολεμήσῃ πᾶσαν ἑτερόδοξον διδασκαλίαν ὑποστηρίζων τὴν ἐνότητά τῆς πίστεως καὶ ὀλόκληρον τὸν ὀργανισμὸν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

2) Νὰ ἀποφανθῇ ἐπὶ ὅλων τῶν ζητημάτων καὶ γεγονότων τῶν ἐκκλησιαστικῶν, ἅτινα φέρουσι χαρακτηῆρα **Πανορθόδοξον** καὶ τὰ ὁποῖα ἔλαβον χώραν ἀπὸ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων μέχρι σήμερον.

3) Νὰ ὀρίσῃ τὴν θέσιν τοῦ **Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου** ἀπέναντι τῶν ἄλλων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν καὶ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, θὰ ἐνισχύσῃ δὲ αὐτὸ ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε νὰ ἀποβῇ πράγματι Κέντρον συμπάσης τῆς Ὁρθοδοξίας.

4) Νὰ ἐγκρίνῃ τὴν σύστασιν **Αὐτοκεφάλων ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν κατ' ἔθνος.**

5) Νὰ ἀποφασίσῃ ἐπὶ τοῦ ὀμοιομόρφου βίου καὶ ὀργανισμοῦ αὐτῶν ὡς καὶ ἐπὶ τῶν σχέσεων αὐτῶν τῶν Ἐκκλησιῶν πρὸς ἀλλήλας.

6) Νὰ ἀποφανθῇ ἐπὶ ἐκείνων τῶν ζητημάτων, τὰ ὁποῖα ἂν καὶ φέρωσιν ἐσωτερικὸν χαρακτηῆρα ἐν μιᾷ ἐκάστη Ἐκκλησίᾳ, ἐνδιαφέρουσιν ὅμως ὀλόκληρον τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Λόγου χάριν: ἡ κατάστασις τῶν ἐν Πολωνίᾳ, Τσεχοσλοβακίᾳ καὶ Οὐκρανίᾳ Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ αἱ ἀνώμαλοι σχέσεις αἱ μεταξὺ διαφόρων Ἐκκλησιῶν παρουσιαζόμεναι.

7) Νὰ ἀποφανθῇ ἐπὶ τῆς **κανονικῆς** θέσεως ἐκείνων τῶν ἱεραρχῶν οἵτινες λόγῳ τῶν Πολιτικῶν μεταβολῶν ἐμείναν ἄνευ ἐπαρχίας, ὡς καὶ τῶν Ἐπισκόπων οἵτινες εἶναι χειροτονημένοι, μένουσι δὲ ἄνευ Ἐκκλησίας καὶ ἐπαρχίας.

8) Τὸ αὐτὸ θὰ πράξῃ καὶ ἐπὶ τοῦ μεταδιθεσμοῦ μιᾶς ἐπαρχίας ἀπὸ μιᾶς Ἐκκλησίας εἰς ἄλλην, ὅποταν ὁ τῆς ἐπαρχίας

ταύτης Ἀρχιερέως μένει ἄνευ ἐπαρχίας καὶ ὑπάρχουσιν οὕτω δύο ἱεράρχαι μὲ τὸ ὄνομα τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας. Ὑπάρχει λόγου χάριν Ἀχριδῶν Μητροπολίτης ἐν Βουλγαρία, ὑπάρχει Ἀχριδῶν καὶ ἐν Σερβία.

9) Νὰ ὀρίση ὁμοιόμορφον σύστημα διοικητικὸν δι' ὅλας τὰς Αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας, Πατριαρχικὸν ἢ Μητροπολιτικόν. Ἴνα μὴ φανῆ τὸ Μητροπολιτικὸν σύστημα ὑποδεέστερον τοῦ Πατριαρχικοῦ, ὡς τοῦτο συμβαίνει ἔτι καὶ ὡς μετὰ λύπης παρατηρήσαμεν ἐν τῷ μνημοσύνῳ τῶν Διπτύχων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ ἐν σχέσει πρὸς τοῦτο νὰ ὀρίση ὁμοιόμορφον ποιμαντορικὸν καὶ διοικητικὸν σύστημα.

10) Νὰ ὀρίση τὴν θέσιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ Ἱεραρχίας ἀπέναντι τοῦ Κράτους καὶ νὰ κατορθώσῃ νὰ δώσῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἐμπρέπουσαν αὐτῇ θέσιν εἰς ὅλα τὰ ὀρθόδοξα Κράτη, ἀρθῆ δ' οὕτω ἡ διαφορὰ ἢ παρατηρουμένη εἰς τὸν τρόπον τῆς ἐκλογῆς τῶν Ἱεραρχῶν εἰς διαφόρους Ἐκκλησίας καὶ ἀφοπλισθῶσιν οὕτω οἱ πολέμιοι τῆς Ὀρθοδοξίας.

11) Νὰ ὀρίση τὰ ὄρια καὶ τὸν κύκλον τῆς δράσεως τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷ Κράτει καὶ τὴν σχέσιν αὐτῆς πρὸς αὐτό.

12) Νὰ ἀποφανθῆ ἐπὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκλογῆς καὶ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν ἱεραρχῶν, οἵτινες εἶναι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἀνώτατα ὄργανα ποιμαντορίας καὶ καθηγεμόνες τῶν πιστῶν, ἐν συναφείᾳ δὲ πρὸς τοῦτο νὰ ὀρίση τὴν κανονικὴν θέσιν τῶν βοηθῶν Ἐπισκόπων αὐτῶν.

13) Νὰ ἀποφανθῆ ἐπὶ τῆς τύχης τῶν ἐν τῇ διασπορᾷ Ἐκκλησιῶν καὶ ἐνταῦθα ὁ λόγος περὶ τῶν μειονοτήτων τῶν ὑπαρχουσῶν ἐν μέσῳ ὀμοδόξων ἀλλ' ἄλλοεθνῶν ἢ ἑτεροδόξων καὶ ἄλλοεθνῶν.

14) Νὰ ἐξετασθῆ πρὸς τοῦτο ἐὰν ἔχῃ κῦρος ὁ 28ος Κανὼν τῆς Α'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὅστις ἀναγνωρίζει τὸ ἐξάρχικὸν δικαίωμα καὶ ἐὰν ὡς βάσις αὐτοῦ πρέπει νὰ λαμβάνηται ἡ ἔθνικότης ἢ ἡ πίστις. Σήμερον τὸ ζήτημα τοῦτο ἔχει μεγίστην σημασίαν διότι τὸ δικαίωμα τῶν μειονοτήτων ἀνεγνωρίσθη μετὰ τὸν Παγκόσμιον Πόλεμον ὑπὸ τῶν Διεθνῶν Συνθηκῶν. Ἐνδιαφέρονται τὰ διάφορα Ἐθνη τὰ ὀρθόδοξα ὅπως καὶ ἡμεῖς διὰ τοὺς ἐν τῇ ἄλλοδαπῇ ἀδελφούς μας.

15) Νὰ ἀποφανθῆ ἐπὶ τοῦ δευτέρου γάμου τῶν χηρευόντων ἱερέων καὶ ἐν γένει ἐπὶ τοῦ γάμου τοῦ ἱερατείου ὀλοκλήρου τῆς Ὁρθοδοξίας. Νὰ ἀποφανθῆ δηλαδὴ ἂν τὸ μυστήριον τοῦ γάμου δύναται νὰ ᾖναι πρόσκομμα εἰς τὴν ἀνύψωσιν εἰς τοὺς βαθμοὺς πάντας τῆς ἱερωσύνης, ἥτοι τοῦ Διακόνου, τοῦ Πρεσβυτέρου καὶ τοῦ Ἐπισκόπου, ἀφοῦ ἤδη ἀναγνωρίζομεν ὅτι τίμιος ἐστὶν ὁ γάμος καὶ μυστήριον τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας τυγχάνει καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι δὲ αὐτῆς οὐδέποτε ἐθεωρήθη ὡς κώλυμα καὶ δι' αὐτὴν ἐτι τὴν Ἀρχιερωσύνην.

16) Νὰ ὀρίσῃ τὴν σχέσιν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Νόμων πρὸς τοὺς τῆς Πολιτείας τοὺς ἀφορῶντας τὸν γάμον καὶ τὸ διαζύγιον.

17) Νὰ ἀποφανθῆ ἐπὶ τῆς νῦν καταστάσεως τῆς ἐν γένει λατρείας καὶ τῶν τελετῶν, ὡς αὐταὶ ὑπάρχουσιν ἐν τῇ Ὁρθόδοξῳ Ἐκκλησίᾳ.

18) Νὰ ἀποφανθῆ ἐπὶ τοῦ Ἡμερολογίου, καθότι τὸ ζήτημα τοῦτο πιέζει πολὺ ὀλόκληρον τὴν Ὁρθοδοξίαν ἀπέναντι τῆς Πολιτείας, ἥτις ἐν πάσαις αὐτῆς ταῖς σχέσεσιν ἀπεδέξατο τὸ Γρηγοριανὸν Ἡμερολόγιον. Πᾶσαι αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι ἐνδιαφέρονται δι' ὁμοιόμορφον ἀπαρίθμησιν τοῦ χρόνου καὶ ταυτόχρονον ἑορτασμὸν τῶν μεγάλων τοῦ Χριστιανισμοῦ ἑορτῶν, κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων.

19) Νὰ μελετήσῃ καὶ ἀποφανθῆ ἐπὶ τῶν τηρουμένων νηστειῶν.

20) Νὰ μελετήσῃ καὶ ἀποφανθῆ ἐπὶ τοῦ ὁμοιόμορφου τῆς διαδικασίας τοῦ ἱερατείου, ἐν πάσαις ταῖς ὀρθόδοξοις Ἐκκλησίαις, καθότι ἡ διαφορά πιέζει πολὺ τὴν συνείδησιν τῶν ἐνόχων.

21) Ἐν τῷ εὐχολογίῳ δὲν ὑπάρχουσιν εὐχαὶ ἐπὶ διαφόρων περιστατικῶν, ἅτινα λαμβάνουσιν χώραν ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ τοῦ ἔθνους καὶ τῆς Πολιτείας. Πολλαὶ δὲ περιπτώσεις ἀπήτησαν τὴν ὑπαρξιν τοιούτων καὶ οἱ ἑκασταχοῦ Ἱεράρχαι ἠναγκάσθησαν νὰ παρουσιάσωσιν αὐτοσχέδιον εὐχὴν. Ἡ ἀνάγκη λοιπὸν ἀπαιτεῖ νὰ διασκεφθῆ καὶ παρουσιάσῃ ἡ Ἐκκλησία ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως ὁμοιόμορφον καὶ ἀνάλογον πρὸς ἕκαστον παρουσιαζόμενον γεγονός εὐχὴν.

Ταῦτα εἰσὶ, Παναγιώτατε Δέσποτα, τὰ κυριώτερα ζητήματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων συνδιελέχθη μετὰ τῶν Πρυέδρων τῶν Ἀυτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν Θεολόγων αὐτῶν καὶ τὰ ὁποῖα νομίζω ἐν πρώτοις πρέπει νὰ τεθῶσιν ὑπὸ μελέτην τοῦ ἡμετέρου Συνεδρίου. Ὡς διδάσκουσα Ἐκκλησία αὐτὰ πρέπει νὰ μελετήσῃ, τὰ ἀποτελέσματα δὲ τῆς μελέτης αὐτῆς νὰ ὑποβάλλῃ εἰς τὴν ὅλην Ἱεραρχίαν συγκαλουμένην εἰς Πανορθόδοξον Σύνοδον, καθ' ὅσον εἰς αὐτὴν ἀνήκει τὸ δεσμεῖν καὶ λύειν».

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ηὐχαρίστησεν θερμῶς τὸν κ. καθηγητὴν ὡς δόντα ἀφορμὴν, ἵνα ἡ Ἐπιτροπὴ συσκεφθῇ καὶ ἐπὶ ζητημάτων, τὰ ὁποῖα μέχρι τοῦδε δὲν εἶχε θίξῃ, καὶ μάλιστα ὡς δηλώσαντα ὅτι τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἀναλυθέντα ζητήματα ἀποσχολοῦσι τοὺς θεολόγους καὶ ἰδίως τὰς Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας, τὰς ὁποίας κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐπεσκέφθη.

Μεθ' ὃ γενομένης δεκτῆς προτάσεως ὅπως ἡ ἀγόρευσις τοῦ κ. Καθηγητοῦ πολυγραφομένη διανεμηθῇ εἰς τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς, αὕτη εἰσηλθεν εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν.

Ὁ Μητροπολίτης Δυρραχίου: Πρὶν ἢ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν καὶ εἰς τὴν συζήτησιν ἐπὶ τοῦ ἡμερολογιακοῦ ζητήματος, θὰ μοὶ ἐπιτρέψῃ ἡ Ἱ. Θ. Παναγιότης νὰ ὑποβάλλω προτάσιν περὶ καθορισμοῦ τῆς ὀνομασίας τοῦ ἡμετέρου σώματος. Ἡ ὀνομασία Διορθόδοξος Ἐπιτροπὴ ἢ Ἐπιτροπὴ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν δὲν ἀνταποκρίνεται οὔτε εἰς τὴν πραγματικότητα οὔτε εἰς τὴν ἐξαιρετικὴν σημασίαν τοῦ σώματος τούτου. Ἐὰν εἰς ἀντιπροσωπευτικὰς συνελεύσεις διαφόρων ξένων Ἐκκλησιῶν ἢ θρησκευτικῶν ομάδων ἢ καὶ ἐθνῶν (ἐν Βερολίνῳ, Γενεύῃ, Λωζάνῃ κτλπ.) δίδεται ἡ ὀνομασία «Συνέδριον» (congrès) καὶ ὄχι «Ἐπιτροπὴ» (commission), διότι ἄλλην σημασίαν καὶ βαρύτητα ἔχει τὸ ἐν καὶ ἄλλην τὸ ἄλλο, πολὺ περισσότερον πρέπει νὰ δοθῇ ἡ ὀνομασία αὕτη εἰς τὸ ἡμέτερον σῶμα, ἀφοῦ τὸ τοιούτον ἀνταποκρίνεται καὶ εἰς τὴν μεγάλην σημασίαν, ἣν ἔχει ἡ σύγκλησις αὐτοῦ. Αὔριον θὰ καταλήξωμεν εἰς ἀποφάσεις, τῶν ὁποίων ἴσως τινὲς, μετὰ τὴν ἀποδοχὴν ὑπὸ τῶν κατὰ τόπους Ἀγιωτάτων Ἐκκλησιῶν, θὰ ἐξαγγελθῶσιν εἰς τὸ Χριστεπώνυμον πλήρωμα. Πλὴν, ἄλλο κῦρος θὰ ἔχωσι ἐξαγγελόμεναι ὡς ἀποφάσεις Πανορθόδοξου Συνεδρίου καὶ ἄλλο ὡς ἀπο-

φάσεις Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Ἡ Σύνοδος τῶν Ἱεραρχῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐν τῇ περὶ τοῦ ἡμερολογίου ἀποφάσει αὐτῆς πολὺ ὀρθῶς καί, ἐμὲ, δίδει εἰς τὸ ἡμέτερον σῶμα τὴν ὀνομασίαν τοῦ Πανορθοδόξου Συνεδρίου. Προτείνω λοιπὸν ὅπως τὸ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τῆς Ὑ. Θ. Παναγιότητος ἐργαζόμενον σῶμα ὀνομασθῇ ἢ τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πανορθόδοξον Συνέδριον ἢ τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνέδριον τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Ἐκτιμῶν τοὺς ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Δυρραχίου ἀναπτυχθέντας λόγους κηρύσσομαι ὑπὲρ τῆς ὡς ἄνω προτάσεως, τόσῳ δὲ μᾶλλον ὄσω, παρ' ἡμῖν τοῖς Σέρβοις, ἢ λέξις commission δὲν ἀποδίδει ποσῶς τὴν σημασίαν, τὴν ὁποίαν ἔχει τὸ συνεδριάζον σήμερον ἐν τοῖς Πατριαρχείοις σῶμα, καὶ τὴν ὁποίαν δύναται νὰ ἀποδώσῃ μόνῃ ἢ λέξις Congrès ἢ Conférence.

Τὸ αὐτὸ δηλοῖ καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κισνοβίου.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἱ. Σκριμπάν ποιούμενος διάκρισιν μεταξὺ τῶν λέξεων Congrès καὶ Conférence, ἐκείνης μὲν ὡς ἐχούσης γενικὸν χαρακτήρα, ταύτης δὲ μερικὸν, κηρύσσεται ὑπὲρ τῆς ἀποδοχῆς τῆς λέξεως Conférence. (Συνδιάσκεψις).

Ἡ Ἀ. Θ. Παναγιότης Ἐν τῇ συγχρόνῳ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἢ λέξις Συνέδριον σημαίνει συνάθροισιν προσώπων συνεργομένων ὅπως διασκεφθῶσιν ἐπὶ θεμάτων τῆς εἰδικότητος αὐτῶν καὶ ἐκδώσωσιν ἀποφάσεις ἄνευ ὑποχρεωτικοῦ χαρακτήρος. Ἡ λέξις εἰς γλῶσσαν ἀρχαιοτέραν ἐκδεχομένη σημαίνει ὅ,τι καὶ αἱ λέξεις σύναξις καὶ σύνοδος. Ἀλλὰ καὶ τῆς λέξεως Congrès ἢ χρήσις γίνεται καὶ εἰς τὰς δύο ἐννοίας. Ἐπειδὴ ἐν τῇ συγχρόνῳ ἐκκλησιαστικῇ γλώσσῃ δὲν εἰσῆχθη ἀκόμη ἢ λέξις συνέδριον καὶ τοῦτο διότι ἐλλείπουσιν ἔως τοῦδε τοιούτου εἶδους συνελεύσεις, φαίνεται πῶς ἀήθης ἢ ὀνομασία, πάντως ὅμως ἀνταποδίδει πληρέστερον τὴν σύνθεσιν καὶ τὸν χαρακτήρα τοῦ ἡμετέρου σώματος ἢ λέξις Συνέδριον (Congrès) ἢ ἢ λέξις Συνδιάσκεψις (Conférence). Διότι πάντως δὲν εὕρισκόμεθα ἐνταῦθα ὡς ἀντιπρόσωποι Ἐκκλησιῶν διαπραγματευόμενοι ὄρους συνθήκης. Ὅπως ποί' ἂν ἦ διὰ τῶν δυσκολιῶν τούτων διήλθομεν καὶ ἡμεῖς συντάτοντες τὴν πρὸς τὰς Ἐκκλησίας προσκλητήριον ἐπιστολήν, ἐνομίσαμεν δὲ ὅτι παρακάμπομεν αὐτὰς ποιούμενοι

χρήσιν τοῦ ὄρου Ἐπιτροπῇ τῶν Ἀγίων Ἐκκλησιῶν. Ἐπειδὴ ὁμοῦς ἤδη ἐπὶ συνεδρίας τοῦ Σώματος τίθεται ζήτημα ὀνομασίας αὐτοῦ, συντασσόμεθα μετὰ τῶν ὑποστηριζόντων ὡς καταλληλοτέραν τὴν ὀνομασίαν «Πανορθόδοξον Συνέδριον».

Ἡ Συνέλευσις συμφωνεῖ εἰς τὴν ὀνομασίαν «Πανορθόδοξον Συνέδριον».

Ἀκολουθῶς τοῦ Συνεδρίου εἰσελθόντος εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν ἀναγινώσκονται αἱ ἐκθεσεὶς τῶν τριῶν Ἐπιτροπῶν ἐπὶ τῶν παραπεμφθέντων αὐταῖς κατὰ τὴν προηγουμένην συνεδρίαν διαφόρων σημείων ἐπὶ τοῦ ἡμερολογιακοῦ ζητήματος.

Α΄.) Ἐκθεσις τῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ δογματικοκανονικοῦ μέρους ἔχουσα ὡς ἑξῆς:

Παναγιώτατε Δέσποτα,

Καθ' ἣν ἔλαβεν ἐντολὴν ἔσπευσεν ἡ ἡμετέρα Ἐπιτροπὴ νὰ μελετήσῃ τὰ προκαθορισθέντα αὐτῇ σημεῖα τοῦ ἡμερολογιακοῦ ζητήματος καὶ ἤδη γενομένη εἰς τὸ τέρμα τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς ὑποβάλλει καθ' ἑξῆς τὰ πορίσματα τῶν συσκέψεων αὐτῆς, ἀρχομένη ἀπὸ τῶν πρώτων καὶ καιρίων σημείων, ἃν δηλαδὴ καὶ τίνα ἔχουσι δογματικὸν καὶ κανονικὸν χαρακτῆρα τὰ εἰς τὸ Πασχάλιον καὶ τὸ Ἑορτολόγιον ἀναφερόμενα μέρη τοῦ ἡμερολογίου.

Ὡς πρὸς τὸ πρῶτον σημεῖον, τὸν τυχὸν δογματικὸν χαρακτῆρα τῶν εἰρημένων ὄψεων τοῦ ζητήματος, κατέληξαν αἱ σκέψεις ἡμῶν εἰς συμπέρασμα ἀρνητικόν. Ἐν τοιούτῳ ζητήματι δὲν εἰσχωρεῖ καθ' ἡμᾶς λόγος περὶ δόγματος.

Ἀληθεύει βεβαίως ὅτι πολλῆς ἠξιώθη τε κατὰ καιροῦς καὶ ἔτι νῦν ἀξιοῦται προσοχῆς παρὰ τῆς Ἐκκλησίας αὐτῆς τὸ ζήτημα περὶ τοῦ ὅσον ἔνεστιν ἀκριβεστέρου ἢ καὶ σταθερωτέρου καθορισμοῦ καὶ δὴ καὶ περὶ τοῦ ἐφετοῦ καὶ εὐκταίου ταυτοχρόνου παρὰ πάντων, εἰ δυνατὸν, τῶν χριστιανῶν συνεορτασμοῦ τῶν μεγάλων καὶ κοσμοσωτηρίων τῆς ἡμετέρας πίστεως γεγοιότων. Πλὴν εἶναι ὠμολογημένον καὶ τοῦτο καὶ ἱστορικῶς ὑπάρχει γνωστὸν, τίνας ἢ προσοχὴ αὕτη εἶχεν ἐκάστοτε ἀφορμὰς καὶ τίνας ἔχει στόχους καὶ λόγους, λόγους οὐδὲν ἔχοντας κοινὸν πρὸς ἄμεσον τίνα δογματικὴν ἢ καὶ ὡς δογματικὴν, θρησκευτικὴν ἢ ἠθικὴν τοῦ ζητήματος σπουδαιό-

τητα, οἷαν ὑπενέφαιεν ὁ Ἀπόστολος, γράφων πρὸς τοὺς ἐν Κορίνθῳ πιστοὺς «Ἐκκαθάρατε τὴν παλαιὰν ζύμην, ἵνα ᾦτε νέον φόραμα.... Καὶ γὰρ τὸ Πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστός. Ὡστε ἐορτάζωμεν μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ' ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας (1 Κορ. 4, 7-9) Δὲν εἶναι μόνον τοῦτο. Νομίζει ἡ Ἐπιτροπὴ ὅτι δύναται νὰ προσθέσῃ, νὰ ἐξάρῃ μάλιστα καὶ τοῦτο, ὅτι πᾶσα ἄλλη ἐκδοχὴ, πᾶσα ἐξ ἀσθενοῦσης ἢ ἄλλης νοσοῦσης συνειδήσεως ἀπορρέουσα ἀνύψωσις τῶν τοιούτων ζητημάτων εἰς δόγματα ἀπολύτου κύρους καὶ εἰς θεσμοὺς σωτηριώδους χαρακτῆρος, θὰ ὑπέφαιεν ὑποπτον ἀντίληψιν, ἀντίληψιν ἐπαναπαυομένην εἰς τὴν παλαιότητα τοῦ γράμματος μᾶλλον ἢ τὴν καινότητα τοῦ πνεύματος, θὰ ὑπέφαινε τὴν νηπιάζουσαν ἢ ἰουδαίζουσαν ἐκείνην ἀντίληψιν, ἀφ' ἧς ἠγωνίζετο ὁ αὐτὸς θεῖος Ἀπόστολος νὰ προφυλάξῃ τοὺς ἑκασταχοῦ πιστοὺς, ἄλλους μὲν παρακευευόμενος νὰ προσέχωσι καὶ νὰ βλέπωσι «μήπως ἔσται τις ὁ συναγωγῶν αὐτοὺς διὰ τῆς κενῆς ἀπάτης, κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου καὶ οὐ κατὰ Χριστὸν» ἢ «μήπως κρίνῃ τις αὐτοὺς ἐν βρώσει ἢ ἐν μέρει ἑορτῆς, ἢ νουμηνίας, ἢ σοββάτων, ἃ ἔστι σκιά τῶν μελλόντων (Κολασ. 2, 6. 16-17), ἄλλοις δὲ ἐπιμεμφόμενος καὶ ἐπιτιμῶν «πῶς γνόντες τὸν Θεὸν, μᾶλλον δὲ γνωσθέντες ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἐπιστρέφουσι πάλιν εἰς τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα.... ἡμέρας παρατηρούμενοι καὶ μῆνας καὶ καιροὺς καὶ ἐνιαυτοὺς» (Γαλ. 4, 10).

Δὲν θεωροῦμεν ἀπαδούσας πρὸς τὰ εἰρημένα οὐδὲ τὰς διατάξεις τῶν ὑπαρχόντων ὀλίγων σχετικῶν κανόνων, ἀρκεῖ μόνον νὰ νηθῶσιν οὗτοι ὀρθῶς, ἐρμηνευόμενοι κατὰ τὰς ἀφορμὰς, τὰς προκαλεσάσας τὴν ἔκδοσιν αὐτῶν. Τὸ Ἀποστολικὸν «δικαίῳ νόμος οὐ κεῖται» (1 Τιμοθ. 1, 9), ἰσχύον ἐπὶ πάσης νομοθεσίας, ἰσχύει καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, ὅτι μὴ ὑπαρχούσης ἀφορμῆς τινος ἢ ἀνάγκης οἰασδήποτε, οὐδὲ νόμος εἰσάγεται. Εἶναι ἀρκούντως γνωσταὶ ἀπὸ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας αἱ περὶ τὸ θέμα τοῦτο ἐπὶ πολὺ κρατήσασαι διαφοραὶ καὶ ἀντιλογίαι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ, τῶν μὲν ἐορταζόντων τὴν χαρμόσυνον τοῦ Κυρίου Ἀνάστασιν μετὰ τὸ νομικὸν Πάσχα καὶ ἡμέρα Κυριακῆ, τῶν δὲ ἐπικαλουμένων περὰ τὴν ἀλλοίαν καὶ οὐχ ἦττον ἀρχαίαν καὶ ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ὁ Κύριος αὐτὸς ἔφαγε τὸ Πάσχα μετὰ τῶν ἑαυτοῦ μαθητῶν ἢ ἡμέρα καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, ἀντεχομένων τοῦ αὐτοῦ χρόνου τῆς ἑορτῆς. Καὶ ἐγεννᾶτο

οὕτως ἐν τοῖς κόλποις τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας φαινόμενον ἤκιστα εὐφρόσυνον, ἀνάλογον καὶ πρὸς τὸ νῦν παρατηρούμενον μεταξύ τῶν χριστιανῶν, καὶ ἐν ᾧ χρόνῳ ἐπένθουν ἄλλοι καὶ ἐνήστευον, ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ ἐπανηγύριζον ἕτεροι χαρμοσύνως καὶ οὗτοι κατὰ τὰ ἄλλα ὁμοφρονοῦντες καὶ ὁμοδοξοῦντες (Εὐσεβ. Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Ε'. 23-25, Βίος Κωνστ. Γ'. 18-19, Σωζομ. Α'. 16 Σωκρ. Α'. 9 Θεοδ. Ἰστ. Α'. 10, Αἴρετ. κακομ. Γ'). Ἐξαίρεται ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν ἡ σπουδὴ, ἡν, τῆς ὁμοφωνίας καὶ ὁμονοίας χάριν, ἐπεδείξατο ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος πρὸς διακανόνισιν καὶ τούτου τοῦ ζητήματος ὑπὸ τῆς Α'. ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Συζητοῦσιν ἔτι οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα σοφοὶ ἂν εἶναι προγενέστερος τῆς Συνόδου ταύτης ὁ Ζ'. τῶν εἰς τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους ἀναφερομένων 85 κανόνων, ὁ ὀρίζων ταῦτα: «εἷς τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος τὴν ἀγίαν τοῦ Πάσχα ἡμέραν πρὸ τῆς ἑαρινῆς Ἰσημερίας ἐπιτελέσει καθαιρεῖσθω». Δυστυχῶς δὲν πρόκειται ἡμῖν αὐτούσιος ὁ περιλάλητος τῆς εἰρημένης Ἁγίας Συνόδου κανὼν, ἀτελῆ δὲ περὶ τῶν σχετικῶν αὐτῆς διατάξεων γνῶσιν παρέχουσιν ὅσα ἐμμέσως μαθάνομεν παρ' ἄλλων τε καὶ ἐξ ὧν ὁ Α'. κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ δευτέρας (341) Τοπικῆς Συνόδου λέγει: «Πάντας τοὺς τολμῶντας παραλύειν τὸν ὄρον τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου, τῆς ἐν Νικαίᾳ συγκροτηθείσης ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς εὐσεβείας τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου, περὶ τῆς ἀγίας ἑορτῆς τοῦ σωτηριώδους Πάσχα, ἀκοινωνήτους καὶ ἀποβλήτους εἶναι τῆς Ἐκκλησίας, εἰ ἐπιμένουσι φιλονεικότερον ἐνιστάμενοι πρὸς τὰ καλῶς δεδογμένα καὶ ταῦτα εἰρήσθω περὶ τῶν λαϊκῶν. Εἰ δέ τις τῶν προεστώτων τῆς Ἐκκλησίας, ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος μετὰ τὸν ὄρον τούτον τολμήσειεν ἐπὶ διαστροφή τῶν λαῶν καὶ ταραχῇ τῶν Ἐκκλησιῶν ἰδιάζειν καὶ μετὰ Ἰουδαίων ἐπιτελεῖν τὸ Πάσχα, τούτον ἢ Ἁγία Σύνοδος ἐντεῦθεν ἤδη ἀλλότριον ἐκρινε τῆς Ἐκκλησίας, ὡς οὐ μόνον ἐαυτῷ ἁμαρτίας, ἀλλὰ καὶ πολλῆς διαφθορᾶς καὶ διαστροφῆς γινόμενον αἴτιον».

Οἱ προαναγραφέντες δύο κανόνες, συνδυαζόμενοι μεθ' ὧν ἄλλοθεν ὑπάρχουσιν εἰδήσεων περὶ τοῦ στόχου τοῦ δυστυχῶς ἀπολεσθέντος κανόνος τῆς ἐν Νικαίᾳ Α' Ἁγίας Συνόδου, δικαιολογοῦσι τὴν ὑπόνοιαν, ὅτι τὸ ὑπὸ ταύτης ἐπιζητούμενον δὲν ἦτο τόσον ἀκριβῆς τις καθορισμὸς τοῦ χρόνου τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἁγίου Πάσχα, ὅσον ἡ ἄρ-

σις τῆς τότε ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπὶ πολὺ καὶ καθ' ἱκανὴν ἔκτασιν ὑφισταμένης περὶ τὸ ζήτημα τοῦτο διαφωνίας θεωρία τε καὶ πράξις, ἐπεδίωξαν δὲ οἱ θεῖοι Πατέρες τὴν ταύτης ἄρσιν, τοῦτο μὲν κυρώσαντες τὴν τῶν πλειόνων Ἐκκλησιῶν γνώμην καὶ πράξιν, τοῦτο δὲ κατακρίναντες τοὺς προσκειμένους τῇ ἐτέρα γνώμῃ καὶ πράξει καὶ φιλοεἰκῶς ἐπιμενοῦντας εἰς τὸ τιμᾶν καὶ ἐφεξῆς ὡς ἡμέραν τοῦ ἁγίου Πάσχα αὐτὴν τὴν ἡμέραν τοῦ Νομικοῦ Πάσχα, (πανσέληνον ἰδ'. τοῦ μηνὸς Νισάν). Ἀναντιρρήτως πρὸς τοῦτο, πρὸς τὸ ἐκ συστήματος ἐνεργεῖν, ἀφορᾷ ἡ Συνοδικὴ ἀπαγόρευσις τοῦ μετὰ Ἰουδαίων ἑορτάζειν, οὐχὶ δὲ εἰς τὰς τυχαίας καὶ οὐτως εἰπεῖν ἀναιτίους ἐκείνας συμπτώσεις τοῦ χρ]κοῦ Πάσχα μετὰ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ, τὰς μόνην αἰτίαν ἐχούσας πλάνην τινὰ περὶ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν.

Καὶ ἔτι πρὸς. Καθ' ὅσον ἀπὸ πολλοῦ ἐξέλιπεν ἡ Ἰουδαϊζουσάπως θεωρία καὶ πράξις ἀρχαίων τινῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀσίας, κατὰ τοσοῦτον δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι ἔργῳ ἔχουσιν ἤδη ἀπὸ πολλοῦ ἀπρακτῆσαι οἱ φερόμενοι σχετικοὶ κανόνες κατὰ τὸ ἀρνητικὸν ἢ ἀπαγορευτικὸν αὐτῶν μέρος, ὄν τρόπον συνέβη τοῦτο καὶ εἰς ἄλλους ἰκανόνας, ὅλως ἢ ἐν μέρει ἀπρακτῆσαντας, ἐκλιπουσῶν τῶν ἀφορμῶν τῶν προκαλεσασῶν αὐτούς. *Cessante legis rationae, cessat ipsa lex.*

Ὅ,τι ἐκτοτε ἐκράτησε καὶ ἔτι νῦν κρατεῖ παρ' ἡμῖν περὶ τὸν καθορισμὸν τοῦ Πασχαλίου καὶ τοῦ Ἑορτολογίου, τοῦτο ἐν μέρει μόνον καὶ ὡς ἐμμέσως σχετίζεται μετὰ τῶν εἰρημένων ἱερῶν Κανόνων, κατὰ δὲ τὰ ἄλλα ὀφειλόμενον εἰς τὰς ἀστρονομικὰς γνώσεις καὶ ἐμπειρίας τῶν τότε χρόνων, κατ' οὐδὲν δεσμεύει τὴν Ἐκκλησίαν, ἀρκεῖ μόνον νὰ ἔχῃται αὕτη τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ στόχου τῶν ὑπαρχόντων σχετικῶν κανόνων τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας. Οὐδὲν ὑπάρχει τὸ δογματικῶς ἢ καὶ ἀπλῶς κανονικῶς κωλύον αὐτὴν νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν ἰσημερίαν ἀπὸ τῆς νῦν 8ης Μαρτίου εἰς τὴν 21 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς, ὡς ὑποτίθεται ὅτι ἦτο ἐπ' αὐτῆς τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου, ἐπαναφέρουσα δὲ νὰ ἀδιαφορήσῃ κατ' ἀρχὴν καὶ περὶ αὐτῆς τῆς ἡμέρας τῆς πρώτης πανσελήνου μετὰ τὴν ἑαρινὴν ἰσημερίαν, ἐὰν αὕτη δυσχεραίνῃ εὐκταίαν τινὰ ἀπλοποίησιν τῶν πραγμάτων διὰ μονιμοποιήσεως τῆς ἡμέρας τοῦ Πάσχα εἰς Κυριακὴν τινὰ τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου. Τηρεῖται καὶ οὕτως τὸ πνεῦμα τῶν ἀρχαίων κανόνων περὶ τοῦ ἐν ἑαρι τῷ πρώτῳ καὶ ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ παγκοίνου, εἰ δυνατὸν, ἑορτασμοῦ τοῦ ἁγίου Πάσχα.

Ἐλευθέρα ἀπὸ δόγματος καὶ κανόνων ὑπάρχει καθ' ἡμᾶς ἡ Ἐκκλησία, κατ' ἀναλογίαν τῶν προειρημένων μεταβολῶν, νὰ καθορίσῃ τὰς ἡμέρας καὶ τῶν ἄλλων ἑορτῶν, κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων, γνωστοῦ ὄντος ὅτι οὐδὲ νῦν πᾶσαι αἱ Δεσποτικαὶ ἢ Θεομητορικαὶ ἑορταὶ ἑορτάζονται καθ' ἃς ἀκριβῶς ἡμέρας καὶ ὥρας τοῦ ἑνιαυτοῦ ἐτελέσθησαν τὰ ἀνεορταζόμενα γεγονότα, ἀλλ' ἀπέβλεπεν ἡ Ἐκκλησία καὶ εἰς ἄλλους πολλάκις λόγους ἐν τῷ καθορισμῷ πολλῶν ἑορτῶν.

Ὡς πρὸς τὰ ὑπόλοιπα σημεῖα φρονεῖ ἡ Ἐπιτροπὴ ἡμῶν ὅτι πᾶσα τῆς ὀλομελείας ἀπόφασις, ὡς ἀπόφασις ad referendum, θὰ κοινοποιηθῇ διὰ τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὰς ἐπὶ μέρους αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας, ἡ δὲ ἀποδοχὴ τῶν ἐνταῦθα ἀποφασισθέντων ὑπὸ τῶν Συνόδων τῶν κατὰ μέρος Ἐκκλησιῶν, ὅλων ἢ τοῦλάχιστον τῆς πλειονοψηφίας τῶν μετασχουσῶν τοῦ Πανορθοδόξου Συνεδρίου δι' εἰδικῶν ἀντιπροσώπων, δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐπαρκῆς, ὅπως ὡς ἔγκυρος ἀπόφασις τῆς ὅλης Ὁρθοδοξίας ἀνενεχθῇ διὰ τῆς αὐτῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς πᾶσας τὰς ἐπὶ μέρους Αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας πρὸς ἀποδοχὴν καὶ ἐφαρμογὴν, οὕτως ὅμως, ὥστε ἡ μὴ ἀποδοχὴ ὑπὸ μιᾶς τινος ἢ καὶ πλειόνων κατὰ μέρος Ἐκκλησιῶν νὰ μὴ θεωρηθῇ, δι' αὐτὴν τὴν φύσιν τῶν ζητημάτων, ὡς λόγος διακοπῆς τῶν ἀδελφικῶν σχέσεων.

Ταῦτα καὶ διατελοῦμεν μετὰ τιμῆς καὶ σέβασμοῦ.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις τῇ 18ῃ Μαΐου 1923.

Ἡ Ἐπιτροπὴ

(Ἵπογρ.) † Ὁ Κυζίκου Καλλίνικος

» † Ὁ Νικαίας Βασίλειος

» Β. Ἀντωνιάδης

Ὁ Γραμματεὺς

† Ἀρχιμανδρίτης Γερμανὸς

Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου

Β'. Ἐκθεσις τῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ πρακτικοῦ μέρους, ἔχουσα ὡς ἑξῆς:

Παναγιώτατε,

Εὐσεβάστως ὑποβάλλεται κατωτέρω ἡ γνωμοδότησις τῆς Ἐπιτροπῆς ἡμῶν ἐπὶ τῶν παρεπεμφθέντων αὐτῇ τριῶν ἐρωτημάτων πρακτικῆς σημασίας περὶ τοῦ ἡμερολογίου.

Γ'. Ἑρώτησις

Εἶναι ἀνάγκη νὰ μεταρρυσθῆ καὶ τὸ Πασχάλιον ἢ ἀρκεῖ μόνη ἡ προσαρμογὴ τῶν ἀκινήτων ἑορτῶν πρὸς τὰς ἀντιστοιχοῦς ἡμερομηνίας τοῦ πολιτικοῦ ἡμερολογίου;

Ἀποκρίσις

Μετὰ τὴν ἀποδοχὴν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ νέου ἡμερολογίου διὰ τὰς ἀνάγκας τὰς βιωτικὰς, ἡ προσαρμογὴ πρὸς αὐτὸ, καὶ δὴ ταχέως, καὶ τοῦ ἑορτολογίου ἀποβαίνει ἀναπόφευκτος. Ἡ δυσχέρεια ἐκ τῆς χρήσεως τοῦ παλαιοῦ ἡμερολογίου διὰ τοὺς Ὀρθοδόξους ἄχρι τοῦδε παρουσιάζετο ἀπλῶς εἰς τὰς ἐξωτερικὰς, τὰς ἐμπορικὰς καὶ κοινωνικὰς σχέσεις καὶ συναλλαγὰς αὐτῶν. Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ὅμως ἐκκλησιαστικῷ καὶ ἐθνικῷ αὐτῶν βίῳ ὄχι μόνον δυσκολία τις ἐκ τούτου δὲν ὑπῆρχεν, ἀλλὰ τοῦναντίον τὸ διαφέρον ἡμερολόγιον ἐχρησίμευσε δι' αὐτοὺς καὶ ὡς τις ἰδιαίτερος δεσμὸς τονῶντων ἐπὶ πλέον τὴν ἐνότητα αὐτῶν ὡς ἰδιαιτέρας χριστιανικῆς ὁλότητος.

Ἐὰν νῦν μετὰ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ νέου ἡμερολογίου δὲν ἐπέλθῃ ταυτοχρόνως καὶ ἡ πρὸς αὐτὸ προσαρμογὴ τοῦ ἑορτολογίου, κινδυνεύει νὰ δημιουργηθῆ ἡ διάστασις τοῦ Ὀρθοδόξου πληρώματος πρὸς αὐτὴν ταύτην τὴν ἰδίαν αὐτοῦ Ἐκκλησίαν.

Ἄδιαφιλονείκητος λοιπὸν καὶ ἀπόλυτος ἀνάγκη διὰ λόγους πλέον ἐσωτερικοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ἐπιβάλλει τὴν ἀνάλογον προσαρμογὴν καὶ τοῦ ἑορτολογίου. Πρέπει εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς διὰ τῆς ἐπιστημονικῶς τε καὶ λογικῶς ὀρθῆς προσαρμογῆς ταύτης νὰ τεθῶσι τὰ πράγματα εἰς τὴν θέσιν των καὶ νὰ μὴ δοθῆ καιρὸς εἰς δημιουργίαν συγχύσεως, ἣτις ὅσον παρέρχεται ὁ καιρὸς θὰ γίνηται μεγαλύτερα καὶ κινδυνωδεστέρα.

Ἡ παράλειψις τῶν 13 ἡμερῶν κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος ἐκ τοῦ ἑορτολογίου πρὸς προσαρμογὴν αὐτοῦ εἰς τὸ νέον ἡμερολόγιον δύναται νὰ γίνῃ κατὰ τινα τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους, ὅτε σπανίζουσιν ἐν τῷ ἑορτολογίῳ μεγάλοι καὶ πασίγνωστοι ἑορταί. Καὶ τμήματα 13 κατὰ σειρὰν ἡμερῶν ἐν τῷ ἑορτολογίῳ ἄνευ μεγάλων ἑορτῶν δύναται νὰ εὐρεθῶσιν ἱκανὰ, ἴδια κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἀπάλειψις καὶ ἐκκλησιαστικῶς τῶν 13 ἡμερῶν καλὸν εἶναι νὰ γίνῃ ταυτοχρόνως ὑπὸ πασῶν τῶν ἐπὶ μέρους Ὀρθοδόξων Ἐκκλη-

σιῶν, ἵνα μὴ ὑπάρξῃ διαφορὰ ἔστω καὶ προσωρινὴ ἐν τῷ ἑορτασμῷ τῶν ἑορτῶν ὑπ' αὐτῶν, πρὸς συνεννόησιν δὲ διὰ τὴν κοινὴν καὶ ἐκ συμφώνου ἐνέργειαν θὰ ἀπαιτηθῇ χρονικόν τι διάστημα, νομίζομεν ὅτι πρὸς ἀπάλειψιν δύνανται νὰ προταθῶσι αἱ ἀπὸ τῆς 10 τοῦ προσεχοῦς μηνὸς Σεπτεμβρίου ἀκολουθοῦσαι ἐν τῷ ἑορτολογίῳ 13 ἡμέραι, τοῦ μέχρι τότε χρονικοῦ διαστήματος ὄντος ἐπαρκοῦς, ὡς νομίζομεν, πρὸς ἐνέργειαν τῶν δεόντων.

Ταῦτα ὅσον ἀφορᾷ εἰδικῶς τὰς ἀκινήτους τοῦ ἑορτολογίου ἑορτάς.

Ἄλλ' ἡ αὐτὴ ἀνάγκη τῆς προσαρμογῆς πρὸς τὸ νέον ἡμερολογιακὸν καθεστῶς παρουσιάζεται καὶ διὰ τὸ Πασχάλιον.

Πᾶσα χριστιανικὴ Ἐκκλησία, ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ ὀδηγουμένη, πρέπει διὰ τῶν σκέψεων καὶ τῶν πράξεων αὐτῆς νὰ τείνῃ εἰς τὴν προσέγγισιν καὶ τὴν ἐνότητα τῶν χριστιανῶν, οὐχὶ δὲ εἰς τὴν διάστασιν καὶ διάσπασιν αὐτῶν. Τοῦ πνεύματος τούτου τῆς ἐνότητος ἐμφορούμενοι καὶ οἱ πατέρες τῆς Α'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐθέσπισαν τὰς περὶ τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα διατάξεις, ὧν βᾶσις κυρία εἶναι ἡ ἀπαίτησις τοῦ ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ χρόνῳ ἑορτασμοῦ τῆς μεγαλειτέρας τῶν χριστιανικῶν ἑορτῶν ὑπὸ πασῶν τῶν ἀπανταχοῦ Ἐκκλησιῶν.

Ἡ ἀνάγκη τοῦ ταυτοχρόνου ἑορτασμοῦ τῶν μεγάλων χριστιανικῶν ἑορτῶν, τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ Πάσχα, ὑπὸ πάντων τῶν χριστιανῶν τονίζεται ἰδιαίτερος καὶ ἐν τῇ πρὸς τὰς Αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας προσκλήσει τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς τὴν παροῦσαν Διορθόδοξον Ἐπιτροπὴν. Τὸν ταυτόχρονον ἑορτασμὸν τοῦ Πάσχα καὶ τῶν Χριστουγέννων καὶ τῶν συναφῶν ἑορτῶν ἐπιβάλλουσι καὶ λόγοι πρακτικῆς ὠφελείας καὶ ἀνάγκης διὰ τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ τὸν Ὀρθόδοξον λαόν. Ὁ ταυτόχρονος ἑορτασμὸς θὰ ἄρῃ τὰς ὑλικὰς ζημίας τοῦ λαοῦ, αἵτινες προκύπτουσι νῦν ἐκ τοῦ διπλοῦ ἑορτασμοῦ καὶ τῆς διπλῆς ἀργίας ἐν πολλαῖς χώραις ὅπου εἶναι μικτὸς ὁ χριστιανικὸς πληθυσμὸς. Πλὴν τούτου εἰς τὰς χώρας ταύτας, ὅπου μάλιστα ἡ ἀριθμητικὴ ὑπεροχὴ τῶν Ὀρθοδόξων δὲν εἶναι πολὺ μεγάλη, συμβαίνει σήμερον καὶ ἔτι περισσότερον θὰ συμβαίνει ἐφεξῆς, ἐὰν δὲν μεταβληθῇ τὸ ἑορτολόγιον, αἱ προηγούμεναι χρονικῶς ἑορταὶ καὶ τελεταὶ τῶν Δυτικῶν, εἰς ἃς συμμετέχουσιν ἐπίσημα πρόσωπα ἐκ τῶν ἐν τῇ ἀρχῇ ἑτεροδόξων, νὰ ἐπισκιάζωσι τὰς

ἀκολουθούσας ὁμοίας ὀρθοδόξους ἐορτὰς, αἰτινες οὕτω κινδυνεύουσι σὺν τῷ χρόνῳ νὰ ἀποβάλωσιν εἰς τὰ ὄμματα τοῦ λαοῦ τὴν αἴγλην αὐτῶν πρὸς ζημίαν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ἄλλος ἐπὶ πλέον λόγος πρὸς ἄμεσον προσαρμογὴν καὶ τοῦ Πασχαλίου εἶναι ἡ μεγάλη ἠθικὴ σημασία καὶ ἐντύπωσις, ἣν θὰ παραγάγῃ εἰς ὅλον τὸν πεπολιτισμένον κόσμον ἡ διὰ τῆς ἀβιάστου πρωτοβουλίας ταύτης τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας προσέγγισις τῶν δύο χριστιανικῶν κόσμων τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως ἐν τῷ ἐορτασμῷ τῶν μεγάλων χριστιανικῶν ἐορτῶν. Ἐν τῇ ἱστορικῇ καὶ κρισιμωτάτῃ περιόδῳ τῆς ἀνθρωπότητος ἡ ἐντύπωσις αὕτη δὲν εἶναι ἄμοιρος τιμῆς καὶ ὠφελείας διὰ τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, θὰ γνωσθῇ δὲ καὶ θὰ ἐπιβεβαιωθῇ διὰ τῶν πραγμάτων τὸ καὶ ἐν τούτῳ ἀκραιφνὲς καὶ ὑπέροχον τοῦ ὀρθοδόξου χριστιανικοῦ πνεύματος ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἄλλην Ἐκκλησίαν, ἥτις τὸ ἑαυτῆς καὶ ὄχι τὸ τοῦ Χριστοῦ ἐπιζητεῖ καὶ ἐπιδιώκει δυστυχῶς πάντοτε ἐν ταῖς σκέψεσι καὶ ταῖς ἐνεργείαις αὐτῆς.

Ἄλλὰ καὶ πρακτικῶς εἶναι ἀδύνατος διὰ τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἡ μὴ προσαρμογὴ τοῦ Πασχαλίου εἰς τὸ εἰσαχθὲν εἰς κοινὴν χρῆσιν νέον ἡμερολόγιον. Διότι ἂν, τῶν μηνῶν καὶ ἡμερῶν μετρούμενων κατὰ τὸ νέον ἡμερολόγιον, ἡ ἔαρινὴ ἰσημερία καὶ τὰ συναφῆ ἐξακολουθῶσι νὰ ὑπολογίζωνται, ὡς πρότερον, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐσφαλμένου παλαιοῦ, θὰ συμβαίη καὶ ἐφεξῆς τὸ Πάσχα νὰ ἐορτάζηται περὶ τὰ τέλη τοῦ παλαιοῦ Ἀπριλίου, ἥτοι κατὰ τὸν νέον Μάϊον, ὁπότε τὸ ἄτοπον τοῦ ἐορτασμοῦ τοῦ Πάσχα ἐν μηνὶ Μαΐῳ θὰ συγχίξῃ τὴν συνείδησιν τοῦ Ὀρθοδόξου λαοῦ.

Β'. Ἐρώτησις

« Προβλέπεται τις βλάβη ἐκ τῆς ἡμερολογιακῆς μεταρρυθμίσεως εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν καὶ πῶς δύναται νὰ ἀποφευχθῆ; »

Ἀποκρίσις

Ἡ μόνη βλάβη, ἥτις θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ προκύψῃ ἐκ τῆς μεταβολῆς τοῦ Πασχαλίου καὶ τοῦ συνταυτισμοῦ τῶν Ὀρθοδόξων μεγάλων ἐορτῶν πρὸς τὰς τῆς Δύσεως, θὰ ἦτο ἡ πιθανωτάτη ἐκμετάλλευσις τοῦ πράγματος ὑπὸ γνωστῶν προπαγανδιστικῶν κύκλων. Ὁ ἐκ τῆς προπαγάνδας ὁμως ταύτης κίνδυνος διὰ τοὺς ὀρθοδόξους δὲν

εἶναι σήμερον οἷος ἡδύνατο νὰ εἶναι πρὸ ὀλίγου ἔτι, ὅτε ὀλόκληροι Ὁρθόδοξοι πληθυσμοὶ διετέλουν πολιτικῶς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν ἑτεροδόξων ἀρχῶν, αἵτινες ὑπέθαλλον καὶ ὑπεστήριζον τὴν προπαγάνδα. Σήμερον οἱ πλείστοι τῶν Ὁρθόδοξων λαῶν ἀπέκτησαν εὐτυχῶς τὴν πολιτικὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν καὶ ἡ προπαγάνδα δὲν ἔχει πλέον τὸ ἰσχυρὸν στήριγμα τῆς κατ' αὐτῶν ἐνεργείας αὐτῆς.

Ἄλλὰ πλὴν τούτου, ἐπειδὴ ἐν τῷ νέῳ ἡμερολογίῳ καθὼς καὶ τῷ Πασχαλίῳ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ὑπάρχουσι σημεῖά τινα οὐχὶ καλῶς ἔχοντα ἀπὸ ἀπόψεως ἐπιστημονικῆς καὶ ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὰς περὶ τοῦ Πάσχα διατάξεις τῆς Α'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου, δύνανται νὰ γίνωσιν ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας αἱ προσήκουσαι διορθώσεις, ἄνευ ἐννοεῖται βλάβης τῆς συμφωνίας τῶν ἡμερομηνιῶν καὶ τοῦ συννεορτασμοῦ τῶν ἑορτῶν, οὕτως ὥστε τὸ νέον ἡμέτερον ἡμερολόγιον νὰ μὴ εἶναι δουλικὴ ἀποδοχὴ τοῦ Γρηγοριανοῦ, ἀλλὰ τελειότερον αὐτοῦ, ὡς νέον διωρθωμένον «Πανορθόδοξον Ἡμερολόγιον» παρουσιαζόμενον.

Γ'. Ἑρώτησις:

«Δύναται ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία νὰ συμφωνήσῃ πρὸς τὴν πρότασιν περὶ καθορισμοῦ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα ὡς ἀκινήτου;»

Ἀπόκρισις.

Τὸ ζήτημα τοῦτο δύναται νὰ ἀποτελέσῃ θέμα ἐξετάσεως καὶ ἀποφάσεως κοινῆς πασῶν τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, διότι μόνον οὕτω θὰ ἦναι δυνατὸν ἡ ληφθησομένη ἀπόφασις νὰ γίνῃ ὑπὸ πάντων δεκτὴ καὶ ἐφαρμοσθῆ. Ἐπομένως ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία δὲν δύναται νῦν νὰ σκεφθῆ καὶ ἀποφασίσῃ περὶ αὐτοῦ.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 18 Μαΐου 1923.

Τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς

- (Ἵπογρ.) † Ὁ Μαυροβουνίου Γαβριήλ
- « † Ὁ Δυρραχίου Ἰάκωβος
- « † Ὁ Β. Ἀμερικῆς Ἀλέξανδρος

Ὁ Γραμματεὺς

Χρ. Παπαϊωάννου

Μ. Πρωτονοτάριος τοῦ Οἴκου. Θρόνου.

Γ.) Ἐκθεσις τῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ μέρους, ἔχουσα ὡς ἑξῆς:

Παναγιώτατε Δέσποτα,

Ἐνώπιον τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Πανορθοδόξου Συνεδρίου προσήχθησαν δύο σχέδια διὰ τὴν διόρθωσιν τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου, τοῦ ἐν χρήσει ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ, τὸ μὲν συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Μιλάνκοβιτς τοῦ Βελιγραδίου, τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ Ρουμάνου Γερουσιαστοῦ κ. Πέτρου Δραγγίτς ἐκ Sibiiu τῆς Ρουμανίας. Ἀμφότερα συμφωνοῦσι ὡς πρὸς τὸ ζήτημα, τὸ ὁποῖον ἀπησχόλησεν ἡμᾶς κατὰ τὰς συζητήσεις τῆς πρώτης συνελεύσεως καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ ὅλαι αἱ γνώμαι συνηντήθησαν, ὅτι δηλαδὴ δέον νὰ ἀφαιρεθῶσι αἱ 13 ἡμέραι, δι' ὧν τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον διαφέρει τοῦ ἡμερολογίου τῶν λαῶν τῆς Δύσεως. Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου τὰ δύο σχέδια ἀναπτύσσονται ἐπὶ διαγραμμάτων ἐξ ὀλοκλήρου διαφόρων.

Τὸ τοῦ κ. Μιλάνκοβιτς ἐδράζεται ἐπὶ τῶν ἀρχαίων διαγραμμάτων τῶν ἡμερολογίων Ἰουλιανοῦ καὶ Γρηγοριανοῦ, δηλαδὴ λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὰς κινήσεις τῆς σελήνης, ἐνῶ τὸ σχέδιον τοῦ κ. Δραγγίτς εἶναι ριζικώτερον μὴ λαμβάνον ὑπ' ὄψιν ἢ τὰς κινήσεις μόνον τοῦ ἡλίου.

Τὸ πρῶτον ἀφίνει τὴν σύστασιν τῶν μηνῶν ὅπως ἔχει σήμερον, δηλαδὴ ἀφαιρουμένων 13 ἡμερῶν εὐρίσκεται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου μὲ τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον, ἄνευ διαφορᾶς τινος ἐντεῦθεν. Τὸ μόνον νεωτεριστικὸν τοῦ ἡμερολογίου τούτου τυγχάνει ἢ διάφορος διακανόνισις τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα. Τὸ νεωτεριστικὸν τοῦτο ἐκδηλοῦται εἰς τρεῖς διαφόρους τρόπους κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς πρὸς καθορισμὸν τῆς ἑορτῆς.

1) εἰς τὴν διάφορον χρῆσιν τῶν Γρηγοριανῶν ἐπακτῶν 2) εἰς τὸν διάφορον τρόπον τῆς παρεμβολῆς τοῦ δισέκτου ἔτους καὶ 3) εἰς τὸ δυνατόν τοῦ ἑορτάζειν τὸ Πάσχα αὐτὴν τὴν Κυριακὴν, καθ' ἣν συμπίπτει ἢ πανσέληνος, ἐνῶ κατὰ τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον, ἐὰν ἡ πανσέληνος συμπίπτῃ μὲ ἡμέραν Κυριακὴν, τὸ Πάσχα μετατίθεται εἰς τὴν ἀκόλου-

θον Κυριακήν. Αί λεπτομέρειαι ὄλων τούτων τῶν διαφορῶν διαλαμβάνονται ἐν αὐτῷ τῷ συνημμένῳ σχεδίῳ τοῦ κ. Μιλάνκοβιτς.

Ἐπεταί ὅτι, πρακτικῶς θὰ ἔχωμεν σχεδὸν τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον ἐξαιρέσει τοῦ ὅτι μέχρι τοῦ ἔτους 2000, εἰς τὰ ἔτη 1926, 1930, 1950, 1957, 1970, 1974, 1977, 1994, 1997 θὰ ἔχωμεν ἄλλην χρονολογίαν ἢ οἱ Δυτικοὶ διὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα, πρὸ πάντων δὲ οἱ Ἀνατολικοὶ θὰ ἐορτάζωσι τὴν ἐορτὴν πρὸ τῶν Δυτικῶν. Καθ' ὅλα τὰ ἄλλα ἔτη οἱ Ἀνατολικοὶ θὰ ἔχωσι τὸ ἑαυτῶν Πάσχα τὴν αὐτὴν Κυριακὴν μὲ τοὺς Δυτικούς. Συνεπῶς ἐξαιρέσει τῆς διαφορᾶς ταύτης ἐν τῇ πράξει τὸ σχέδιον τοῦ κ. Μιλάνκοβιτς βαδίζει ἐκ παραλλήλου μὲ τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον καὶ κατατείνει εἰς σύντομον καὶ ταχεῖαν ἐνοποιήσιν τοῦ χριστιανικοῦ ἡμερολογίου ἐν τῇ Γιουκουσλαβικῇ Μοναρχίᾳ. Δὲν θὰ διακρίνη τις ὅτι εἶναι ἄλλο ἡμερολόγιον εἰμὴ μόνον ἐκ τοῦ μικροῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐτῶν, καθ' ἃ οἱ ὀρθόδοξοι θὰ ἔχωσι ἄλλην ἡμέραν τοῦ Πάσχα ἢ οἱ Δυτικοί.

Ἡ διαφορὰ, ὡς εἵπομεν, προέρχεται ἐντεῦθεν ὅτι κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ κ. Μιλάνκοβιτς θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐορτασθῇ τὸ Ὀρθόδοξον Πάσχα τὴν Κυριακὴν, καθ' ἣν συμπίπτει ἡ πανσέληνος, δηλαδὴ πρὸ τῶν Δυτικῶν, ἐνῶ ἐν τῷ Γρηγοριανῷ ἡμερολογίῳ μεταθέτουσιν αὐτὸ εἰς τὴν ἀκόλουθον Κυριακὴν. Τὸ Συνέδριον θὰ ἔχη νὰ ἐκτιμήσῃ ἐὰν ἡ τοιαύτη διαφορὰ εἶνε πλεονέκτημα ἢ τούναντίον μειονέκτημα.

Τὸ σχέδιον τοῦ κ. Δραγγίτς ἔχει τοιαύτην σύνθεσιν, ἥτις ἀν καὶ ἀπλῆ καθ' ἑαυτὴν, εἰσέρχεται βαθύτερον εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ ἡμερολογίου. Δίδει ἄλλην κατανομὴν τῶν μηνῶν. Οὗτοι θὰ εἶνε πάντοτε 12, ὅπως καὶ σήμερον, ἀλλὰ ἡ κατανομὴ τῶν ἡμερῶν κάπως θὰ διαφέρῃ. Οἱ πρῶτοι δύο μῆνες ἐκάστης τριμηνίας θὰ ἔχωσι 30 ἡμέρας καὶ ὁ τρίτος θὰ ἔχη 31. Ἐκ τῆς τοιαύτης κατανομῆς θὰ φθάσωμεν εἰς τὸ ὁμοιόμορφον, καθ' ὃ μία οἰαδήποτε ἡμέρα τῆς ἐβδομάδος θὰ συμπίπτῃ καθ' ἕκαστον ἔτος τὴν αὐτὴν ἡμέραν τοῦ ἀντιστοίχου μηνός. Ἐὰν ἡ 3 Φεβρουαρίου π. χ. τοῦ ἔτους τούτου θὰ ἦναι ἡμέρα Τετάρτη, θὰ ἦναι πάντοτε Τετάρτη εἰς τὸ διηνεκές.

Τὸ ὁμοιόμορφον τοῦτο δὲν θὰ ἐπιτευχθῇ εἰμὴ μόνον ἐφ' ὅσον θὰ ὑπάρχῃ ἐν ἐνὶ ἔτει ἄρτιος ἀριθμὸς ἡμερῶν. Διὰ τοῦτο τὸ σχέ-

διον τούτο ἀφαιρεί τὴν 365ην ἡμέραν τοῦ ἐνιαυτοῦ καὶ ἀφίνει αὐτὴν ἵνα προστεθῆ ὡς ἐμβόλιμος ἐβδομάς ἀνὰ πενταετίαν μεταξὺ τοῦ τέλους Ἰουνίου καὶ τῶν ἀρχῶν Ἰουλίου. Ἐν τούτοις ἐπειδὴ αἱ πέντε αὗται ἡμέραι ὁμοῦ μὲ τὴν ἡμέραν τοῦ δισέκτου ἔτους δὲν συμπληροῦσιν ἀκριβῶς μίαν ἐβδομάδα, θὰ προστεθῆ ἢ ἐμβόλιμος ἐβδομάς ἐπτάκις ἐντὸς περιόδου 40 ἐτῶν, ἀλλὰ τὴν 8ην φοράν δὲν θὰ προστεθῆ πλέον. Δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου τὸ πολιτικὸν ἔτος θὰ συνταυτίζεται μὲ τὸ ἡλιακὸν εἰς τρόπον, ὥστε ἀκόμη καὶ μετὰ 2000 ἔτη ἡ διαφορά μεταξὺ αὐτῶν δὲν θὰ εἶνε μῆτε 1]2 ἡμέρας. Τοιουτοτρόπως παρουσιάζεται ἡ σύνθεσις τοῦ ἡμερολογίου τούτου ὡς πρὸς τὴν κατανομὴν τῶν μηνῶν καὶ ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς διατηρήσεως αὐτοῦ πάντοτε ἐν τῷ κύκλῳ τοῦ ἡλιακοῦ τροπικοῦ ἔτους.

Ἐπανέλθωμεν τώρα εἰς τὴν διακανόνισιν τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα.

Ἐν τῷ σχεδίῳ τοῦ κ. Δραγγίτς τὸ Πάσχα θὰ ἐπανέρχεται πάντοτε εἰς ὠρισμένην ἡμερομηνίαν ὡς κατατείνουσι σήμερον οἱ Δυτικοί.

Τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο ἔχει ὡς ἀρχὴν ὅτι πρέπει νὰ ἐορτάζεται ἡ ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου τὴν αὐτὴν ἡμερομηνίαν τοῦ μηνός, καθ' ἣν τὸ γεγονὸς ἐλάβεν χώραν ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ ἐπειδὴ αἱ ἡμέραι τῆς ἐβδομάδος θὰ ἔχωσι πάντοτε τὴν αὐτὴν ἡμερομηνίαν εἰς ὅλους τοὺς μῆνας, ὡς ἀνωτέρω ἐδείξαμεν, ἢ διὰ τὸν ἑορτασμόν τοῦ Πάσχα ὠρισμένη ἡμερομηνία θὰ συμπίπτῃ πάντοτε Κυριακῆν.

Ἐκ τοῦ ὅτι ἡ Σταύρωσις τοῦ Σωτῆρος ἐγένετο τὴν 3ην Ἀπριλίου τοῦ ἔτους 33 τῆς Ἰουλιανῆς ἐποχῆς καὶ ἡ Ἀνάστασις τὴν 5ην τοῦ ἰδίου μηνός, ἔπεται ὅτι διὰ τῆς προσθέσεως τῶν 13 ἡμερῶν θὰ ἔχωμεν ἐν τῷ νέῳ ἡμερολογίῳ τὴν 18 Ἀπριλίου ὡς ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως. Καὶ ἐὰν προστεθῶσιν ἀκόμη 3 ἡμέραι, καθ' ἃς καθυστερεῖ τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Συνόδου τῆς Νικαίας ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἔτος 33, θὰ ἔχωμεν ἐν τῷ νέῳ ἡμερολογίῳ τὴν 21 Ἀπριλίου καὶ ἐπειδὴ ἡ 22 εἶναι Κυριακῆ, θὰ ἦναι αὕτη ἡ ἡμέρα τοῦ Πάσχα. Ὅπως δὲ ἀποφύγωμεν τὸν κίνδυνον νὰ συναιτηθῶμεν μετὰ τῶν Ἑβραίων, εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναβληθῆ ἡ ἡμερομηνία τοῦ Πάσχα ἔτι ἐγγύτερον πρὸς τὸ τέλος τοῦ Πασχαλινοῦ μηνός,

ἤτοι τὴν 29 Ἀπριλίου, ἣτις θὰ ἀντιστοιχήσῃ πρὸς τὴν 16 Ἀπριλίου τοῦ σημερινοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου.

Τοῦτο εἶναι τὸ σχέδιον τοῦ κ. Δραγγίτς.

Δὲν εἶναι βεβαίως δυνατὸν νὰ ἐφαρμοσθῇ ἀμέσως, διότι δὲν θὰ μᾶς θέσῃ ἀκόμη ἐν συμφωνίᾳ μεθ' ὄλων τῶν ἄλλων χριστιανῶν, ἀλλὰ θὰ ἦναι δυνατὸν νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὴν Παγκόσμιον Συνδιάσκεψιν περὶ διεθνοῦς φιλίας τῶν λαῶν διὰ τῶν Ἐκκλησιῶν, ὡς σχέδιον τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ ἔχει ὅλας τὰς πιθανότητας νὰ γίνῃ ἀποδεκτὸν διότι προλαμβάνει καὶ αὐτὰ τὰ σχέδια τῆς Δύσεως πρὸς ἐπίτευξιν σταθεροῦ ἡμερολογίου με ὠρισμένης ἡμερομηνίας ἑορτᾶς καὶ αἰεὺ τῶν σημερινῶν διακυμάνσεων, καθ' ἃς ἡ ἡμέρα τῆς ἐβδομάδος δὲν εἶναι πάντοτε ἡ αὐτὴ εἰς τὴν δεῖνα ἡμερομηνίαν τοῦ δαίνοιο μηνός.

Ἄλλὰ τί θὰ ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἕως τότε; Δὲν μᾶς ἀπομένει, εἰμὴ τὸ σχέδιον τοῦ κ. Μιλάνκοβιτς.

Ἐν τούτοις δύναται προσέτι νὰ γίνῃ ἕτερόν τι, καθ' ὅτι τὸ σχέδιον τοῦ κ. Δραγγίτς εἶναι ἐπιδεκτικὸν δύο ἐφαρμογῶν, τῆς μιᾶς ἀκεραίας, ἀλλὰ βραδύτερον, καὶ τῆς ἄλλης μερικῆς, ὡς θέλομεν ἴδει.

Μετὰ τῆς ἐπιφυλαξεως τοῦ δυνατοῦ τῆς ἐν τῷ μέλλοντι ἀκεραίας ἐφαρμογῆς τοῦ σχεδίου τοῦ κ. Δραγγίτς δύναται τις ἀπὸ τοῦδε νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐξῆς ἐφαρμογὴν διὰ τὴν διακανόνισιν τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, ἣτις διακανόνισις θὰ ἦτο ἐντελῶς διάφορος τῆς τοῦ Γρηγοριανοῦ Πάσχα. Θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ παραδεχθῇ τις ἀπὸ τῆς σήμερον τὴν ἡμερομηνίαν τοῦ Πάσχα ἐντὸς χρονικοῦ διαστήματος μικρᾶς διακυμάνσεως δηλ. ἀντὶ νὰ ἀφεθῇ νὰ διακυμαίνηται ἐν τῷ διαστήματι τῶν 35 ἡμερῶν, ὡς εἶναι σήμερον, νὰ περιορισθῇ εἰς τὸ διάστημα μιᾶς ἐβδομάδος μεταξὺ τῶν 18 καὶ 12 Ἀπριλίου τοῦ ἡμερολογίου μετὰ τῆς ἀφαιρέσεως τῶν 13 ἡμερῶν. Ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ θὰ ὑπάρχη μία Κυριακὴ, εἰς ἣν νὰ δύναται νὰ ὀρισθῇ ἡ ἡμέρα τοῦ Πάσχα τοῦ ἔτους.

Βεβαίως ἡ ἰδέα νὰ ὀρίσωμεν τὸ Πάσχα εἰς σταθερὰν ἡμερομηνίαν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς νεωτερισμὸς, νὰ φανῇ δὲ ὡς ἐκ τούτου παράδοξος καὶ νὰ ἔχῃ ὀλίγας πιθανότητας παραδοχῆς. Ἄλλ' ὄχι μόνον ἡ Δύσις (π. χ. τὸ ἐν Ρώμῃ ἀστρονομικὸν Συνέδριον

τοῦ 1922) ζητεῖ σήμερον τὴν μονιμοποίησιν τοῦ ὄρου τούτου, ἀλλ' ὑπάρχουν καὶ πολλοὶ ὀρθόδοξοι, οἵτινες συνιστῶσι τὴν μονιμοποίησιν ὡς προτιμοτέραν ἀπὸ τὸ μεγάλης διακυμάνσεως Πάσχα.

Ὁ Μητροπολίτης Βιζύης κ. Ἄνθιμος λέγει τοῦτο ἐν τῷ «περὶ ἡμερολογίου» ἔργῳ του (σελίς 93). Προτείνει τὴν σύγκλησιν Συνδιασκέψεως ἣτις ἢ θὰ συμπτύξῃ τὸ διάστημα τῶν 35 ἡμερῶν, καθ' ἃς κυμαίνεται ἡ ἑορτὴ τοῦ Πάσχα ἢ μᾶλλον θὰ τὴν ὀρίσῃ εἰς ὠρισμένην ἡμερομηνίαν ὥστε νὰ ἀποβῇ αὕτη ἀκίνητος.

Ἐν Ρουμανία ὁ κ. Γαβριήλ Φαῖνους, ἐπίτιμον μέλος τῆς ἐν Γαλλίᾳ Ἀστρονομικῆς Ἐταιρείας, ἀποφαίνεται ὑπὲρ τῆς δευτέρας Κυριακῆς τοῦ Ἀπριλίου ὡς ἡμέρας τοῦ Πάσχα, ἐξ οὗ μία διακύμανσις μεταξὺ τῆς 8 καὶ 14 Ἀπριλίου.

Τὸ ζήτημα λοιπὸν τίθεται σήμερον ἐνώπιον τῆς Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς ὡς ἐξῆς: Ἔχει αὕτη

1) Νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ τοῦ σχεδίου τοῦ κ. Μιλάνκοβιτς καὶ τοῦ κ. Δραγγίτς.

2) Νὰ παραδεχθῇ ἀμφότερα, τὸ μὲν τοῦ κ. Μιλάνκοβιτς ὡς λύσιν προσωρινὴν μέχρι τῆς ὀριστικῆς διακανονίσεως τὸ δὲ τοῦ κ. Δραγγίτς ὡς σχέδιον ὀριστικὸν, ὅπερ υἱοθετοῦσα ἡ Ὄρθόδοξος Ἐκκλησία νὰ ὑποβάλλῃ εἰς τὴν προσεχῆ Παγκόσμιον Συνδιάσκεψιν τῶν Ἐκκλησιῶν. Πράγματι τὸ σχέδιον τοῦ κ. Μιλάνκοβιτς θὰ ᾔναι δυνατὸν νὰ ἐφαρμοσθῇ μόνον ὡς μέτρον προσωρινὸν, δεδομένου ὅτι καὶ ἡ Δύσις αὕτη θέλει νὰ τροποποιήσῃ τὸ σημερινόν της ἡμερολόγιον μετὰ τοῦ ὁποίου θὰ συνεφωνοῦμεν.

3) Νὰ παραδεχθῇ προσέτι τὸ σχέδιον τοῦ κ. Δραγγίτς ὡς μέτρον προσωρινὸν, δηλ. νὰ ἐπιφυλάξῃ τὸ ἀκέραιον σχέδιον αὐτοῦ διὰ τὴν Παγκόσμιον Συνδιάσκεψιν, νὰ τὸ ἐφαρμόσῃ ὅμως μερικῶς πρὸ τῆς συγκλήσεως αὐτῆς ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα. Ἐν τῇ τελευταίᾳ περιπτώσει θὰ ἔχωμεν τὸ Πάσχα μὲ μίαν μικρὰν διακύμανσιν μεταξὺ 18-24 Ἀπριλίου τοῦ διωρθωμένου ἡμερολογίου.

Συνελόντι εἰπεῖν ἔχομεν νὰ ἐκλέξωμεν:

1) Τὸ σχέδιον μόνον τοῦ κ. Μιλάνκοβιτς.

2) Τὸ σχέδιον τοῦ κ. Μιλάνκοβιτς καὶ τὸ σχέδιον τοῦ κ. Δραγγίτς ταυτοχρόνως, τὸ ἐν ὡς μέτρον προσωρινὸν καὶ τὸ ἕτερον ὡς ὀριστικόν.

3) Τὸ σχέδιον μόνον τοῦ κ. Δραγγίτς ὡς σχέδιον ὀριστικῆς ἐφαρμογῆς καὶ συγχρόνως ὡς μέτρον μερικῆς ἐφαρμογῆς.

Ἡ διὰ τὸ ἐπιστημονικὸν μέρος Ἐπιτροπὴ λαμβάνει τὴν τιμὴν νὰ ἐκθέσῃ τ' ἀνωτέρω ἐνώπιον τοῦ Πανορθόδοξου Συνεδρίου ὅπως τοῦτο ἐκλέξῃ ἢ ἀποδεχθῇ ἄλλην λύσιν καὶ ἐν τέλει ἀποφασίσῃ.

Κωνσταντινούπολις 18 Μαΐου 1923

Τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς

(Ὑπογρ.) Ἀρχιμανδρίτης Σκριμπάν
» Πέτρος Δραγγίτς
» Μ. Μιλάνκοβιτς

Ὁ Καθηγητῆς κ. Μιλάνκοβιτς, ἐδήλωσεν ὅτι ὑπέγραψε μὲν τὴν ὡς ἄνω ἀναγνωσθεῖσαν τρίτην ἐκθεσιν ὡς συμφωνῶν πρὸς τὰς ἐκτιθεμένας ἐν αὐτῇ γενικὰς γραμμάς, ἀλλ' ἐν τῇ ἐπὶ μέρους συζητήσῃ τοῦ ζητήματος ἔχει νὰ διατυπώσῃ διάφορον γνώμην.

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Σκοπὸς τοῦ Συνεδρίου εἶναι νὰ ἱκανοποιήσῃ δύο τινὰ ὡς πρὸς τὸ ἡμερολογιακὸν ζήτημα, α') νὰ συμβιβάσῃ τὸ ἐπιστημονικὸν μέρος τοῦ πράγματος καὶ β') νὰ συμβιβάσῃ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἡμερολόγιον πρὸς τὸ πολιτικὸν καθιστῶς, τὸ ὁποῖον ἔχουσι παραδεχθῆ αἱ Κυβερνήσεις καὶ οἱ λαοί. Ἀμφότερα ταῦτα ἱκανοποιεῖ τὸ σχέδιον τοῦ κ. Τριπκοβίτς, τὸ ὁποῖον ἀναπτύσσει ὁ κ. Μιλάνκοβιτς. Διὰ τοῦτο καὶ πρέπει νὰ δοθῇ προσοχὴ ὡς πρὸς τὴν ἄμεσον ἐφαρμογὴν, δεδομένου ὅτι τὸ σχέδιον τοῦ Γερουσιαστοῦ κ. Π. Δραγγίτς ἐπὶ τοῦ παρόντος εἶναι ἀνεφάρμοστον, δύναται ὅμως νὰ ὑποβληθῇ τοῦτο, ὅπως θὰ ὑποβληθῶσι καὶ ἄλλα ἀκόμη σχέδια, εἰς τὴν μέλλουσαν νὰ συγκληθῇ Πανορθόδοξον Σύνοδον. Σήμερον πρόκειται νὰ εὐρωμεν τρόπον, ὥστε τὸ ἡμερολόγιον ἡμῶν νὰ συμφωνῇ πρὸς τὸ πολιτικὸν ἡμερολόγιον τῶν Κυβερνήσεων καὶ τῶν λαῶν.

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Σκριμπάν ἀναφερόμενος εἰς τὸ σχετικὸν σημείον τῆς ἐκθέσεως δηλοῖ ὅτι τὸ σχέδιον τοῦ κ. Δραγγίτς εἶναι δυνατὸν καὶ ἀπὸ σήμερον νὰ ἐφαρμοσθῇ μερικῶς.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Κατὰ τὴν ἀντίληψίν μου τὸ ζήτημα εἶναι σύνθετον ἐκ δύο χωριστῶν ζητημάτων, τὸ ἐν εἶναι καθαρῶς ὀρθόδοξον καὶ ἐπειγούσης μορφῆς, τὸ δὲ Παγχριστιανικὸν ἀναφερό-

μενον ἄρα καὶ εἰς τοὺς ἀκολουθοῦντας τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον. Εἰς τὴν Ρώμην οὐ πρὸ πολλοῦ συνήλθεν ἐπιστημονικὸν Συνέδριον, ὡς συνέχεια προηγουμένων τοιούτων. Συνεζητήθη ἐκεῖ ἡ ἐξεύρεσις καὶ ἡ ἐφαρμογὴ ὑφ' ὧν ἐνὸς ἡμερολογίου ἐπιστημονικῶς ὀρθοτέρου καὶ πρακτικῶς ὠφελιμωτέρου τοῦ ὑπάρχοντος Γρηγοριανοῦ. Βεβαίως καὶ ἡμεῖς ὡς Ἐκκλησία μετέχομεν τοῦ ἐπιστημονικοῦ σκοποῦ τοῦ ὡς ἄνω συνεδρίου. Περισσότερον ὅμως ἀποβλέπομεν εἰς ἓνα ἄλλον σκοπὸν: εἰς τὴν ἄρσιν τῆς διαφορᾶς, ἣτις ἐπήλθεν εἰς τὸν βίον ἡμῶν διὰ τῆς καινοτομίας τῶν Κυβερνήσεων τῶν Ὁρθοδόξων Κρατῶν.

Συμπεραίνων λέγω ὅτι καὶ αἱ δύο ἀπόψεις τῆς ἐπὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ μέρους Ἐπιτροπῆς εἶναι πολλῆς προσοχῆς καὶ ἐκτιμήσεως ἄξιαι. Ἀπαιτεῖται μελέτη αὐτῶν καὶ διὰ τοῦτο ἀναβάλλεται ἡ ἐπ' αὐτῶν συζήτησις διὰ τὴν προσεχῆ Δευτέραν».

Γενομένης δεκτῆς ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου τῆς ἀναβολῆς τῆς συζητήσεως διὰ τὴν προσεχῆ Δευτέραν, ὡς καὶ προτάσεως τοῦ Μητροπολίτου Δυρραχίου περὶ πολυγραφῆσεως καὶ διαιομῆς εἰς τὰ μέλη πρὸς κατ' ἰδίαν μελέτην τῆς ἐκθέσεως τῆς ἐπὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ μέρους Ἐπιτροπῆς, ἡ Α. Θ. Παναγιώτης ἐκήρυξε τὸ πέρας τῆς συνεδρίας.

† Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

† ὁ Κυζίκου Καλλίνικος

† Ἀναστάσιος Ἀρχιεπίσκοπος Κισνοβίου

† Ἀλέξανδρος Ἀρχιεπίσκοπος Β. Ἀμερικῆς

† ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου καὶ Παραθαλασσίας Γαβριὴλ

† ὁ Νικαίας Βαδίλειος

† ὁ Δυρραχίου Ἰάκωβος

Ἀρχιμανδρίτης Ἰούλιος Σκριμπάν

Β. Ἀντωνιάδης

Δρ. Μ. Μιλάνκοβιτς

Ὁ Γραμματεὺς

† Ἀρχιμανδρίτης Γερμανὸς
Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου

Δ. ΣΥΝΕΔΡΙΑ

(Δευτέρα 21 Μαΐου 1923)

Προκαθημένης τῆς τῆς **Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Μελετίου** συνήλθε τὸ Πανορθόδοξον Συνέδριον.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἀνεκοινώσατο τὰ ἐξῆς:

Εὐρίσκεται ἐνταῦθα ἐρχόμενος ἐκ Πράγας διὰ Βουκουρεστίου, Βελιγραδίου καὶ Σόφιας καὶ μέλλων ἵνα ἐπισκεφθῇ τὰς Ἀθήνας καὶ ἄλλα ἴσως τῆς Ἀνατολῆς ἐκκλησιαστικὰ Κέντρα ὁ σοφὸς ἱεράρχης τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας ἐπίσκοπος τέως Ὁξφόρδης Σεβ. GORE. Ἡ Α. Σεβασμιότης ὅστις φαίνεται ἐπιθυμοῦσα νὰ προσαγορεύσῃ τὸ ἡμέτερον συνέδριον.

Ἡ ὀλομέλεια ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν ὅπως ἡ Α. Σεβασμιότης παραστῇ κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς προσεχοῦς Τετάρτης.

Ἀκολουθῶς ἡ **Α. Θ. Παναγιότης** ἀναφερομένη εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν ἐδήλωσεν ὅτι κατὰ τὴν σημερινὴν συνεδρίαν πρόκειται ἐν πρώτοις νὰ καθορισθῇ τὸ ἡμερολόγιον, ὅπερ εἴμεθα διατεθειμένοι νὰ δεχθῶμεν ἀμέσως καὶ ὑπὸ τύπον προσωρινὸν καὶ κατόπιν νὰ ἐπακολουθήσῃ ἡ σκέψις περὶ τοῦ νέου ἡμερολογίου, ὅπερ θὰ ἤθελε νὰ προτείνῃ ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία εἰς τὸ μέλλον ἐπὶ τούτῳ νὰ συνέλθῃ Συνέδριον.

Ὁ Μητροπολίτης Κυζίκου. Προτείνω ὅπως πρὸ πάσης ἄλλης ἀποφάσεως ἐγκριθῇ ἡ ἐπαναφορὰ τῆς ἰσημερίας ἀπὸ τῆς σημερινῆς 8ης Μαρτίου εἰς τὴν 21 τοῦ αὐτοῦ μηνός, ὡς ἦτο κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐν Νικαίᾳ Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Ἀναφέρομαι εἰς τὸ ἐν προηγουμένη συνεδρίᾳ κατατεθὲν ὑπ' ἐμοῦ καὶ τοῦ κ. Μιλάνκοβιτς σχέδιον διαρρυθμίσεως ἡμερολογίου καὶ εἰς τὴν γνώμην τοῦ σεβ. Μητροπολίτου Βιζύης (νῦν Μαρωνείας) κ. Ἀνθίμου, ἀναπτυσσομένη ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «Τὸ Ἡμερολογιακὸν ζήτημα Κων]πολις 1922 σελ. 96 κ.λ.π. καὶ προτείνουσιν τὴν εὔρεσιν τοῦ

Πάσχα ἐφεξῆς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀστρονομικῶν πινάκων, καθοριζομένης οὕτω δι' αὐτῶν ἐπακριβῶς τῆς τε πραγματικῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας καὶ τῆς ἀπλοουθούσης ταύτης Πανσελήνου κατὰ τὸν χρόνον Ἱερουσαλήμ, τοῦ τόπου δηλ. ἐνθα ἐγεννήθη, ἔπαθε καὶ ἀνέστη ὁ Κύριος ἡμῶν. Τὴν γνώμην ταύτην τῆς Α. Σεβ. θεωρῶ ὀρθήν, ἐγὼ δὲ καὶ ὁ κ. Μιλάνκοβιτς παραδεχόμεθα αὐτὴν τροποποιούντες ἅμα καὶ τὰ σχετικὰ τοῦ σχεδίου ἡμῶν διὰ συμπληρωματικοῦ σημειώματος, τὸ ὁποῖον καὶ καταθέτω. Προσθέτω δὲ ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ Ἐπιτροπὴ εἶχεν ἐν τῇ ἐκθέσει αὐτῆς συσιτήσῃ τὸ Σερβικὸν σχέδιον ὡς καταλληλότερον πρὸς λύσιν τοῦ ἡμερολογιακοῦ ζητήματος, διὸ καὶ παρακαλῶ τὸ Πανορθόδοξον Συνέδριον νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τοῦτο.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Τότε ἔχω νὰ προτείνω εἰς τὴν ψῆφον τοῦ Συνεδρίου τὴν ἐξῆς ἀπόφασιν:

1) Ἐπισημαίνεται ὡς ἀνάγκη ἀναπότρεπτος ἐπείγουσας μορφῆς, ἰδίᾳ διὰ τὰς Ἐκκλησίας τῶν Ὀρθοδόξων Κρατῶν, ἡ ἄρσις τῆς μεταξὺ θρησκευτικοῦ καὶ πολιτικοῦ ἡμερολογίου διαφορᾶς.

2) Διαπιστοῦται ὅτι οὐδὲν ὑφίσταται κώλυμα ἐξ ἀπόψεως κανονικῶν διατάξεων πρὸς διόρθωσιν τοῦ ἐν χρήσει ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου κατὰ τὰ δεδομένα τῆς Ἀστρονομικῆς ἐπιστήμης.

3) Διορθοῦται τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον διὰ τῆς ἀφαιρέσεως ἀπ' αὐτοῦ 13 ἡμερῶν, αἵτινες ἀποτελοῦν τὸ λάθος αὐτοῦ ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ ἐπιστημονικὸν ἡλιακὸν ἔτος ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς Α' Οἰκουμένης Συνόδου μέχρι σήμερον.

4) Διὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν 13 ἡμερῶν ὀρίζεται ὅπως ἡ 1ῃ Ὀκτωβρίου 1923 ἀριθμηθῇ ὡς 14 Ὀκτωμβρίου, τὰς δὲ ἑορτὰς τῶν παραλειπομένων ἡμερῶν ἑορτάσωμεν ἐφ' ἅπαξ κατὰ τὴν 14 Ὀκτωβρίου καὶ ἐφεξῆς ἢ ὡς ἂν ὀρίσῃ ὁ τῆς ἐπαρχίας Ἀρχιερεὺς.

5) Αἱ περὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα διατάξεις τῶν Ἱερῶν Κανόνων τηροῦνται ἀμετακίνητοι, ὁ κατὰ ταύτας δὲ καθορισμὸς τῆς ἑορτῆς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δεδομένων τῆς ἀστρονομικῆς ἐπιστήμης.

6) Τὰ ἀπαραβάτως τηρητέα στοιχεῖα τῶν κανονικῶν διατάξεων εἰσὶ ταῦτα α) Ἐορτάζομεν ἡμέραν Κυριακὴν, β) μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν, γ) μετὰ τὴν πρώτην πανσέληνον. Πάντα τὰ στοιχεῖα ταῦτα νοοῦνται κατὰ τὸν χρόνον τῆς Ἁγίας Πόλεως Ἱερουσαλήμ καὶ ἀκριβέστερον κατὰ τὸν χρόνον τοῦ μεσημβρινοῦ τοῦ διερχομένου διὰ τὸν ἐσταυρωμένου τοῦ ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ.

7) Ἀνατίθεται εἰς τὰ ἀστεροσκοπεῖα τῶν Ὁρθοδόξων Κρατῶν Ἑλλάδος, Σερβίας, Ρουμανίας καὶ Ρωσσίας ὅπως ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὡς ἄνω κανονικῶν δεδομένων καταρτίσῃσι πίνακα τῆς ἐορτῆς τοῦ Πάσχα διὰ τὰ ἔτη 1924-2000 καὶ ἀνακοινώσῃσιν αὐτὸν εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον μέχρι τῆς 1ης Νοεμβρίου 1923 πρὸς ἀνακοίνωσιν αὐτοῦ εἰς πάσας τὰς ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας.

8) Ἡ παροῦσα μεταρρύθμισις τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου καὶ τοῦ σχετικοῦ Πασχαλίου δὲν ἀντιτίθεται εἰς τὸ σχέδιον ἐφαρμογῆς Παγκοσμίου ἡμερολογίου τελειότερου πρακτικῶς καὶ ἐπιστημονικῶς. Τοῦναντίον ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ἐπιεύξεως γενικῆς συμφωνίας ἐπὶ ἡμερολογίου τελειότερου καὶ τοῦ Γρηγοριανοῦ καὶ τοῦ Ἰουλιανοῦ χαρακτηρίζει τὴν παροῦσαν μεταρρύθμισιν ὡς προσωρινήν.

Ἐπεξηγῶν τὴν πρότασίν μου ταύτην τονίζω ὅτι ἡ σκέψις περὶ διορθώσεως τοῦ ἡμερολογίου προβάλλει ὡς ἄμεσος συνέπεια, ἐπειγούσης μάλιστα μορφῆς, τῶν ἀποφάσεων τῶν Κυβερνήσεων τῶν Ὁρθοδόξων κρατῶν παραδεξαμένων τὸ πολιτικὸν ἡμερολόγιον. Ἐὰν τὸ τοιοῦτον δὲν συνέβαινεν, ἡμεῖς οἱ ὀρθόδοξοι θὰ περιεμένομεν, πολλὰ ἢ ὀλίγα ἔτη ἀδιάφορον, ἕως οὗ αἱ Ἀκαδημαῖαι παρασκευάσωσιν ἡμερολόγιον, μέλλον νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸ Γρηγοριανόν. Ἐπειδὴ ὅμως διὰ τοὺς ἐκτεθέντας λόγους ἡ ἀνάγκη τῆς διορθώσεως τοῦ ἡμερολογίου παρουσιάζεται ὑπὸ μορφὴν ἐπείγουσαν, ἡμεῖς χωρὶς νὰ ἀναμείνωμεν τὸ τελειότερον ἡμερολόγιον, χωρὶς δὲ νὰ παραδεχθῶμεν καὶ τὸ Γρηγοριανόν, διορθώνομεν τὸ ἰδικόν μας συμφώνως πρὸς τὰ πορίσματα τῆς ἐπιστήμης, ἄνευ παραβάσεως καὶ τῶν σχετικῶν κανονικῶν διατάξεων.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κισνοβίου. Ποίαν στάσιν θὰ τηρήσῃ ἡ Ἐκκλησία ἀπέναντι ἐκείνων τῶν ἐπὶ μέρος Ὁρθοδ. Ἐκκλησιῶν, αἱ ὁποῖαι δὲν θὰ ἤθελον τυχὸν παραδεχθῆ τὴν γενομένην ἡμερολογιακὴν μεταρρύθμισιν; Δὲν θὰ ἐπήρχετο ἄρα γε σκανδαλισμὸς ἐκ τῆς εἰ δεχομένης διαστάσεως Ὁρθοδόξου τινὸς Ἐκκλησίας; Ἐὰν λ. χ. ἡ Ἐκκλησία Ἱεροσολύμων ἐμείνῃ εἰς τὴν ἀποψιν αὐτῆς περὶ μὴ μεταβολῆς τοῦ Πασχαλίου, καὶ τὸ Πάσχα ἐξακολουθήσῃ ἐορταζόμενον ἐν Ἱεροσολύμοις κατὰ τὸ ἀρχαῖον Πασχάλιον, ἐνῶ τοῦτο μετεβλήθη ἀλλαχοῦ, τὸ πρᾶγμα δὲν θὰ εἶναι μικρᾶς σημασίας διὰ τὸν Ὁρθόδοξον Ρωστικὸν λαὸν, ὅστις συνείθισε νὰ βλέπῃ ἐν τῇ μητρὶ

τῶν Ἐκκλησιῶν (ἀπὸ μακροῦ συνδεόμενος πρὸς αὐτὴν διὰ τῶν μεταβαινόντων προσκυνητῶν) τὸν ἀκριβῆ τηρητὴν καὶ φρουρὸν τῶν δογμάτων καὶ παραδόσεων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Ἡ προτεινομένη λύσις ἔχει πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ πλεονέκτημα ὅτι ἱκανοποιεῖ καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων τὴν ἐκδηλωθεῖσαν ἐν τῷ σχετικῷ τηλεγραφήματι τοῦ Μακαρ. Πατριάρχου, τὸ ὁποῖον λέγει τὰ ἐξῆς: «...ἀντικατάστασις Ἡμερολογίου Ἐορτολογίου Ἐκκλησίας οὐδόλως συμφέρει οὔτε γενήσεται δεκτὴ ὑπὸ ἡμετέρου Πατριαρχείου, καθότι τίθησιν ἡμᾶς εἰς λίαν μειονεκτικὴν θέσιν ἐν Παναγίοις Προσκυνημασιν ἔναντι Λατίνων». Κατὰ τὸ τηλεγράφημα τοῦτο, ἡ Ἐκκλησία Ἱεροσολύμων δὲν θέλει νὰ προσχωρήσωμεν εἰς τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον καὶ νὰ ἐορτάζωμεν πάντοτε μετὰ τῶν Λατίνων τὸ Πάσχα, διότι θὰ παρουσιασθῇ τότε ἡ Ὁρθοδοξία ὑποδεεστέρα ἐν ταῖς τελεταῖς ταῖς ἐπὶ τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων ἀπέναντι τῶν Λατίνων. Δεδομένου ὅμως ὅτι ἡμεῖς δὲν δεχόμεθα τὸ Γρηγοριανὸν Ἡμερολόγιον καὶ ὅτι εἰς ὠρισμένον ἀριθμὸν ἐτῶν θὰ ὑπάρχῃ διαφορὰ τοῦ ἐορτασμοῦ τοῦ Πάσχα μετὰ τῶν Λατίνων καὶ Ὁρθοδόξων, ἡ ἀξίωσις τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων ἐν μέρει ἱκανοποιεῖται. Ὡς πρὸς τὴν γενικωτέραν δὲ ἀποψιν τὴν ἐγένετο ἐὰν ὀρθόδοξοὶ τινες Ἐκκλησίαι δὲν ἀπεδίχοντο τὴν ἀπόφασιν ἡμῶν, βεβαίως τὸ τοιοῦτον δὲν θὰ ἦτο μὲν εὐχάριστον, ἀλλ' οὐδόλως θὰ ἀπετέλει αἰτίαν διακοπῆς τῆς μετὰ τῶν αὐτῶν καὶ τῶν λοιπῶν ὀρθοδόξων κοινωνίας, σὺν τῷ χρόνῳ δὲ θὰ ἐθεραπεύετο. Ἄλλως τε ὅπου σήμερον εὐρίσκεται τὸ ζήτημα ἢ μεταρρυθμισίς τοῦ ἡμερολογίου κινδυνεύει νὰ ἐπιβληθῇ ὡς μονομερῆς Ἐκκλησίας ἢ Ἐκκλησιῶν ἀπόφασις καὶ εἶναι φρόνιμον νὰ προέλθῃ αὕτη ἐκ κοινῆς ἀποφάσεως.

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Παραδέχομαι ἐπίσης τὸ ἐνδεχόμενον τῆς μονομεροῦς λήψεως ἀποφάσεως, ἐὰν τοιαύτη δὲν ληφθῇ ἀπὸ κοινῆς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ Καθηγητὴς κ. Ἀντωνιάδης. Ὑπομιμνήσκω ὅτι ἡ ἐπὶ τοῦ δογματικῆς-κανονικοῦ μέρους Ἐπιτροπὴ παρομοίαν πρὸς τὴν Ἱ. Θ. Παναγιότητα ἐξήνεγκε γνώμη ὑποβαλοῦσα ὅτι πᾶσα τυχὸν μὴ ἀποδοχὴ ὑπὸ τινος ἢ καὶ πλειόνων κατὰ μέρος Ἐκκλησιῶν τῶν ληφθησομένων ἀποφάσεων, δὲν θὰ θεωρηθῇ λόγος διακοπῆς τῶν ἀδελφικῶν σχέσεων οὔτε παρ' ἡμῶν οὔτε παρ' ἐκείνων.

Ὁ Μητροπολίτης Δυρραχίου. Ἐλπίζω ὅτι ἡ ὁμόφωνος ἀπόφασις τοῦ Συνεδρίου θὰ συμβάλῃ πολὺ, ὥστε νὰ ἐγκριθῇ παρ' ὄλων ἀνεξαιρέτως τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Ἀναφερόμενος καὶ πάλιν εἰς τὸν ἑορτασμὸν τοῦ Πάσχα λέγω ὅτι κατὰ τὸν Μέγαν Ἀθανάσιον, εἰάν ἡ πανσέληνος συμπέσῃ τῇ Κυριακῇ, δὲν ἀναβάλλεται τὴν ἐπομένην. Τοῦτο τοῦλάχιστον λέγει ἡ σερβικὴ τοῦ κειμένου μετάφρασις καὶ ἐπιθυμῶ νὰ διευκρινισθῇ τὸ σημεῖον τοῦτο.

Ὁ Καθηγητὴς κ. Ἀντωνιάδης. Ἡ ἀναβολὴ εἰς τὴν ἐπιούσαν Κυριακὴν κανονικῶς ἐπιβάλλεται, μάλιστα δὲ κατὰ τὴν ἀοίδιμον καθηγητὴν Γ. Λιανόπουλον καὶ ἐν ἣ περιπτώσει καὶ Σάββατον συνέπιπτεν ἡ πανσέληνος, θὰ ἔπρεπε τὸ Πάσχα νὰ ἑορτάζηται ὄχι τὴν ἐπομένην ἀλλὰ τὴν μεθεπομένην Κυριακὴν καὶ τοῦτο ἵνα πάντες οἱ πρὸς Δυσμὰς τοῦ μεσημβρινοῦ τῆς Ἱερουσαλήμ χριστιανοὶ ἔχωσι ἐν τῷ μεταξὺ τὴν παρέλευσιν τῆς πανσελήνου, ἄλλως θὰ εὐρεθῶσι χριστιανοὶ ἑορτάζοντες τὸ Πάσχα πρὸ τῆς Πανσελήνου.

Ἀρχιμανδρότης Σκριμπάν. Ἀπαξ θέντες ὡς βάσιν τὴν διατήρησιν τῶν κανονικῶν διατάξεων, ὀφείλομεν νὰ σεβασθῶμεν καὶ τὴν σχετικὴν κανονικὴν διάταξιν τὴν ἀπαγορεύουσαν νὰ τελῶμεν τὸ Πάσχα μετὰ τῶν Ἰουδαίων, οἱ ὅποιοι ἐτέλουν τὸ ἰδικόν των τὴν πρώτην πανσέληνον συμπίπτουσαν καὶ Κυριακῇ.

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Δὲν εἶμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ἀκολουθήσωμεν τοὺς Ἑβραίους, ἐσφαλμένως ὑπολογίζοντας καὶ ἑορτάζοντας τὸ Πάσχα, ἀλλὰ νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὸ ἐπιστημονικῶς ὀρθὸν καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι οὐδεὶς κανὼν ἐρμηνευόμενος ὀρθῶς ἐμποδίζει τὸν ἑορτασμὸν τοῦ Πάσχα μετὰ πανσελήνου. Φρονῶ ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο πρέπει νὰ διευκρινισθῇ καλλίτερον.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Βεβαίως λέγοντες ἑορτασμὸν τοῦ Πάσχα συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις λαμβάνομεν ὑπ' ὄψιν τὴν ἐπρεπε νὰ κάμωσι καὶ οἱ Ἑβραῖοι κατὰ τὴν Μωσαϊκὴν νομοθεσίαν καὶ τὸν ἐσφαλμένον ὑπολογισμὸν, τὸν ὁποῖον ἀκολουθοῦσι σήμερον οἱ Ἑβραῖοι. Φαίνεται δὲ ὅτι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ ἐνωρὶς ἤδη καθιερώθη ὅπως ἡ ἑορτὴ τοῦ Πάσχα ἀναβάλληται διὰ τὴν ἐπομένην Κυ-

ριακὴν ὁσάκις ἢ 14 τοῦ μηνὸς Νισάν, ἢ ὁποία εἶναι ἡμέρα τοῦ Νομικοῦ Πάσχα, συνέπιπτεν ἐν Κυριακῇ.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως. Ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς Α΄ Οἰκουμένητικῆς Συνόδου, εἰς τὸν 7ον ἀποστολικὸν κανόνα, εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Μ. Κωνσταντίνου πρὸς τοὺς ἐπισκόπους καὶ τὸν α΄ κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ κηρύσσομαι ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῶν κανονικῶν τούτων διατάξεων ἀπαγορευουσῶν τὸν συνεορτασμὸν τοῦ νομικοῦ καὶ τοῦ χριστιανικοῦ Πάσχα καὶ φρονῶ ὅτι ἡ ἐπιστήμη, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἀνατεθῇ κατὰ τὴν ληφθεῖσαν ἀπόφασιν ὁ καταρτισμὸς πίνακος τῆς ἐορτῆς τοῦ Πάσχα, πρέπει νὰ λάβῃ καὶ τὸ σημεῖον τοῦτο ὑπ' ὄψιν.

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Σκοπὸς τῆς Α΄ Οἰκουμένητικῆς Συνόδου ἦτο ὄχι νὰ μὴ ἐορτάζωμεν ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ τὸ Πάσχα μετὰ τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ νὰ ἐορτάζωμεν ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ ἡνωμένοι καὶ ταῦτοχρόνως καὶ ὄχι οἱ μὲν τῶρα καὶ οἱ ἄλλοι ἄλλοτε. Ἡ Α΄ ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμένητικὴ Σύνοδος εἶχε σκοπὸν διὰ τοῦ σχετικοῦ κανόνος αὐτῆς νὰ ἀνασκευάσῃ τὴν τότε παρά τισι χριστιανοῖς ἐπικρατοῦσαν ἐσφαλμένην γνώμην, ὅτι δηλαδὴ οἱ Χριστιανοὶ ὀφείλουσι νὰ ἐορτάζωσι τὴν τοῦ Σωτῆρος Ἀνάστασιν τὴν ἰδίαν ἡμέραν, καθ' ἣν ἐορτάζουσιν οἱ Ἰουδαῖοι τὸ Πάσχα αὐτῶν.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης, δίδει τὸν λόγον εἰς τὸν παριστάμενον ἐν τῇ συνεδρίᾳ ἀρχιμ. Παγκράτιον Βατοπεδινὸν, εἰδικῶς ἐγκύψαντα περὶ τὰ ἡμερολογιακὰ, ὅπως εἶπη τὴν γνώμην αὐτοῦ.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Παγκράτιος. Ἐὰν ἀπόφασισθῇ ὁ ἐορτασμὸς τοῦ Πάσχα ἐν Κυριακῇ πανσελήνῳ μετὰ Ἰουδαίων, τὸ τοιοῦτον ἔτι μᾶλλον θὰ ἀπομακρύνῃ τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἀπὸ τῶν λοιπῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, διότι ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία, ὁσάκις τὸ Πάσχα συμπέσῃ ἐν Κυριακῇ μετὰ Πανσελήνου, μεταθέτει αὐτὸ εἰς τὴν ἐπομένην Κυριακῇ. Ἐπειτα ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἀπὸ 1000 καὶ πλέον ἐτῶν καὶ ἐντεῦθεν οὐδέποτε ἐώρτασε τὸ Πάσχα μετὰ Ἰουδαίων ἐν Κυριακῇ πανσελήνῳ, ἀποδεχομένη δὲ σήμερον τὸν ἐορτασμὸν τοῦ Πάσχα μετὰ τῶν Ἰουδαίων θὰ ἀπομακρυνθῇ περισσότερο τῶν λοιπῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, πρᾶγμα ὃπερ ἀντίκειται εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ Πανορθόδοξου Συνεδρίου.

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Δὲν συμφωνῶ πρὸς τὸν προλαλήσαντα. Ἐπαναλαμβάνω ὅτι καὶ προηγουμένως εἶπον φρονῶν

ὅτι δὲν πρέπει νὰ δέσμεύηται ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐν τῇ ἐξευρέσει τοῦ ὀρθοτέρου.

Ὁ Μητροπολίτης Δυρραχίου. Ἡ ἐξεύρεσις τοῦ ὀρθοτέρου θὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψει καὶ τὴν τεθείσαν βάσιν τοῦ σεβασμοῦ τῶν κανονικῶν διατάξεων.

Τῆς συζητήσεως ἐξαντληθείσης γίνονται ὁμοφώνως δεκτὰ πάντα τὰ σημεῖα τῆς ἀνωτέρω γενικῆς προτάσεως τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, πλὴν μόνον τοῦ ὑπὸ συζήτησιν σημείου, ὃπερ παραπέμπεται εἰς τὴν α'. ἐπιτροπὴν, μετέχοντος καὶ τοῦ Μητρ]λίτου Μαυροβουνίου, πρὸς μελέτην καὶ γνωμοδότησιν.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Ἐτελειώσαμεν σὺν Θεῷ Ἀγίῳ τὸ πρῶτον σημεῖον τὸ ἀποβλέπον εἰς τὴν προσωρινὴν διαρρύθμισιν τοῦ ἡμερολογίου. Τὸ σημεῖον τοῦτο ἀπασχόλησεν ἡμᾶς ὡς Ὁρθόδοξον Σύνολον. Τώρα πρόκειται νὰ σκεφθῶμεν ἐπὶ τοῦ δευτέρου σημείου τοῦ ἀφορῶντος εἰς τὴν ἐξεύρεσιν νέου ἡμερολογίου καὶ τὸ σημεῖον τοῦτο θὰ ἀπασχολήσῃ ἡμᾶς ὡς μέλη τῆς παγχριστιανικῆς ἀδελφότητος.

Τὸ ζήτημα τῆς ἐξευρέσεως νέου ἡμερολογίου ἐπιστημονικῶς τελειοτέρου καὶ πρακτικῶς ἀπλουστεροῦ εἶναι ἀπὸ πολλοῦ τεθειμένον ἐνώπιον τῶν Ἀκαδημιῶν, Ἐμπορικῶν ἐπιμελητηρίων καὶ Ἐκκλησιῶν ἀκόμη. Ἡ γενομένη μεταρρύθμισις ὑπὸ τοῦ Πάπα Γρηγορίου τοῦ ΙΓ'. δὲν ἔλυσεν τὸ ζήτημα τοῦτο οὔτε καὶ δι' αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς λαοὺς τῆς Δύσεως. Διότι ἡ ἐπιστήμη κατὰ τοὺς ἐπακολουθήσαντας τὴν μεταρρύθμισιν ταύτην αἰῶνας προώδευσε πολὺ, ἀποδείξασα πολλὰ σφάλματα τοῦ Γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου. Συνῆλθον ἐπὶ τούτῳ συνέδρια ἐπιστημονικὰ καὶ πρακτικά. Ὀλίγον πρὸ τοῦ πολέμου συνῆλθον ἐν Πετροπόλει ἀντιπροσωπεῖαι Ἀκαδημιῶν καὶ ἐὰν ὁ πόλεμος δὲν ἐξερρήγνυτο, τὸ ζήτημα θὰ ἐλύετο. Μετὰ τὸν πόλεμον προέβαλε καὶ πάλιν τὸ ζήτημα. Τὸ παρελθὸν ἔτος συνῆλθεν ἐν Ρώμῃ συνέδριον ἐπιστημονικὸν καὶ ἐξήτασε τὸ ζήτημα τοῦτο ἀπὸ ἀπόψεως ἐπιστημονικῆς καὶ πρακτικῆς, ἐν μέρει δὲ καὶ ἐκκλησιαστικῆς. Τὰ προτεινόμενα ἡμερολογιακὰ συστήματα εἶναι τελειότερα τὸ ἐν ἀπὸ τὸ ἄλλο. Μεταξὺ τῶν σοβαρῶν τοιούτων συστημάτων εἶναι καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Γερουσιαστοῦ κ. Δραγγίτς κατατεθὲν εἰς προηγουμένην συνεδρίαν, καὶ τοῦ ὁποίου γνώσιν ἐλάβομεν οἱ πάντες. Καὶ ὁ Ἀρχι-

μανδρίτης Παγκράτιος κατεσκεύασε ἴδιον ἡμερολόγιον, τὸ ὁποῖον καὶ καλεῖται ν' ἀναπτύξῃ ἐνώπιον τοῦ Συνεδρίου.

Ὁ Ἀρχιμανδρέτης Παγκράτιος. Τὸ νέον ἡμερολόγιον μου, ὃν συστήματος ἐβδομαδιαίου, διότι ἕκαστος μῆν αὐτοῦ ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων ἐβδομάδων, ἔχει περίοδον 45 ἐτῶν καὶ παρίσταται ὑπὸ δύο μορφᾶς, ὑπὸ τὴν μορφήν δισέκτου ἢ ἐμβολίμου μηνὸς καὶ ὑπὸ τὴν μορφήν δισέκτου ἢ ἐμβολίμου ἐβδομάδος.

Α'.

Ὑπὸ τὴν μορφήν δισέκτου μηνὸς ἢ ἐκ 45 ἐτῶν περίοδος αὐτοῦ ἐν τῇ ἐφαρμογῇ ὑποδιαιρεῖται εἰς δύο ἄλλας μερικωτέρας περιόδους, ὧν ἡ μία 20τῆς καὶ περιλαμβάνει 19 ἔτη κοινὰ καὶ ἐν δίσεκτον καὶ ἡ ἄλλη 25ετῆς καὶ περιλαμβάνει 24 ἔτη κοινὰ καὶ ἐν δίσεκτον. Τὸ τελευταῖον ἔτος ἐκατέρας τῶν περιόδων εἶνε ὠρισμένως δίσεκτον.

Ἐκαστον μὲν τῶν κοινῶν ἐτῶν τοῦ νέου ἡμερολογίου ἔχει

μῆνας μὲν 13
ἐβδομάδας δὲ 52
ἡμέρας δὲ 364

Ἐκαστον δὲ τῶν δισέκτων ἐτῶν τοῦ ἡμερολογίου τούτου ἔχει

μῆνας μὲν 14
ἐβδομάδας δὲ 56
ἡμέρας δὲ 392

Τὰ δίσεκτα ἔτη τοῦ νέου ἡμερολογίου λήγουσιν ἢ εἰς 5 ἢ εἰς 0, ἀλλὰ τότε μόνον ἔτος τι, λήγον εἰς 5 ἢ εἰς 0, ἐστὶ δίσεκτον ὅταν τὸ διπλάσιον αὐτοῦ διαιρούμενον διὰ 45 ἀριθμοῦ τῆς περιόδου καταλείπη ὑπόλοιπον 20 ἢ 25 ἡμέρας. Ἄλλαις λέξεσιν ὅταν τὸ διπλάσιον ἔτους τινὸς λήγοντος εἰς 5 ἢ εἰς 0 διαιρεθῇ διὰ 45 καὶ ἀφήσῃ ὑπόλοιπον 20, τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἐστὶ τὸ τελευταῖον τῆς 20τοῦς περιόδου καὶ τυγχάνει δίσεκτον, ὅταν τὸ διπλάσιον ἔτους τινὸς, λήγοντος εἰς 5 ἢ εἰς 0, διαιρεθῇ διὰ 45 καὶ ἀφήσῃ ὑπόλοιπον 25, τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἐστὶ τὸ τελευταῖον τῆς 25τοῦς περιόδου καὶ τυγχάνει δίσεκτον.

Καὶ ταῦτα δίσεκτα ἔτη τοῦ νέου ἡμερολογίου, ἔχοντα ἓνα μῆνα ἐπὶ πλεόν εἰσὶ τὰ ἐξῆς:

1945	1970	1990	2015	2035	2060	2080	2105
2125	2150	2170	2195	2215	2240	2260	2285

Τὸ νέον ἡμερολόγιον ἐστὶ τὸ ἀπλούστερον καὶ πρακτικώτερον πάντων τῶν ἡμερολογίων.

α) Διότι ἕκαστον ἔτος καὶ ἕκαστος μῆν ἀρχεται πάντοτε ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος.

β) Διότι δὲν ἔχει λευκὰς καὶ ἀναρίθμους ἡμέρας, διακοπύσσας τὴν σειρὰν καὶ συνέχειαν τῶν ἐβδομάδων.

γ) Διότι τὰ δίσεκτα ἔτη οὐ μόνον εὐκόλως εὐρίσκονται, ἀλλὰ καὶ τόσον ὀλίγα εἶτιν, ὥστε μόλις 3 ἢ 4 θὰ ἀπαντήσῃ ὁ ἄνθρωπος καθ' ὅλον τὸν βίον αὐτοῦ.

δ) Διότι κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἀστρονόμων τελειότερον ἡμερολόγιον θεωρεῖται οὐχὶ τὸ παρέχον ἀπόλυτον ἀκρίβειαν χρόνου, ἀλλὰ τὸ ἔχον τὰ ὀλιγώτερα δίσεκτα.

ε) Διότι ἡ περίοδος αὐτοῦ ἐκ 45 ἐτῶν ἀποτελουμένη, δὲν ὑπερβαίνει τὰ ὄρια τοῦ ἀνθρωπίνου βίου.

Β'.

Ἰπὸ τὴν μορφήν τῆς δισέκτου ἐβδομάδος ἢ ἐκ 45 ἐτῶν περίοδος αὐτοῦ περιλαμβάνει 37 ἔτη κοινὰ καὶ 8 δίσεκτα.

Ἐκαστον μὲν τῶν κοινῶν ἐτῶν ἀποτελεῖται ἐκ 52 ἐβδομάδων, ἕκαστον δὲ τῶν δισέκτων ἐτῶν ἀποτελεῖται ἐκ 53 ἐβδομάδων καὶ ἐκάτερον ἐκ 13 μηνῶν, ἐκτὸς τῶν δισέκτων, ἅτινα ἔχουσι μίαν ἐμβόλιμον ἐβδομάδα ἐπὶ πλεόν.

Δίσεκτα ἔτη τοῦ ἡμερολογίου τούτου εἰσὶ πάντα τὰ λήγοντα εἰς 5 ἢ εἰς 0, ἐκτὸς τῶν διὰ τοῦ 45 ἀκριβῶς διαιρουμένων, ἅτινά εἰσι κοινὰ ἐκ 52 ἐβδομάδων ἕκαστον. Πᾶν λοιπὸν ἔτος λήγον εἰς 5 ἢ 0, ἐστὶ δίσεκτον, ἐκτὸς τῶν ἐπομένων.

1935	1980	2025	2070	2115	2160	2205	2250	2295	2340	2385
2430	2475	2520	2565	2610	2655	2700	2745	2790	καὶ καθεξῆς	

πᾶν ἔτος διαιρούμενον ἀκριβῶς διὰ τοῦ ἀριθμοῦ 45 θὰ λαμβάνηται ὡς ἔτος κοινὸν καὶ οὐχὶ ὡς δίσεκτον.

Ἀκρίβεια τοῦ ἡμερολογίου

Τὸ μέσον μῆκος τοῦ ἔτους τοῦ νέου τούτου ἡμερολογίου ἰσοῦται πρὸς 365,2444444... ἡμέρας

ἢ πρὸς 365 ἡμέρας, 5 ὥρας καὶ 51 πρῶτα λεπτά,

ὄν δὲ μείζον τοῦ μέσου μήκους τοῦ τροπικοῦ ἔτους κατὰ: 0,00224444... τῆς ἡμέρας.

Ἐποπίπτει εἰς λάθος μιᾶς ἐπὶ πλέον ἡμέρας μετὰ πᾶσαν περίοδον 445, 55446 ἐτῶν. Τὸ λάθος τοῦτο διορθοῦται, ἐὰν ἡ τελευταία ἡμέρα τοῦ τελευταίου ἔτους ἐκάστης ληγούσης 445 περιόδου λαμβάνηται ὡς πρώτη τοῦ ἐπομένου ἔτους.

Τοῦτο δὲ θὰ γίνηται εἰς πᾶν ἔτος διαιρούμενον διὰ τοῦ ἀριθμοῦ 445 καὶ καταλείων ὑπόλοιπον 45. Καὶ τοιαῦτα ἔτη εἰσὶ τὰ ἐπόμενα 2370 2815 3260 3705 4150 4595 5040...

Οὕτω δὲ τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο ἀποβαίνει αἰωνίως ἀλάνθαστον.

Ἐὰν τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο κριθῇ κατάλληλον πρὸς τὸ παγκοσμίως ἐπιζητούμενον, ὁ εἰσηγησάμενος τὴν κατασκευὴν αὐτοῦ, οὐτινος κατὰ τὸν νόμον καὶ τὸ ὄνομα θὰ φέρη, ἀξιοῖ ὅπως ἕκαστον ἔτος καὶ συνεπῶς ἕκαστος μῆν ἀρχεται ἀπὸ ἡμέρας Κυριακῆς. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸ διορθωθὲν Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον τὸ πλησιέστερον ἡμῖν καὶ ἀπὸ ἡμέρας Κυριακῆς ἀρχόμενον ἔτος ἐστὶ τὸ ἔτος 1928, ἐὰν τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο, εἴτε κατὰ τὴν α'. εἴτε κατὰ τὴν β'. μορφήν αὐτοῦ γένηται ἀποδεκτὸν, ὑπὸ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ, ἐπιστημονικοῦ καὶ ἐμπορικοῦ κόσμου, μόνον κατὰ τὸ ἔτος 1928 δύναται νὰ τεθῇ εἰς ἐφαρμογὴν.

Ἐὰν τεθῇ εἰς ἐφαρμογὴν κατὰ τὰ ἔτη

1924, ἡ πρώτη ἐκάστου ἔτους μέχρι 2369 θὰ καλῆται Τρίτη

1925, ἡ πρώτη ἐκάστου ἔτους μέχρι 2369 θὰ καλῆται Πέμπτη

1926, ἡ πρώτη ἐκάστου ἔτους μέχρι 2369 θὰ καλῆται Παρασκευὴ

1927, ἡ πρώτη ἐκάστου ἔτους μέχρι 2369 θὰ καλῆται Σάββατον

1928, ἡ πρώτη ἐκάστου ἔτους μέχρι 2369 θὰ καλῆται Κυριακὴ.

Ἐὰν κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ ἡ πρώτη ἐκάστου ἔτους καλῆται Κυριακὴ, ἡ πρώτη ἡμέρα τοῦ ἔτους 2370 θὰ καλῆται Σάββατον, καὶ ἡ πρώτη ἡμέρα τοῦ ἔτους 2815 θὰ καλῆται Παρασκευὴ καὶ ἡ πρώτη ἡμέρα τοῦ ἔτους 3260 θὰ καλῆται Πέμπτη καὶ οὕτω καθ' ἐξῆς μέχρι τοῦ ἔτους 5039, ὅποτε ἡ πρώτη τοῦ ἐπομένου ἔτους 5040 θὰ καλῆται πάλιν Κυριακὴ.

Τὸ ἑορτολόγιον καὶ τὸ Πασχάλιον θὰ προσαρμοσθῶσι καταλλήλως ὑπὸ τῶν εἰδικῶν καὶ τότε πάντες οἱ χριστιανοὶ θὰ συνεορτάζωσιν ὡς ἀδελφοί.

Ἀκολουθῶς ἀπὸ μέρους τῆς Ρουμανικῆς ἀντιπροσωπείας κατατίθεται καὶ ἀναγινώσκειται τὸ ἐξῆς ἔγγραφον:

Παναγιώτατε,

Εἰς συμπλήρωσιν τῆς δηλώσεως τῆς κατατεθείσης ἤδη καὶ ὡς συμπέρασμα τῶν ἐν αὐτῇ ἐκτεθέντων ἢ ἀντιπροσωπεία τῆς Αὐτοκεφάλου Ὁρθοδόξου Ρουμανικῆς Ἐκκλησίας ἔχει τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσῃ τὸ κάτωθι σχέδιον.

1) Τὸ συνέδριον τῶν ἀντιπροσώπων τῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν παρακαλεῖ τὸ Οἰκουμ. Πατριαρχεῖον Κων|πόλεως ὅπως, ἐν ὀνόματι τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ζητήσῃ παρὰ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν τὴν ἄμεσον σύγκλησιν παγκοσμίου διασκέψεως ἐπὶ τοῦ ζητήματος τοῦ ἡμερολογίου, εἰς τὴν ὁποίαν νὰ προσκληθῶσιν ὅλα τὰ κράτη καὶ αἱ Ἐκκλησίαι καθὼς καὶ ἐπιστήμονες καὶ εἰδικοί, καὶ νὰ ὀρισθῇ ἄμέσως ἡ ἀντιπροσωπεία, ἣτις θὰ παρακαθήσῃ εἰς τὴν Παγκόσμιον Διάσκεψιν ἐκ μέρους τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν σκέψεων καὶ ἰδεῶν αὐτῆς.

2) Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία προτείνει εἰς τὴν Παγκόσμιον Διάσκεψιν ὅπως εἰς τὴν διαρρύθμισιν τοῦ ἡμερολογίου ληφθῇ ὡς βάσις τὸ ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος εἰσαχθὲν ἡμερολόγιον (45 π. χ.) ἀπὸ ἀπόψεως ἐπιστημονικῆς καὶ μὲ πᾶσαν δυνατὴν ἀκρίβειαν ἐν τῇ παρεμβολῇ.

3) Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία θὰ δεχθῇ εὐχαρίστως καὶ θὰ συγκατατεθῇ εἰς ὅλας τὰς διαρρυθμίσεις, ὅσαι βεβαίως δὲν εἶνε ἐναντίον τῶν Κανόνων καὶ τῶν παραδόσεων καὶ μεταξὺ ἄλλων δέχεται τὴν διαρρύθμισιν τοῦ ἡμερολογίου ἄνευ καταργήσεως ἡμερῶν τῆς ἐβδομάδος ἵνα μὴ ἐπέλθῃ σύγχυσις.

4) Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τὴν ἐκδηλωθεῖσαν ἐπιθυμίαν καὶ ἐπιμονὴν ἐκ μέρους πολλῶν, τόσον ἀπὸ ἀπόψεως χριστιανικῆς καὶ ἠθικῆς ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως πρακτικῆς καὶ οἰκονομικῆς, διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἑορτῶν δι' ὅλους τοὺς χριστιανούς, καταργεῖ τὴν ὑφισταμένην διαφορὰν μεταξὺ τοῦ νέου καὶ παλαιοῦ ἡμερολογίου, διατάσσει τὴν ἄμεσον διόρθωσιν ὅπως ἀπὸ τῆς πρώτης Ἰουλίου ἀκολουθήσῃ ἡ 15 Ἰουλίου καὶ ὅπως ὁ ἑορτασμός

τῶν Ἀγίων ἀπὸ τῆς 1-15 Ἰουλίου γίνῃ μετὰ τῶν Ἀγίων τῶν συμπιπτόντων ἀπὸ τῆς 15-27 Ἰουλίου καὶ εἰσαχθῆ ἢ διαρρύθμισις αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ τρέχοντος ἔτους.

5) Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Κανόνων τῆς Νικαίας καὶ λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν τὴν χρονολογίαν τῆς ἡμέρας τῆς Σταυρώσεως τοῦ Ἰ. Χριστοῦ ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ Πασχαλίου (22 Μαρτίου-25 Ἀπριλίου) ὑποβιβάζει τὸ ὄριον τῶν 35 ἡμερῶν εἰς 7 ἡμέρας καὶ ὀρίζει ἑορτασμὸν τοῦ Πάσχα ἀπὸ 18-25 Ἀπριλίου καὶ ὅτι ὁ ἑορτασμὸς τοῦ Πάσχα θὰ γίνῃται τὴν Κυριακὴν τὴν συμπίπτουσαν ἀπὸ 18-25 Ἀπριλίου.

6) Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον Κων]πόλεως παρακαλεῖται ὅπως μέσον τοῦ Σωματείου «διὰ τὴν ἀδελφοποίησιν τῶν λαῶν διὰ τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν» φέρῃ εἰς γνῶσιν ὅλων τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν τὰς ἀποφάσεις τῶν ἄρθρ. 4 καὶ 5 καὶ ἐπιμείνῃ ὅπως καὶ αὗται παραδεχθῶσι τὴν ἀπόφασιν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας διὰ τὸν ἑορτασμὸν τοῦ Πάσχα καὶ οὕτως ἐπέλθῃ ἐπὶ τῷ αὐτῷ ὁ ἑορτασμὸς τῶν χριστιανικῶν ἑορτῶν.

7) Αἱ ἀποφάσεις αὗται νὰ γνωστοποιηθῶσι παρὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως εἰς ὅλας τὰς Αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας τῶν Ὁρθοδόξων, ἵνα ἐπικυρωθῶσιν ὑπὸ τῶν Ἀγίων αὐτῶν Συνόδων καὶ τεθῶσιν εἰς ἐφαρμογὴν εἰς ἐκάστην.

Ἐν Κων]πόλει τῇ 20 Μαΐου 1923.

Μετὰ παραιήρησιν ὅτι τό 4ον καὶ 5ον σημεῖον τοῦ ἐγγράφου ἔχουσιν λυθῆ διὰ τῆς ληφθείσης ἀνωτέρω ἀποφάσεως, ἐγκρίνεται ἵνα τὸ ἐν λόγῳ ἐγγραφοῦ πολυγραφηθῆ καὶ διανεμηθῆ εἰς τὰ μέλη τοῦ Συνεδρίου, μεθ' ὃ ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἐκήρυξε τὴν λήξιν τῆς συνεδρίας.

† Θ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

- † ὁ Κυζίκου Καλλίνικος
- † Ἀναστάσιος Ἀρχιεπίσκοπος Κισνοβίου
- † Ἀλέξανδρος Ἀρχιεπίσκοπος Β. Ἀμερικῆς
- † ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου καὶ Παραθαλασσίας Γαβριήλ
- † ὁ Νικαίας Βασίλειος
- † ὁ Δυρραχίου Ἰάκωβος
- Ἀρχιμανδρίτης Ἰούλιος Σκριμπάν
- Β. Ἀντωνιάδης
- Δρ. Μ. Μιλάνκοβιτς
- Ὁ Γραμματεὺς
- † Ἀρχιμανδρίτης Γερμανὸς
- Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου

Ε'. ΣΥΝΕΔΡΙΑ

(Τετάρτη, 28 Μαΐου 1923).

Προκαθημένης τῆς Α. Θ. Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Μελετίου συνήλθε τὸ Πανορθόδοξον Συνέδριον.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Πρὶν ἢ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν ἐπιθυμῶ νὰ δώσω τὸν λόγον εἰς τὸν καθηγητὴν κ. Δημητρέσκου, μέλλοντα νὰ ἀναχωρήσῃ σήμερον, ὅπως ἀναπτύξῃ τὰς σκέψεις αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τοῦ γάμου τῶν κληρικῶν.

Τὸ Συνέδριον παραδέχεται.

Ὁ καθηγητὴς κ. Δημητρέσκου. Μετὰ τὸ ἡμερολόγιον προβάλλει τὸ ζήτημα τοῦ β'. γάμου τῶν ἱερέων ὡς ζήτημα λίαν ζωτικὸν διὰ τὰς Ἐκκλησίας, ἰδίως διὰ τὴν Σερβικὴν καὶ τὴν Ρουμανικὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν Ρωσικὴν, προκειμένου γενικῶς περὶ τοῦ γάμου τῶν κληρικῶν. Ἡ Ἐκκλησία ὡς μήτηρ φιλόστοργος ἐνδιαφέρεται διὰ τὸν βίον τῶν πιστῶν, τὸν τε θρησκευτικὸν καὶ τὸν κοινωνικὸν, καὶ πάντοτε φροντίζει ὅπως μεταξὺ ποιμένων καὶ ποιμνίου ὑπάρχωσι καὶ διατηρῶνται αἱ ἀπαιτούμεναι σχέσεις. Διὰ τοῦτο καὶ ἔδωκε σημασίαν εἰς τὸ παρουσιασθὲν ζήτημα τοῦ γάμου τῶν κληρικῶν, τὸ ὁποῖον προβάλλει κατ' ἄλλον τρόπον εἰς διαφόρους Ἐκκλησίας καὶ μάλιστα ὑπὸ μορφὴν ἐπείγουσαν, διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ἀπαιτεῖται ὅπως ἡ Ἐκκλησία ἀποφασίσῃ συντόμως. Ὅταν πρὸ δύο ἐτῶν ἤμην εἰς Βελιγράδιον, οἱ ἐκεῖ ἀρχιερεῖς καὶ ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν μοὶ ὠμίλησαν διὰ τὸ ζήτημα τοῦ β'. γάμου τῶν κληρικῶν καὶ ἐτόνισαν τὸ ἐπείγον τῆς λύσεως τοῦ ἐν λόγω ζητήματος διὰ σοβαροὺς λόγους Ἐκκλησιαστικοὺς καὶ πολιτικούς.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τὸ ζήτημα παρουσιάζεται καὶ ἐν τῇ Ρουμανικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ὁ πανοσιολ. ἀρχιμ. Σκριμπὰν δύναται νὰ συνομολογήσῃ ὅτι ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου πόσον κινοῦνται καὶ ἐνδιαφέρονται οἱ ἱερεῖς. Τὴν παρελθούσαν ἐβδομάδα οἱ ἱερεῖς συνελθόντες ἐν Βουκουρεστίῳ καὶ συσκεφθέντες ὑπέγραψαν πρωτόκολλον

σχετικῶς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο. Καὶ εἰς ἐμὲ αὐτὸν ἐλθόντες ἐπέδωκαν σχετικὸν ἔγγραφον τινὲς τῶν χηρευσάντων ἱερέων.

Τὸ ζήτημα ἐπίσης προβάλλει καὶ εἰς τὴν Ῥωσικὴν ἐκκλησίαν, ἀλλὰ ἐκεῖ ὑπὸ ἄλλην μορφήν. Ἐκεῖ ἔχομεν ἱερεῖς ἐγγάμους προαχθέντας εἰς τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα.

Ἵναστε τὸ ζήτημα γενικῶς τοῦ γάμου τῶν κληρικῶν εἶνε πολὺ ζωτικὸν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν. Τὸ ἡμέτερον συνέδριον καλεῖται σήμερον ὅπως ἐξετάσῃ κατὰ βάθος καὶ κατὰ πλάτος ἀπὸ τε δογματικῆς, κανονικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀπόψεως τὸ ζήτημα καὶ ἔχον ὑπ' ὄψει καὶ τὸ ἐπεῖγον αὐτοῦ καὶ τὴν σημερινὴν ἐν γένει κατάστασιν, τὴν παρατηρουμένην ἰδίως εἰς ὠρισμένας Ἐκκλησίας, νὰ εἰσηγηθῇ τὴν προιηήκουσαν λύσιν. Δογματικῶς δὲν ἐμποδίζεται ἡ λύσις αὕτη. Οἱ κανόνες τῶν ἁγίων Συνόδων ὁμιλοῦν βεβαίως ρητῶς περὶ τοῦ γάμου τῶν κληρικῶν, ἀλλ' οἱ κανόνες οὗτοι εἶχον ὑπ' ὄψει τὰς τότε καιρικὰς ἀνάγκας καὶ ἰδίως τὴν ἀποφυγὴν σκανδάλου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Αὐτὸς ἦτο ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ἀπεφασίσθη ὅπως ὁ ἐπίσκοπος μὴ ἦ ἔγγαμος. Σήμερον ὁμως ἐξέλιπον καθ' ὅλοκληρίαν οἱ προκαλέσαντες τὴν ἀπόφασιν ἐκείνην λόγοι. Ἐπειτα τὸ μυστήριον τοῦ γάμου εἶνε καὶ θεωρεῖται τίμιον. Τοιοῦτον τὸ θεωρεῖ καὶ ἡ Ἁγία Γραφή καὶ ἡ ἱερὰ Παράδοσις. Μόνον ἐν τῷ μυστηρίῳ τούτῳ ὁ ἱερεὺς καὶ ἐν γένει ὁ κληρικὸς δύναται νὰ ζητήσῃ τὴν μετὰ φόβου Θεοῦ πίστεως καὶ ἀγάπης ζωὴν. Ἐκτὸς τοῦ μυστηρίου τούτου ὑπάρχει φόβος νὰ ζήσῃ ἄλλην ζωὴν καὶ τότε θὰ ἀποβῇ σκάνδαλον ἐν τῇ κοινωνίᾳ.

Κατόπιν ὅλων τὰ ὁποῖα εἶπον, εἶμαι τῆς γνώμης ὅπως ἡ Ἐκκλησία, ἡ ἔχουσα τὸ δικαίωμα τοῦ δεσμῆν καὶ λύειν, λύσῃ τὸ ζωτικὸν τοῦτο ζήτημα κατὰ τὰς σημερινὰς ἀνάγκας, εἰς τὰς ὁποίας εὐρίσκεται. Τὸ Πανορθόδοξον Συνέδριον δύναται καὶ πρέπει, ἐπειγόντως μάλιστα, νὰ ἐκφράσῃ μίαν εὐνοϊκὴν γνώμην, τὴν ὁποῖαν καὶ νὰ ἀναφέρῃ ἐπειτα ἀρμοδίως εἰς τὰς ἐπὶ μέρους αὐτοκέφαλους Ἐκκλησίας. Αὕτη εἶνε ἡ γνώμη μου.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Ποιεῖσθε διάκρισιν μεταξὺ τοῦ ἐνὸς γάμου δι' ὅλους τοὺς βαθμοὺς καὶ τοῦ β'. γάμου τῶν χηρευόντων ἱερέων;

Ὁ κ. Δημητρίσκου. Ὁ μὲν β'. γάμος τῶν χηρευόντων ἱερέων θὰ ἐπιτραπῇ κατ' οἰκονομίαν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐκτιμώσης τὰς

σημερινὰς ἀνάγκας, ὃ δὲ εἰς γάμος ἐπιτρέπεται εἰς ὅλους τοὺς βα-
θμοὺς, μὴ ἰσχυόντων πλέον τῶν ἄλλοτε ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ παρουσια-
σθέντων λόγων.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Εὐρίσκετε οὐσιώδη λόγον μονίμου
προτεραιότητος μεταξὺ τῶν μυστηρίων γάμου καὶ ἱερωσύνης;

Ὁ κ. Δημητρίσκου. Ὁ γάμος εἶνε τίμιος, εἶτε μυστήριον
ιερόν καὶ ἅγιον καὶ δὲν εὐρίσκω οὐδένα λόγον τοιαύτης προτεραιό-
τητος μονίμου.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης εὐχαριστεῖ τὸν κ. καθηγητὴν προ-
σθεῖσα ὅτι θεωρεῖ πλεονέκτημα τὸ ὅτι ἠκούσθη ἐπὶ Συνεδρίου ἢ γνώ-
μη αὐτοῦ

Ἐναγινώσκειται εἶτα ἡ γνωμοδότησις τῆς α'. Ἐπιτροπῆς ἐπὶ
τοῦ πᾶραπεμφθέντος αὐτῇ σχετικοῦ σημείου, ἔχουσα ὡς:

* * *

Ἐρώτησις.— Ἐπιτρέπεται κανονικῶς ὁ ἑορτασμός τοῦ Πά-
σχα τὴν μετὰ τὴν ἑαρινὴν ἰσημερίαν α'. Κυριακὴν μετὰ πανσελήνου;

Ἀποκρίσις.— Ἐν τῇ ὑποβληθείσῃ προηγουμένως ἐκθέσει
περὶ τοῦ ἂν καὶ τίνα δογματικὸν χαρακτήρα ἔχουσι τὰ εἰς τὸ Πα-
σχάλιον καὶ τὸ Ἑορτολόγιον ἀναφερόμενα μέρη τοῦ Ἡμερολογίου
εὐρίσκεται ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ ὡς ἄνω προβαλλόμενον σημεῖον.

Ἐπάρχουσι δύο κανόνες: ὁ Ζ'. ἀποστολικὸς καὶ ὁ Α'. τῆς ἐν
Ἀντιοχείᾳ ἀπαγορεύοντες τὴν μετὰ Ἰουδαίων τέλεσιν τοῦ Πάσχα.
Ἄλλ' αἱ κανόνες οὗτοι ἐρμηνευόμενοι κατὰ τὰς προκαλεσάσας τὴν
ἐκδοσιν αὐτῶν ἀφορμὰς, ὡς καὶ ὁ ἀπολυθεὶς κανὼν τῆς Α'. Οἴκουμε-
νικῆς Συνόδου, γνωστὸς ἡμῖν ἄλλοθεν, ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν κατάκρι-
σιν μόνον καὶ τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς γνώμης ἐκείνης καὶ τῆς πράξε-
ως, ἣτις ἐκ συστήματος καὶ μετὰ φιλονείκου διαθέσεως ἐπέμενεν εἰς
τὸν ἑορτασμόν τοῦ ἁγίου Πάσχα αὐτὴν ταύτην τὴν ἡμέραν τοῦ Νε-
μικοῦ Πάσχα.

Ἡ Ἐκκλησία σεβομένη καὶ τηροῦσα τὸ πνεῦμα τῶν ἱερῶν
κανόνων περὶ τοῦ ἐν ἑαρι τῷ πρώτῳ καὶ ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ ἑορτασμοῦ
τοῦ Πάσχα οὐδόλως κωλύεται ὑπ' αὐτῶν ὅπως ἐλευθέρως σκεφθῆ καὶ
ἀποφασίσῃ καταφατικῶς καὶ ἐπὶ τῆς προβαλλομένης, ὡς ἄνω, σπα-
νίας ἄλλως τε περιπτώσεως, ὅταν μάλιστα αὕτη πρόκειται νὰ προλά-
βῃ σοβαρὰς μεταξὺ τῶν ἡμετέρων παρεξηγήσεις. Διότι ὑπάρχει τὸ
σοβαρῶς ἐνδεχόμενον ὅπως, ἐὰν ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἐξακολουθήσῃ

καὶ τοῦ λοιποῦ ὑπερθέγουσα μετὰ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὸν ἑορτασμόν τοῦ Πάσχα εἰς τὴν ἐπομένην Κυριακὴν μετὰ τὴν πανσέληνον, δῶμεν τοῖς ἡμετέροις νὰ νομίσωσιν ὅτι καὶ μετὰ τὴν διαρρύθμισιν τοῦ Ἰουλιανοῦ Ἡμερολογίου ἐξακολουθοῦμεν καὶ πάλιν συνεορτάζοντες τῇ Ρωμ. Ἐκκλησίᾳ τὸ Πάσχα, πρᾶγμα ὅπερ αὕτη θὰ σπεύσῃ ἴσως νὰ ἐκμεταλλεύθῃ εἰς βᾶρος τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις τῇ 22 Μαΐνου 1923

Διὰ τὴν Ἐπιτροπὴν
† Ὁ Κυζίκου Καλλίνικος

Ὁ Μητροπολίτης Κυζίκου ἀναπτύξας καὶ προφορικῶς τὸ ζήτημα ἐδήλωσεν ὅτι δὲν κωλύεται ἡ Ἐκκλησία κανονικῶς ὅπως ἑορτάσῃ τὸ Πάσχα ἐν Κυριακῇ συμπιπτούσης πανσελήνου.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Πρόκειται νὰ ἐξετασθῇ ὅχι ἐὰν ἐπιτρέπηται νὰ ἑορτάσωμεν τὸ Πάσχα εἰς Κυριακὴν μετὰ πανσελήνου, ἀλλ' ἐὰν ἐπιβάλληται ὑπὸ τῶν κειμένων διατάξεων νὰ μὴ ἑορτάσωμεν τὴν ἡμέραν τῆς πανσελήνου, δηλ. τὴν 14ην Νισάν. Τὸ ἐὰν ἐπιτρέπεται οὐσιαστικῶς σχετίζεται μὲ τὸ τελειότερον ἡμερολόγιον, χάριν τοῦ ὁποίου ἀσφαλῶς θὰ γίνωσι παραχωρήσεις ἐκ τοῦ γράμματος τῶν κανόνων. Τὸ ἐὰν ἐπιβάλλεται ὁμως ὑπὸ τῶν κειμένων διατάξεων εἶναι τὸ νῦν ζητούμενον. Διότι ἀποδεχθέντες τὴν ἀρχὴν ὅτι ἐμμένομεν εἰς τὰς κανονικὰς διατάξεις καὶ ἐφαρμόζομεν αὐτὰς ἐπιστημονικῶς δὲν θὰ ἠδυνάμεθα ἐπιστημονικῶς νὰ δικαιολογήσωμεν τὴν ἀπόκλισιν ἀπὸ τῆς νῦν κρατούσης τάξεως στηριζομένης ἐπὶ τῆς ἐκφράσεως τοῦ κανόνος, οὐδὲ συμφέρει νὰ παρουσιασθῇ ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ζητοῦσα ἀφορμὴν διαφωνίας πρὸς τὴν Ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν ἐν οἷς σημείοις ἕως τοῦδε συμφωνεῖ. Τοιαύτη ἄλλως τε καινοτομία θὰ προεκάλει διαφωνίας καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ. Διὰ τοῦτο νὰ γίνῃ δεκτὴ ἡ ἐξῆς πρότασις: Ἐὰν ἡ πανσέληνος, νοούμενη ὡς ὠρισμένον σημεῖον χρόνου, συμπέσῃ ἐντὸς τοῦ εἰκοσιτετραώρου τῆς Κυριακῆς, τὸ Πάσχα δέον νὰ ἑορτάζηται τὴν ἐπομένην Κυριακὴν.

Τὸ Συνέδριον παρεδέχθη ὁμοφώνως.

Ὁ Καθηγητὴς κ. Μελάνκοβιτς ἀναφερόμενος εἰς τὴν ληφθεῖσαν ἀπόφασιν περὶ διαρρυθμίσεως τοῦ Ἰουλιανοῦ Ἡμερολογίου διὰ τῆς ἀποκοπῆς τῶν 13 ἡμερῶν εἶπε τὰ ἐξῆς:

Ἐκ τῆς ἀπόψεως ἐπιστημονικῆς ὁ κύριος σκοπὸς ἐνὸς ἡμερολογίου τυγχάνει ἀκριβὲς μέτρον τοῦ χρόνου ἐν συναφείᾳ κατὰ τὸ δυνατόν μὲ τὸ ἀστρονομικὸν τροπικὸν ἔτος. Κατὰ τὴν ἀποψιν ταύτην δυνατόν τὰ δύο χριστιανικὰ ἡμερολόγια, Ἰουλιανὸν καὶ Γρηγοριανὸν, νὰ θεωρηθῶσιν ὡς δύο διάφορα ὠρολόγια. Ἡ κυρία μεταξὺ αὐτῶν διαφορὰ ἀπορρέει ἐκ τοῦ ὅτι ἔχουσιν ἄνισον πορείαν.

Τὸ Ἰουλιανὸν ὠρολόγιον βραδύνει κατὰ μίαν ὀλόκληρον ἡμέραν ἐν διαστήματι 128 ἐτῶν, δι' ὃ καὶ σημειοῦσι ταῦτα χρονολογίας διαφόρους. Ἐν τούτοις ἡ σήμερον ἐπιστήμη ἀποδεικνύει ὅτι καὶ τὸ Γρηγοριανὸν ὠρολόγιον βραδύνει ἐπίσης.

Ἐὰν ἀνεπιφυλάκτως γίνῃ δεκτὴ ἡ προταθεῖσα διαρρύθμισις οὐδὲν ἄλλο θὰ ἔχη γίνῃ παρὰ ἡ προχώρησις τοῦ ἡμετέρου Ἰουλιανοῦ ὠρολογίου κατὰ 13 ἡμέρας, ἀφιεμένου τούτου ὡς ἔχει. Θὰ ἦτο τὸ ἴδιον ὡσεὶ ἀνεγνωρίζομεν ὅτι τὸ ἡμέτερον ἡμερολόγιον λειτουργεῖ κακῶς, ἀλλ' ὅτι ἀδυνατοῦμεν νὰ καταρτίσωμεν ἄλλο, τὸ ὁποῖον νὰ βαίῃ κάλλιον. Μεταβαίνειν εἰς τὸ Παγχριστιανικὸν Συνέδριον μὲ τὸ ἀτελὲς τοῦτο ὠρολόγιον ἀνὰ χεῖρας ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἀναγνωρίζειν τὸ ὑποδεέστερον ἡμῶν ἀπέναντι τῶν δυτικῶν λαῶν. Εἶναι τοῦτο ἀνάγκη νὰ γίνῃ;

Ἡ πορεία τοῦ ὠρολογίου τούτου, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται ἡμερολόγιον, δύναται νὰ κανονισθῇ διὰ τοῦ τρόπου τῆς παρεμβολῆς τῶν δισέκτων ἐτῶν. Τοιοῦτοτρόπως ἐνήργησαν οἱ ἰδρυταὶ τῶν δύο χριστιανικῶν ἡμερολογίων ὁ Ἀλεξανδρινὸς ἀστρονόμος Σωσιγένης καὶ ὁ Ἰταλὸς τοιοῦτος Σίλεσις. Διὰ τῆς παρεμβολῆς ἐκάστου τετάρτου ἔτους ὡς δισέκτου ἡ μέση διάρκεια τοῦ Ἰουλιανοῦ ἔτους εἶναι 365 ἡμερῶν καὶ 6 ὥρῶν. Διαφέρει περισσότερον κατὰ 11 λεπτὰ τοῦ ἀστρονομικοῦ ἔτους, ὅπερ ἔχει 365 ἡμέρας, 5 ὥρας, 48 πρῶτα καὶ 48 δεύτερα λεπτά.

Τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον ἀφαιρεῖ διὰ τὸν λόγον τοῦτον εἰς περίοδον 400 Ἰουλιανῶν ἐτῶν 3 ἡμέρας καὶ ἐπιτυγχάνει τὴν μέσην διάρκειαν ἐνὸς ἔτους ἐκ 365 ἡμερῶν, 5 ὥρῶν, 49 λεπτῶν καὶ 12 δευτερολέπτων, ὅπερ ἤδη διαφέρει πολὺ ὀλιγώτερον τῆς ἀστρονομικῆς ἀξίας. Ἄλλ' ἂν ἀφαιρεθῶσι ἐπὶ 9 αἰῶνας 7 ἡμέραι τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου, ἐπιτυγχάνεται μέση ἀξία τοῦ πολιτικοῦ ἔτους, ἧτις συμφωνεῖ πληρέστατα μὲ τὴν ἀστρονομικὴν ἀξίαν. Τοῦτο ἀκριβῶς ἐπροτεῖναμεν διὰ τοῦ ἡμετέρου σχεδίου, τὸ ὁποῖον ἐξασφαλίζει κατὰ

τὸ ἐνὸν τελείαν συμφωνίαν μὲ τὸ ἀστρονομικὸν ἔτος, παραμένον συγχρόνως, ὡς ἀναφέρει ἡ ἐκθεσις τοῦ κ. Σκριμπάν, ἐντὸς τῶν ἀρχαίων διαγραμμάτων τοῦ χριστιανικοῦ ἡμερολογίου. Ἄλλως εἰπεῖν ἐπροτείναμεν τὴν ἀλλαγὴν τοῦ ἡμετέρου ὠρολογίου μὲ ἄλλο ἀκριβέστερον τοῦ Γρηγοριανοῦ. Μὲ τοιοῦτον ὠρολόγιον ἀνὰ χεῖρας δυνάμεθα νὰ μεταβῶμεν εἰς τὸ Παγχριστιανικὸν Συνέδριον.

Ἄλλὰ πρὸς μεγάλην ἡμῶν ἔκπληξιν οὐδὲ συνεζητήθη τὸ ἡμέτερον σχέδιον μολονότι ἡ ἐκθεσις τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπιτροπῆς ἀποφαίνεται σαφῶς ὅτι δέον νὰ γίνῃ ἐκλογὴ μεταξὺ δύο προτεινομένων σχεδίων. Συνεπῶς λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ αἰτήσωμαι ὅπως τὸ ἡμέτερον σχέδιον τεθῇ ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν τοῦ Συνεδρίου. Ἐν τῇ νέᾳ αὐτοῦ μορφῇ δὲν διαλαμβάνει ἢ 7 παραγράφους, τῶν ὁποίων αἱ 5 συνάδουσι πρὸς τὴν πρότασιν τῆς Α. Θ. Παναγιότητος.

Ὁ Ἀρχιεμανδρίτης Σκριμπάν. Εἰς προηγουμένας συνεδρίας παρεδέχθημεν ὅτι δὲν θέλομεν νὰ ἀποδεχθῶμεν τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον ἀλλὰ μᾶλλον νὰ μεταρρυθμίσωμεν ἢ διορθώσωμεν τὸ Ἰουλιανόν. Ἐὰν οὕτως ἔχη τὸ πρᾶγμα, πρέπει νὰ ἀποδεχθῶμεν τοιαύτην διόρθωσιν, ἡ ὁποία νὰ εἶνε ἀληθῶς κατὰ νέον, ὥστε νὰ δυνάμεθα νὰ ἀποδείξωμεν ὅτι δὲν περιεπέσαμεν καθ' ὀλοκληρίαν εἰς τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον. Οἱ καθολικοὶ, τοῦτο εἶνε βέβαιοι, θὰ ἐκμεταλλευθοῦν τοῦτο. Εἰς τὸ σχέδιον τοῦ κ. Μιλάνκοβιτς ὑπάρχει ὀλόκληρον μέρος, διὰ τοῦ ὁποίου δυνάμεθα νὰ δείξωμεν τὸ ἡμέτερον ἡμερολόγιον, ὡς διαφέρον καὶ οὐσίαν τοῦ Γρηγοριανοῦ. Εἶνε τὸ σύστημα τῆς παρεμβολῆς τῶν δισέκτων ἐτῶν, διὰ τοῦ ὁποίου τὰ δύο ἡμερολόγια, Ἰουλιανὸν καὶ Γρηγοριανόν, διαφέρουσιν ἀπ' ἀλλήλων. Ἄλλὰ τὸ σύστημα τὸ προτεινόμενον ὑπὸ τοῦ κ. Μιλάνκοβιτς, ἵνα θέσῃ εἰς συμφωνίαν τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον πρὸς τὸ ἡλιακὸν ἔτος, διαφέρει καθ' ὀλοκληρίαν τῆς γρηγοριανῆς παρεμβολῆς. Δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν τὸ σύστημα τοῦ κ. Μιλάνκοβιτς, διὰ τοῦ ὁποίου προφυλαττόμεθα ἀπὸ πάσης ἐνδεχομένης μομφῆς ὅτι ἀπεδέχθημεν πλήρως τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον. Διὰ τοῦτο, ὡς πρόεδρος τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπιτροπῆς, ὑποστηρίζω τὸ σύστημα τῆς παρεμβολῆς τοῦ κ. Μιλάνκοβιτς, ὅπως γείνη ἀποδεκτόν.

Ὁ κ. Δραγγέτς. Τὸ Συνέδριον δὲν δύναται νὰ ἀσχοληθῇ περὶ ἀστρονομικῶν ζητημάτων. Τὸ ζήτημα τῆς ἐπανορθώσεως τοῦ ἡμερολογίου ἐν γένει δύναται νὰ γείνη εἰς εἰδικὸν Παγκόσμιον Συνέδριον.

Τὸ Συνέδριον ἡμῶν τείνει εἰς τὸ νὰ προπαρασκευάσῃ τὴν πρὸς τοῦτο ὁδὸν καὶ διὰ τῆς ἀποκοπῆς τῶν 13 ἡμερῶν ἤδη ἡ ὁδὸς ἡνοίχθη. Ἡ πρότασις ὅμως τοῦ κ. Μιλάνκοβιτς, ἡ ὁποία ἀξίζει νὰ τύχῃ τῆς δεούσης προσοχῆς, δύναται νὰ ὑποστηρικθῇ μετὰ ζέσεως ἐνώπιον τοῦ συγκληθησομένου Συνεδρίου. Μέχρις ὅμως τῆς στιγμῆς ἐκείνης, θὰ ἦτο πρόωρον νὰ συζητήσωμεν τὸ ζήτημα τῆς παρεμβολῆς τῶν δισέκτων ἐτῶν καὶ μόνον πρέπει νὰ περιορισθῶμεν εἰς τὴν ἀποκοπὴν τῶν 13 ἡμερῶν. Αὐτὴ εἶνε ἡ γνώμη μου».

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἐπέξηγοῦσα τὴν πρότασιν τοῦ καθηγητοῦ κ. Μιλάνκοβιτς συνιστᾷ νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ ὡς συμφωνοῦσα πρὸς τὴν κατ' ἀρχὴν ψηφισθεῖσαν πρότασιν ὅτι δὲν δεχόμεθα τὸ Γρηγοριανὸν, ἀλλὰ μεταρρυθμίζομεν τὸ Ἰουλιανὸν κατὰ τὰ πορίσματα τῆς Ἐπιστήμης.

Τὸ Συνέδριον παραδέχεται τὴν πρότασιν τοῦ κ. Μιλάνκοβιτς, μειοψηφούντος τοῦ κ. Δράγγιτς.

* * *

Προσέρχεται ὁ Σεβ. Ἐπίσκοπος (τέως Ὁξφόρδης) κ. Gore ἐν συνοδείᾳ καὶ τοῦ συνοδοῦ ἱερέως Μπάξτον καὶ καταλαμβάνει θέσιν ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατριάρχου.

Τὴν Α. Σεβασμιότητα προσεφώνησε ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὡς ἀκολουθῶς.

Σεβασμιώτατε,

Εἴμεθα πολὺ εὐτυχεῖς, πάντες ἡμεῖς οἱ ἀποτελοῦντες τὸ Πανορθόδοξον Συνέδριον, διότι δεχόμεθα ἐν πλήρει συνεδρίᾳ τὴν Ἑμετέραν Σεβασμιότητα. Συνήλθομεν ἐνταῦθα ἀπὸ δύο ἤδη ἐβδομάδων ἀντιπρόσωποι τῶν περισσοτέρων ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἵνα συζητήσωμεν μερικὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα ἐπειγούσης μορφῆς δι' ὅλην τὴν Ὁρθοδοξίαν. Τῶν ζητημάτων τούτων προέχει τὸ τοῦ ἡμερολογίου, συνεπεία τῆς ἀποφάσεως, ληφθείσης ἀπὸ μέρους τῶν Βαλκανικῶν Κρατῶν, ὅπως δεχθῶσι τὸ Εὐρωπαϊκὸν ἡμερολόγιον.

Μεταξὺ ὅμως τῶν ζητημάτων, τὰ ὁποῖα θὰ μᾶς ἀπασχολήσωσιν, ἔχομεν καταγράψῃ καὶ τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν ἔνωσιν ὅλων τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ἰδιαίτερος εἰς τὴν ἔνωσιν τῆς Ὁρθοδόξου καὶ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας. Ἴδου διατὶ χαιρετίζομεν μὲ ἰδιαίτεραν ὁλως χαρὰν τὴν Ἑμ. Σεβασμιότητα ὡς πρόεδρον τῆς ἐπιτροπῆς, ἡ ὁ-

ποία ἐργάζεται ἐν Λονδίῳ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν. Γνωρίζομεν τὴν Ὑμετέραν Σεβασμιότητα, ὅτι ἐπιθυμεῖ διακαῶς τὴν ἔνωσιν καὶ ὅτι ἐργάζεται ἀνευδότης δι' αὐτὸ, θὰ χαρῆ δὲ ἀναμφιβόλως πληροφορουμένη ἐπὶ συνεδρίας τοῦ Πανορθοδόξου Συνεδρίου ὅτι ὁ πόθος τῆς ἐνώσεως καὶ ἡ πίστις εἰς τὸ δυνατόν αὐτῆς ἐν μέλλουσι προσεχεῖ ἠύξησε σημαντικῶς εἰς ὅλας ἐν γένει τὰς Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας.

Εἰς τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη, τὰ τόσον κρίσιμα διὰ τὴν καθόλου Ὀρθοδοξίαν καὶ διὰ τὰς ἐπὶ μέρους Ἐκκλησίας εὐρομεν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησιαστῆν θερμότεραν συμπάθειαν. Αἱ Ἐκκλησῖαι Ἑλλάδος καὶ Ρουμανίας ἔχουσι πολλοὺς λόγους νὰ σᾶς εἶνε εὐγνώμονες. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Σερβίας, ἡ ὁποία ὑπέστη τὰς μεγαλειέρας καταστροφὰς κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον, εὐρεν ἐν τῇ Ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ ὄντως ἀδελφικὴν φιλοξενίαν, τὴν ὁποίαν ἐκ τοῦ πλησίον ἀντελήφθη καὶ παρηκολούθησα. Διότι ἐπισκεφθεὶς τὴν Ὑμ. Σεβασμιότητα εἰς τὸ Κάδεσδαμ εὐρον ἐκεῖ παρὰ τὸ Ἐπισκοπεῖον εἰς τὰ θεολογ. Σεμινάριον ὁμάδα Σέρβων σπουδαστῶν, διατελούντων ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν καὶ ἐπιμέλειαν ἀγγλικανῶν. Ἐν Ὁξφόρδῃ συνήνηθησα ἄλλην ὁμάδα ὑπὸ τὰς ἰδίας συνθήκας καὶ ἐκεῖ ἔμαθον ὅτι ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι ἀλλαχοῦ. Τί δὲ νὰ εἶπω περὶ τῆς ἀδελφικῆς συμπαθείας τῆς Ἐκκλησίας ὑμῶν πρὸς τὴν χειμαζομένην Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν τῆς Ρωσσίας; Οὐδεμίαν εὐκαιρίαν ἀφήκατε, ἐπὶ κεφαλῆς ἔχοντες τὸν Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπον Καντουαρίας, ὅπως ἐκδηλώσητε παντοιοτρόπως τὸ ἀδελφικὸν ὑμῶν ἐνδιαφέρον πρὸς αὐτήν.

Ἡ διὰ τὸ Κέντρον δὲ τοῦτο τῆς Ὀρθοδοξίας, τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, στοργῇ τῆς Ἐκκλησίας σας ἐξεδηλώθη κατὰ τὸν τελειότερον τρόπον, ὅτε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Καντουαρίας ἠνώθη μετὰ τῶν Προέδρων τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἐν τῇ διαμαρτυρίᾳ κατὰ τῆς ἀξιώσεως περὶ ἀπομακρύνσεως αὐτοῦ ἐκ τῆς πόλεως, ἐν ᾗ ἔπηξαν αὐτὸ τῶν ἀγίων Οἰκουμενικῶν Συνόδων αἱ ἀποφάσεις.

Ἴδού τινες τῶν λόγων, δι' οὓς ἐγενικεύθη ὁ πόθος τῆς ἐνώσεως καὶ κατέστη θερμότερα ἢ εὐχὴ τῆς πραγματώσεως τῆς προσευχῆς τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Ἐαυτοῦ Πατέρα «ἵνα πάντες ἐν ᾧσι καθὼς ἡμεῖς καὶ ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ ὅτι Σὺ μὲ ἀπέστειλας».

Ἡ Α. Σεβασμιότης εἰς ταῦτα ἀπαντῶσα εἶπε:

Παναγιώτατε,

Ἐντιμότατοι ἀδελφοὶ

Μετὰ μεγάλης χαρᾶς παρίσταμαι ἐνώπιον τῆς Ὑμ. Παναγιότητος καὶ τοῦ Πανορθοδόξου Συνεδρίου, ὅπερ συνήλθεν ἐνταῦθα ἵνα συζητήσῃ διάφορα ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα καὶ κυρίως τὸ ἡμερολογιακόν. Ἄγνοῶ ἂν θὰ καταλήξῃτε εἰς ἀποφάσεις. Δι' ἡμᾶς τοὺς ἐν τῇ Δύσει θὰ ἦτο μεγάλη πνευματικὴ εὐχαρίστησις νὰ εὐρεθῶμεν εἰς θέσιν, ὥστε νὰ συνεορτάζωμεν τὰς μεγάλας χριστιανικὰς ἐορτὰς τῆς Γεννήσεως, τῆς Ἀναστάσεως καὶ τῆς Πεντηκοστῆς.

Μετ' εὐχαριστήσεως πολλῆς βλέπω ἐνταῦθα συνηγμένους ἀντιπροσώπους τῶν Ἐκκλησιῶν ἐκείνων, τὰς ὁποίας ἐπεσκέφθην ἐν τοῖς Βαλκανίοις καὶ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς χειμαζομένης Ρωσικῆς Ἐκκλησίας. Ἐὰν θὰ τολμήσω νὰ ὀμιλήσω εἰλικρινῶς, θὰ εἶπω ὅτι εἶδον τὰς Βαλκανικὰς Ἐκκλησίας περισσότερο τοῦ δέοντος ἐθνικιστικὰς καὶ τὸ πρὸς ἀλλήλας, ὅχι καὶ τόσον φιλικόν, αἶσθημα διέκρινα ἄρκετὰ προφανές. Ἐπαναλαμβάνω ὅτι χαίρω βλέπων τοὺς ἀντιπροσώπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν συνηθροισμένους ἐπὶ τὸ αὐτό. Θὰ ἤθελον νὰ συναυτήσω ἐνταῦθα καὶ ἀντιπροσώπους τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας, μετὰ τῆς ὁποίας, ὡς γνωρίζω, οὐδεμία δογματικὴ, θεολογικὴ ἢ τῆς θείας λατρείας διαφορὰ ὑπάρχει. Θὰ ηὐχόμην νὰ ἀρθῇ τὸ συντομώτερον ὁ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῶν ἄλλων ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν παρατηρούμενος χωρισμός.

Ἡ παρουσία ἐνταῦθα ἀντιπροσώπων τόσων ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἀποτελεῖ βεβαίως μέγα γεγονός κοινωνικόν, ἀλλ' ὁ σκοπὸς τοῦ Ἱ. Χριστοῦ ἀποβλέπει εἰς τὴν ἰδρυσιν μιᾶς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας καὶ ἐνότητος, ὑπεράνω τοῦ ἐθνισμοῦ, ὑπερεθνικῆς.

Παναγιώτατε,

Εἶπατε λόγους, τοὺς ὁποίους μετὰ χαρᾶς ἤκουσα, λόγους σχετικούς πρὸς τὴν φιλίαν καὶ ἀγάπην τῆς Ἀγγλικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον καὶ ἰδιαίτερος ὡς πρὸς τὴν φιλίαν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ μεγάλου καὶ σεβαστοῦ μοι φίλου Σεβ. Ράνδαλλ. Ἄλλ' εἶναι δυνατὸν νὰ

παρίσταμαι ἔνταῦθα χωρὶς νὰ αἰσθάνωμαι ὄνειδος, οἷά τὸν λόγον ὅτι ἡ Ἐκκλησία μου ἔπραξε πολὺ ὀλίγα, ἐνῶ ἐπεθύμει νὰ πράξῃ περισσότερα. Οἱ ἀνήκουστοι διωγμοὶ τῶν χριστιανῶν ἀποτελοῦσιν αἶσχος διὰ τὸν Χριστιανισμόν, αἶσχος τὸ ὁποῖον ἠδύναντο νὰ ἀποφύγωσιν οἱ σύμμαχοι, ἐὰν ὑπῆρχε μεταξὺ αὐτῶν ἀληθῆς συμμαχία. Δυστυχῶς ὁμως ὑπὸ τὴν ὑπάρχουσαν συμμαχίαν ὑποκρύπτονται φιλοδοξίαι καὶ ἀντιζηλίαι ἐξασθενοῦσαι αὐτούς.

Ἐν τούτοις εἶναι ἀληθές ὅτι ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία εἰργάσθη μετὰ πολλῆς συμπαθείας ὑπὲρ ὑμῶν. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἐν τῇ πολιτικῇ δὲν εἰσακουόμεθα καὶ διὰ τοῦτο ἐπαναλαμβάνω ὅτι ὀλίγα ἐπράξαμεν δι' ὑμᾶς.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ λυπηρὰ γεγονότα ἔχουσι καὶ τὴν καλὴν των ὄψιν. Ἐγένετό τι, τὸ ὁποῖον ἀφορᾷ τὴν προσέγγισιν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, τῆς Ὁρθοδόξου καὶ τῆς Ἀγγλικανικῆς, καὶ τὸ ὁποῖον ἐπλήρωσε χαρᾶς τὴν καρδίαν μου. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἀποτελεῖ ἐν βῆμα πρὸς τὴν ἔνωσιν· τὸ δεύτερον βῆμα θὰ μᾶς κάρη τὸ ἡμερολογιακὸν ζήτημα, τὸ ὁποῖον θὰ μᾶς φέρῃ εἰς τὸν συνεορτασμόν τῶν ἑορτῶν. Βεβαίως ἡ ἔνωσις παρουσιάζει δυσκολίας ἀπορреούσας ἀπὸ παραδόσεις δογματικὰς, θεολογικὰς καὶ ἀπὸ συνηθείας τῆς θείας λατρείας, αἱ ὁποῖαι δυσκόλως ὑπερπηδῶνται. Γεννηθῆτω τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Χθὲς ἐπέδωκα εἰς τὴν Ἑμ. Παναγιότητα δύο ἔγγραφα: τὸ ἐν φέρει ὑπογραφὰς 5 χιλ. ἀγγλικανῶν ἱερέων δηλούντων ὅτι δὲν εὐρίσκουσι δυσκολίαν εἰς τὴν πλήρη ἔνωσιν. Τὸ ἐπ' ἐμοί, δὲν δυσκολεύομαι νὰ γείνω μέλος τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἀλλ' ἔχομεν τὴν ἰδιάζουσαν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας μας, Ἐκκλησίας ἡ ὁποία δὲν ἔμεινε ἀνεπηράστος ἀπὸ τῆς Λουθηρανικῆς καὶ Καλβινικῆς ὁμολογίας.

Τὸ δεύτερον ἔγγραφον εἶνε εἰσήγησις περὶ τῶν ὄρων τῆς ἐνώσεως. Ἀντιπροσωπεύει τὰς ἰδέας ὅλης τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, διότι πανταχοῦ ὑπάρχει πνεῦμα εὐνοϊκὸν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶνε λίαν σοβαρὸν, ὥστε νὰ χρησιμεύῃ ὡς βᾶσις συστηματικῶν συζητήσεων. Τὸ τοιοῦτον εἶνε ἀρκετὰ εὐχάριστον, ἀλλ' ὑπάρχουσι πολλάι δυσκολίαι εἰς τὸ δογματικὸν καὶ τὸ μυστηριακὸν μέρος.

Ὁ Θεὸς βοηθός! Ἐπιθυμῶ νὰ διατηρήσωμεν τὸ εὐαγγελικὸν ρητὸν «ἵνα πάντες ἐν ὧμεν». Ἐχῶμεν ὑπ' ὄψει ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον εἶνε ὑπεράνω τῶν Ἐθνῶν (Surpernational). Ὑπάρχουσι διαφοραὶ καὶ

πλάναι. Αὐταὶ εἶνε ἀποτέλεσμα τῶν καιρῶν. Αἱ περιστάσεις, τὰ παθήματα τῶν Ἐκκλησιῶν μᾶς προσήγγισαν. Τοῦτο εἶνε μία κατάλληλος εὐκαιρία, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἐπωφεληθῶμεν.

Ὡς πρόεδρος τῆς ὑπὸ τοῦ Σεβ. ἀρχιεπισκόπου Καντουαρίας ὀνομασθείσης ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν σχέσεων τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας μετὰ τῶν Ἀνατολικῶν ἦλθον ἀπλῶς ὅπως ἐγὼ αὐτὸς πληροφορηθῶ ἐκ τοῦ πλησίον καὶ γνωρίσω τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα. Αἰσθάνομαι θαυμασμὸν πρὸς Ἑμᾶς, Παναγιώτατε, διὰ τὸ θάρρος ἀπέναντι τόσων κινδύνων ἀπείρων, οἱ ὅποιοι ἴσως ἀπειλοῦσι καὶ προσευχόμεθα εἰς τὸν Θεὸν ὅπως διαφυλάττῃ Ἑμᾶς καὶ ἄπασαν τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν εἰς τοὺς δυσχειμέρους τούτους καιροὺς.

Ἐπιτρέψατέ μοι, Παναγιώτατε, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς παραστάσεώς μου ἐνώπιον τοῦ Ἑμετέρου Συνεδρίου νὰ παρουσιάσω καὶ συστήσω τὸν συνοδοιπόρον μου κληρικὸν Μπάξτων, ὁ ὁποῖος καλῶς εἰργάσθη καὶ ἐργάζεται, περισσότερον μάλιστα ἐμοῦ, ὑπὲρ τῆς Ἀρμενικῆς καὶ Γεωργιανῆς Ἐκκλησίας. Ὁφείλεται αὐτῷ εὐγνωμοσύνη.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης — Ἐὰν ἡ Ἑμέτερα Σεβασμιότης ἐνδιαφέρεται νὰ πληροφορηθῇ εἰς ποῖον σημεῖον εὐρισκόμεθα θὰ τῇ εἶπω ὅτι ἀπεφασίσαμεν νὰ ἐφαρμόσωμεν τὸν κανόνα τῆς α'. ἐν Νικαΐᾳ Συνόδου ἐπιστημονικῶς. Δὲν θέλομεν νὰ δεχθῶμεν τὸ Γρηγοριανὸν, τὸ ὁποῖον εἶνε ἐπίσης λελανθασμένον, ἀλλὰ θὰ συμπληρώσωμεν τὸ Ἰουλιανὸν κατὰ τὰ δεδομένα τῆς ἀστρονομικῆς ἐπιστήμης. Μένει ἡ διαφορά ὡς πρὸς τὸν ἑορτασμὸν τοῦ Πάσχα. Ἴνα συμφωνήσωμεν πρέπει καὶ σεῖς νὰ διορθώσητε καταλλήλως τὸ ἡμερολόγιόν σας.

Ὁ Σεβ. GORE. — Τὸ ζήτημα τοῦτο ἀφορᾷ ὅλους. Ἐπάρχει ἐπιτροπὴ ἐπὶ τοῦ ἡμερολογίου ἐργαζομένη ἐν τῷ Βατικανῷ. Μοὶ εἶπον ὅτι ὁ Πάπας εἶνε διατεθειμένος νὰ προβῇ εἰς μεταρρυθμίσεις τοῦ ἡμερολογίου. Δὲν γνωρίζω ἐὰν ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ Βατικανοῦ κατέληξεν εἰς ἀποτέλεσμα. Ἀλλὰ θὰ ἦτο καλὸν νὰ ἐπιτευχθῇ μία διαρρυθμισις ἡμερολογιακῆ τοιαύτη, ἡ ὁποία νὰ συντελέσῃ ὥστε ὅλοι οἱ χριστιανοὶ νὰ ἑορτάζωμεν ταῦτοχρόνως τὸ ἅγιον Πάσχα.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Θὰ παρακαλέσω τὴν Ἑμ. Σεβασμιότητα νὰ ἀνακοινώσῃ εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Καντουαρίας ὅτι εἴμεθα διατεθειμένοι νὰ δεχθῶμεν τὸ νέον ἡμερολόγιον, τὸ ὁποῖον θὰ ἐξευρίσκειτο ὑπὸ τῆς Δύσεως.

Ἀποχωρήσαντος τοῦ Σέβ. ἐπισκόπου Gore ἐπηκολούθησε συζήτησις ἐπὶ τοῦ κατατεθέντος τὴν προηγουμένην συνεδρίαν ἔγγραφοῦ τοῦ κ. Δράγγιτς, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ὄρων, ὑφ' οὓς ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία θὰ ἠδύνατο νὰ δηλώσῃ ὅτι δέχεται ἵνα μετάσχη διασκέψεως πρὸς ἐξεύρεσιν καὶ ἀποδοχὴν νέου ἡμερολογίου, τελειότερου ἐπιστημονικῶς τε καὶ πρακτικῶς.

Ἐνεκρίθησαν δὲ τὰ ἑξῆς:

1) Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον συνενοούμενον προηγουμένως μετὰ τῶν Ὀρθόδοξων Ἐκκλησιῶν καὶ ἔχον καὶ τὴν γνώμην αὐτῶν θὰ δηλώσῃ εἰς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν ὅτι ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία προθύμως ἔχει ὅπως ἀποδεχθῆ τὸ μέλλον νὰ ἐξευρεθῆ νέον ἡμερολόγιον, ἐφ' ὅσον τοῦτο ἠθελον ἀποδεχθῆ πᾶσαι αἱ χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι. Ἐὰν δὲ ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν ἐθεώρῃ ἑαυτὴν ἀναρμοδίαν ὅπως δεχθῆ τὴν τοιαύτην δήλωσιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐπαφίεται εἰς αὐτὸ νὰ πράξῃ τὸ δέον.

2) Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον θὰ δηλώσῃ ρητῶς ὅτι ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ὡς ὄρον ἀπαραίτητον τῆς ἀποδοχῆς τοῦ νέου ἡμερολογίου θέτει τὴν διατήρησιν τῆς ἐβδομάδος, θεωροῦσα τὴν παρεμβολὴν καὶ μιᾶς ἔτι ἡμέρας κατ' ἔτος ἀνωλύμου ἢ λευκῆς ὡς καταστρέφουσιν τὸ ἐβδομαδιαῖον σύστημα.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο διεφώνησεν ὁ καθηγητῆς κ. Ἀντωνιάδης φρονῶν ὅτι οὐδόλως θίγεται τὸ ἐβδομαδιαῖον τοῦτο σύστημα διὰ τῆς παρεμβολῆς μιᾶς ἡμέρας ἀνωλύμου.

3) Ἐφ' ὅσον θὰ ἐπῆρχετο κοινὴ συγκατάθεσις τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ὁμολογιῶν καὶ ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία εἶνε πρόθυμος νὰ κηρυχθῆ ὑπὲρ τῆς μονιμοποιήσεως τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα ἐν ἡμέρᾳ πάντοτε Κυριακῇ.

4) Ἐκφράζει τὴν εὐχὴν ὅπως ἐξευρεθῆ ἐπιστημονικῶς ἡ Κυριακῇ, κατὰ τὴν ὁποῖον ἀνέστη ὁ Κύριος ἡμῶν.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Τὸ ἀπασχολοῦν ἐπὶ τόσας συνεδρίας τὸ ἡμέτερον Συνέδριον ἡμερολογιακὸν ζήτημα ἔληξε συζητηθὲν καὶ ὑπὸ τὰς δύο αὐτοῦ ὀψεις: ὑπὸ τὴν προσωρινὴν, τῆς ἐπειγούσης μορφῆς, διὰ τῆς διαρρυθμίσεως τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου καὶ ὑπὸ τὴν μελλοντικὴν, τὴν ἀφορῶσαν τὸ νέον ἡμερολόγιον.

Καὶ τώρα ἐρχόμεθα εἰς τὸ φλέγον ζήτημα περὶ τοῦ γάμου τῶν κληρικῶν καὶ ὑπὸ τὰς τρεῖς αὐτοῦ μορφὰς ὡς αὐταὶ ἀνεπτύχθησαν ἐν προηγουμένη συνεδρίᾳ. Παρακαλῶ τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Σερβικῆς καὶ Ρουμανικῆς Ἐκκλησίας ὅπως ὑποβάλωσι σχετικὰ ὑπομνήματα ἀναπτύσσοντες τὸ ζήτημα ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, τὰς ἐπικρατούσας ἐν ταῖς ἐκκλησίαις αὐτῶν ἀντιλήψεις, καὶ καταθέσωσιν αὐτὰ ἐγκαίρως εἰς τὸ Γραφεῖον διὰ τὰ περαιτέρω, ἵνα τὸ ζήτημα τοῦτο συζητηθῆ ὡς πρῶτον κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς προσεχοῦς Παρασκευῆς.

Ὡς δεύτερον ζήτημα θὰ ἀπασχολήσῃ ἡμᾶς κατὰ τὴν αὐτὴν συνεδρίαν τὸ ἀφορῶν τὸν ἑορτασμὸν τῶν ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἑβδομάδος συμπιπτουσῶν ἑορτῶν τῶν ἁγίων εἰς τὴν ἑγγὺς Κυριακὴν.

Ὡς τρίτον δὲ ζήτημα θὰ συζητηθῆ τὸ ἀφορῶν εἰς τὰ κωλύματα τοῦ γάμου. Καὶ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου θὰ παρεκάλουν τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Ἐκκλησιῶν Ρωσσίας, Σερβίας καὶ Ρουμανίας ὅπως καταθέσωσιν ἐγκαίρως εἰς τὸ Γραφεῖον σημειώματα, ἀναφέροντα λεπτομερῶς μέχρι ποίου βαθμοῦ συγγενείας (ἐξ αἵματος, ἐξ ἀγχιστείας, τριγενείας καὶ πνευματικῆς) ἐπιτρέπονται γάμοι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις αὐτῶν.

Μετὰ τὰ ὡς ἄνω ἢ Α. Θ. Παναγιότης ἐκήρυξε τὴν λήξιν τῆς συνεδρίας.

† Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

† ὁ Κυζίκου Καλλίνικος

† Ἀλέξανδρος Ἀρχιεπίσκοπος Β. Ἀμερικῆς

† ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου καὶ Παραθαλασσίας Γαβριήλ

† ὁ Νικαίας Βαδίλειος

† ὁ Δυρραχίου Ἰάκωβος

Ἀρχιμανδρίτης Ἰούλιος Σκριμπάν

Β. Ἀντωνιάδης

Δρ. Μ. Μιλάνκοβιτς

Ὁ Γραμματεὺς

† Ἀρχιμανδρίτης Γερμανὸς

Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου

ΣΤ'. ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Παρασκευὴ 25 Μαΐου 1923

Προκαθημένης τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Μελετίου συνέλθε τὸ Πανορθόδοξον Συνέδριον.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Ὡς πρῶτον θέμα ἐν τῇ ἡμετέρᾳ διατάξει ἀναγράφεται: ὁ γάμος τῶν κληρικῶν. Ἐχει τὸν λόγον ὁ Ἅγιος Μαυροβουνίου.

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Ἐχω ἐτοιμάσει, Παναγιωτατε, σχετικὸν ὑπόμνημα, τὸ ὁποῖον καὶ καταθέτω μὲ τὴν παράκλησιν ν' ἀναγνωσθῇ.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Νὰ ἀναγνωσθῇ.

Ὁ Γραμματεὺς ἀναγινώσκει:

Παναγιώτατε Δέσποτα,

Τὴν Σερβικὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἀπὸ μακροῦ χρόνου κατατρύχει τὸ ζήτημα τοῦ δευτέρου γάμου τῶν ἱερέων, τὸ ὁποῖον ἄλλως τε δὲν ἔμεινεν ὅλως ἀπαρατήρητον καὶ ἐν ἄλλαις ἐκκλησίαις. Ὁ ἔγγαμος ἡμῶν κληρὸς ἤδη ἐπὶ ἔτη συστηματικῶς, ἐπιμόνως καὶ δραστηρίως ἀπαιτεῖ ὅπως ἐν περιπτώσει χηρείας ἐπιτρέπηται αὐτῷ ὁ γάμος, καὶ ἂν ἔτι ἀπαγορεύεται οὗτος ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων. Ἀναγκάζουσιν αὐτὸν εἰς τοῦτο ἐξιδιασμένως ἢ βαρύτης τῆς χηρείας διὰ τὸν ἱερέα σύζυγον, ἥτις εἶναι διπλῶς μεγαλειτέρα, ἐὰν ἢ ἀποθανοῦσα σύζυγος κατέλιπεν αὐτῷ ἀνήλικα τέκνα. Παρὰ τὴν ἀρίστην θέλησιν αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς δὲν ἔχει οὔτε τὸν χρόνον οὔτε τὴν ἰκανότητα ἵνα ἀντικαταστήσῃ ἐν τῷ οἴκῳ τὴν μητέρα διὰ τὰ τέκνα, τὸ πλεῖστον δὲ τῶν ἱερέων οὐδὲ τὴν ὑλικὴν δύναμιν ὅπως τοποθετήσωσιν αὐτὰ ἐκτὸς τοῦ οἴκου. Ἐπὶ τῇ ἐλλείψει τῆς μητρὸς, ὡς τῆς φυσικωτάτης φύλακος καὶ ἀνατροφέως τῶν τέκνων, ἐμφανίζεται ὡς ἀπόλυτος ἢ ἀνάγκη ἄλλης παρομοίας γυναικείας ὑπηρεσίας. Διότι τὰ τῆς οἰκογενείας μέλη ἔχουσιν ἀνάγκην περιποιήσεως σωματικῆς τε καὶ ψυχικῆς, ἢ οἰκία

καὶ τὰ οἰκιακὰ ἔχουσι τὰς ἐπειγούσας αὐτῶν ἀνάγκας καὶ ἀπαιτήσεις, αἵτινες πρέπει καθημερινῶς νὰ ἰκανοποιῶνται. Ὀλίγοι ὑπάρχουσιν ἱερεῖς, οἵτινες ἔχουσι τοιοῦτους συγγενεῖς, οἵτινες θὰ ἠδύνατο νὰ περιποιηθῶσι τὸν οἶκον αὐτῶν καὶ νὰ ἀναπτύξωσι καὶ ἀναθρέψωσι τὰ τέκνα μέχρι τῆς ἐνηλικιότητος αὐτῶν. Πρόσωπα δὲ πάλιν μὴ συγγενῆ ἢ δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένα ὑποψίας ἢ δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀνταποκριθῶσιν εἰς ὅλας τὰς οἰκιακὰς καὶ τὰς τῆς ἀνατροφῆς ἀνάγκας. Ὅθεν εἰς τὸν χηρεύσαντα ἱερέα δὲν ὑπολείπεται ἄλλο ἢ εἴτε νὰ στερήσῃ ἑαυτὸν καὶ τὰ τέκνα του πάντων τῶν διὰ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἀναγκαίων καὶ παρ' ὅλην τὴν δυνατότητα καὶ τὴν ὑπάρχουσαν εὐπορίαν νὰ ζῆ ἐν μεγίστῃ πεντιχρότῃ καὶ στενοχωρίᾳ εἴτε νὰ ἐπιζητῆ τὴν ἀντίληψιν διαφόρων ὑπηρετριῶν, αἵτινες θὰ ἀνεπλήρουν αὐτῷ τὴν τῶν ἐργασιῶν (ἐὰν μὴ τὴν οἰκιακὴν καὶ τὴν τῆς ἀνατροφῆς) φροντίδα, ἣτις ἐξέλιπεν ἐν τῇ οἰκίᾳ διὰ τοῦ θανάτου τῆς συζύγου αὐτοῦ. Ὅσον δὴποτε ὁμως καὶ ἂν φροντίζῃ πρὸς σωτηρίαν ἑαυτοῦ, ἤδη δι' αὐτῆς ταύτης τῆς καταστάσεως αὐτοῦ ὡς χηρεύοντος θὰ δίδῃ ἀφορμὴν εἰς παντοειδεῖς, συχνάκις ὅλως ἀδίκους, ὑποψίας.

Διὰ τοιοῦτων μελανῶν χρωμάτων τὸ ἴδιον ἱερατεῖον περιέγραψε τὴν ἀπέλπιδα κατάστασιν τῶν χηρευόντων συναδέλφων αὐτοῦ ἐν ἀναφορᾷ, ἣν ὑπέβαλε πρὸς τὴν Ἀνωτάτην Ἐκκλησιαστικὴν Ἀρχὴν, ἣτις ἀνομολογεῖ τὴν ἀλήθειαν τῶν λεγομένων, ὅπως ἀνομολογεῖ ἐπίσης καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι μέγας ἀριθμὸς ἱερέων ἐν τῇ ἀμηχανίᾳ αὐτῶν παραλαμβάνουσι παρ' αὐτοῖς πολλακίδας καὶ οὕτω τὸ κακὸν αὐξάνει.

Ἡ Ἁγία Ἀρχιερατικὴ Σύνοδος τῆς Σερβίας, ἀκούσασα τοὺς συχνοὺς θρήνους τῶν ἑαυτῆς κατὰ πνεῦμα τέκνων εὐρίσκειται ἐνώπιον μεγάλου καὶ ὀδυνηροῦ διλήμματος. Διότι ἐξ ἑνὸς ἔχει πρὸ ἑαυτῆς σαφῆ καὶ ἀκριβῆ εἰκόνα τῆς ἀνυποίστου συμφορᾶς, καὶ ἐξ ἄλλου τὰς σαφεῖς καὶ θετικὰς διατάξεις τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων καὶ διὰ πᾶσαν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ ὑποχρεωτικῶν, αἵτινες δὲν ἐπιτρέπουσιν ὅπως εἰσακούσῃ τῶν παρακλήσεων τοῦ ἱερατείου καὶ ἐπιτρέψῃ εἰς τοὺς χηρεύσαντας ἱερεῖς νὰ νυμφευθῶσιν ἐκ νέου.

Ὁρμωμένη ἐκ τῆς ἀπόψεως ὅτι αἱ κατὰ τόπους ἅγαι Ἐκκλησίαι, δὲν δύνανται μονομερῶς νὰ μεταβάλωσι τὰς γενικὰς ὑποχρεωτικὰς διατάξεις ἢ τὰς ἀρχὰς ἐφ' ὧν στηρίζονται αἱ διατάξεις αὗται, ἅς ἐξήνεγκεν ἡ ὅλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, ἡ Σερβικὴ Ἐκκλη-

σία ἀπευθύνεται πρὸς τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν καὶ τὰς λοιπὰς ἀδελφὰς Ἐκκλησίας καὶ παρακαλεῖ ὅπως τὸ ζήτημα τοῦ β' γάμου τῶν ἱερέων ὑποβληθῆ εἰς τὸ ἀλάθητον δικαστήριον τῆς ὅλης Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας καὶ εἰ μὴ ἄλλως, τοῦλάχιστον διὰ τοῦ μέσου τῆς γραπτῆς συνεννοήσεως ζητηθῆ ἢ συγκατάθεσις αὐτῆς (Consensus ecclesiae dispersae), μέχρι οὗ συγκληθῆ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος καὶ ἐξενέγκῃ τὸν ἔγκυρον αὐτῆς περὶ τοῦ ζητήματος τούτου λόγον.

Ταῦτοχρόνως ἡ Σερβικὴ Ἐκκλησία ὑποβάλλει συγκεκριμένην πρότασιν περὶ τοῦ τρόπου τῶν περιστάσεων καὶ ὑποχρεώσεων, ὑφ' αἷς αἱ ἐπὶ μέρους Ἐκκλησῖαι θὰ ἠδύναντο, ὁσάκις θὰ ἐθεώρουν ἀναγκαῖον, νὰ ἀπομακρύνωνται ἀπὸ τῆς αὐστηρᾶς τηρήσεως τῶν κανονικῶν διατάξεων ἐν τῷ ζητήματι τοῦ γάμου τῶν χηρευόντων ἱερέων.

Πρὶν ἢ ἐκθέσωμεν ὁμως τὴν πρότασιν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, θεωροῦμεν ἐπάναγκες νὰ παραθέσωμεν τὰ κυριώτερα διδόμενα, τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν γνώμην αὐτῆς δύνανται νὰ χρησιμεύσουν ὡς βάσις τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης ἀποφάσεως ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου καθὼς καὶ τὴν γνώμην τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἐπ' αὐτῶν.

Τὴν σύναψιν νέου γάμου εἰς τοὺς χηρευόντας ἱερεῖς κωλύουσι πολλαὶ ἀπαγορευτικαὶ διατάξεις. Μία εἶναι ὅτι τοῖς ἀγάμοις δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συνάψωσι γάμον μετὰ τὴν χειροτονίαν καὶ ἄλλη ὅτι εἰδικῶς ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς δευτερογάμους ἢ ἱερωσύνη. Ἡ πρώτη περιέχεται ἐν τῷ 26, ἡ δὲ 2α ἐν τῷ 17 Ἀποστολικῷ κανόνι. Ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ γάμου μετὰ τὴν χειροτονίαν ἀναφέρεται ὑπὸ περιορισμένην μορφήν (μόνον διὰ τοὺς πρεσβυτέρους) ἐν τῷ 1α κανόνι τῆς Συνόδου τῆς Νεοκαισαρείας, ἡ ἀπαγόρευσις δὲ τῆς διγαμίας ἧτις ἀναφέρεται ἐν τῷ 12 κανόνι τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, στηρίζεται ἐπὶ τοῦ 17ου Ἀποστολικοῦ κανόνος. Ἀμφότεραι αἱ ἀπαγορεύσεις εὐρίσκουσι τὴν τελικὴν αὐτῶν ἐπικύρωσιν ἐν τῷ 3α καὶ 6α κανόνι τῆς ἐν Τρούλλῳ Συνόδου. Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι ἀμφότεραι αἱ διατάξεις αὗται δὲν ἐπικαλοῦνται οὔτε ἡ μία οὔτε ἡ ἄλλη ἀνώτερον τι κῦρος.

Ἐν τῷ ζητήματι τῆς ἀναθεωρήσεως τῶν ἀπαγορευτικῶν τούτων διατάξεων πρέπει προηγουμένως νὰ ἐξετασθῶσι τὰ ἐξῆς δύο: 1ον ἀπορρέουσιν αὗται ἀπὸ Θεοῦ δικαίου; καὶ 2ον βασιζονται ἐπὶ

δογματικῶν λόγων; Διότι μόνον ἐν περιπτώσει ἀριητικῆς ἀπαντήσεως εἶναι δυνατὴ ἡ ἀναθεώρησις αὐτῶν.

Ἐξετάσωμεν ἐν πρώτοις τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ γάμου μετὰ τὴν χειροτονίαν. Αὕτη εἶναι λίαν ἀρχαία. Ἐν τῇ Α΄. Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ ὁ Παφνούτιος ἀνέφερεν αὐτὴν ὡς ἀρχαίαν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν (Σωκράτους Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία 1,11). Ἡ ἀπαγόρευσις αὕτη δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ καὶ δὲν ἀφορᾷ τὴν ἠθικὴν, διότι ἡ γαμικὴ συμβίωσις ἐπιτρέπεται καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν, ἐὰν ὁ γάμος συνήφθη πρὸ αὐτῆς. Αὕτη δὲ δὲν ἐτηρεῖτο καὶ ὁμοιομόρφως αὐστηρῶς πάντοτε καὶ πανταχοῦ. Διότι ὁ 10ος κανὼν τῆς Συνόδου τῆς Ἀγκύρας ἐπιτρέπει εἰς τοὺς ἀγάμους διακόνους νὰ νυμφεύωνται μετὰ τὴν χειροτονίαν, ἐὰν πρὸ αὐτῆς ἐδήλωσαν τοιαύτην ἐπιθυμίαν. Κατὰ ταῦτα ἡ ἀπαγόρευσις δὲν προέρχεται ἐκ θείου δικαίου καὶ δὲν δύναται ἐπομένως νὰ ἔχη δογματικὸν χαρακτήρα ὑπὸ τὴν ἐννοίαν ὅτι ἡ Ἱερωσύνη, ἡ ὁποία εἶναι ἀναγκαία διὰ τὴν μετάδοσιν τῶν ἄλλων μυστηρίων, ἐν οἷς καὶ τοῦ γάμου, εἶναι ἀνωτέρα αὐτῶν καὶ ὅτι ἡ σύναψις γάμου μετ' αὐτὴν θὰ ἐσήμαινε μείωσιν τῆς σημασίας αὐτῆς. Τοιαύτη ἀντίληψις δὲν εἶναι ἀκριβῆς, διότι ὁ κληρικὸς καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν δέχεται ἄλλα μυστήρια, λ. χ. τὴν ἐξομολόγησιν, τὴν μετάληψιν, τὸ εὐχέλαιον. Ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ γάμου μετὰ τὴν χειροτονίαν στηρίζεται κατὰ πᾶσαν πιθανότητα μόνον ἐπὶ λόγων ἐκκλησιαστικῆς τάξεως.

Ἡ Ἐκκλησία δηλαδὴ ἤθελεν νὰ ἐξασφαλίσῃ πρὸ τῆς χειροτονίας τὸ ζήτημα τοῦ βίου τῶν χειροτονουμένων καὶ τὴν ἀποτροπὴν τοῦ ἐνδεχομένου σκανδάλου, γνωστὸν δὲ εἶναι ὅτι ἐκ λόγων τοιαύτης βεβαίως προνοίας ὑποδεικνύεται ὅτι εἰς τοὺς ἱερατικοὺς βαθμοὺς ἐκλέγονται γηραλέα πρόσωπα (διὰ τὰς διακονίσσας ὁ Ἀπόστολος Παῦλος Α΄. Τιμόθεον ἀπαιτεῖ ἡλικίαν 60 ἐτῶν).

Ἡ ἀπαγόρευσις λοιπὸν αὕτη εἶναι τοιαύτη, ὥστε ἡ Ἐκκλησία νὰ δύναται νὰ μεταβάλῃ αὐτήν.

Ἡ δευτέρα ἀπαγόρευσις ἀφορᾷ εἰδικῶς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὸ βάπτισμα ἐνυμφεύθησαν δις ἢ εἶχον πάλλακιδας.

Εἰς αὐτοὺς δὲν ἐπιτρέπεται νὰ γείνωσιν ἐπίσκοποι, πρεσβύτεροι, διάκονοι, καὶ ἐν γένει νὰ ἱερωθῶσι. Κατὰ ταῦτα καὶ ἂν ἔτι ὁ γάμος δὲν ἐκωλύετο μετὰ τὴν χειροτονίαν, ὁ χηρεύων ἱερεὺς καὶ πάλιν δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ συνάψῃ γάμον. Ἡ ἀπαγόρευσις αὕτη ἔχει τοῦτο τὸ

κοινὸν μετὰ τῆς πρώτης ὅτι ἐπίσης δὲν ἐπικαλεῖται ἀνώτερόν τι κῦρος. Ἐπάρχει ὁμως καὶ οὕτω διαφορὰ μεταξὺ αὐτῶν κατὰ τοῦτο ὅτι ἡ ἀπαγόρευσις τῆς ἱερωσύνης εἰς τοὺς δευτερογάμους ἀναφέρεται εἰς ἐπανελημμένην φράσιν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου (1 Τιμοθ. 3, 2 καὶ πρὸς Τίτον 1,6).

Εἶναι γνωστὴ ἡ ἀπαίτησις τοῦ Ἀποστόλου ὅπως ὁ ἐπίσκοπος, ὁ πρεσβύτερος καὶ ὁ διάκονος εἶναι μιᾶς γυναικὸς ἀνὴρ. Διὰ τὴν ἐκτιμήσωμεν ὁμως τὴν σημασίαν τῶν Ἀποστολικῶν λόγων ὡς πρὸς τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τοῦ β. γάμου τῶν χηρευόντων ἱερέων, ἀνάγκη νὰ ἴδωμεν τίς εἶναι ἡ ὀρθὴ αὐτῶν ἐννοια.

Ἐὰν δὲν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν μεταφορικὴν ἐρμηνείαν, ὅτι ὑπὸ τὴν μιᾶν γυναῖκα ὁ Ἀπόστολος ἐννοεῖ οὐχὶ τὴν συζυγον, ἀλλὰ τὴν ἐπαρχίαν, ἣν ὁ ἐπίσκοπος δὲν πρέπει νὰ ἀλλάσῃ (Οἰκουμένιος, Migne ἑλλην. 119,1 157 245. Θεοφύλακτος, Migne 125, 41, 149), διότι ἡ τοιαύτη ἐρμηνεία θὰ ἠδύνατο νὰ ἐφαρμοσθῇ μόνον ὅπου ὁ Ἀπόστολος ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Ἐπισκόπου οὐχὶ δὲ καὶ ἐκεῖ ὅπου λόγος γίνεται περὶ τοῦ πρεσβυτέρου καὶ τοῦ διακόνου, ὅπου ἐκ τῆς συνεχείας τοῦ λόγου οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον ἀναμένεται τοιαύτη ἐννοια, ἀπομένουσιν αἱ ἐξῆς τέσσαρες ἐρμηνεῖαι τῶν λόγων τοῦ Ἀποστόλου Παύλου.

Α΄.) Ὁ λειτουργὸς πρέπει νὰ ἔχῃ γυναῖκα.

Β΄.) Ἀπαγορεύεται ἡ ταυτόχρονος πολυγαμία, τοῦτο δὲ

- 1) εἴτε ὑπὸ τὴν ἐννοίαν τοῦ ἔχειν πολλὰς γυναῖκας ταυτόχροτως
- 2) εἴτε τοῦ ἔχειν ἐκτὸς τῆς ἐστεφανωμένης καὶ παλλακίδα.

Γ΄.) Ἀπαγορεύεται ἡ διαδοχικὴ πολυγαμία καὶ τοῦτο

- 1) εἴτε ὁ ἄλλος γάμος μετὰ τὸ διαζύγιον
- 2) εἴτε ὁ ἄλλος γάμος μετὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου.

Δ΄.) Ἀπαγορεύεται καὶ τὸ ἐν καὶ τὸ ἄλλο εἶδος τῆς πολυγαμίας.

Ἐκ τῶν ἐρμηνειῶν τούτων ὑπὲρ τοῦ δευτέρου γάμου τῶν χηρευόντων ἱερέων δύνανται νὰ χρησιμοποιοθῶσι μόνον ἡ Α΄. καὶ ἡ Β΄. καὶ ἡ πρώτη περίπτωσις ἐκ τῆς Γ΄. Τουτέστιν, ἐὰν ὁ Ἀπόστολος διὰ τῶν λόγων τούτων ἀπαγορεύῃ μόνον τὴν ταυτόχρονον πολυγαμίαν ἢ μόνον τὸν μετὰ τὸ διαζύγιον γάμον, τότε ἐπιτρέπει τὸν μετὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου γάμον. Ἐὰν δὲ ὅπως ὁ ἱερωμένος μὴ δύναται νὰ ᾗ ἄνευ γυναικὸς (α΄. ἐρμηνεία), τότε διατάσσει ἀπ' εὐθείας

εἰς τὸν χηρευόντα ἱερέα τὸν δεύτερον γάμον. Ἡ ἐρμηνεία ὅτι ὁ ἀπόστολος ἀπαιτεῖ ὅπως ὁ ἱερεὺς ἐν πάσῃ περιπτώσει εἶναι ἔγγαμος, πίπτει ἀφ' ἑαυτῆς, διότι πρῶτον ὁ Ἀπόστολος Παῦλος οὐδέποτε μεταχειρίζεται τὴν λέξιν «εἷς» ἀντὶ τῆς ἀορίστου ἀντωνυμίας καὶ δεύτερον διότι ἐν τῇ φράσει τονίζεται οὐχὶ ἡ λέξις «γυναικὸς» ὑπὸ τὴν ἔννοιαν «πρέπει νὰ ᾔηται ἔγγαμος», ἀλλὰ τὸ ἀριθμητικὸν «μιάς».

Ἄλλως καθ' ὅμοιον τρόπον ἐκ τῆς φράσεως «τέκνα ἔχοντα ἐν ὑπομονῇ κλπ. (Τιμοθ. 3,4) θὰ ἔπρεπε νὰ συναγάγωμεν ὅτι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ὑποδεικνύει ὅτι ἱερεὺς δύναται νῆ ᾔηται μόνον ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔχει τέκνα εὐπειθῆ καὶ σεμνά. Οἱ λόγοι ὅμως τοῦ Ἀποστόλου εἶναι σαφεῖς, λέγει δηλ. ὅτι ἐὰν ὁ ἱερεὺς εἶναι ἔγγαμος, πρέπει νὰ ᾔηται μιᾶς γυναικὸς καὶ νὰ ἔχη τέκνα εὐπειθῆ καὶ σεμνά, δὲν ἦτο δὲ δυνατόν νὰ ἀπαιτῆ τὸν γάμον διὰ τοὺς ἱερωμένους, παρ' ὧν ζητεῖ ἠθικὰς τελειότητας, διότι ἀλλαχοῦ λέγει ὅτι ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου, πῶς ἀρέσει τῷ Κυρίῳ, ὁ δὲ γαμήσας μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῇ γυναικὶ (1 Κορ. 7, 32).

Ἐπολείπονται λοιπὸν ὑπὲρ τοῦ γάμου τῶν χηρευόντων ἱερέων αἱ ἐρμηνεῖαι τῶν Ἀποστολικῶν ρημάτων ὡς σημαινόντων ἀπαγόρευσιν ἢ τῆς ταῦτοχρόνου πολυγαμίας (πολλαὶ νόμιμαι γυναῖκες ἢ ἐκτὸς τῆς νομίμου καὶ μὴ νόμιμος) ἢ τῆς διαδοχικῆς (γάμος μετὰ διάζευξιν).

Οἱ ὑποστηρίζοντες τὸν γάμον τῶν χηρευόντων ἱερέων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκλαμβάνουσι τοὺς λόγους τοῦ Ἀποστόλου ὡς σημαίνοντας ἀπαγόρευσιν τῆς συγχρόνου πολυγαμίας, ἣτις, λέγουσιν, ἦτο ἐν χρήσει παρά τε τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τοῖς Ἐθνικοῖς κατὰ τὸν χρόνον τῶν Ἀποστόλων. Ἄλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει καὶ τὸ «μιᾶς γυναικὸς ἀνὴρ» (1, Τιμοθ. 5, 9,) θὰ ἐσήμαινεν ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἦτο ἐν χρήσει καὶ πολυανδρία καὶ διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος ἐξεγείρεται κατ' αὐτῆς, ἐνῶ ὄχι μόνον αὕτη δὲν ἐπετρέπεται, ἀλλὰ καὶ ἐτιμῶντο ἰδιαιτέρως αἱ γυναῖκες ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι ἅπαξ μόνον ὑπανδρεύθησαν (Εὐριπ. Ἄλκηστις 463-465, Πausan. II 21 8 4).

Ἄλλο εἶδος πολυγαμίας εἶναι τὸ ἔχειν ἐκτὸς τῆς νομίμου συζύγου καὶ παλλακίδα ἢ παλλακίδας, καθ' ἧς ἴσως ἐξεγείρεται ὁ Ἀπόστολος. Ἄλλ' ἐὰν εἶναι δυνατόν ἐνίοτε νὰ ὀνομασθῇ ἢ παλλακίς

«γυνή» ὁ κύριος αὐτῆς βεβιασμένως θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ὀνομασθῆ «ἀνὴρ» αὐτῆς.

Κατὰ ταῦτα ὑπὲρ τοῦ δευτέρου γάμου τῶν κληρικῶν ἀπομένει μόνον ἡ ἔρμηνεία ὅτι ὁ Ἀπόστολος ἀπαγορεύει τὸν γάμον μετὰ τὸ διαζύγιον, ἵνα μὴ ὑπάρχωσι ταυτοχρόνως δύο πρόσωπα, πρὸς ἃ ὁ ἱερεὺς εἶχε γαμικοὺς δεσμούς. Ἀλλ' ἡ ἔρμηνεία αὕτη δὲν ἴσταται, τὸ ἀστήρικον δὲ αὐτῆς φαίνεται ἔὰν θελήσωμεν νὰ τὴν ἐφαρμόσωμεν καὶ ἐπὶ τῆς φράσεως «ἐνὸς ἀνδρὸς γυνή». Εἶναι ἀληθές ὅτι ἐπὶ τῶν χρόνων τῶν Ἀποστόλων τὰ διαζύγια ἦσαν συχνά. Ἀλλὰ προφανῶς δὲν εἶχε τὰς περιπτώσεις ταύτας ὑπ' ὄψει ὁ Ἀπόστολος. Ὑπὲρ τῆς ἔρμηνείας ὅτι ὁ Ἀπόστολος ἐννοεῖ τὴν διαδοχικὴν πολυγαμίαν ὑπάρχουσιν ἰσχυρότατα ἐπιχειρήματα. Ἐν πρώτοις οὗτος συμβουλεύει τοὺς ἀγάμους καὶ τὰς χήρας ὅπως μένωσιν ὡς αὐτός, «εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεῦνται, γαμησάτωσαν· κρεῖσσον γὰρ γαμῆσαι ἢ πυροῦσθαι» (1 Κορ. 7,8). Ἰδιαιτέρως εἰς τὰς νεαρὰς χήρας συνιστᾷ νὰ ὑπανδρεύωνται (1 Τιμοθ. 5, 14). Ἐκ τούτων δὲ καὶ ἐξ ἄλλων φράσεων φαίνεται ὅτι ὁ Ἀπόστολος λέγων ὅτι ὁ ἱερωμένος πρέπει νὰ ἦναι μιᾶς γυναικὸς ἀνὴρ ἔχει ὑπ' ὄψει πᾶν εἶδος διαδοχικῆς ἢ ἄλλης πολυγαμίας.

Οὐχ ἦγγον ἐκ τῶν λόγων τοῦ Ἀποστόλου Παύλου δὲν ἐξάγεται σαφῶς ἂν ἀπαγορεύηται ἢ ὄχι ὁ δεύτερος γάμος τῶν κληρικῶν καὶ ἐπομένως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι ἡ ἀπαγόρευσις στηρίζεται ἐπὶ διατάξεως ρητῆς τῆς Ἀγίας Γραφῆς.

Αὐτοὶ οἱ κανόνες, οἵτινες ὥρισαν τὴν ἀπαγόρευσιν, δὲν ἐπικαλοῦνται κατὰ τὴν διατύπωσιν αὐτῆς τοὺς Ἀποστολικοὺς λόγους.

Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ πράξει τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἐλλείπουσι παραδείγματα διγάμων ἐν τῷ κλήρῳ.

Ὁ Πάπας Ἰννοκέντιος Α' ἐν τῇ ΙΖ' ἐπιστολῇ αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἐν Μακεδονίᾳ ἐπισκόπους ἐλέγχει τὸ ὅτι πολλοὶ νυμφευμένοι μετὰ χηρῶν οὐχὶ μόνον εἰσῆλθον εἰς τὸν κλῆρον, ἀλλὰ ἀνῆλθον μέχρι τοῦ ἀνωτάτου βαθμοῦ τῆς ἱερωσύνης.

Ἰδίᾳ εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ μαρτυρία Ἰππολύτου τῆς Ρώμης ἐν τῷ 12ῳ κεφαλαίῳ τοῦ Θ' βιβλίου, ὅπου ἀναφέρει περὶ τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης Καλλίστου τὰ ἐξῆς: «Ἐν τοῖς χρόνοις αὐτοῦ ἤρχισαν νὰ διορίζουν ἐπισκόπους, πρεσβυτέρους καὶ διακόνους δευτερογάμους, καὶ ἂν κληρικὸς τις συνῆπτε γάμον, τὸν τοιοῦτον ἄφινον ἐν τῷ κλήρῳ ὡσὰν νὰ μὴ ἡμάρτησε». (Migne Gr. 16,3.33,86).

Ἐναφέρομεν προσέτι τρεῖς περιπτώσεις διγαμίας ἐν τῷ κλήρῳ, τὰς ὁποίας γνωρίζομεν ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ μακαρίου Θεοδωρήτου πρὸς Δόμινον τὸν Ἀντιοχείας (110 Ἐπιστ. Θεοδωρήτου). Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης μαθαίνομεν ὅτι ὁ Ἀντιοχείας Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Βερροίας Ἀκάκιος ἐχειροτόμησαν τὸν δίγαμον Διογένην καὶ ὁ Ἡρακλείας τὸν Καισαρείας Δόμινον, ὁ δὲ Δόμιμος πάλιν ἐχειροτόμησεν τὸν δίγαμον Εἰρηναῖον εἰς Ἐπίσκοπον Τύρου.

Ἐκ τούτων θὰ ἐφαίνεται ὅτι ἡ πράξις τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἐγνώριζε τὴν αὐστηρὰν ἀπαγόρευσιν τῆς διγαμίας ἐν τῷ κλήρῳ, κατὰ ταῦτα καὶ αἱ λέξεις τοῦ Ἀποστόλου ἐν τῇ πράξει ἠννοήθησαν ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς τοιαύτης ἀπαγορεύσεως. Αἱ ἐκ τῆς πράξεως μαρτυρίαι πολὺ θὰ διευκόλυνον τὴν ἐπιθυμητὴν λύσιν τοῦ ἀμφισβητουμένου ζητήματος. Ἄλλ' αἱ μαρτυρίαι αὗται ἀποβάλλουσι πολὺ τῆς ἰσχύος αὐτῶν ἕνεκα τῶν ἐξῆς γεγονότων. Εἰς πάσας τὰς πηγὰς ἡ πράξις αὕτη ἀναφέρεται ὡς τι ἀνώμαλον, καὶ ἐπὶ πλέον ὡς τι ἀξιοκατάκριτον, ὅπερ ἀντίκειται εἰς τὰς νομίμους διατάξεις. Ὁ Θεοδώρητος προτρέπει τὸν Δόμινον νὰ δικαιολογήσῃ τὴν χειροτονίαν τοῦ Εἰρηναίου, ἡ δὲ Ἐκκλησία κατεδίκασε τὴν πράξιν ταύτην καὶ ὁ Εἰρηναῖος καθρέθη.

Ἄλλὰ γενιᾶται τὸ ζήτημα: πῶς ὑπελογίζοντο ἐν ταῖς περιπτώσεσι ταύταις οἱ γάμοι, ὥστε νὰ προκύπτῃ διγαμία. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ Τερτυλλιανὸς, ὁ Σιάνλλιος, ὁ Ἰννοκέντιος, ὁ Ἰππόλυτος καὶ ἄλλοι ὑπελόγιζον τοὺς γάμους ἀπὸ τῆς γεννήσεως, ἐνῶ ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι κατεκρίνοντο ἐπὶ διγαμίᾳ ἐδικαιολογοῦντο ὑπολογίζοντες τοὺς γάμους ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος.

Καὶ ἂν ὅμως ἐν τῇ πράξει ὑπῆρχον πολλαὶ περιπτώσεις ἀναγνωρίσεως τῆς διγαμίας ἐν τῷ κλήρῳ καὶ αἱ λέξεις τοῦ Ἀποστόλου δὲν ἠννοήθησαν ὡς ἀπαγόρευσις ταύτης, καὶ πάλιν ὅμως ὀφείλομεν νὰ διαπιστώσωμεν ὅτι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἦτο ἰσχυροτάτη ἡ τάσις ὅπως ἡ πράξις αὕτη σταματήσῃ.

Ἡ βαρὺ ἡς τῆς διαπιστώσεως ταύτης θὰ ἠδύνατο νὰ ἐλαττωθῇ διὰ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ ἀπαγόρευσις τῆς διγαμίας τῶν κληρικῶν α') ἀνεφάνη μόλις κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα β') ὅτι καὶ τότε ἀνεφάνη οὐχὶ ἐν τῇ καθόλου Ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' εἰς τὰς κατὰ μέρος Ἐκκλησίας καὶ γ') ὅτι ὑπῆρχον κατὰ μέρος Ἐκκλησίαι, αἵτινες ἐπέτρεπον τὸν γάμον εἰς τοὺς χειροτοιοιούμενους κληρικούς.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει δυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι ἐν τῇ πράξει τῆς Ἐκκλησίας αἱ λέξεις τοῦ Ἀποστόλου δὲν ἠννοήθησαν ὡς ἀπαγόρευσις τῆς διγαμίας ἀπορρέουσα ἀπὸ θείου δικαίου οὔτε ὡς ἔχουσα δογματικὸν χαρακτῆρα, ἀλλὰ ὡς ἀπαγόρευσις πειθαρχικῆς φύσεως, δυναμένη νὰ τροποποιηθῇ ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου ἐκκλησιαστικοῦ σώματος, ἰσοῦτον μᾶλλον ὅσον ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ παρ' ὅλην τὴν ἐκτίμησιν τῆς ἐγκρατείας, ὁ δεύτερος γάμος ὄχι μόνον δὲν ἀπαγορεύεται ἀλλὰ ἐν τισὶ περιπτώσεσι καὶ ρητῶς συλλιστάται (1 Κορ. 7. 12. Α' Τιμοθ. 5, 14 13).

Ἐν τῇ πεποιθήσει λοιπὸν ὅτι ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ δευτέρου γάμου τῶν κληρικῶν δὲν ἀπορρεῖ ἀπὸ θείου δικαίου καὶ ὅτι τὸ ζήτημα δὲν εἶναι δογματικῆς φύσεως, ἡ Σερβικὴ Ἐκκλησία ποθοῦσα νὰ ἐπουλώσῃ τὴν πληγὴν, ἣτις ὑποσκάπτει τὴν ἀγνότητα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βίου καὶ ἄγει εἰς πειρασμὸν καὶ εἰς κίνδυνον οὐχὶ μόνον τοὺς προσωπικῶς ἐνδιαφερομένους κληρικούς, ἀλλὰ καὶ τὴν τάξιν καὶ τὴν εἰρήνην τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, ἀπευθύνεται πρὸς τὰς λοιπὰς ἀδελφὰς Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας, ὅπως ἐν ἀδελφικῇ ἀγάπῃ καὶ ὁμοφροσύνῃ ληφθῇ ἀπὸ κοινοῦ ἐπειγόντως μίᾳ ἔστω καὶ προσωρινῇ ἀπόφασιν ἐπὶ τοῦ ζωτικοῦ τούτου ζητήματος τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν.

Ὁρμωμένη δὲ ἐκ τῆς ἀπόψεως ὅτι ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία πάντοτε ἐποίησατο χρῆσιν τῆς οἰκονομίας εἰς τοιαύτας περιστάσεις προτείνει ἐξ αὐτῆς τὰς ἀκολουθοῦσας προτάσεις προσωρινῆς λύσεως τοῦ ζητήματος.

Α') Ἡ Ἁγία Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, μένουσα καὶ ἐφεξῆς ἐπὶ τῆς κανονικῆς βάσεως τῆς ἀπαγορεύσεως τοῦ δευτέρου γάμου εἰς τοὺς χηρευόντας ἱερεῖς, ἀλλ' ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τὴν δεινὴν θέσιν τῶν χηρευόντων κληρικῶν ἐν τῇ σημερινῇ ἐποχῇ θεωρεῖ ὡς ἱερὸν αὐτῆς καθῆκον ὅπως εἰς τοὺς χηρευόντας ἱερεῖς καὶ διακόνους καὶ πρὸ τῆς συγκλήσεως Οἰκουμεικῆς Συνόδου χορηγήσῃ ταχεῖαν βοήθειαν, ἐπιτρέπουσα διὰ τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς ἐξαιρετικῶς τὴν σύναψιν δευτέρου γάμου εἰς ἐκείνους ἐκ τῶν χηρευόντων ἱερέων καὶ διακόνων, οἱ ὅποιοι κατὰ γνωμοδότησιν καὶ σύστασιν τοῦ οἰκείου Ἀρχιερέως τῇ κρίσει καὶ ἀποφάσει τῆς ἀρμοδίας Ἱ. Συνόδου ἤθελον κριθῆ ἄξιοι τῆς ἐπιεικείας καὶ συγκαταβάσεως ταύτης τῆς Ἐκκλησίας.

Β') Ἡ ἐκτέλεσις τῶν τοιούτων γάμων χηρευόντων κληρικῶν ὡς τι ἐξαιρετικῶς καὶ κατ' οἰκονομίαν ἐπιτρεπόμενον δέον ἵνα γίνη-

ται ἄνευ πομπῆς καὶ ἐπιδείξεων καὶ δὴ οὐχὶ ἐν τῷ ναῷ, ἀλλ' εἴτε ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἱερέως εἴτε ἐν τῷ ἐπισκοπικῷ οἰκήματι.

Γ') Ἡ ἀπόφασις αὕτη δύναται νὰ ἐφαρμόζηται μόνον ὅπου ὑπάρχει σπουδαία καὶ ἐπείγουσα ἀνάγκη πρὸς χρῆσιν τῆς οἰκονομίας ταύτης, μέχρι τῆς συγκλήσεως τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἣτις θὰ ἐξενέγκῃ ἀρμοδίως καὶ ἐγκύρως ὀριστικὴν κανονικὴν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἀπόφασιν.

Κωνσταντινούπολις τῇ 25 Μαΐου 1923.

(Ὑπογρ.) † Ὁ Μαυροβουνίου Γαβριὴλ

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Ἐχει τὸν λόγον καὶ ὁ Ἀρχιμανδρέτης Σκριμπάν.

Ὁ Ἀρχιμανδρέτης Σκριμπάν. Παναγιώτατε, ἔχω καὶ ἐγὼ ἐπίσης συντάξει σχετικὸν ὑπόμνημα, καὶ παρακαλῶ νὰ ἀναγνωσθῇ.

Ἐντολῇ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος ἀναγινώσκεται, ἔχον ἐν μεταφράσει ὡς ἐξῆς:

Παναγιώτατε Δέσποτα,

Τὸ ζήτημα τοῦ β'. γάμου τῶν χηρευόντων ἱερέων δὲν χρονολογεῖται ἀπὸ πολλοῦ ἐν τῇ Ρουμανικῇ Ἐκκλησίᾳ. Βεβαίως ὑφίστατο πάντοτε, ἀλλὰ δὲν ὑπεκινεῖτο ὑπὸ τῶν ἱερέων. Ὑπέφερον οὗτοι σιωπηλῶς, διότι ἐνόμιζον ἀδύνατον νὰ ἐπιτύχωσιν ἱκανοποιητικὴν λύσιν, ἀλλοίαν τῆς τῶν ἀρχαίων κανόνων. Παρουσιάζοντο μόνον μονομερεῖς περιπτώσεις ἱερέων ζητούντων νὰ συνάψωσι δεύτερον γάμον καὶ οὐδεμία προσοχὴ ἐδίδετο εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας. Ἱερεῖς τινες συνῆψαν πολιτικὸν γάμον καὶ δὲν τοῖς ἐγένετο παρατήρησις τις, ἄλλοι πάλιν ἀπεχώρησαν τῶν τάξεων τοῦ κλήρου.

Οὕτω πως παρουσιάσθη ἡ κίνησις μέχρι τοῦ παγκοσμίου πολέμου καὶ δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι δὲν ὑφίστατο πρὸ αὐτοῦ. Ἀλλὰ τὸ πᾶν ἤλλαξεν ὄψιν μετὰ τὸν πόλεμον. Πρὸ αὐτοῦ τὸ ζήτημα συνεζητεῖτο θεωρητικῶς μόνον ἐν Ρουμανίᾳ. Ἡ μελέτη τοῦ Σέρβου ἐπισκόπου Μιλὰς προξένησε μέγαν πάταγον. Καὶ ἄλλα φυλλάδια ἐπίσης εἶδον τὸ φῶς ὡς τὸ τοῦ ἀποθανόντος καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς

Σχολῆς τοῦ Τζέρνοβιτς Γκαίνα, ὑποστηρίζοντα τὸν β'. γάμον, ἀλλὰ καὶ ἄλλα φυλλάδια καὶ ἄλλοι καθηγηταὶ τῆς Θεο\.. Σχολῆς ἀπεφαίνοντο κατὰ.

Ἐκ τῆς θεωρητικῆς ταύτης μορφῆς τοῦ ζητήματος μεταβαίνομεν μετὰ τὸν πόλεμον εἰς τὴν πρακτικὴν, Οἱ ἐν χηρείᾳ ἱερεῖς τῆς Βουκοβίνης ἤρχισαν νὰ κινῶνται, ἐκέρδισαν μὲ τὸ μέρος των τοὺς ἱερεῖς τῆς Τρανσυλβανίας καὶ τοὺς τοῦ παλαιοῦ βασιλείου τῆς Ρουμανίας, συνεκρότησαν σωματεῖον καὶ σήμερον ὑπολογίζονται εἰς πλεόν τῶν χιλίων ζητοῦντες τὸν β'. γάμον. Πρὸ δύο ἐτῶν συνεκρότησαν ἐν Βουκουρεστίῳ συνέδριον, μεθ' ὃ ἀπετάθησαν πρὸς τὴν Ἱ. Σύνοδον ὅπως λύσωσιν εὐνοϊκῶς τὸ ζήτημά των. Τὸ ζήτημα εὐρίσκεται ὑπὸ μελέτην ἐνώπιον συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς, ἣτις ὅμως δὲν ἀπεφάνθη εἰσέτι. Ἄπαντες ἰδιαίτερος ἐκφράζονται εὐνοϊκῶς, ἀλλὰ διστάζουσι ὅταν πρόκειται νὰ καθορίσωσι ὁριστικῶς.

Ὁ ὑποσημειούμενος ἀπεφάνθη δημοσίᾳ δι' ἄρθρων μου δημοσιευθέντων ἐν τῷ Ρουμανικῷ τύπῳ ὡς καὶ ἐν τῷ εἰρημένῳ συνεδρίῳ. Εἶπον ὅτι δύο ὁδοὶ ὑπάρχουσι διὰ τὴν Ἐκκλησίαν: ἢ νὰ ἐπιτρέψῃ τὸν 2ον γάμον ἢ νὰ καθαιρέσῃ τοὺς μετὰ παλλακίδων συζῶντας ἱερεῖς. Τὸ ζήτημα λοιπὸν τῆς μετὰ παλλακίδων συμβιώσεως τῶν ἐν χηρείᾳ ἱερέων ὑφίσταται ἀπὸ μακροῦ. Ἄλλὰ διατὶ τότε ἢ Ἐκκλησία δὲν καθήρεσε τοὺς ἐνόχους ἱερεῖς; Διότι ἔβλεπε τὸ λυπηρὸν μέρος τοῦ ζητήματος καὶ συμπαθοῦσα πρὸς τοὺς δυστυχεῖς, ἀπέφυγε νὰ ἐνεργήσῃ αὐστηρῶς κατ' αὐτῶν καὶ ἐντεῦθεν ἢ ἀνοχή. Καθ' ὅλην τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ὑπῆρχον ἱερεῖς συζῶντες μετὰ παλλακίδων, ἀλλ' ἠνείχετο αὕτη κατάστασις, ἣν ἐθεώρει παρὰ πολὺ σκληρὸν νὰ λύσῃ διὰ τῆς καθαιρέσεως. Ἄλλὰ τοῦτο δὲν ἦτο λύσις, ἦτο μᾶλλον ἔλλειψις λύσεως. Ἐντεῦθεν ὑπελείποντο πάντοτε αἱ ρηθεῖσαι δύο ὁδοί. Ἄλλ' ἐπειδὴ δὲν ἐφήρμοζον τὴν καθαίρεισιν, δηλ. ἢ Ἐκκλησία αὕτη δὲν ἔκαμε χρῆσιν τῆς αὐστηρότητος, ἢ κολούθει ὡς συνέπεια ὅτι ἔπρεπε νὰ στραφῇ πρὸς τὸ μέρος τῆς ἀνοχῆς. Ἄλλ' ἢ ἀνοχὴ αὕτη δὲν ἦτο λύσις κανονικῆ. Ἐπρεπεν ἢ Ἐκκλησία νὰ ἀποφανθῇ: δίδομέν ἢ ὄχι νομικὸν κῦρος εἰς τὴν ἀνοχὴν ταύτην; Καὶ ἐὰν ὄχι, δὲν δυνάμεθα τότε νὰ σταματήσωμεν ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ καὶ πρέπει νὰ ἐφαρμοσθῶσιν αἱ ποιναὶ, δηλ. νὰ τιμωρηθῇ ἢ μετὰ παλλακίδος συμβίωσις. Δὲν δύναται τις νὰ ἐξέλθῃ τῆς ἀδιεξόδου ταύτης. Τοῦτο ἔλεγον εἰς τὸ συνέδριον τοῦ Βουκουρεστίου, καὶ τοῦτο λέγω καὶ τώρα, διότι ἢ κατάστασις τοῦ ζητήματος δὲν μετεβλήθη.

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ ζήτημα ἐχειροτέρευσε ἐν Ρουμανίᾳ. Τὸ Ἐκκλ. Συμβούλιον τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς τοῦ Τζέρνοβιτς ἤρχισε νὰ τιμωρῇ αὐστηρῶς τοὺς μετὰ παλλακίδων συζῶντας ἱερεῖς, καὶ ὡς ἐκ τούτου κινοῦνται πάλιν σήμερον οἱ ἱερεῖς. Συνεκρότησαν ἐν Βουκουρεστίῳ συνέδριον τὴν 9 Μαΐου, ἡμέραν ἀκριβῶς τῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀφίξεώς μου. Τὴν ἐσπέραν, καθ' ἣν ἀνεχώρουν ἐκ Βουκουρεστίου, προσελθόντες εἰς τὸν σταθμὸν μοὶ ἐπέδωκαν ὑπόμνημα πρὸς τὸν σκιπὸν νὰ ὑποστηρίξω τὸ ζήτημά των ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐν τῷ ὑπομνήματι τούτῳ, ὅπερ ἔχω με' ἐμοῦ, δὲν λέγουσιν πολλὰ πράγματα. Περιγράφουν τὴν πορείαν τοῦ ζητήματος των ἐν Ρουμανίᾳ, τὰ διαβήματα εἰς ἃ προέβησαν ὅπως καταλήξωσιν εἰς δικαίαν λύσιν καὶ τὸ σημεῖον εἰς ὃ ἤδη εὐρίσκεται τοῦτο. Θέτουσιν ἀκολούθως τὸ ἐρώτημα: διατὶ ἐπιμένουν τόσον εἰς τὴν ὑπερακριβῆ τήρησιν τοῦ βου κανόνος τῆς ἐν Τρούλλῳ Συνόδου, καθ' ἣν στιγμὴν παραβαίνουν τόσους ἄλλους; Ἀναφέρουσιν εἶτα πολλοὺς κανόνας μὴ τηρουμένους σήμερον ἐν τῇ πράξει, καὶ ἀπαιτοῦσιν ὅπως γίνῃ τὸ ἴδιον καὶ διὰ τὸν ἀφορῶντα αὐτοὺς κανόνα.

Ἐνταῦθα σταματοῦν τὰ ἐπιχειρήματά των καὶ ἄρχονται τὰ ἡμέτερα. Τὸ ζήτημα δὲν λύεται ὅταν βλέπῃ τις μόνον τὰς δυσκολίας ἢ τὰς ταλαιπωρίας τῶν ἱερέων ἢ τὴν ἀνάγκην. Πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν ἐὰν δυνάμεθα νὰ λύσωμεν αὐτὸ ἐπὶ βάσεως ἀρχῶν, διότι δὲν μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ θίξωμεν ἔστω καὶ κατ' ἐλάχιστον τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας. Πρέπει νὰ πεισθῶμεν ἐκ τῆς μελέτης τῆς ἐκκλησιαστικῆς δικονομίας ἐὰν δυνάμεθα νὰ ἐφαρμόσωμεν τὰς ἀρχὰς ταύτας ἄλλως ἢ ὡς ἐφημόζοντο μέχρι τοῦδε. Ἡ ἀρχὴ τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας εἶναι πάντοτε ὅτι ὁ μετὰ τιμῶν γενόμενος γάμος εἶναι ὁ πρῶτος γάμος, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ κατάστασις τῆς χηρείας ἐξετιμᾶτο ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ὡς κατάστασις ἐνάρετος. Γνωρίζομεν ὅτι ἡ μήτηρ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἡ Ἁγία Ἀνθοῦσα, προὔτιμησε νὰ μείνῃ χήρα καθ' ὅλην τὴν ζωὴν.

Οὐχ ἦγον ἡ Ἐκκλησία ἐπέτρεψε τὸν δεῦτερον καὶ τὸν τρίτον γάμον. Διατὶ λοιπὸν ἐπέτρεψεν αὐτοὺς ἐὰν ἦτο ἄλλη ἡ ἀρχή; Διότι ὠρμάτο ἐξ ἄλλης σκέψεως, ἀποτελούσης μίαν ἀρχήν: ἐξ ἀνάγκης, ἐκ πνεύματος ἀνοχῆς, ἐκ τῆς ἐν μέρει ἐφαρμογῆς τῶν ἐντολῶν τοῦ χριστιανισμοῦ μέχρι τῆς ἀκεραίας ἐφαρμογῆς αὐτῶν, πρὸς ἣν πάντες

ὀφείλομεν ἐν τῷ μέλλοντι τὰ τείνωμεν, διότι ὁ χριστιανισμὸς εἶναι γεγονὸς κολοσσιαίων διαστάσεων, ὅπερ μικρὸν κατὰ μικρὸν ἀφομοιοῦται, εἰσέρχεται ἐν τῇ κοινωνικῇ ζωῇ καὶ ἀπορροφᾶται ὑπὸ τῶν στρωμάτων τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ χριστιανισμὸς ὀφείλει λοιπὸν νὰ ᾔῃαι διαρκῆς ἀνύψωσις πρὸς τὸ ἰδανικόν, δύναμις ἀκατάπαυστος ὠθυῦσα ἡμᾶς πρὸς τὴν τελειότητα, ἐν ἄλλαις λέξεσι δέον νὰ ᾔῃαι ἡ ἐπαναφορὰ τῆς ἐκτροχιασθείσης ἀνθρωπότητος εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου. Ὡς λίαν ὀρθῶς λέγει ὁ διάσημος συγγραφεὺς, τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος Houston Stuart Chamberlain: «ἦσαν ὀλίγοι οἱ 20 αἰῶνες ὅπως δυνηθῆ ἡ δύναμις αὕτη τοῦ χριστιανισμοῦ νὰ ἐγχυθῆ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα».

Ἄλλὰ μέχρις ὅτου φθάσωμεν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τί γίνονται αἱ ἀπόλυτοι ἀρχαὶ τοῦ χριστιανισμοῦ;

Τὰς ἐφαρμόζομεν ἐντὸς τῶν δυνατῶν ὁρίων τῆς ἐξελισσομένης ἠθικῆς καταστάσεως, εἰς ἣν εὕρισκόμεθα μετὰ τῆς ἐλπίδος ὅτι θὰ φθάσωμεν τῇ ἐνεργείᾳ πάντων εἰς ἀνθρωπότητα ἐκπνευματισθείσαν συμφώνως πρὸς τὴν ἀπόλυτον ἐφαρμογὴν τῶν χριστιανικῶν ἀρχῶν. Ἐνταῦθα πηγάζει τὸ πνεῦμα τῆς ἀνοχῆς, τὸ πνεῦμα τῆς μερικῆς ἐφαρμογῆς μιᾶς ἀρχῆς, διότι αὐτὸς ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγει μὲν προτιμότερον νὰ μείνη τις ἐν τῇ χηρείᾳ, ἀλλὰ λέγει ἐπίσης κρείσσον ἐστὶ γαμῆσαι ἢ πυροῦσθαι (1 Κορ. 7. 9). Ἴδου ἡ μερικὴ ἐφαρμογὴ, ἡ ἀνοχὴ δηλ. ἀπέναντι τῆς ἀρχῆς. Ἐὰν δὲν ἐσκέπτετο ἡ Ἐκκλησία τοιοῦτοτρόπως, πῶς τότε θὰ ἐπέτρεπε τὸν 2ον καὶ τὸν 3ον γάμον; Ἄλλὰ οἷ τοῦτο γίνεται ἐκ πνεύματος ἀνοχῆς, ἐξ ἀνάγκης καὶ οὐχὶ ἐξ ἀρχῆς καταφαίνεται ἐκ τῆς τελετῆς αὐτῆς τοῦ 2ου καὶ 3ου γάμου, ἧτις δὲν ἔχει τὴν πομπὴν τοῦ 1ου γάμου καὶ ἧτις περικλείει τοῦναντιον ἐπίπληξιν πρὸς τοὺς τελούντας τοιοῦτους γάμους. Ἐκ τῆς συνειδήσεως τῆς ἀρχῆς δὲν παρεχωρεῖτο ἡ τοιαύτη ἀνοχὴ εἰς τοὺς ἱερεῖς, διότι ἐν τῇ ιδιότητι αὐτῶν ὡς ποιμένων ἔδει νὰ ἐφαρμόζωσιν αὐστηρῶς τὰς χριστιανικὰς ἀρχάς. Ἴδου ὅμως ὅτι τὸ ζήτημα παρουσιάζεται ἐνταῦθα ὡς ζήτημα μεγάλης ἀνάγκης. Δὲν δύναται ἄραγε ἡ Ἐκκλησία νὰ κάμῃ χρῆσιν τῆς ἀρχῆς τῆς ἀνάγκης ὡς ἐπραττε μέχρι τοῦδε;

Φρονῶ ὅτι δύναται νὰ τὴν ἐφαρμόσῃ, βεβαιοῦσα ἅμα τὴν ἰσχὺν τῆς ἀρχῆς, ἧτις δέον νὰ κηρυχθῆ ὡς τοιαύτη, ὡς ἰδανικόν

πρὸς πραγματοποιίητιν. Βεβαίως δὲν θὰ παραχωρήσῃ ἡ Ἐκκλησία εὐχαρίστως τὴν ἀνακούφισιν ταύτην ἐὰν τυχὸν τὴν παραχωρήσῃ. Θὰ διαπιστώσῃ βεβαίως ἅπαξ ἐτι τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἀλλ' ἐὰν τὸ ἰδεῶδες δὲν θὰ ἦναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ ὑφ' ὄλων καὶ δὴ ἀπὸ τῆς σήμερον, θὰ ἔχῃ τότε, ἔστω καὶ μετὰ λύπης, εὐλογοφανῆ αἰτίαν ὅπως ἐπιτρέψῃ τὸν δεύτερον γάμον εἰς τοὺς ἐν χηρείᾳ ἱερεῖς.

Ὡς ἐκ τούτου, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην, δὲν πρέπει νὰ φέρωμεν τὴν συζήτησιν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῶν κανόνων, ἐὰν ἰσχύωσι δηλαδὴ ἢ ὄχι, διότι ὠρισμένως ἰσχύουν καὶ ἀγιάζουν τὴν ἀρχήν. Ἡ Ἐκκλησία δὲν πρέπει νὰ τοὺς καταργήσῃ, ἀλλὰ νὰ παραχωρήσῃ οἰκονομίαν τινὰ, ἣν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναστείλῃ κατὰ βούλησιν. Οἱ κανόνες παραμένουν ἐν ἰσχύϊ ἐκφράζοντες τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ πράξωμεν εἶναι νὰ διατηρήσωμεν τοὺς κανόνας, βεβαιοῦντες τὴν ἰσχύν αὐτῶν, τὴν ἀρμοδιότητά των εἰς τὸ καθοδηγεῖν τὴν ζωὴν. Ἄλλ' ὠθούμενοι ὑπὸ τῆς ἀνάγκης, ἣτις εἶναι ἐπίσης ἀρχὴ ὑπάρχουσα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ νὰ κάμωμεν χρῆσιν τῆς ἀνοχῆς, εἰς λίαν περιωρισμένας καὶ καλῶς μεμελετημένας περιπτώσεις. Ἐπειδὴ οἱ ἱερεῖς εἶναι ποιμένες καὶ ἐπομένως ὑποκείμενοι εἰς ἀλλοίαν τῆς τῶν λαϊκῶν πειθαρχίαν δὲν πρέπει νὰ τοῖς ἐπιτρέπηται πάντοτε ὁ 2ος γάμος, ὡς εἰς πάντα λαϊκὸν, ἀλλ' ὑπὸ τινος ὅρου, μέχρις ὠρισμένης ἡλικίας, καὶ μετὰ τὴν ἐξέτασιν ἐκάστης περιπτώσεως ἰδιαιτέρως ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου ἢ τῆς συνόδου τῶν Ἐπισκόπων.

Φρονῶ ὅτι ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην καὶ ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους, δυνάμεθα νὰ ἀποφύγωμεν τὴν μομφὴν ὅτι παρεβιάσαμεν τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν, καὶ ὅτι ἡ Ἐκκλησία δύναται, μὲ ἡσυχον συνείδησιν, νὰ ἐπιτρέψῃ τὸν δεύτερον γάμον τῶν ἐν χηρείᾳ ἱερέων.

Κωνσταντινούπολις 25 Μαΐου 1923

Μετ' ἀπείρου σεβασμοῦ

Ἀρχιμανδρίτης Ἰούλιος Σκριμπάν

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Ἴνα συμπληρωθῶσιν αἱ σχετικαὶ ἀνακοινώσεις πρέπει νὰ προστεθῇ ὅτι τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἡσχολήθη μὲ τὸ ζήτημα τοῦτο κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ἡσχολήθη δὲ

κυρίως ἐξ ἀφορμῆς γράμματος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Καρλοβιτσίου Δουκιανού, ἀποταθέντος πρὸς αὐτὸ τῷ 1910. Εἶχεν ἐγερθῆ τότε τὸ ζήτημα τοῦ β' γάμου τῶν κληρικῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ Καρλοβιτσίου ὑπὸ σοβρὰν μορφήν, ὅπως σήμερον ὑπὸ παρομοίαν μορφήν παρουσιάζεται ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις Σερβίας καὶ Ρουμανίας. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Καρλοβιτσίου ἐζήτησε διὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τὴν γνώμην τῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν περὶ τοῦ δυνατοῦ τοῦ πλαγιασμοῦ τῆς κανονικῆς διατάξεως τῆς ἀπαγορευούσης τὸν β' γάμον τῶν κληρικῶν. Πρὸ τοῦ διαβήματος τούτου τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Καρλοβιτσίου προηγήθη καὶ μία σχετικὴ πραγματεία τοῦ παυροδοξοῦ κύρους κανονολόγου Ἐπισκόπου Δαλματίας καὶ Ἱστορίας Νικοδήμου, ἀποφανθέντος εὐνοϊκῶς. Ἡ Ἱ. Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου παρέπεμψε τὸ γράμμα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Καρλοβιτσίου εἰς τοὺς Θεολόγους καθηγητὰς τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς πρὸς γνωμοδότησιν. Ἡ Σχολὴ ἐμεινεν μὲν σύμφωνος εἰς τὸ σημεῖον ὅτι αἱ ὑπάρχουσαι γραφικαὶ ρήσεις καὶ κανονικαὶ διατάξεις καὶ ἡ πρᾶξις τῆς Ἐκκλησίας εἶναι σαφῶς καθωρισμένοι, ἐδικάσθη ὅμως ἐν τῇ ἀντιλήψει ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τῆς ἐξοικονομήσεως τῶν μὲν ἀποκρουόντων τῶν δὲ δεχομένων τὴν οἰκονομίαν. Ἡ γνωμοδότησις τῶν καθηγητῶν παρεπέμφθη εἰς σοφὸν ἱεράρχην, μετὰξὺ τῶν κεκοιμημένων ἐν Κυρίῳ νῦν συγκαταριθμούμενον, τὸν Μητροπολίτην πρ. Νικομηδείας Φιλόθεον, ὅστις καὶ συνετάχθη πρὸς τὴν γνώμην τῶν ἀποφανθέντων ὑπὲρ τῆς οἰκονομίας. Τὰ κατὰ τὴν διάσκεψιν καὶ ἀπόφασιν τῶν καθηγητῶν θέλει ἀναπτύξει ὁ κ. Ἀντωνιάδης ὁ ἐκ τῶν τότε γνωματευσάντων συνεδριάζων μεθ' ἡμῶν.

Ὁ Μητροπολίτης Δυρραχίου. Ἐν τῷ ζητήματι τοῦ β' γάμου τῶν χηρεύοντων κληρικῶν δὲν ἔχω εἰσέτι τὴν συγκεκριμένην ἀποψιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. Βεβαίως τὸ ζήτημα τοῦτο ὑφίσταται καὶ ἐν αὐτῇ καθ' ὃν τρόπον ὑφίσταται καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς Ὀρθοδόξοις Ἐκκλησίαις. Ἄν δὲ μέχρι τοῦδε δὲν ἐξεδηλώθη ζωηρότερον πως, ὡς λ.χ. ἐξεδηλώθη ἐν τῇ ἀδελφικῇ Σερβικῇ Ἐκκλησίᾳ, τὸ τοιοῦτον οὔτε τὴν σοβαρότητα τοῦ ζητήματος μειοῖ, οὔτε ἀποκλείει τὴν αὔριον ἐμφάνισίν του με παρομοίας ἐκφάνσεις. Ἐντεῦθεν, Παναγιώτατε, ὁ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ἀντιπροσωπεύων ἀτενίζει τὸ ἐν λόγῳ ζήτημα με ὄμμα ἴσης προσοχῆς πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν λοιπῶν Ἀγιωτάτων Ἐκκλησιῶν.

Ὡς πρὸς τὴν ἐπιβαλλομένην δὲ ὑπὸ τῶν μεταπολεμικῶν χαλεπῶν τούτων καιρῶν καὶ τῶν καλῶς ἐννοουμένων ἀληθῶν συμφερόντων τῆς Ἐκκλησίας λύσιν, οὐδαμῶς διστάζω νὰ προσχωρήσω εἰς τὴν προεκδηλωθεῖσαν γνώμην καὶ ἄποψιν τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Σερβικῆς καὶ τῆς Ρουμανικῆς Ἐκκλησίας. Χωρὶς νὰ θέλω νὰ εἰσέλθω εἰς λεπτομερείας καὶ θεωρίας ἔχομαι στερρῶς τῆς ἀρχῆς ὅτι εἰς ζητήματα τάξεως ἐκκλησιαστικῆς καὶ οὐχὶ φύσεως δογματικῆς ἐκείνο, ὅπερ καθωδῆγει πάντοτε τοὺς ποιμένας τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸ ἐκάστοτε νομοθετεῖν ἦτο τὸ συμφέρον τὸ ἀληθὲς τοῦ πληρώματος τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Οἱ πατέρες τῆς Πενθέκτης Συνόδου, οἱ πολὺ ἐγγύτερον ἀπὸ ἡμᾶς εὑρεθέντες εἰς τὴν ἀπλότητα τῆς ζωῆς τῶν ἀποστολικῶν χρόνων, ὅταν παρέστησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ καταπολεμήσωσι καὶ προλάβωσιν ἐπιβλαβεῖς τῇ Ἐκκλησίᾳ σκανδαλισμοὺς συνειδήσεων, δὲν ἐδίστασαν ἀκόμη καὶ νὰ ἀντινομοθετήσωσι τῷ Ἀποστόλῳ τῶν Ἐθνῶν Παύλῳ (διότι ὅσον καὶ ἂν λέγωσιν «οὐκ ἀντινομοθετοῦντες», ἀντενομοθέτησαν) καὶ νὰ παρακωλύσωσι τὸ ἔργον τῶν Ἐπισκόπων παρὰ τὴν ρητὴν αὐτοῦ διάταξιν.

Συνεπῶς ἡ ποιμαίνουσα Ἐκκλησία τῆς σήμερον διὰ τοὺς αἰτούτους καὶ πολλῶ μείζονας ἢ τότε λόγους, τῆς ἀρσεως δηλονότι ἐκ τοῦ μέσου ποικιλωνύμων σκανδάλων καὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ἔχει μόνον δύναται, ἀλλὰ καὶ ὀφείλει νὰ ἐπιτρέψῃ τὸν δεύτερον γάμον τῶν ἐν χηρείᾳ κληρικῶν, μόνον, ἐννοεῖται, μετὰ θάνατον τῆς συζύγου αὐτῶν καὶ οὐχὶ ἀπολύτως.

Ὁ Ἀρχιεμανδρίτης Σκοριμπάν. Ὑπάρχουσι πολλαὶ περιπτώσεις ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς θ. Ἀποκαλύψεως καθ' ἃς ἀρχαὶ ἀπόλυτοι ἔσχον ἐν τῇ πράξει μετριασμένην ἐφορμογὴν. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς μᾶς δεικνύει ὁ ἴδιος τὸν τρόπον τοῦτον τοῦ ἐνεργεῖν καὶ αὐτὸς ὁ ἐπίσημος θεσμὸς ἐξασθενεῖ τὴν αὐστηρότητα τοιαύτης ἀρχῆς, λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Τὸ τοιοῦτον σημαίνει ἀναγνώρισιν τῆς ἀρχῆς τῆς ἀνάγκης.

Ἴδου μία τοιαύτη περίπτωση:

1) Ἐν τῷ 19ῳ κεφαλαίῳ τοῦ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγελίου ἀναγινωσκομεν τὴν μεταξὺ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῶν Φαρισαίων συζήτησιν περὶ τοῦ θέματος τοῦ δικαιώματος τοῦ συζύγου τοῦ ἀπολύειν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, κατὰ τὸν νόμον τοῦ Μωϋσέως. Ὁ Ἰ. Χρι-

στὸς ἀπαντᾶ εἰς αὐτοὺς ὅτι ὁ Θεὸς ἔπλασεν ἄρρεν καὶ θῆλυ ὅτι ἐν τῷ γάμῳ ὀφείλουν νὰ ὦσιν ἐν ὄν, καὶ ὅτι «οὗς ὁ Θεὸς συνέζευξεν ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω».

Οἱ Φαρισαῖοι ἀπήντησαν εὐθύς· Διατὶ τότε ὁ Μωϋσῆς διέταξε τὸ διαζύγιον· καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἀπολύειν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα; Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀπαντᾶ. «Διὰ τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ὁ Μωϋσῆς ἐπέτρεψεν ὑμῖν ἀπολύσαι τὰς γυναῖκας ὑμῶν ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτω». Ἐντεῦθεν διαφαίνεται σαφῶς ὅτι ὁ Ἰησοῦς μετεχειρίζετο τὴν μέθυσον τῆς ἀνάγκης. Ἡ ἀρχὴ ἦτο ὅτι δὲν πρέπει τις νὰ διαζευχθῆ: «Οὗς ὁ Θεὸς συνέζευξεν ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω». Ἀλλ' ὁ Μωϋσῆς λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὴν αἰτέλειαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως παρεκκλίνει ὀλίγον ἐκ τοῦ ἀπολύτου τῆς ἀρχῆς ταύτης. Παραχωρεῖ τὸ διαζύγιον τοῦτο ὁμως ἐμφαίνει ἀνοχὴν καὶ εἶναι ἔργον ἀνάγκης, τὸ ὁποῖον ἀνεγνώρισε καὶ ἔθεσεν εἰς ἐφαρμογὴν καὶ ἡ Ἐκκλησία. Ἐκ τούτου ἔπεται, ὅτι ἐν τῷ γάμῳ ἐπίσης τῶν ἱερέων, δύναται τις νὰ κάμῃ χρῆσιν τῆς ἀρχῆς τῆς ἀνάγκης. Ἡ Ἁγία Γραφὴ διαπιστώνει καὶ κραθιεροῦ αὐτήν, Ἐπειδὴ τὸ διαζύγιον, ὅπερ δικαιολογεῖται ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ταύτης, ὑφίσταται ἐπίσης ἐν τῇ Ρωσικῇ Ἐκκλησίᾳ. οἱ ἐν τῷ Συνεδρίῳ παρακαθήμενοι Ρῶσοι Ἀρχιερεῖς οὐδένα λόγον ἀρχῆς ἔχουσιν ὅπως ἀντιταχθῶσιν εἰς τὸν ζωνγάμον τῶν ἱερέων.

2) Παρουσιάζεται ὁμοίως τὸ ζήτημα τοῦ ὄρκου.

Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ, ἀπαγορεύεται ὁ ὄρκος: «Ἐστω δὲ ὁ λόγος ἡμῶν, ναί, ναί, οὐ, οὐ, τὸ γὰρ περισσὸν ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστι». (Ματθ. 5, 37). Ἐν τούτοις ἡ Ἐκκλησία χρησιμοποιοῖ τὸν ὄρκον, ἂν καὶ οὐχὶ αὐτὴ ἡ ἰδία· παράδειγμα: ὁ ἱερεὺς παρίσταται εἰς τὴν τελετὴν τῆς ὀρκωμοσίας Κυβερνητικῶν ὑπαλλήλων, εἰς τὴν ἐπὶ δικαστηρίου ὀρκωμοσίαν, ὡς ἀναφέρεται ἐν τῇ «Ἀναστάσει τοῦ Τολστόη». Ἐὰν λοιπὸν ἡ ἀρχὴ ἔγκειται εἰς τὸ νὰ μὴ κάμῃ τις ὄρκον, ὀρκίζεταί τις ὑπὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἀνάγκης. Ἡ Ἐκκλησία δὲν ἐγκρίνει, ἀλλ' ἀνέχεται τὸν ὄρκον. Τὸ ἰδεῶδες θὰ ἦτο ὅπως ὁ ἄνθρωπος μαρτυρῆ ἔξ ἑαυτοῦ περὶ τῆς ἀληθείας ἄνευ ἐκβιάσεως, ἐπαρκoὺς θεωρουμένου τοῦ ναὶ καὶ τοῦ ὄχι αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις εἶναι ἀδύνατος καὶ ἀτελής καὶ δὲν ἀποφασίζει ἀφ' ἑαυτῆς νὰ ὁμολογήσῃ τὴν ἀλήθειαν, ἐν δεδομένη περιστάσει, καταφεύγουν εἰς τὸν ὄρκον ὡς εἰς ἀνάγκην καὶ ὡς εἰς τρόπον ἐκβιασμοῦ πρὸς εὐ

ρεσιν τῆς ἀληθείας. Ἴδου ἡ δικαιολογία τοῦ ὄρκου ἦν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν ἡ Ἐκκλησία καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀνέχεται αὐτόν.

Ὁ Μητροπολίτης Κυζίκου. Ἐκ τοῦ ὅλου ζητήματος τοῦ γάμου τῶν κληρικῶν τὸ μᾶλλον προέχον σημεῖον εἶναι ἀναντιρρήτως τὸ τοῦ γάμου τῶν χηρευόντων ἱερέων. Περὶ τοῦ σημείου τούτου νομοθετεῖ ἤδη θεοπνεύστως ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐν ταῖς πρὸς Τιμόθεον καὶ Τίτον ἐπιστολαῖς αὐτοῦ. «Μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα» θεσμοθετεῖ διὰ τοὺς ἐπισκόπους, πρεσβυτέρους καὶ διακόνους. Παρ' ὅλας δὲ τὰς εὐφυεῖς καὶ λεπτολόγους ἐρμηνείας ἢ εὐθεία ἐννοια ἢ προσπίπτουσα εἰς τὸν νοῦν τοῦ ἀναγνώστου εἶναι ὅτι ἀπαγορεύεται ἡ διγαμία τοῦ κλήρου. Τὴν διάταξιν ταύτην ἐμπεδοῦσιν αἱ κανονικαὶ διατάξεις. «Πρεσβύτερος ἐὰν γήμη τῆς τάξεως αὐτῶν μεθίστασθαι θεσπίζει ἢ ἐν Νεοκαισαρεία Σύνοδος. «Τοὺς διγάμους ὁ κανὼν ἀποκλείει τῆς ἱερωσύνης», ὀρίζει ὁ μέγας Βασίλειος, τὰς δὲ διατάξεις ταύτας ἐπεκύρωσαν ἡ Πενθέκτη καὶ ἡ Ζ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος. Παρὰ δὲ τὰ περὶ τοῦ ἐναντίου σποραδικὰ παραδείγματα ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ἐὰν δὲν θέλωμεν νὰ φρεναπατώμεθα, ὅτι γενικὸς κανὼν τηρηθεὶς αἰετοτε ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὑπήρξεν ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ β' γάμου τῶν κληρικῶν. Ἀντὶ λοιπὸν σοφιστικῶν καὶ ὑπεκφυγῶν εἶναι προτιμότερον νομίζω ἀφέντες αὐτὰ νὰ θέσωμεν σαφῶς καὶ κατηγορηματικῶς τὸ ζήτημα α') χωρεῖ οἰκονομία τις ἐπὶ τοῦ προκειμένου; β') ὑπάρχουσι σοβαροὶ καὶ κατεπείγοντες λόγοι ἐπιβάλλοντες τὴν οἰκονομίαν ταύτην; Τὰ ἀναγνωσθέντα ὑπομνήματα τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Σερβικῆς καὶ Ρουμανικῆς Ἐκκλησίας οὐδεμίαν καταλιμπάνουσιν ἀμφιβολίαν. Δὲν πρόκειται πλέον περὶ σκανδάλων ἀλλὰ περὶ Μπολσεβικικῆς στάσεως καὶ ἐξεγέρσεως τοῦ χηρευόντος κλήρου ἐπαπειλούντος τὸν ὅλον ὀργανισμὸν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἀνάγκη λοιπὸν ἐπιβεβλημένη νὰ ἐφαρμόσωμεν τὸ Ρωμαϊκὸν ἀξίωμα: *salus patriae suprema lex esto.*

Ἡ σωτηρία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀποτελεῖ τὸν ὑπέρτατον νόμον καὶ πλαγιάζοντες κατ' οἰκονομίαν τὰς κανονικὰς διατάξεις νὰ θεσπίσωμεν οὐχὶ γενικὸν νόμον ἢ κανόνα, καθ' ὅσον τοῦτο ἀπόκειται μόνῃ τῇ Οἰκουμ. Συνόδῳ, ἀλλὰ νὰ ἀναγνωρίσωμεν ὡς προσωρινὸν μέτρον ἀνάγκης οὐχὶ εἰς τοὺς ἐπισκόπους ἀλλὰ εἰς τὰς Συνόδους τῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν ὅπως ἐν ἐκάστη εἰδικῇ περιπτώσει σταθμίζουσαι

τοὺς λόγους καὶ .ὰς συνθήκας καὶ τὰς περιστάσεις ἐπιτρέπωσι τὸν δεύτερον γάμον τῶν χηρευόντων κληρικῶν, ἐὰν δὲν δύνανται νὰ παραμείνωσιν ἐν χηρείᾳ, μέχρι τῆς συγκλήσεως ὀρθοδόξου Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Αὕτη εἶναι ἡ ταπεινὴ μου γνώμη.

Ὁ Καθηγητὴς κ. Ἀντωνιάδης. Ὅτε τὸ ζήτημα τοῦ β' γάμου τῶν κληρικῶν παρεπέμφθη πρὸς γνωμοδότησιν εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν, ἐγὼ ἤμην μεταξὺ ἐκείνων, οἵτινες ἀπεφάνθησαν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ. Ἐνθυμούμαι μάλιστα ὅτι ὁ τότε Σχολάρχης καὶ νῦν Μητροπολίτης Θυατείρων ἐφρόνει ὅτι ὁ ἀπαγορευτικὸς νόμος ἀπέρρεε καὶ ἐξ ἀποστολικῆς ἀντιλήψεως περὶ τοῦ ἠθικοῦ κύρους τοῦ ἤδη διὰ τῆς χειροτονίας τῷ Θεῷ καθιερώσαντος ἑαυτόν. Τῷ ἀπήντησα ὅτι ἡ μεταβολὴ τῆς ἀρχαίας ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ παραδόσεως δύναται ἵνα γίνῃ ἄνευ τινὸς μειώσεως τῆς ἀποστολικότητος τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ γνώμη μου σημειοῦται ἐν τῇ σχετικῇ ἐκθέσει. Βεβαίως ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπεκράτησε μία αὐστηρὰ πρᾶξις ἐπὶ τοῦ ὑπὸ κρίσιν ζητήματος, ἀφοῦ εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς Ἱστορίας ὅτι καὶ ὁ β' γάμος τῶν λαϊκῶν δὲν ἤξιούτο πολλῆς τιμῆς. Ἄλλ' ἡ πρᾶξις αὕτη εἶναι δυνατὸν νὰ μεταβληθῇ. Τὸ τοιοῦτον ὅμως εἶναι ἔργον Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Μέχρις ὅμως τῆς συγκλήσεως τοιαύτης, πρέπει νὰ ἐξετασθῇ τὸ ζήτημα κυρίως ἀπὸ τῶν λόγων οἱ ὁποῖοι προέβαλον αὐτὸ εἰς τὸ μέσον, καὶ ἀπὸ τῶν ἀναγκῶν αἱ ὁποῖαι ἐξεδηλώθησαν ὑπὲρ αὐτοῦ. Νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι αἱ ἀνάγκαι αὗται ὑφίστανται καὶ παρ' ἡμῖν, ὡς ἀνέπτυξεν καὶ ὁ ἅγιος Δυρραχίου. Ἐνθυμούμαι ὅτι ἔκαμον τινες καὶ δηλώσεις ὅτι θὰ προβῶσιν εἰς πραξικόπημα. Λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν ταῦτα πάντα δυνάμεθα νὰ συμφωνήσωμεν εἰς τὸ σημεῖον ὅτι εἶναι δυνατὸν, μέχρις ὅτου συγκληθῇ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, νὰ ἐπιτραπῇ εἰς ἐκάστην αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν νὰ πράττῃ κατ' οἰκονομίαν ὅτι ἂν συμφώνως πρὸς τὰς περιστάσεις κρίνῃ ἀναγκαῖον καὶ συμφέρον αὐτῇ. Τὴν γνώμην μου ταύτην ἀναπτύσσω καὶ εἰς σχετικὴν ἐκθεσιν περὶ μεταρρυθμίσεων, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅμως ὅπως αἱ κατὰ τόπους ἐκκλησιαστικαὶ ἀρχαὶ σταθμίζωσιν ἐπακριβῶς τὰς περιστάσεις, διότι ὑπάρχουσι καὶ τοιαῦται, κατὰ τὰς ὁποίας θὰ ἔπρεπε ὁ κληρικὸς νὰ διαμένῃ ἐν χηρείᾳ παρὰ νὰ προέλθῃ εἰς δευτέρου γάμου κοινωνίαν.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Ἀπολύτως εἰς κάθε περίπτωσιν χηρείας ἐννοεῖτε νὰ ἐπιτραπῇ ὁ δεύτερος γάμος τῶν ἱερέων;

Ὁ καθηγητῆς κ. Ἀντωνιάδης. Εἰς χηρείαν μόνον συνεπεία θανάτου. Ἐν περιπτώσει διαζυγίου εἶμαι γνώμης νὰ μὴ ἐπιτραπῇ εἰς τὸν ἱερέα ὁ β'. γάμος.

Ὁ Μητροπολίτης Νικαίας. Ἡ γνώμη μου, Παναγιώτατε, ἐν γένει περὶ τοῦ γάμου τῶν κληρικῶν ἐκτίθεται διὰ μακρῶν εἰς ὑπόμνημά μου τὸ ὁποῖον καταθέτω πρὸς ἀνάγνωσιν.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Νὰ ἀναγνωσθῇ.

Ὁ γραμματεὺς ἀναγινώσκει αὐτὸ ἔχον ὡς ἑξῆς:

Παναγιώτατε Οἰκουμενικῆ Πατριάρχα,

Σεπτὰ Μέλη τοῦ Πανορθόδοξου Συνεδρίου

Δοξάζω τὸν πανάγαθον Θεὸν, διότι εἰς τὴν ἡλικίαν ταύτην ἀξιούμοι νὰ συμμετέχω φιλοχρίστων καὶ φιλαιθρώπων ἀγῶνων, ἀρμοδίων πρὸς ἠθικὴν εὐρωστίαν ἀνθρωπίνων Κοινωνιῶν εἰς τοὺς νῦν δοκιμαστικούς καιρούς, καθ' οὓς πᾶσα πραβάλλει ἀνάγκη βελτιώσεως ἐλλόγου μετ' ἀπτοήτου ἐπιμελείας καὶ προσοχῆς.

Δίκαιον δὲ καὶ πρέπον νομίζω μετὰ τοὺς δεινοὺς δι' ὄπλων καὶ πολιτικῆς τέχνης ἀγῶνας ν' ἀναλάβωσιν ὁμοφώνως πάντες οἱ χριστιανικοὶ τοῦ κόσμου ὄμιλοι τὸν θεάρεστον ἀγῶνα «ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου, εὐσταθείας τῶν ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως». Διότι ἐν αὐτῷ καὶ δι' αὐτοῦ πρὸ πάντων θὰ εὐημερήσωσιν ἅπαντες.

Ἦδη πανταχόθεν ἐκδηλοῦται ζηλωτὴ πρόθεσις καὶ προθυμία, ἀναρριπίζεται ἔνθεος πόθος, πῶς αἱ ὑγιεῖς βάσεις τῆς ἀληθοῦς ἡμερώσεως θὰ στερεωθῶσιν ἀρραγῶς πανταχοῦ τῆς ὑψηλίου. Τότε δὲ θὰ περιορισθῶσιν αἱ μέχρι τοῦ νῦν καχύποπτοι δυσπιστίαι καὶ ἡ ἄκρατος φιλαυτία, στοιχεῖα πάντοτε ἐπικίνδυνα παρακμῆς καὶ κατὰ πτώσεως.

Μεγάλως δὲ χαίρω, διότι τὸ Πανορθόδοξον τοῦτο Συνέδριον μετ' ἀδελφικῆς ἀγάπης καὶ συμπνοίας τείνει πρὸς φιλάδελφον ἐπικοινωνίαν πασῶν τῶν Ὀρθωδόξων Ἐκκλησιῶν, πρὸς ρύθμισιν σοβαρῶν ζητημάτων κοινῆς ὠφελείας.

Τούτων διευθετουμένων αἰσίως, ἔπεται φυσικῶς ἡ πραγμάτωσις τῆς ἀπ' αἰώνων θερμῆς τῶν Χριστιανῶν πρὸς τὸν Κύριον δεήσεως ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως πάντων τῶν ἀνθρώπων. Εἰς ταύτην δ' ἀσφαλῶς κεῖται τὸ κορύφωμα τῆς κοινῆς εὐημερίας, ἣτις ἀκμαία πρὸς τὰ πρόσω θὰ χωρῇ ἐν συνεργασίᾳ πάντων.

Ἐμὸς δὲ πόθος ἀκατάσχετος ἀπὸ μακροῦ ἦτο νὰ ἴδω συνειννουμένους ὡς γνησίους ἀδελφοὺς πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς ἀιθρώπους, πραγματοποιουμένης ἐπὶ τέλους τῆς ἐνώσεως τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν.

Διὰ τοῦτο κυρίως ἀνέλαβον τὸν νῦν ἀγῶνα μετὰ θάρρους, ἀνατεθέντα φιλαδέλφως εἰς ἐμὲ παρὰ τῆς γεραρᾶς Αὐτοκεφάλου Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, ἣν ηὐτύχησα πρὸ πολλοῦ ἐκ τοῦ πλησίον νὰ γνωρίσω

Σπουδαιότατον τῶν ἐν τῷ Συνεδρίῳ ἐξεταζομένων ζητημάτων θεωρῶ τὸ περὶ τοῦ γάμου ἐν γένει. Διότι πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὅπως ἐκ τῶν ὑγιῶν περὶ γάμου θεωριῶν ἐξαρτᾶται κυρίως ἡ κοινωνικὴ εὐεξία, οὕτως ἀντιθέτως αἱ σφαλεραὶ περὶ αὐτοῦ δοξασίαι διαφθείρουσι τὸν κοινωνικὸν μηχανισμόν καὶ ἐπιφέρουσι ἀνεπανορθώτους ζημίας καὶ καταστροφάς.

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἡ εὐεξία τῶν ἀνθρώπων ἐβαίνει παραλλήλως καὶ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰς περὶ γάμου καὶ οἰκογενείας ἀντιλήψεις, ἅπαντες δὲ οἱ λαοὶ ἐν τῷ κόσμῳ ἀκμάσαντες εἶχον πάντοτε ὑγιεῖς σχετικῶς περὶ αὐτῶν ἀρχάς. Νῦν δὲ παραλογισμὸς εἶναι νὰ φαντασθῇ τις λαὸν ἀκμαῖον ἔχοντα σφαλερὰς περὶ γάμου καὶ οἰκογενείας δοξασίας συνεχῶς, ἐκδηλουμένας εἰς τὸν βίον καὶ τὰ ἦθη αὐτοῦ.

Παρὰ πάντων δ' ὁμολογεῖται ὅτι καὶ εἰς τὸ πολυτιμότερον τοῦτο ἀγαθὸν ἐξόχως εὐηργέτησέ τὸν ἄνθρωπον ὁ χριστιανισμὸς, ἀνυψώσας εἰς τὸ δυνατῶς τέλειον τοὺς περὶ γάμου καὶ οἰκογενείας θεσμούς. Καὶ οὕτως εὐηργέτησεν ἐξόχως τὸν πρῶτον παράγοντα τῆς ἀκμαίας τῶν ἀνθρώπων ζωῆς.

Συγχρόνως ἀναμφίβολου εἶναι ὅτι τοιοῦτος ἱερὸς θεσμὸς, τὸ πρῶτον σχολεῖον τῆς ἀνθρωπίνης παιδείσεως δὲν ἦτο δυνατὸν πανναχοῦ ὑγιῶς νὰ βαίνη ἐπὶ τὰ πρόσω. Ἀναπόδραστοι φυσικαὶ ἀδυναμίαι ὡς σκιαὶ παρακολουθοῦσι τὸν ἄνθρωπον καθ' ὅλον τὸν βίον,

αὐται δὲ χαλαροῦσι πολλάκις ἐπὶ τὸ ὑλοφρονέστερον καὶ τοὺς περὶ γάμου καὶ οἰκογενείας ἠθικοὺς δεσμούς.

Πρὸς περιορισμὸν τῶν ἐντεῦθεν μεγάλων ζημιῶν νόμοι ἐκκλησιαστικοὶ καὶ πολιτικοὶ ἐν τῷ χριστιανισμῷ ἐπιζητοῦσι νὰ ἐξουδετερώσωσιν ἠθικὰς παρεκτροπὰς ἐκ παντοίων ἀφορμῶν. Ἀσφαλῶς δὲ εἰς τὰς περιστάσεις ταύτας θεραπεύει καὶ ἐκριζοῖ τὰς αἰτίας, ὅστις ἐμποδίζει τὴν διάδοσιν τοῦ κακοῦ. Εἰς τοῦτο δ' ἀποβλέπουσιν ἐν πολλοῖς οἱ περὶ γάμου καὶ οἰκογενείας ἐκκλησιαστικοὶ καὶ πολιτικοὶ νόμοι.

Ἐπειδὴ δὲ κατεδείχθη ὅτι ἡ κληρονομικότης καὶ παρ' ἀνθρώποις, ὅπως καὶ εἰς τὰ ἄλογα ζῶα, εἶναι νόμος φύσεως ἀπαράβατος, «σθένος ἀνάγκης ἀδήριτον», τὰ μέγιστα συντελεῖ εἰς τὴν σωματικὴν εὐεξίαν ἢ καχεξίαν τοῦ ἀνθρώπου, σοβαρὰ πρόνοια ἀπ' αἰώνων ἐλήφθη πρὸς περιστολὴν τῶν ἐκ τῆς κληρονομικῆς καχεξίαν μεγάλων δεινῶν. Ἀναντιρρήτως δὲ κυρία αἰτία ἐκφυλισμοῦ οἰκογενειῶν, κοινωνιῶν καὶ λαῶν εἶναι ἡ διὰ τῆς ἐπιγαμίας ἀναπτυσσομένη νοσηρὰ κατάστασις σωματικὴ καὶ πνευματικὴ.

Πρὸς περιστολὴν τῶν δεινῶν τούτων ὤρισαν ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ Πολιτεία τὰ διάφορα κωλύματα τοῦ γάμου διὰ νομοθεσίας σώφρονος καὶ φιλανθρώπου. Εἰς ταύτην δὲ προσετέθησαν βραδύτερον θεωρητικῆς μᾶλλον ἢ φυσιολογικῆς σημασίας ἀπαγορεύσεις μετὰ τινος μάλιστα αὐστηρότητος συμφώνου πρὸς ἀρχαίων χρόνων ἀντιλήψεις.

Παραλλήλως ὠρίσθησαν καὶ οἱ περὶ διαζυγίου λόγοι, εὐρυνθέντες ἐνιαχοῦ ὑπὸ τῆς πολιτείας πλειότερον τοῦ πρέποντος ἐν παραγνωρίσει καὶ τῆς ἱερότητος τοῦ γάμου καὶ τῆς πολυτίμου εἰς τὰς κοινωνίας δι' αὐτοῦ εὐεργεσίας. Μόνον δὲ ὁ ἱερώτατος καὶ κοινωφελέστατος χαρακτήρ τοῦ μυστηρίου τούτου ὡς ἀσφαλῆς πυξὶς ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον πρὸς εὐπλοίαν εἰς τὰ πολυκύμαντα πελάγη τοῦ κόσμου τούτου.

Καίτοι δὲ φρονῶ ὅτι περὶ τῶν κωλυμάτων τοῦ γάμου καὶ τῆς διαλύσεως αὐτοῦ ἀρμόζει ὁμόφωνος γνώμη εἰς πάσας τὰς Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας, ἐν τούτοις ἀναγνωρίζω ὅτι αἱ κατὰ τόπους ἀνάγκαι δύνανται νὰ παρουσιάσωσι διαφυρὰς ἃς δεν δυνάμεθα νὰ παρίδωμεν, ἀρκεῖ μόνον νὰ μὴ ἀνατρέπηται ἡ βᾶσις τῆς περὶ τούτων ἐκκλησιαστικῆς νομοθεσίας. Εὐκταῖον δὲ θὰ ἦτο ἂν αἱ πολιτικαὶ ἀρχαὶ πα-

ραλλήλως ἀκριβῶς ἐβάδιζον πρὸς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀρχὰς περὶ τοιούτων σοβαρῶν ζητημάτων τῆς κοινῆς ἠθικῆς τῶν κοινωنيῶν.

Καὶ ταῦτα μὲν λέγω γενικώτερον περὶ τοῦ γάμου παρὰ τοῖς ὀρθοδόξοις ἐν γένει, νῦν δὲ στρέφω τὸν λόγον εἰς τὰ περὶ τοῦ γάμου τῶν μελῶν τοῦ ἱ. κλήρου. Ταῦτα ἰδιαίτερας χρήζουσι συντόνου μελέτης καὶ προσοχῆς ἐπὶ τῇ βάσει πραγματικῶν δεδομένων μακρᾶς πείρας καὶ προφανῶν ἀναποδράστων ἀναγκῶν. Δὲν ἐπιδέχονται δὲ τὰ τοιαῦτα ζητήματα ἀναβολὰς καὶ παρελκύσεις ἀδικαιολογήτους. Ἰδιαίτερος δὲ εἰς τινὰς ἐκκλησίας ὁ δεύτερος γάμος τοῦ ἐνοριακοῦ κλήρου ἰσχυρῶς ἐπιβάλλεται.

Ἡ ἀνάγκη αὕτη κατὰ πρῶτον παρουσιάσθη διὰ ἱερεῖς καὶ διακόνους μετὰ πρόωρον θάνατον τῶν συζύγων αὐτῶν. Ἄνδρες ἐκ τῶν προτέρων ἐμπράκτως βεβαιώσαντες ὅτι προὔτιμων τὸν φυσικὸν συζυγικὸν βίον, αἴφνης ἔβλεπον ματαιουμένας τὰς προθέσεις αὐτῶν, ἵνα ὑπηρετήσωσιν εὐόρκως τὴν Ἐκκλησίαν.

Ματαιουμένων τῶν τοιούτων ἀγαθῶν προθέσεων ἐν ἀκμῇ τῆς ἡλικίας καὶ μετ' ἀπόκτησιν ἐνὸς ἢ πλειοτέρων τέκνων χρηζόντων ἰδίᾳ στοργῆς καὶ περιθάλψεως, αἱ δυσκολίαι τοῦ βίου ἐπαυξάνουσι διὰ τοὺς ἀτυχεῖς τούτους κληρικούς. Πᾶσα δὲ εἰς τοιαύτας περιστάσεις αὐστηρότης περὶ τὸ γράμμα τοῦ νόμου δύναται νὰ συνεπαγάγῃ παντοίας ἠθικὰς παρεκτροπὰς καὶ ἀνεπανορθώτους ζημίας.

Ἀναγκαίως ἄρα ἔπεται ἵνα μετὰ δικαίου λόγου ἐπιτρέπηται εἰς τοιούτους κληρικούς κανονικῶς ἀπευθυνομένους εἰς τὰς νομίμους ἐκκλησιαστικὰς αὐτῶν ἀρχὰς, ἵνα μένοντες ἐν τῷ ἱερατικῷ αὐτῶν ἀξιώματι νυμφεύωνται τὸ δεύτερον μόνον πρὸς ἱεροπρεπῆ ἑαυτῶν καὶ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν διαγωγῆν. Τοῦτο δὲ εἶναι σύμφωνον καὶ πρὸς τὸ πνεῦμα τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων.

Ἄλλὰ γνωστοῦ ὄντος ὅτι τοιαύτη ἔλλογος εὐκολία προχείρως καὶ ἀταλαιπώρως γινομένη δύναται νὰ προξενήσῃ ποικίλας ἀνωμαλίας, αἱ Ἐκκλησίαι, εἰς ἃς τὸ πρῶτον θὰ εἰσαχθῇ ἡ τοιαύτη διευθέτησις τοῦ περὶ γάμου ζητήματος τῶν χηρευόντων ἱερέων καὶ διακόνων, ὀφείλουσι νὰ διαχειρισθῶσι τὸ σοβαρὸν τοῦτο ζήτημα πρὸς ἠθικὴν βελτίωσιν καὶ πρὸς ἀποφυγὴν παντοίων ἀμαρτημάτων καὶ σκανδάλων.

Καίται δὲ τὸ ζήτημα τοῦτο χρήζει γενικῶς ὁμοφώνου γνώμης τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἀρμοδίως συνεννοουμένων, εἶναι δὲ δυ-

νατὸν νὰ παρουσιασθῆ διαφωνία εἰς τινὰς ἐξ αὐτῶν, κατὰ τὴν δικαίαν ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ ἀρχὴν, ἵνα ἡ γνώμη τῶν πλειόνων κρατῆ, ἅς ἀποφασισθῆ τὸ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου δέον γενέσθαι δι' ἐπισήμου ἐγγράφου συνεννοήσεως τῶν Ἐκκλησιῶν πρὸς ἀλλήλας διὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Οὐδὲ θὰ ἐπέλθῃ τις βλάβη εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν εὐκοσμίαν, ἐὰν διὰ μιᾶς τοιαύτης σώφρονος καὶ φιλαδέλφου ἀποφάσεως περισταλῶσι ταχέως ποικίλαι ἀτοπίαι, τηρῆται δὲ καὶ εἰς ταῦτα ἡ προσήκουσα εὐσχημοσύνη καὶ τάξις. Εἶναι δὲ κατάδηλον ὅτι, ἐφαρμοζομένης μιᾶς τοιαύτης ἐν ἐπιεικείᾳ δικαίας ἀποφάσεως, οἱ ἐκ τῶν ἐγγάμων ἱερέων ὑποκείμενοι εἰς οἰασδήποτε περὶ τὰ ἦθη παρεκτροπὰς πρέπει παραδειγματικῶς νὰ τιμωρῶνται, ἵνα μὴ ἄλλως ὑπεραίρωνται.

Καὶ ταῦτα μὲν διὰ τὸν δεῦτερον γάμον τῶν χηρευόντων ἱερέων καὶ διακόνων. Ἀναγκαίως δὲ, οὐχὶ ἐκ τοιαύτης ἀφορμῆς, ἀλλὰ ἀπὸ μακρᾶς σοβαρᾶς πείρας καὶ σοφῆς διδασκαλίας, ἀνεπιδέκτου πάσης λογικῆς καὶ δικαίας διαμφισβητήσεως, ἐπιβάλλεται ἡ πρόνοια καὶ περὶ τοῦ μέχρι τοῦδε ἀπὸ ἱκανῶν ἑκατονταετηρίδων ἀγάμου ἀνωτέρου κλήρου. Εἰς τοῦτον ὑπάγονται πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οὐκ ὀλίγοι κληρικοὶ, εἰς οὓς ἐπαναπαύεται τὸ μέλλον τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ μετ' ἀπαθείας καὶ φιλαδελφείας μελέτη τοῦ ζητήματος τούτου θὰ καθοδηγήσῃ εἰς νόμιμον καὶ δικαίαν διευθέτησιν αὐτοῦ κατὰ τὸ πάντοτε ὑγιαῖνον φιλελεύθερον καὶ συντηρητικὸν πνεῦμα τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, ἣτις οὐσιωδῶς πάντοτε διαφωνεῖ πρὸς πᾶσαν πίεσιν καὶ ὑποδούλωσιν τῆς ἠθικῆς καὶ λογικῆς ἐλευθερίας παντὸς λογικοῦ ἀνθρώπου. Ὅτι δὲ ἡ λογικὴ καὶ ἠθικὴ ἐλευθερία τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ σώματος, εἶναι θεμελιώδης ἠθικὴ βᾶσις τῆς ἀγίας ἡμῶν Πίστews, τοῦτο εἶναι πρόδηλον καὶ οὐδέποτε παρ' οὐδενὸς λογικῶς διημφισβητήθη.

Αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν λέγει πρὸς τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν: «ἐὰν ὑμεῖς μένητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς μαθηταί μου ἔστε, καὶ γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς..... Ἐὰν ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ὄντως ἐλεύθεροι ἔσεσθε». (Ἰωάνν. 8,32 καὶ 36).

Ἡ ἐνδόμυχος αὕτη τοῦ πνεύματος ἐλευθερία, ἣτις δὲν πιέζεται δι' οὐδεμιᾶς σωματικῆς βίας καὶ τυραννίας, φυσικῶς εἶναι ἡ με-

γάλη οὐσιώδης εὐεργετικὴ δύναμις τῆς χριστιανικῆς ζωῆς, ἡ ὑπέροχος ἀπὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ εὐεργεσία λογικῶν καὶ ἠθικῶν ἀνθρώπων.

Καὶ ὅταν ὁ ἄνθρωπος, ὡς πιστὸς μαθητῆς τοῦ Κυρίου ἔχη τὴν ζωογόνον ταύτην πνοὴν τῆς ἐλευθερίας τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, τίς αὐθαίρετος βία δύναται νὰ καταβάλλῃ αὐτὸν καὶ ν' ἀφαιρέσῃ ἀπ' αὐτοῦ τὸ πολυτιμότερον τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ; Καὶ ὑπέικων δὲ ἐνίοτε εἰς ἀνθρωπίνους ἀδυναμίας, ἀδικαιολογήτους ἀπαιτήσεις καὶ εἰς νόμους ἀνθρωπίνους, δὲν ὑπόκειται πάντως ἐκουσίως εἰς τὰς ὀλεθρίας συνεπειίας μιᾶς βεβιασμένης ἀναιρέσεως ἱερῶν νόμων τῆς φύσεως, μιᾶς ἐνόχου ἐνοχοποιήσεως ἐλευθέρων καὶ λογικῶν ἀνθρώπων.

Ταῦτα δὲ λέγων οὐδαμῶς παρίσταμαι ὡς ἀναιρέτης νόμων, ὡς ἀντινομιστῆς, ὡς παραγνωρίζων προχείρους καὶ ἐφημέρους ἀνθρώπων νομοθεσίας. Τοὺς τοιούτους νόμους φέροντας κῦρος ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν βεβαίως ὁ ἐπὶ μέρους ἄνθρωπος, ὁ κληρικὸς, ὁ διάκονος, ὁ ἱερεὺς, ὁ ἀρχιερεὺς οὐδαμῶς δικαιοῦνται ἀφ' ἑαυτῶν μόνοι αὐθαιρέτως νὰ καταπατήσωσιν. Δικαιοῦνται ὅμως νὰ παραπονῶνται ὡς ὑφιστάμενοι ὑπεράνθρωπον βίον. Δύναται ὅμως καὶ ὀφείλει ἡ φιλόστοργος μήτηρ Ἐκκλησία νὰ θεραπεύῃ τὴν ὑπερβάλλουσαν αὐστηρότητα καὶ μάλιστα, ὅταν αὕτη ἔχη τὰς ἀρχὰς εἰς ἀλλοίους καιροὺς καὶ περιστάσεις διαφόρους, δὲν εἶναι δὲ ἀπαραίτητον καὶ ἀναπόσπαστον μέρος γνησίου χριστιανικοῦ ἠθικοῦ βίου οὐδενὸς ἀνεξαιρέτως ἀνθρώπου ἐπιγείου, πιστεύοντος εἰς τὸν φιλόανθρωπον Κύριον καὶ ἐλευθερωτὴν ἡμῶν, τὸν οὐράνιον θεσπέσιον Κήρυκα τῆς ἐλευθερίας τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ σώματος. Ἴνα δὲ μὴ φαίνωμαι θερμουργότερον ὑπεραμυνόμενος τῆς ἀγνῆς χριστιανικῆς τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ σώματος ἐλευθερίας αὐτῶν τῶν ποιμένων καὶ διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας, αὐτῶν τῶν ἱεραρχῶν καὶ ἀνωτέρων Κληρικῶν, θεωρῶ καθῆκον συγκεκριμένως νὰ ἐξηγηθῶ λεπτομερέστερον περὶ τοῦ σοβαροῦ τούτου ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος.

Εὐθὺς δὲ ἐξ ἀρχῆς κηρύττω ὅτι δὲν προοῦμαι ὑπὸ τῆς ὕλης καὶ τῆς ἰλῦος, πραγμάτων παροδικῶν, ἀλλὰ τιμῶ καὶ γεραίρω νόμους φυσικοὺς καὶ συνεπῶς θείους, τοὺς περὶ τοῦ γάμου νόμους, τοὺς περὶ τοῦ φυσικοῦ καὶ νομίμου δεσμοῦ μεταξὺ ἐνὸς ἀνδρὸς καὶ μιᾶς γυναικὸς διὰ τοῦ ἱερωτάτου μεγάλου μυστηρίου τοῦ γάμου.

Ὁ Θεάνθρωπος ἡμῶν νομοθέτης περὶ ἀγαμίας καὶ παρθενίας προκειμένου, ἄθικτον ἀφίνων τὴν ἀνθρωπίνην ἐλευθερίαν λέγει. «Ὁ δυνάμενος χωρεῖν χωρεῖτω» (Ματθ. 19, 12). Καὶ φαίνεται μὲν στέργων πως πλειότερον τὴν παρθενίαν, ἀλλὰ δι' ὅλου τοῦ βίου αὐτοῦ, ὑπέροχος αὐτὸς ὢν ἐν πάσῃ ἀρετῇ, καὶ δυνάμενος νὰ λέγῃ; «τίς ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας;», συναναστρέφεται παντοίους ἀνθρώπους, καὶ μάλιστα ἐγγάμους καὶ οἰκογενειάρχας. Ἐξ αὐτῶν δὲ εἶναι τοιοῦτοι ἐγγαμοὶ σχεδὸν ἅπαντες οἱ ἀπόστολοι καὶ μαθηταὶ αὐτοῦ. Μόνος δὲ ὁ ἡγαπημένος ἐπιστήθιος αὐτοῦ μαθητῆς, ὁ ἐξάδελφος αὐτοῦ Ἰωάννης ὁ θεολόγος εἶναι ὄντως παρθένος τό τε σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα.

Τὸ πρῶτον θαῦμα, τὴν ἀρχὴν τῶν σημείων αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἀφήγησιν αὐτοῦ τοῦ Ἰωάννου τοῦ θεολόγου, ποιεῖ εἰς τὸν ἐν Κανᾷ γάμον, ἐπευλογῶν αὐτὸν καὶ διὰ θαυμασίας καὶ εὐεργετικῆς προσφορᾶς. Ἐν γένει δὲ ὁλόκληρος ὁ ἐπίγειος βίος αὐτοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι σύμφωνος πρὸς τὸν οἰκογενειακὸν τῶν ἀνθρώπων βίον, προερχόμενον ἀπὸ τοῦ τιμίου γάμου.

Ὁ δὲ ἀπόστολος Παῦλος περὶ πολλοῦ ποιούμενος τὸν ἠθικὸν τῶν χριστιανῶν βίον, κατ' ἐπανάληψιν πολλαχοῦ τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ ἐνδιαφέρεται διὰ τὸν γάμον καὶ τὴν οἰκογένειαν. Εἰς δὲ τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολὴν ἐπισήμως κηρύττει ὅτι, «τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος· πόρνους δὲ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ Θεός.» (Ἑβρ. Β', 4).

Περὶ τῶν ἐπισκόπων, πρεσβυτέρων καὶ διακόνων ὀρίζει ὅτι ὀφείλουσι νὰ ὦσιν ἐγγαμοὶ, μιᾶς νομίμου γυναικὸς ἄνδρες, τέκνα ἔχοντες ἐν ὑπακοῇ, ἠθικοὶ κατὰ πάντα καὶ ἐνάρετοι, καλὸν τῶν πιστῶν παράδειγμα (1 Τιμ. 3,1-13. Τιτ. 1, 5-8). Περὶ ἑαυτοῦ δὲ καὶ τοῦ Βαρνάβα διακηρύττει ὅτι ἠδύναντο καὶ οὗτοι νὰ περιάγωσιν ἀδελφὴν γυναῖκα, ἥτοι νόμιμον σύζυγον «ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου καὶ Κηφᾶς» (1 Κορινθ. 9, 5).

Γενικώτερον περὶ γάμου, παρθενίας καὶ χηρείας ὁμιλῶν, καταφαίνεται ὅτι ἐπιζητεῖ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν μετ' ἐλευθερίας ἀποχὴν ἀπὸ τοῦ γάμου διὰ τὰς ἐκτάκτως ἀνωμάλους τότε περιστάσεις (1 Κορινθ. 7,1.2.8-9,25 κ. ἐ.).

Ἀπέναντι δὲ τῶν παραδιδασκαλιῶν παρεισάκτων ψευδαδελφῶν, ἀρτιφανῶν, ἀσυστάτων διαστροφῶν τῆς ἀληθείας προσφέρε-

ται ὅπως ὁ Κύριος ἀπέναντι τῶν Φαρισαίων. Ἐκείνοι περιῆγον τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν ἵνα ποιήσωσιν ἓνα προσήλυτον καὶ ὅταν γίνῃ ποιούσιν αὐτὸν υἱὸν γεέννης διπλότερον αὐτῶν. Ἐξ ἄλλου ἐδέσμευον φορτία βαρέα καὶ δυσβάστακτα καὶ ἐπέθετον ἐπὶ τοὺς ὤμους τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ διὰ μόνου τοῦ δακτύλου αὐτῶν δὲν ἀνελάμβανον νὰ βοηθήσωσιν αὐτοὺς (Ματθ. 23, 4-15).

Ὡς ἀντιθέτως ὁ Κύριος πρὸς τοὺς μισαδέλφοις τούτους ὑποκριτὰς λέγει πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. «Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. ἄρατε τὸν ζυγὸν μου ἐφ' ὑμᾶς καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶὸς εἶμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν· ὁ γὰρ ζυγὸς μου χρηστὸς καὶ τὸ φορτίον μου ἑλαφρόν ἐστι» (Ματθ. 11. 28-30).

Ἀριδηλότερον ὁ Ἀπόστολος Παῦλος κηρύττει ὅτι «ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονται τινες τῆς πίστεως, προσέχοντες πνεύμασι πλάνης καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων, ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων, κεκαυτηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν, κωλύοντων γαμῆν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ Θεὸς ἐκτίσεν εἰς μετάληψιν μετὰ εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς καὶ ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν». (1 Τιμόθ. 4,1-3). Οὕτως ἀποτρέπει ἀπὸ πάσης ἀσυστάτου καινοτομίας ἠθικῆς, τεινούσης εἰς ἀλόγους στερήσεις.

Εἰς τὸν περαιτέρω βίον τῆς Ἐκκλησίας βλέπομεν κρατοῦσαν κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τὴν ἀγίαν ἐλευθερίαν, οἱ δὲ κληρικοὶ ἦσαν τότε ἑγγαμοὶ ἢ ἄγαμοι. Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξὺ τῶν μοναχῶν τὰ πλήθη ἐπολλαπλασιάζοντο καὶ ἐξετραχύνοντο. Αὐτοὶ δὲ ἦσαν καὶ οἱ ἀπηνέστεροι διώκται τοῦ μεγίστου τῶν Πατριαρχῶν τῆς Κων]πόλεως, τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ὅστις μεγάλην πληγὴν τῆς Ἐκκλησίας ἐθεώρει τὴν ἐκτράχυνσιν ἀγροίκων καὶ ἀνηθίκων μοναχῶν. Τοιοῦτοι δὲ ἦσαν καὶ οἱ ἐν τῷ διωγμῷ καὶ τῇ ἐξορίᾳ θηριώδεις αὐτοῦ διώκται ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ ποταποῦ διαδόχου τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, Φαρετρίου ἢ μᾶλλον Φερετρίου.

Ἐπειδὴ δὲ σὺν τῷ χρόνῳ προέκυψαν ἐκ τοῦ ἐγγάμου κλήρου τῶν ἐπισκόπων καὶ καταχρήσεις τινὲς περὶ τὰς ἐκκλησιαστικὰς περιουσίας, τὰ δὲ πλήθη τῶν ἀγάμων κληρικῶν ὀσημέραι ηὔξανον, ἐδέησεν ἵνα ἡ Ἐκκλησία περιορίσῃ τὸ κακὸν διὰ ριζικοῦ ἀπαγορευτικοῦ μέτρου, τελείως ἀπαγορευομένου εἰς τοὺς ἐπισκόπους καὶ ἄλλους ἀνωτέρους κληρικοὺς τοῦ νομίμου ἐγγάμου βίου.

Δυστυχῶς καὶ ἡ αὐστηροτέρα αὕτη ἀπόφασις τῆς Ἐκκλησίας τῇ ἐπιμόνῳ συμπράξει τῆς Πολιτείας προὔξενησε πολλὰς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ζημίας. Ἄλλ' οἱ καιροὶ ἐχώρουν πρὸς τὰ πρόσω ὑπὸ δυσμενεῖς διὰ τὸν ἐλεύθερον ἐκκλησιαστικὸν βίον συνθήκας. Καὶ οὕτως ἐπὶ μακρὸν ἐπεκράτησεν ὁ περιορισμὸς τοῦ γάμου εἰς τοὺς ἀνωτέρους τῆς Ἐκκλησίας λειτουργοὺς, ἐπισκόπους, πρεσβυτέρους καὶ διακόνους.

Σήμερον οὐδεὶς ἔχων διαυγεῖς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας δύναται νὰ διίσχυρισθῇ ὅτι ἡ παρὰ τὸ ἐλεύθερον πνεῦμα τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν κρατήσασα ἀγαμία τῶν ἀνωτέρων λειτουργῶν τῆς Ἐκκλησίας, ἀναπαύει τὴν κοινὴν συνείδησιν πάντων τῶν εὐσυνειδήτων καὶ εἰλικρινῶς σκεπτομένων χριστιανῶν. Ἦδη δὲ τὰ πάντα βοῶσι καὶ λέγουσιν ὅτι ὁ ἐκκλησιαστικὸς βίος πρέπει νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀγίαν ἐλευθερίαν, μήτε τῆς ἀγαμίας μήτε τοῦ γάμου ἐπιβαλλομένων, ἀλλ' ἐκάστου πολιτευομένου ὡς ἡ συνείδησις καὶ ἡ ἠθικὴ αὐτοῦ ἐπιτρέπει.

Μῖα τοιαύτη ἐπὶ τὸ βέλτιον μετατροπὴ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἡμῶν πραγμάτων κατὰ φυσικὸν καὶ ἀναπόδραστον λόγον ἀπαιτεῖ ὁμόνοιαν καὶ ὁμοφροσύνην πασῶν τῶν ὀρθοδόξων ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν, ρυθμιζουσῶν τὸ σπουδαῖον τοῦτο ζήτημα διὰ κοινῆς ἀποφάσεως εἴτε ἐν συνεννοήσει τῇ πρωτοβουλίᾳ τῆς πρωτοθρόνου Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, εἴτε συγκαλουμένης ἐν καιρῷ τὸ ταχύτερον Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Αὕτη κοινωνικῶς θὰ διευθετήσῃ καὶ ἄλλα σπουδαῖα ζητήματα, ἐξ ὧν πρῶτον καὶ μέγιστον ἀπὸ ἠθικῆς ἀπόψεως καὶ εὐεξίας εἶναι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος.

Εἶθε δὲ ὁ Κύριός ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς «χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας» νὰ ὀδηγήσῃ διὰ τοῦ Παναγίου Πνεύματος τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ πάσας τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας αὐτοῦ εἰς πᾶσαν τὴν σωτηριώδη ἀλήθειαν.

Ἐν Φαναρίῳ, τῇ 25 Μαΐου 1923

† Ὁ Νικαίας Βασίλειος

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κισνοβίου. Τὸ ζήτημα τοῦ β'. γάμου τῶν ἐν χηρείᾳ κληρικῶν ἔχει πολλὰς ἀπόψεις, πολὺ δὲ ὀρθῶς ἀφωρμήθη ἢ σκέψις ἐκ δογματικῶν καὶ κανονικῶν διατάξεων, διότι πράγματι οὕτω πρέπει νὰ τεθῆ τὸ ζήτημα.

Τὸ σημεῖον τῆς ἀφειτηρίας εἶναι τὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «Μιᾶς γυνακὸς εἶναι ἄνδρα». Περὶ τῆς σημασίας τοῦ γραφικοῦ τούτου χωρίου ὀλόκληρος σειρὰ ἐρμηνειῶν ὑπάρχει, ἀλλ' ἡ ἰσχύσασα ἐρμηνεία εἶναι ὅτι ἀποβλέπει εἰς τὴν ταυτόχρονον πολυγαμίαν, ἢ δὲ Ἐκκλησία ἀπηγόρευσε τὸν δίγαμον ὅπως χειροτονῆται. Ἐκ τοιαύτης δὲ αὐστηρᾶς ἠθικῆς ὀρμωμένη ἐπέτρεψε μὲν τὸν πρὸ τῆς χειροτονίας γάμον τῶν διακόνων καὶ ἱερέων, ἀπηγόρευσε ὁμως αὐτοῖς τὸν μετὰ τὴν χειροτονίαν.

Ἡ πρᾶξις τῆς Ἐκκλησίας ἀπαγορευσάσης τὸν β'. γάμον ἔχει ὡς βάσιν τὴν ἠθικὴν τελειότητα. Ἐπειδὴ ὁ Κλῆρος ὡς φορεὺς τῆς θείας διδασκαλίας πρέπει νὰ ᾔηται καὶ κατὰ τὸ παράδειγμα τέλειος τύπος, διότι ἄλλως πῶς εἶναι δυνατόν νὰ παρέχῃ εὐλογίαν εἰς ἄλλους καὶ νὰ ἐπιτελῇ διακονίαν αὐτὸς ὁ ἴδιος εὐρισκόμενος ἐν ἀτελείαις καὶ ἀδυναμίαις; Ὁ ζ'. Κανὼν τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ Συνόδου ἀπαγορεύει τοῖς Κληρικοῖς νὰ συνεστιῶνται εἰς γάμους διγάμων. Δι' ἐμὲ ἡ κανονικὴ ὄψις τοῦ ζητήματος τοῦ γάμου εἶναι σαφής. Ἀπαγορεύεται δηλ. τοῖς Κληρικοῖς νὰ συνάπτωσι γάμον μετὰ τὴν χειροτονίαν. Οὕτω δὲ διτάξασα τὰ πράγματα ἡ Ἐκκλησία συνεμορφώθη πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καὶ πρὸς τὸ γενικὸν πνεῦμα τῆς ὅλης Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Νὰ ἐξετάσωμεν ἤδη τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας ὅπως ἐπὶ τῇ βάσει αὐτοῦ ἐπιτραπῆ λύσις προσωρινή. Πρὸ παντὸς νὰ ἐξηγηθῆ πόθεν ἀφωρμήθη τὸ ζήτημα τοῦτο μὴ ἀριθμοῦν δύο δεκάδας ἐτῶν. Τὸ ζήτημα παρουσιάσθη τὸ πρῶτον ἐν Ρωσσίᾳ κατὰ τὴν Σύνοδον τοῦ 1905 καὶ κατόπιν τὸ 1917. Ἠγέρθη τότε θεολογικὴ συζήτησις καὶ συνετάχθησαν ὀλόκληροι θεολογικαὶ πραγματεῖαι. Τὸ πρᾶγμα εὗρεν ἀπήχησιν καὶ εἰς ἄλλας χώρας καὶ ἰδίως εἰς Σερβίαν, τὸ δὲ φυλλάδιον τοῦ Ἐπισκόπου Δαλματίας Μιλὰς εἶναι ἀκριβῶς ἀπάντησις εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, καίτοι αἱ ἰδέαι τοῦ φυλλαδίου τούτου, ὡς εὐνοϊκαὶ ὑπὲρ τοῦ β'. γάμου τῶν κληρικῶν, δὲν συμφωνοῦσιν πρὸς τὴν ἐρμηνείαν τῶν σχετικῶν κανόνων ὑπὸ τοῦ ἰδίου Ἐπισκόπου. Ἀνεφάνησαν καὶ ἄλλαι πραγματεῖαι καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐσχηματίσθη

καὶ ἀντίθετος φιλολογία. Καὶ ὅταν πρὸ ἐτῶν ἠρωτήθησαν οἱ Πρόεδροι τῶν λοιπῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν περὶ τοῦ ζητήματος τοῦ β'. γάμου τῶν κληρικῶν ὁ Πετροπόλεως Ἀντώνιος ἐξεφράσθη κατά.

Τὸ ζήτημα ὠξύνθη κατὰ καὶ μετὰ τὸν πόλεμον, ὅτε ἡ πολιτεία ἠθέλησε νὰ παράσχη ὑπηρεσίαν καὶ εἰς τὸν κλήρον. Ὅταν δὲ τὸ ζήτημα παρουσιάσθη εἰς τὴν Σύνοδον τοῦ 1917 ἐν Μόσχᾳ, ἡ Σύνοδος δὲν ἐτόλμησε νὰ λάβῃ ἀφ' ἑαυτῆς ἀπόφασιν καὶ ἐπέμεινε εἰς τὴν τήρησιν τοῦ κανόνος. Ἐὰν ἡ Ἐκκλησία καθόλου ἢ τινες μόνον Ἐκκλησῖαι ἤθελον νὰ ἐξενέγκωσιν ἀπόφασιν ἄλλοίαν, πρέπει προηγουμένως νὰ ζυγίσωσι τὰ ὑπὲρ καὶ τὰ κατὰ τῆς ἀποφάσεως. Οἱ θέλοντες νὰ χορηγηθῇ οἰκονομία ἄγονται ἐκ πνεύματος συμπαθείας πρὸς τοὺς χηρεύσαντας κληρικούς. Διατὶ ὅμως ταῦτοχρόνως νὰ μὴ λαμβάνηται πρόνοια περὶ ἑκατομμυρίων πιστῶν, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὴν ἰδέαν ὅτι πρέπει ὁ κλήρος νὰ ἦναι αὐστηρὸς τηρητῆς τῆς πράξεως τῆς Ἐκκλησίας; Ἐὰν λοιπὸν θέλωμεν νὰ δείξωμεν συμπάθειαν εἰς ὀλίγους, πρυσέξωμεν μήπως σκανδαλίσωμεν ἑκατομμύρια καὶ τότε ἡ βλάβη τῆς Ἐκκλησίας θὰ ἦναι μεγάλη. Ἄλλ' οὐχ ἦττον πρέπει νὰ ληφθῶσι μέτρα θεραπείας τοῦ κακοῦ, τὸ ὁποῖον κατατρύχει τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὰ μέτρα ταῦτα πρόκεινται εἰς τοὺς ἱεροὺς κανόνας τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ Ἐκκλησία ὥρισεν ὄριον ἡλικίας διὰ τοὺς ἱερεῖς καὶ ἀν ἐτηρεῖτο ἡ κανονικὴ αὕτη διάταξις, αἱ περιπτώσεις τῆς χηρείας τῶν κληρικῶν θὰ ἦσαν ὀλίγισται. Ἐξ ἄλλου πρέπει νὰ διευκολύνηται καὶ ἡ ἔξοδος ἐκ τῆς τάξεως τοῦ κλήρου ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ φέρωσι τὸ βαρὺ φορτίον τῆς ἱερωσύνης. Τοιοῦτοτρόπως ἡ Ἐκκλησία ἐν τῇ ἐφαρμογῇ ἐπιεικείας θὰ φαίνεται πάντοτε εὐρισκομένη ἐντὸς τῶν κανονικῶν διατάξεων καὶ ὄχι πέραν αὐτῶν.

Συνοψίζων λέγω ὅτι οἱ κανόνες καὶ διατάξεις τῆς Ἐκκλησίας περὶ ἀπαγορεύσεως τοῦ β'. γάμου εἶναι σαφεῖς καὶ μόνον ἰσότιμον σῶμα δύναται καὶ δικαιούται νὰ μεταβάλῃ αὐτάς.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Β. Ἀμερικῆς Ἀλέξανδρος. Συμφωνῶ πρὸς ὅσα ἀνέπτυξεν ὁ Σεβ. Κισνοβίου. Ἀποτελοῦσι τὴν φωνὴν τῆς Ὁρθοδόξου Ρωσικῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Εἶναι πρόδηλον ὅτι νομοθετῶν ὁ Παῦλος περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ἐνώσεως ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ἀντέτασσε τὸν

χριστιανικὸν γάμον πρὸς τὸν Ἰουδαϊκὸν καὶ τὸν Ἐθνικόν. Ἄλλ' εἶναι ἐξ ἴσου βέβαιον ὅτι ἡ κρατήσασα ἐν τῇ χριστιανικῇ κοινωνίᾳ ἀποστολικὴ καὶ γενικώτερον χριστιανικὴ περὶ γάμου διδασκαλία εὑρε ταχύτατα δεινὸν ὑπονομευτὴν ἐν τῷ προσώπῳ τῶν διδασκόντων ὅτι ὁ γάμος αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ὑπὸ οἵανδήποτε μορφὴν εἶναι κακὸν καὶ ὅτι τὴν τελείαν ἐν Χριστῷ ζωὴν ἀποτελεῖ ἡ ἀγαμία. Ἐκδεξάμενοι ἐν ἀπολύτῳ ἐννοίᾳ τοὺς λόγους τοῦ Ἀποστόλου «καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἄπτεσθαι» περιέπεσον εἰς τὴν πλάνην τοῦ νὰ πολεμῶσι τὸν γάμον ὡς κακόν. Ἦσαν οἱ περὶ τὸν Μουτανὸν ὡς ὁ Παῦλος προεῖδεν ἐν πνεύματι καὶ προκατήγγειλεν εἰπὼν ὅτι «ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονται τινες τῆς πίστεως προσέχοντες πνεύμασι πλάνης ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων κεκαυτηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν κωλύοντων γαμεῖν». Πρὸς τὴν πλάνην ταύτην τῶν αἰρετικῶν παρουσιάζουσαν ὡς χριστιανικὴν τελειότητα τὴν πρὸς τὸν γάμον ἀποστροφὴν συνδέονται ὄχι μόνον αἱ κανονικαὶ διατάξεις αἱ τιμωροῦσαι τοὺς χωριζομένους τῶν ἰδίων συζύγων, ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἡ περὶ γάμου τῶν Πατέρων τῆς περιόδου ἐκείνης διδασκαλίας. Ὅταν οἱ αἰρετικοὶ ἐπέμενον ὅτι ἐπιβάλλεται εἰς τὸν χριστιανὸν ἡ ἀποχὴ ἐκ τοῦ γάμου ἔστω καὶ ἐνός, εὐκόλως ἐννοεῖται διατι οἱ τῆς ὀρθοδοξίας διδάσκαλοι ἐκφράζονται δυσμενῶς διὰ τὸν δεύτερον γάμον καὶ ἔτι δυσμενέστερον διὰ τὸν τρίτον. Ὅταν ὁμως ἐν τῇ πατερικῇ διδασκαλίᾳ ὁ β' γάμος ὑπεβιβάσθη τοσοῦτον ὥστε νὰ ἀποκληθῆ «συνγκεκαλυμένη μοιχία» καὶ ὅταν αἱ περὶ αὐτοῦ ἀντιλήψεις εἰς τὰς κανονικὰς διατάξεις προσέλαβον τὴν μορφὴν ἀποδοκιμασίας καὶ δι' αὐτοὺς τοὺς λαϊκοὺς, οὐδεὶς πλέον πρέπει νὰ ἀπορῆ διατι ὁ β' γάμος ἐθεωρήθη ἐντελῶς ἀνάρμοστος διὰ τὸν χηρεύσαντα ἱερέα.

Ἐλθωμεν τώρα ἀπὸ τῶν αἰώνων τῆς πλάνης τοῦ Μουτανοῦ εἰς τὸν ἡμέτερον αἰῶνα τῆς προσπαθείας τοῦ νὰ περιστῆ ὁ γάμος εἰς ψιλὸν συμβόλαιον. Πῶς θὰ ἐσκέπτοντο ἄρά γε οἱ Ἅγιοι Πατέρες ἐὰν εἶχον πρὸ αὐτῶν τὴν νέαν ταύτην πλάνην τὴν ἀνατρέπουσαν ἐκ θεμελίων τὸ «μέγα μυστήριον» τοῦ γάμου.

Ἐγὼ νομίζω ὅτι ὑποχρεωμένοι ὄντες νὰ ὑποστηρίζωσι τὴν ἐν Χριστῷ συμβίωσιν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ὡς θεμέλιον τῆς κοινωνίας δὲν θὰ ὠμίλουν πλέον μετὰ αὐστηρότητος διὰ τὸν δεύτερον γάμον, ἀλλὰ θὰ ἐθεώρουν τοῦτον ὅπως καὶ θεωρεῖ αὐτὸν σήμερον ἡ Ἐκκλησία ὄχι ὀλιγώτερον ἱερὸν τοῦ πρώτου καὶ θὰ ἐπανελάβανον μετὰ

πλείονος θερμῆς τῆν προτροπὴν τοῦ Παύλου «Εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεύονται (χῆροι καὶ ἄγαμοι) γαμησάτωσαν, κρείσσον γὰρ ἐστὶ γαμῆν ἢ πυροῦσθαι».

Ὅτι δὲ ἡ Ἐκκλησία σήμερον διάφορον ἔχει ἀντίληψιν περὶ τοῦ δευτέρου γάμου ἐκείνης, ἣν εἶχε περὶ αὐτοῦ ἡ Ἐκκλησία κατὰ τοὺς χρόνους τῆς αἰρέσεως τῶν «κωλυόντων γαμῆν» ἀπόδειξις προφανεστάτη ὅτι ἀπρακτοῦσι οἱ κανόνες οἱ τιμωροῦντες ἱερεῖς τιμῶντας δι' ἐπισκέψεώς των τοὺς δευτερογάμους καὶ ὧν ὁ Σεβ. Κισνοβίου ἐμνήσθη εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ἐναντίου.

Τοῦτο ὅμως εἶναι συγχρόνως καὶ ἀπόδειξις ὅτι καὶ πᾶσαι αἱ ἄλλοι κανονικαὶ διατάξεις αἱ χαρακτηρίζουσαι τὸν νόμιμον β' γάμον ὡς ἠθικῶς ἀτελέστερον τοῦ πρώτου δέον νὰ θεωρῶνται ὡς ἀτονίσασαι. Ἡ δὲ παραίνεσις τοῦ Παύλου «εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεύονται γαμησάτωσαν» μένει ἰσχύουσα γενικῶς διὰ τε τὸν κλῆρον καὶ τὸν λαόν, ὅπως καὶ ἀπηθύνθη ἄνευ διακρίσεως. Ἀνώτερος βαθμὸς τελειότητος θὰ ἦναι πάντοτε ἡ μίμησις τοῦ Ἀποστόλου «καλὸν αὐτοῖς εἶναι μείνωσιν ὡς καὶ γώ», ἀλλ' ἐπειδὴ ἕκαστος «ἴδιον χάρισμα ἔχει,» εἶναι ἀδυνατῶσι νὰ κρατήσωσιν ἑαυτοὺς ἐν ἐγκρατεῖᾳ ὁ Ἀπόστολος αὐτὸς προτρέπει τῆν ἐπανάληψιν τοῦ γάμου προσθέτων καὶ τῆν αἰτιολογίαν «κρείττον γὰρ ἐστὶ γαμῆν ἢ πυροῦσθαι».

Ἐπαινοῦμεν ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης τὰς Ἐκκλησίας Σερβίας καὶ Ρουμανίας, διότι ἐνῶ ἀπησχολοῦντο ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ὑπὸ ἐπείγουσαν μορφήν ἀπὸ ἱκανῶν ἤδη ἐτῶν, ὅμως δὲν ἠθέλησαν νὰ προβῶσιν εἰς μονομερεῖς ἀποφάσεις, ἀλλὰ περιέμενον τῆν πρώτην κατάλληλον εὐκαιρίαν, ἵνα ζητήσωσι πασῶν τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τῆν γνωμοδότησιν.

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Ἐποβάλλων τὸ ὑπόμνημα περὶ τοῦ β' γάμου τῶν κληρικῶν, εἶχον τῆν τιμὴν νὰ ἐφελκύσω τὴν προσοχὴν τοῦ Πανορθοδόξου Συνεδρίου εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο. Ἐπιτραπήτω μοι ὅπως προσθέσω μερικὰ τινα πρὶν ἢ ἀπαντήσω εἰς τὰς παρατηρήσεις τοῦ Ἀρχ]που Κισνοβίου.

Τὸ ζήτημα τοῦ β' γάμου τῶν κληρικῶν ὑφίσταται παρ' ἡμῖν ἀπὸ 50 καὶ πλέον ἐτῶν, ἰδίως δὲ μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον τὸ ζήτημα τοῦτο προσέλαβε ἐπείγουσαν μορφήν, διότι ὁ κλῆρος, ὑποβοηθούμενος κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ ὑπὸ τῶν πιστῶν, ἐν μέρει δὲ καὶ

ὑπὸ τῆς Πολιτείας, ἐζήτει ἐπιμόνως καὶ δραστηρίως τὴν λύσιν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ζητήματος ἀπειλῶν ὅπως ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν ἡ Γενικὴ Ἀρχικὴ Σύνοδος δὲν θὰ ἔλυσεν αὐτὸ εὐνοϊκῶς, προβῆ καὶ εἰς τὴν διὰ πραξικοπήματος λύσιν αὐτοῦ.

Ἡ Σερβικὴ Ἐκκλησία εὐρισκομένη πρὸ τοιούτων ἀπαιτήσεων καὶ μὴ δυναμένη, ὡς εἰκὸς, νὰ λύσῃ μονομερῶς τὸ ζήτημα τοῦτο, ἠναγκάσθη ἵνα ἀποστείλῃ πρὸ δύο ἐτῶν ἓνα τῶν Ἀρχιερέων αὐτῆς εἰς Κων]πολιν καὶ Ἀθήνας, πρὸ συνεννόησιν καὶ ἐξεύρεσιν τρόπου λύσεως τοῦ ζητήματος.

Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ τῆς Μεγάλης Μητρὸς Ἐκκλησίας Θρόνος ἐχόρησε τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἡ ἀποστολὴ δὲν ἔφερε τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα.

Ἀναφερόμενος εἰς τὸ ὑπόμνημά μου, ἐπαναλαμβάνω ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο ἀπὸ τῆς κανονικῆς τοῦ ἀπόψεως ἐξεταζόμενον, εἶναι σαφές, δηλ. οἱ ἱεροὶ κανόνες ἀπαγορεύουσιν τὸν β' γάμον τῶν κληρικῶν. Ἄλλ' εἶναι ἐπίσης σαφές ὅτι ἡ ἀπαγόρευσις αὐτῆ τοῦ γάμου τούτου δὲν προέρχεται οὔτε ἐκ θείου δικαίου οὔτε ἐκ δογματικῶν λόγων, ἀλλ' εἶνε ζήτημα καθαρῶς ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας καὶ πειθαρχίας καὶ ἐπομένως ἡ ἐν λόγῳ ἀπαγόρευσις δὲν εἶναι ἀμετάβλητος.

Γεννᾶται ὁμως τὸ ζήτημα. Τίς εἶναι ὁ ἀρμόδιος νὰ φέρῃ τὴν ἀπαιτουμένην μεταβολήν; Βεβαίως δύναται τις ν' ἀπαντήσῃ σαφῶς ὅτι ἀρμοδία εἶναι μόνη ἡ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος. Λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὰς ἐν γένει σημερινὰς περιστάσεις, ἐν αἷς εὐρίσκονται αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι καὶ τὰ ὀρθόδοξα ἔθνη δὲν δυνάμεθα νὰ προβλέπωμεν τὴν ἄμεσον σύγκλησιν Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ ἕως οὗτο συγκληθῆ τοιαύτη, φοβοῦμαι μήπως ἐν τῷ μεταξὺ ἐκτυλιχθῶσι γεγονότα λυπηρὰ δυνάμενα νὰ ἔχωσιν σοβαρὰς συνεπείας διὰ τε τὴν θέσιν τῆς Ἱεραρχίας καὶ καθόλου διὰ τὰ συμφέροντα τῆς Ἐκκλησίας.

Καὶ τώρα ἔρχομαι νὰ ἀπαντήσω εἰς τὰς παρατηρήσεις τοῦ Σεβ. Κισνοβίου. Παρατήρησεν ἡ Α. Σεβ. ὅτι ὁ Ἀπόστ. Παῦλος ἐκανόνισε τὸ ζήτημα τοῦτο εἰπὼν τὸ γνωστὸν ἐκείνο «μίας γυναικὸς εἶναι ἄνδρα». Ἀντιπαρατηρῶ ὁμως ὅτι ἡ ἐν Τρούλλῳ Σύνοδος διὰ τοῦ Ζ' αὐτῆς κανόνος καὶ ἄλλον τρόπον ἀντενομοθέτησε ὀρίσασα ὅπως οὐδεμιᾶς γυναικὸς ἢ ἀνὴρ ὁ Ἐπίσκοπος. Ἐὰν ἡ ἀπόφασις τοῦ Ἀπο-

στόλου Παύλου ἦτο θεῖος κανὼν, ἄρα ἀμετάβλητος, θὰ ἐτόλμα ἡ ὡς ἄνω Σύνοδος νὰ ἀντινομοθετήσῃ κατὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης;

Διὰ νὰ τὸ πράξῃ ὁμως σημαίνει ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι ζήτημα οὐχὶ δογματικὸν καὶ ἐπομένως ἀμετάβλητον, ἀλλὰ ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας, ἄρα μεταβλητόν. Καὶ ἐρωτῶ, μήπως εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐκκλησίαν ὅλαι αἱ διατάξεις αὐτῆς προήρχοντο ἐξ ἀμέσου ἀπαφάνσεως τῶν τοπικῶν καὶ Οἰκουμενικῶν Συνόδων;

Ἐκ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας γνωρίζομεν ὅτι, ὁσάκις ἀνεφύοντο εἰς μέρη ἐκκλησιαστικῆς τινος περιφερείας ζητήματα εὐταξίας καὶ πειθαρχίας αἱ ἀμέσως ἐνδιαφερόμεναι ἐκκλησιαστικαὶ ἀρχαί, ἐκτιμῶσαι δεόντως τὰς περιστάσεις καὶ τὰς ἀφορμὰς τῶν ζητημάτων, ἐποιοῦντο χρῆσιν τῆς οἰκονομίας, ἀποφαινόμεναι καταλλήλως. Αἱ τοιαῦται δὲ ἀποφάσεις αὐτῶν προσελάμβανον ἀργότερον καθολικὸν κῦρος διὰ τὴν ὅλην ὀρθοδοξίαν μετὰ τὴν ἀναθεώρησιν καὶ ἐπικύρωσιν αὐτῶν ὑπὸ τῶν τοπικῶν καὶ Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Ὅλως ἐσφαλμένως ἰσχυρίζεται ἡ Αὐτοῦ Σεβασμιότης ὅτι τὸ ζήτημα τοῦ β' γάμου τῶν κληρικῶν εἰσήχθη εἰς τὴν Σερβικὴν Ἐκκλησίαν πρὸ 20 ἐτῶν ἐκ Ρωσσίας. Τὸ ζήτημα πάντοτε ὑφίστατο ἐν τῇ καθ' ὅλου Ἐκκλησίᾳ, ἐφάνη δὲ ὡς κίνημα καὶ ἔλαβεν ὠρισμένον τύπον τὸ πρῶτον ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς περιφερείαις Καρλοβιτσίου, Σερβίας, Δαλματίας καὶ Βουκοβίνης, ἔπειτα δὲ ἄρχεται συζητούμενον ἐν Ρωσσίᾳ.

Ὁ Ἅγιος Κισνοβίου φοβεῖται μήπως τὸ ζήτημα λυόμενον εὐνοϊκῶς, προεκάλει τὸν σκανδαλισμὸν τῆς συνειδήσεως ἑκατομμυρίων ὄλων χριστιανῶν. Ἐγὼ εἶμαι ἄλλης γνώμης. Φρονῶ ὅτι τοῦναιτίον, ἡ συνείδησις τῶν χριστιανῶν ἀπαιτεῖ ἔννομον τάξιν πραγμάτων καὶ τὴν ἀποφυγὴν καὶ τοῦ παραμικροῦ ἀκόμη σκανδάλου ἀπὸ μέρους τοῦ ἱερέως μεταξὺ τῶν χριστιανῶν του. Ἐχω δὲ τὴν ἰδέαν ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Ρωστικὸς λαός, ὑπὸ τὰς γνωστὰς σημερινὰς συνθήκας διατελῶν, ἔχει παρομοίαν πρὸς τὴν ἀνωτέρω ἀντίληψιν.

Ὡς πρὸς τὴν παρατήρησιν τοῦ Ἁγ. Κισνοβίου ὅτι πρέπει ἡ Ἐκκλησία νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν οὐχὶ μόνον τὰ ὑπὲρ, ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ τῆς εὐνοϊκῆς λύσεως τοῦ ζητήματος τούτου, δηλώ ὅτι ἡ Σερβ. Ἐκκλησία, ἀπὸ πολλοῦ διασκεπτομένη ἐπ' αὐτῶν, ἔλαβε ταῦτα ὑπ' ὄψιν καὶ κατόπι τῆς μελέτης ταύτης ἀπεφάνθη ὑπὲρ τῆς ἐξοικονομήσεως τοῦ ζητήματος καὶ δι' ἐμοῦ ὑπέβαλε ἐνώπιον τοῦ Πανορθοδόξου Συνε-

δρίου τὴν ἀναγνωσθεῖσαν σχετικὴν πρότασιν. Ἐξ ὧν ἀνέπτυξα συνάγεται ὅτι, δὲν πρόκειται περὶ καταργήσεως κανονικῶν διατάξεων ὅπως ἄλλως τε ἀνέπτυξε καλῶς καὶ ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Πρόκειται μόνον ποιούμενοι χρῆσιν τῆς οἰκονομίας ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ θεραπεύσωμεν προβαλλομένας ἐπειγόντως ἀνάγκας τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀφ' ἐτέρου νὰ προλάβωμεν σοβαρὰ ἐνδεχόμενα, διότι οὐδὲν δύναται νὰ ἀποκλείσῃ ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ συμβοῦν καὶ ἐν Σερβίᾳ, Ἑλλάδι καὶ Ρουμανίᾳ, ὅ,τι συμβαίνει ἐν τῇ Ρωσικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἄλλως τε ἅς ἔχωμεν ὑπ' ὄψει ὅτι δὲν πρόκειται περὶ μονομεροῦς ἀπαιτήσεως καὶ ἐπομένως περὶ ὁμάδος κληρικῶν, ἀλλὰ περὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ ἱερατείου ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ἐνδιαφέρεται ὁλόκληρος λαὸς καὶ Πολιτεία. Φρονῶ ὅτι ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει νὰ φέρῃ μίαν ἐστῶ καὶ προσωρινὴν λύσιν εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, διότι πᾶσα περαιτέρω ἀναβολὴ τούτου δύναται νὰ γίνῃ ἐπικίνδυνος. Διὰ τοῦτο ἐξ ὀνόματος τῆς Σερβ. Ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ἀντιπροσωπεύω, καὶ ἐξ ὀνόματος τῶν ἐν δεινῇ καταστάσει εὐρισκομένων ἐν χηρείᾳ ἱερέων καὶ διακόνων, παρακαλῶ τὴν Υ. Θ. Παναγιότητα καὶ τὸ Π. Συνέδριον, ὅπως ἐν ἐκτιμήσει τῶν σημερινῶν περιστάσεων καὶ λόγων, λάβῃτε ὑπ' ὄψιν τὴν πρότασιν τῆς Σερβ. Ἐκκλησίας καὶ ἀποφανθῆτε ὑπὲρ τοῦ κατ' οἰκονομίαν β'. γάμου τῶν κληρικῶν.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Θὰ προσθέσω ἀκόμη μίαν ἀποψιν τὴν ὁποίαν ἐλησμόνησα. Τοὺς λειτουργοὺς τῆς Ἐκκλησίας τοὺς κοσμικοὺς ἱερεῖς, οὔτε τοὺς μορφώνομεν οὔτε τοὺς ἀποκαθιστῶμεν εἰς τὸ ἀξίωμα κατὰ τὸν τρόπον τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ δὲν ὑπῆρχον εἰδικαὶ πρὸς μόρφωσιν τοῦ κλήρου σχολαί. Ὁ κλῆρος ἐμορφούτο ἐν αὐτῷ τῷ ναῷ καὶ ἐν τῷ σχολείῳ ὅπου ἐδιδάσκοντο τὰ κοινὰ γράμματα. Ὡς ἀναγνώστης ἀνεγίνωσκεν, ὡς ψάλτης ἔψαλλεν, ὡς διάκονος διηκόνει καὶ ἐν τῇ συνεχείᾳ ἀκροάσει τοῦ ἱεροῦ κηρύγματος ἐμάνθανε θεολογίαν. Σήμερον ἔχομεν θεολογικὰς σχολὰς καὶ ὑποχρεώνομεν νέους νὰ ὑπηρετήσωσι τὴν Ἐκκλησίαν ὡς κοσμικοὶ ἱερεῖς. Ὡς πρὸς τὸν διορισμὸν τῶν ἱερέων, ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ ὁ Ἐπίσκοπος διώριζεν ὅσους αὐτὸς ἤθελε ἱερεῖς εἰς τὰς ἐνορίας, συντηρουμένους ἀπὸ τὰς προσόδους τῆς Ἐκκλησίας. Τὰ πράγματα ἤλλαξαν σήμερον. Τὰ νεώτερα Κράτη ἐνομοθέτησαν περὶ ἐνοριῶν καὶ ἱερέων καὶ μισθοδοσίας καὶ τυχηρῶν αὐτῶν. Εἰς μίαν δεδομένην στιγμὴν,

ἔστω καὶ σπανίαν, παρουσιάζεται ἡ χηρεία ἑνὸς τοιούτου κοσμικοῦ ἱερέως. Τὶ θὰ γίνῃ; Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν ὑπῆρχον μοναστήρια, εἰς τὰ ὁποῖα ἠδύνατο νὰ ἀποσταλῇ ὁ κληρικὸς ἵνα ζήσῃ τὸν μοναχικὸν βίον. Τοῦτο ὁμως δὲν γίνεται σήμερον, χωρὶς νὰ διαταραχθῇ ὁ ὀμαλὸς βίος τῆς ἐνορίας, τοῦ ἱερέως. Ἄλλως τε καὶ μοναστήρια δὲν ὑπάρχωσιν σήμερον καὶ αὐτὸς δὲ καθόλου ὁ μοναχικὸς βίος εὐρίσκεται παρ' ἡμῖν ἐν παρακμῇ. Ὡστε παρατηροῦμεν καὶ ἀπὸ τῶν ἀπόψεων τούτων ἔχουσι ἀλλοιωθῆ καθ' ὀλοκληρίαν αἱ συνθῆκαι καὶ ἐπομένως ἐπιβάλλεται κατ' ἄλλον τρόπον νὰ σκεφθῶμεν περὶ τῶν ἐν χηρείᾳ κληρικῶν.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κισνοβίου. Ὁ β' γάμος τῶν ἱερέων καὶ ὁ γάμος τῶν ἐπισκόπων εἶναι ζητήματα, τὰ ὁποῖα συνδέονται στενωῶς πρὸς ἄλληλα. Ἐὰν ἐπιτραπῇ τὸ ἓν πρέπει νὰ ἐπιτραπῇ καὶ τὸ ἕτερον. Καὶ ὅταν ἀποθάνῃ ἡ δευτέρα σύζυγος τοῦ ἱερέως, διατὶ τότε νὰ μὴ λάβῃ καὶ τρίτην σύζυγον, ὡς συμβαίνει διὰ τοὺς κοσμικοὺς, ἀφοῦ θὰ ἔχη μεταβληθῇ ἡ περὶ γάμου τῶν κληρικῶν ἀντίληψις; Ποῦ δὲ πρέπει νὰ ζητήσωμεν τὴν περὶ τούτου ἀντίληψιν τῆς κοινωνίας; Εἶναι πολὺ ὀλίγον ἀσφαλὲς νὰ ζητήσωμεν αὐτὴν εἰς τὰ σχετικὰ δημοσιεύματα τῶν ἑφημερίδων. Ὁ Σεβ. Μαυροβουνίου λέγει ὅτι ἡ κοινὴ γνώμη εἶναι ὑπέρ. Ἐγὼ ἔχω ἀντίθετον γνώμην καὶ ἐὰν ἡ Ἐκκλησία παρουσιασθῇ ἀσχολουμένη μὲ τὸ ζήτημα τοῦτο τοῦ β' γάμου τῶν κληρικῶν, ἴσως θὰ θεωρηθῇ ὅτι ὑπεχώρησεν εἰς ξένας πρὸς αὐτὴν ἐπιρροάς. Πῶς δὲ ὁ ἀληθὴς Ρωσικὸς λαὸς ἀντιλαμβάνεται τὸ συζητούμενον ζήτημα, ἐφάνη ἀπὸ τὰς σχετικὰς συζητήσεις τῆς ἐν Μόσχῃ Συνόδου τοῦ 1917. Εἶχε γίνῃ πρότασις τις περὶ τῆς ἐνδυμασίας τῶν ἱερέων, ἀλλὰ τὰ λαϊκὰ μέλη τῆς Συνόδου ἀπήντησαν ὅτι θέλουν νὰ βλέπουν τοιοῦτοτρόπως τὸν ἱερέα.

Φοβοῦμαι μήπως σκανδαλισθῇ ἡ κοινωνία. Διατὶ νὰ ὑποχωρήσωμεν εἰς ἀνθρώπους ἀδυνάτους καὶ νὰ μὴ ἐγείρωμεν αὐτοὺς εἰς τὴν τελειότητα; Διερχόμεθα κρίσιν βαρεῖαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ποῖον εἶναι τὸ δραστικὸν μέσον ἀπέναντι τῆς παρατηρουμένης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κρίσεως; Νὰ φαινόμεθα συμπαθῶς διακεείμενοι ἢ νὰ δηλώσωμεν κατηγορηματικῶς ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἰς οὐδεμίαν ὑποχώρησιν δύναται νὰ προβῇ; Ἐὰν ὅλαι αἱ Ἐκκλησίαι συνεφώνουν εἰς τὸ δεύτερον τοῦτο σημεῖον, ἴσως δὲν θὰ παρουσιάζετο ἡ σημερινὴ κατάστασις.

Σχετικῶς πρὸς τοὺς λόγους τοῦ ἀρχιμανδρίτου Σκριμπάν παρατηρῶ τὰ ἑξῆς: Τὰ περὶ διαζυγίου λεχθέντα ἀναφέρονται εἰς τοὺς κυσμικοὺς καὶ ὄχι εἰς τοὺς κληρικοὺς. Ὡς πρὸς δὲ τὸν ὄρκον δὲν φαντάζομαι ὅτι ἡ διδομένη ἐρμηνεία εἶναι ὀρθή. Ἐπειτα ἐν τῷ συζητούμένῳ ζητήματι πρόκειται περὶ καθαρῶς ἐκκλησιαστικοῦ τοιοῦτου, ἡ λύσις τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ γίνῃ συμφώνως πρὸς τὰς ἀποστολικὰς καὶ κανονικὰς διατάξεις τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Παρακαλῶ τὸν ἅγιον Κισνοβίου νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὴν θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκονται σήμερον οἱ ἱεράρχαι τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας. Ἐὰν ἡ Σύνοδος τῆς Μόσχας τοῦ 1917 συνεδρίαζε κανονικῶς σήμερον, θὰ ἐλάμβανεν ὑπ' ὄψιν τὸ ζήτημα περὶ τοῦ ὁποίου συζητοῦμεν καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι καὶ ἡ αὐτοῦ Σεβ. ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Πατριάρχου Τύχωνος θὰ ἐσκέπτετο διαφορετικὰ, δηλ. ἐπεικέστερον θὰ ἐξετίμα τὴν οἰκονομίαν καὶ θὰ εὕρισκεν αὐτὴν συμφέρουσαν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν. Σήμερον ὁμως ὡς ἐκ τῆς ἐπικρατούσης ἐν Ρωσσίᾳ ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως καὶ ὡς ἐκ τῆς θέσεως αὐτῶν οἱ Ρῶσσοι ἱεράρχαι δὲν ἔχουσιν τὴν ἠθικὴν ἐλευθερίαν ὅπως σκεφθῶσι καὶ ἀποφανθῶσιν ἀναλόγως. Εἶναι λοιπὸν πολὺ φυσικὸν νὰ σκέπτονται πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ λάβωμεν ἀποφάσεις ὁμοίας πρὸς ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι ἐλήφθησαν κατ' αὐτὰς ἐν Μόσχᾳ καὶ πῶς ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ πολέμησωμεν αὐτοὺς, τοὺς ὁποίους θέλωμεν νὰ παραστήσωμεν παρανομήσαντας. Βεβαίως κάποια σύγχυσις θὰ γίνῃ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἀπὸ γε τῆς ἀντιλήψεως αὐτῶν. Ἡμεῖς ἐγράψαμεν ἤδη εἰς τὸν ἐν Μόσχᾳ ἡμέτερον ἀντιπρόσωπον εἰπόντες ὅτι πρέπει νὰ μάθωσιν οἱ ἐκεῖ ἐκκλησιαστικοὶ κύκλοι ὅτι δὲν πρόκειται μόνον ἐὰν ἐπιβάλλωνται μεταρρυθμίσεις ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ καὶ τίνι τρόπῳ πρέπει νὰ γίνωσιν αὐταί.

Τὸ γεγονὸς δὲ καὶ μόνον ὅτι οἱ ἐν Μόσχᾳ χωρὶς νὰ συνεννοηθῶσι καὶ μὲ ἡμᾶς προέβησαν εἰς ὀριστικὰς ἀποφάσεις εἶναι ἀρκετὸν ὅπως τοὺς θεωρήσωμεν ἀξίους κατακρίσεως. Εἶναι βεβαίως δυνατὸν τὰς ἰδίας ἀποφάσεις ἢ τινὰς ἐξ αὐτῶν νὰ λάβωμεν καὶ ἡμεῖς ἀπὸ κοινού, ἀλλὰ διότι οἱ ἐν Μόσχᾳ ἀπεφάσισαν μονομερῶς καὶ διότι ἐσφετερίσθησαν δικαιοδοσίαν τῆς Πανορθοδόξου Ἐκκλησίας παρηνόμησαν καὶ θεωροῦνται ἀξιοκατάκριτοι, χωρὶς νὰ προσθέσω καὶ τοῦτο ὅτι ἐν ταῖς συνεδρίαις ἔλαβον μέρος καὶ ἀρχιερεῖς μὴ καθορίσαντες κανονικῶς τὴν θέσιν αὐτῶν.

Παρακαλῶ τὴν ὑμετέραν Σεβ. ὅπως ἀπερχομένη εἰς Καρλοβί-
τσιν ἐξηγήσῃ εἰς τοὺς ἐκεῖ Ρώσσοις ἀδελφοὺς ὅτι ἡμεῖς ἐνταῦθα ἔ-
χομεν σαφῆ συνείδησιν περὶ τίνος πρόκειται, ὅτι δηλαδὴ θὰ προβῶ-
μεν εἰς ἀποφάσεις. αἱ ὁποῖαι δὲν θὰ ἔχωσιν ἀφ' ἑαυτῶν τὸ ἀπαιτού-
μενον κῦρος, ἀλλ' ὡς μία πεφωτισμένη γνώμη θὰ ὑποβληθῶσιν εἰς
τὴν ἔγκρισιν καὶ ἀποδοχὴν τῶν ἐπὶ μέρους Ἀγίων Ὁρθοδόξων Ἐκ-
κλησιῶν. Σᾶς εὐχομαι κατευόδιον καὶ καλὴν ἐπάνοδον.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Μαυροβουνίου. Τὸ ζήτημα περὶ τοῦ
ὁποίου ὁμιλοῦμεν, ἔχει ἀνάγκην καὶ ἰδιαιτέρας μελέτης. Παρακαλῶ
νὰ παραπεμφθῇ εἰς ἐπιτροπὴν ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ μητροπολίτου
Νικαίας, ἡ ὁποία ἀφοῦ μελετήσῃ αὐτὸ νὰ ὑποβάλλῃ σχετικὴν γνωμο-
δότησιν.

Γίνεται δεκτὴ ἡ πρότασις τοῦ Μητροπολίτου Μαυροβουνίου
καὶ ἀνατίθεται εἰς τὴν Α' Ἐπιτροπὴν, μετὰ συμμετοχῆς τῶν Μητρο-
πολιτῶν Μαυροβουνίου καὶ Δυρραχίου καὶ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀλε-
ουτίδων νήσων, κατὰ τὰ ὡς ἄνω.

Μεθ' ὃ ἡ Α. Θ. Παναγιότητος ἐκήρυξεν τὸ πέρας τῆς συ-
νεδρίας.

† Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

† ὁ Κυζίκου Καλλίνικος

† Ἀλέξανδρος Ἀρχιεπίσκοπος Β. Ἀμερικῆς

† ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου καὶ Παραθαλασσίας Γαβριήλ

† ὁ Νικαίας Βασίλειος

† ὁ Δυρραχίου Ἰάκωβος

Ἀρχιμανδρίτης Ἰούλιος Σκριμπάν

Β. Ἀντωνιάδης

Δρ. Μ. Μιλάνκοβιτς

Ὁ Γραμματεὺς

† Ἀρχιμανδρίτης Γερμανὸς
Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου

Ζ'. ΣΥΝΕΔΡΙΑ

(Τετάρτη 30 Μαΐου 1923).

Προκαθήμενης τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Μελετίου συνῆλθε τὸ Πανορθόδοξον Συνέδριον.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Πρὶν ἢ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν, νὰ δώσωμεν τὴν ὀριστικὴν διατύπωσιν εἰς τὴν ληφθεῖσαν ἀπόφασιν περὶ διορθώσεως τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου. Ὁ γραμματεὺς νὰ ἀναγνώσῃ τὸ σχέδιον τῆς ἀποφάσεως.

Ἀναγινώσκειται ἔχον ὧδε:

«Τὸ Πανορθόδοξον Συνέδριον συνελθὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ Μαΐον τοῦ 1923 ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Μελετίου τοῦ Δ΄. ἀναγνωρίσαν ὅτι ἡ ἄρσις τῆς μεταξὺ τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ τοῦ πολιτικοῦ ἡμερολογίου διαφορᾶς εἶνε ἀνάγκη ἀναπόφευκτος καὶ ὅτι οὐδὲν κανονικὸν κώλυμα ὑπάρχει διὰ τὴν διόρθωσιν τοῦ ἐν χρήσει ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου κατὰ τὰ διδόμενα τῆς Ἀστρονομικῆς Ἐπιστήμης, ὁμοφώνως ἀποφασίζει τὴν διόρθωσιν τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου ὡς ἑξῆ:

1. Ἀπλείφονται αἱ 13 ἡμέραι τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου αἱ ἀποτελοῦσαι τὴν διαφορὰν αὐτοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἀπὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ Α΄ Οἰκουμ. Συνόδου μέχρι σήμερον ἔτη. Οὕτω: ἡ 1η Ὀκτωβρίου 1923 θὰ λογισθῆ ὡς 14 Ὀκτωβρίου 1923.

2. Αἱ ἑορταὶ τῶν ἀπαλειφθεισῶν ἡμερῶν θὰ ἐρτασθῶσιν ἢ ἀπασαί ὁμοῦ τὴν 14ην Ὀκτωβρίου 1923 ἢ ὡς θέλει ὀρίσῃ τοῦτο ὁ Ἐπίσκοπος τῆς Ἐπαρχίας.

3. Ἀπαντες οἱ μῆνες τοῦ ἔτους θὰ διατηρήσωσι τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν ἡμερῶν, ἅς ἔχουσι σήμερον. Ἐν τοῖς βισέκτοις ἐνιαυτοῖς ὁ Φεβρουάριος θὰ ἔχῃ ὡς καὶ σήμερον 29 ἡμέρας.

4. Θὰ ὑπάρχωσιν, ὡς μέχρι σήμερον, δύο εἶδη ἐτῶν: τὰ κοινὰ, ἐκ 365 ἡμερῶν καὶ τὰ βίσεκτα ἐκ 366. Βίσεκτα ἔτη εἶνε τὰ ἀνευ ὑπολοίπου διὰ τοῦ 4 διαιρούμενα ἔτη, ὡς ἦτο μέχρι σήμερον.

Ἐξαιροῦνται μόνον τὰ ἔτη τῶν αἰώνων, διὰ τὰ ὅποια θὰ ἰσχύῃ ὁ κατωτέρω κανὼν.

5. Τὰ ἔτη τῶν αἰώνων (δηλ. τὰ λήγοντα εἰς δύο μηδενικά) τότε μόνον θὰ ἦναι δίσεκτα, ὅταν ὁ ἀριθμὸς τῶν αἰώνων διαιρούμενος διὰ τοῦ 9 δώσῃ ὑπόλοιπον 2 ἢ 6. Ὅλα τὰ ἄλλα ἔτη τῶν αἰώνων θὰ ἦναι κοινά. Ἐπομένως μεταξὺ τῶν κατωτέρω σημειουμένων ἐτῶν τῶν αἰώνων, θὰ ἦναι δίσεκτα τὰ ὑπογραμμιζόμενα. Οὕτω:

<u>2000</u>	2100	2200	2300	
<u>2400</u>	2500	2600	2700	2800
<u>2900</u>	3000	3100	3200	
<u>3300</u>	3400	3500	3600	3700

Κατὰ τὴν διακανόνισιν ταύτην τὸ μέσον μῆκος τοῦ πολιτικοῦ ἔτους θὰ ἀποτελῆται ἐκ 365 ἡμερῶν, 5 ὥρων, 48' καὶ 48" λεπτῶν, ἐν πλήρει συμφωνίᾳ πρὸς τὸ μέσον μῆκος τοῦ τροπικοῦ ἔτους.

6. Αἱ ἀκίνητοι ἑορταὶ θὰ ἔχωσι τὴν ἡμερομηνίαν, ἣν εἶχον μέχρι σήμερον.

7. Αἱ κινηταὶ ἑορταὶ θὰ καθορίζονται ἐκ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα. Κατὰ τὰς κανονικὰς διατάξεις, αἵτινες διατηροῦνται ἄθικτοι, τὸ Πάσχα θὰ ἑορτάζηται τὴν Κυριακὴν, ἣτις ἔπεται τῇ πρώτῃ πανσελήνῳ μετὰ τὴν ἑαρινὴν ἰσημερίαν.

8. Ὁ καθορισμὸς τῆς Πασχαλινῆς Πανσελήνου θὰ γίνηται ἐπὶ τῇ βάσει ἀστρονομικῶν ὑπολογισμῶν, λαμβανομένων πάντοτε ὑπ' ὄψιν τῶν ὑπὸ τῆς Ἐπιστήμης πραγματοποιουμένων προόδων· ὁ δὲ καθορισμὸς τῆς ἡμερομηνίας τοῦ Πάσχα θὰ γίνηται πάντοτε κατὰ τὸν χρόνον τῆς Ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ.

9. Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον θὰ παρακαλέσῃ τὰ Ἀστεροσκοπεῖα ἢ τὰ τμήματα τῆς οὐρανοῦ μηχανικῆς τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν, Βελιγραδίου, Βουκουρεστίου καὶ Πουλκόβα (Πετρούπολις) νὰ καταρτίσωσι πίνακας τοῦ Πασχαλίου μακρᾶς διάρκειας, τοὺς ὁποίους θὰ ἀνακοινώσῃ εἰς ἀπάσας τὰς Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας.

10. Ἡ παρούσα μεταρρύθμισις τοῦ Ἰουλιανοῦ Ἡμερολογίου δὲν δύναται νὰ ἀποτελέσῃ ἐμπόδιον πρὸς μεταγενεστέραν αὐτοῦ τροποποίησιν, ἣν ἤθελον ἀποδεχθῆ ἅπασαι αἱ Χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι.

Παρατηρήσεις

5. Τὸ νέον Ἡμερολόγιον εἶναι ἀκριβέστερον τοῦ Γρηγοριανοῦ, οὗτινος τὸ μέσον μῆκος τοῦ ἔτους διαφέρει κατὰ 24 ἢ 26 δευτερόλεπτα τοῦ μέσου μήκους τοῦ τροπικοῦ ἔτους.

Ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ μήκους τῶν πολιτικῶν ἐτῶν τοῦ νέου Ἡμερολογίου καὶ τῶν ἐτῶν τοῦ Γρηγοριανοῦ, εἶνε τόσον μικρὰ ὥστε μόνον μετὰ 877 ἔτη θὰ παρατηρηθῇ διαφορὰ τῶν ἡμερομηνιῶν. Πράγματι μεταξὺ τῶν ἐτῶν τῶν αἰώνων ἐν τῷ κατωτέρῳ πίνακι θὰ ᾔηται δίσεκτα ἔτη ἐν τῷ Γρηγοριανῷ ἡμερολογίῳ τὰ ὑπογραμμιζόμενα ἔτη: 2000 2100 2200 2300. 2400 2500 2600 2700 2800. Ἡ ἀσυμφωνία λοιπὸν θὰ παρουσιασθῇ κατὰ τὸ ἔτος 2800.

8. Τῆς ἡμέρας λογιζομένης ἀπὸ μεσονυκτίου εἰς μεσονύκτιον ἡ πολιτικὴ ἡμερομηνία τῆς πρώτης ἀντιστοιχίας τῆς σελήνης (opposition de la lune) μετὰ τὴν ἑαρινὴν ἰσημερίαν θέλει καθορισθῇ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ χρόνου τοῦ μεσημβρινοῦ, ὅστις διέρχεται διὰ τοῦ ναοῦ τοῦ ἀγίου Γάβρου. Ἡ πρώτη Κυριακὴ μετὰ τὴν ἡμερομηνίαν ταύτην εἶναι ἡ ἡμέρα τοῦ Πάσχα, δηλ. ἐὰν ἡ ἡμερομηνία αὕτη συμπίσῃ Κυριακὴν, τὸ Πάσχα θὰ ἑορτασθῇ τὴν ἐπομένην Κυριακὴν».

Τὸ Συνέδριον ἀποδέχεται τὴν ὡς ἄνω διατύπωσιν τῆς ἀποφάσεως.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος ἔχομέν ὑπ' ὄψει σχέδιον ἡμερολογιακόν, τὸ ὁποῖον ἐξεπόνθησεν ὁ καθηγητῆς κ. Ἀντωνιάδης, ὑποστηρίζων ὅτι ἡ παρεμβολὴ μιᾶς καθ' ἕκαστον ἔτος ἡμέρας δὲν ἀποτελεῖ ἀθέτησιν ἢ κατάργησιν τοῦ ἐβδομαδιαίου συστήματος. Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἤδη ἐλήφθη εἰς προηγουμένην συνεδρίαν σχετικὴ ἀπόφασις. Ἐν πάσῃ περιπτώσει δυνάμεθα νὰ συζητήσωμεν τὸ ὑποβληθὲν σχέδιον τοῦ κ. Καθηγητοῦ εἰς τὴν προσεχῆ συνεδρίαν. (*)

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Β. Ἀμερικῆς. Παρακαλῶ νὰ ἀναγνωσθῇ ὑπόμνημά μου, ἀπαντητικὸν καὶ εἰς ὅσα εἰς τὴν τελευταίαν συνεδρίαν εἶπε σχετικὰ πρὸς τὴν Ρωσ. Ἐκκλησίαν ὁ ἀρχιμ. Σκριμπάν.

Παναγιώτατε,

Ὅταν ἐν τῇ συνεδρίᾳ τοῦ Πανορθοδόξου Συνεδρίου τῆς 23 Μαΐου ὁ Σεβ. Ἀναστάσιος, Ἀρχιεπ. Κισνοβίου, ἐξέφρασεν ὠρισμέ-

(*) Δημοσιεύεται εἰς τὸ τέλος τῶν πρακτικῶν.

νην ἀρνητικὴν γνώμην τῆς Ρωσ. Ὁρθ. Ἐκκλησίας ἐπὶ τοῦ ἐγερθέν-
θέντος ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Σερβ. καὶ τῆς Ρουμ. Ἐκκλησίας
ζητήματος ὅπως ἐπιτραπῆ τοῖς χηρεύουσιν (οὐχὶ τοῖς διαζευχθεῖσι)
κληρικοῖς ὀβ. γάμος, ἐγὼ ὡς κληρικὸς τῆς Ρωσ. Ὁρθ. Ἐκκλησίας
δὲν ἠδυνάμην νὰ μὴ συμφωνήσω μετ' αὐτοῦ, διότι ἡ γνώμη αὕτη βα-
σίζεται ἐπὶ κανονικῶν δεδομένων καὶ ἡ Τοπικὴ Σύνοδος τῆς Ρωσσι-
κῆς Ἐκκλησίας τοῦ 1917 σαφῶς ἀπεφάνθη ὅτι διάφορος λύσις τοῦ
ζητήματος τούτου εἶνε δυνατὴ μόνον ἐν Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ.

Τὰ λοιπὰ μέλη τῆς ἡμετέρας Συνελεύσεως τὰ ὁμιλήσαντα πρὸ
ἢ μετὰ τὸν Σεβ. Ἀναστάσιον πάντα συνεφώνησαν ὅτι ἐπὶ τῇ βάσει
τῶν ὑφισταμένων κανόνων δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἐπιτραπῆ ὁ δεύτερος
γάμος τῶν κληρικῶν, ἀλλ' ὅτι ἔνεκα τῶν ἰδιαιτέρων περιστάσεων,
τὰς ὁποίας προκαλεῖ ἡ ἀνάγκη, πρέπει οἱ τοιοῦτοι γάμοι νὰ ἐπιτρέ-
πωνται ἐν εἴδει οἰκονομίας.

Ἡ οἰκονομία, δηλ. ἡ ἔνεκα ἰδιαιτέρων περιστατικῶν ἐπιτρε-
πομένη συγκατάβασις, χαλάρωσις, ἦτο γνωστὴ τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλη-
σίᾳ. Ἀλλ' ἡ ὁδὸς τῆς οἰκονομίας εἶνε λίαν ὀλισθηρὰ, ἀγαθοῦσα
τὴν Ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν μέχρι τῆς ἀποδοχῆς τοῦ Filioque καὶ
τοῦτο ἀφοῦ ἤδη ὁ πάπας Λέων ὁ Γ'. πανηγυρικῶς ἐκήρυξεν ἀνάθεμα
κατὰ πάντων τῶν παραμορφωτῶν τοῦ Συμβόλου τῆς Νικαιο-Κων-
σταντινουπόλεως, ἢ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ἡμῶν ἐπιτρέπουσα πᾶσαν πα-
νουργίαν καὶ αὐτὰς ἔτι τὰς ἀπάτας κατὰ τὴν σαγήνευσιν εἰς τὸν πα-
πικὸν περίβολον. Καὶ εἶνε εὐνόητον διατὶ τὰ μέλη τῆς Παρρωσσι-
κῆς Τοπικῆς Συνόδου τοῦ 1917 δὲν συνελήφθησαν εἰς τὴν παγίδα
τῆς οἰκονομίας, ἀλλ' ἀπεφάνθησαν ὅπως ὠρισμένως, ὅτι τὰ σπουδαῖα
ζητήματα κανονικοῦ χαρακτῆρος, π. χ. περὶ μεταβολῆς τοῦ ἡμερολο-
γίου ἢ τῆς χορηγίας ἀδείας τοῖς κληρικοῖς νὰ συνάψωσι δεύτερον
γάμον, δύνανται νὰ λυθῶσι μόνον ἐν Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ. Διὰ στό-
ματος τῆς Συνόδου τοῦ 1917 προφανῶς ὠμίλει ὁ ζῆλος περὶ τῆς πί-
στεως, ὁ ὁποῖος ἐγέννα τὸν φόβον, μὴ ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν, εἰσελθοῦ-
σα εἰς τὴν ἐπικίνδυνον ὁδὸν τῆς οἰκονομίας, προχωρήσῃ μέχρι τῆς
ἐμπράκτου καταργήσεως πάντων τῶν κανόνων, διότι τὸ ἐν τῷ μικρῷ
σφάλμα, ἢ παράβασις τοῦ μικροῦ, δύναται καὶ τὴν ὅλην πίστιν νὰ
διασαλεύσῃ. Καὶ ὁ φόβος οὗτος ἀκριβῶς, οὐχὶ δὲ ἀπλῆ ἀμάθεια,
ἐχειραγῶγει τοὺς ἀντιπάλους τῶν ὑπὸ τοῦ Νίκωνος γενομένων διορ-
θώσεων τῶν λειτουργικῶν βιβλίων, ἐν ταῖς ὁποῖαις οὗτοι ἔβλεπον δια-
φθορὰν τῆς πίστεως. Ἀδίκως ἐν ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἡμετέρας συνελεί-

σεως, θέλον νὰ διεγείρη ἡμᾶς τοὺς Ρώσσοις νὰ ἐκφρασθῶμεν ὑπὲρ τῆς οἰκονομίας ἐν τῷ ζητήματι τῆς παραδοχῆς τοῦ δευτέρου γάμου τῶν κληρικῶν, ἐμέμφθη τὴν Ρωσσικὴν Ἐκκλησίαν ὅτι αὐτὴ ἡ ἰδία συνεπεία τῆς ἀνάγκης οὐ μόνον παραβαίνει τοὺς κανόνας ἐν τῷ ζητήματι τοῦ διαζυγίου, ἀλλὰ καὶ ἀντιφάσκει πρὸς τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος ἀπηγόρευσε πάντα ὄρκον, ἐνῶ ἐκείνη ἐπιτρέπει τὸν ὄρκον. Ἄλλ' ἀπαγορεύων τὸ μὴ ὅλως ὀμνύειν (Ματθ. 5, 34-36) ὁ Κύριος δὲν ἐννοεῖ τὸν νόμιμον ὄρκον, τὸν ἀναγκαῖον εἰς τὴν κοινωνικὴν καὶ ἰδιωτικὴν ζωὴν. Αὐτὸς οὗτος ὁ Κύριος ἐπεκύρωσε τὸν ὄρκον, ὅταν εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ἀρχιερέως, «ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος», ἀπήντησε «Σὺ εἶπας» διότι παρ' Ἑβραίοις συνήθως τὸ δικαστήριον ἀπήγγελλε τὸν τύπον τοῦ ὄρκου. ὁ δὲ κατηγορούμενος ἀπεδέχετο αὐτὸν διὰ τῶν λέξεων Ἀμήν, οὕτω γενέσθω, σὺ εἶπας. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐπικαλεῖται τὸν Θεὸν ὡς μάρτυρα τῶν λόγων του, τὸ ὁποῖον προφανῶς εἶναι ἐπίσης ὄρκος (Ρωμ. 1, 9. 2 Κορ. 1, 23. Ἑβρ. 6, 16 κ.λ.) Ἀπαγορεύονται μόνον οἱ μάταιοι ὄρκοι οἱ Φαρισαϊκῶς ὑποκριτικοὶ, οἱ ἄσκεπτοι.

Ἄδίκως ἐπίσης ἀπευθύνεται κατὰ τῆς Ρωσσικῆς Ὁρθ. Ἐκκλησίας καὶ ἡ δευτέρα μομφὴ ὅτι αὕτη ἐπιτρέπουσα τὸ διαζύγιον διὰ πολλοὺς λόγους, παραβαίνει τοὺς κανόνας καὶ ἐνεργεῖ ἀντιθέτως πρὸς τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ, ὅστις ὡς λόγον διαζυγίου ἀνεγνώρισε μόνον ἓνα, τὸν λόγον τῆς πορνείας (Ματθ. 5, 32).

Παρὰ τοῖς Ἑβραίοις ἐδίδετο τὸ διαζύγιον διὰ μηδαμινοὺς λόγους, ὁ ἀνὴρ δηλ. ἠδύνατο νὰ ἐκδιώξῃ τὴν σύζυγον καὶ ἄνευ οὐδενὸς λόγου. Ἄλλ' εἰ κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου ἡ μοιχεία αὕτη ἀφ' ἑαυτῆς διαλύει τὴν ἐνότητα τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὀρισθεῖσαν, συμφώνως πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς λόγοι ἐπίσης σοβαροὶ καὶ ἄλλαι αἰτίαι, αἱ ὁποῖαι ἐπίσης διαλύουν τὴν ἐνότητα τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς, τοῦτέστι ἐμπράκτως ἐκμηδενίζουσι τὸν γάμον. Τούτου ἕνεκα ἡ Ρωσσικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀναγνωρίζει τοὺς ἑξῆς λόγους διαζυγίου. 1) τὴν ἄνευ εἰδήσεως ἀπουσίαν τοῦ ἑτέρου τῶν συζύγων ἐπὶ ἑπτὰ, πέντε, τῶρα δὲ δύο ἔτη 2) τὴν παραφροσύνην τοῦ ἑτέρου τῶν συζύγων, 3) τὴν ἀνικανότητα τοῦ ἑτέρου τῶν συζύγων πρὸς γαμικὴν συμβίωσιν, 4) τὴν καταδίκην τοῦ ἑτέρου τῶν συζύγων, τὴν

συνεπαγομένην στέρησιν πάντων τῶν πολιτικῶν καὶ ἀστικῶν αὐτοῦ δικαιωμάτων, 5) τὸ ἀσυμβίβαστον τῶν χαρακτήρων τὸ μετατρέπομενον εἰς μῖσος καὶ ἐπακολουθούμενον ὑπὸ δαρμῶν καὶ ἀπειλοῦν τὴν ζωὴν τοῦ ἐτέρου ἐκ τῶν συζύγων. καὶ 6) τὴν καταδίωξιν διὰ τὴν πίστιν τὴν ἐκδηλουμένην διὰ βιαιοπραγιῶν καὶ βασάνων (ἐν τοῖς μικτοῖς γάμοις).

Ἐὰν ἡ Ρωσικὴ Ἐκκλησία δὲν παρεδέχετο τοὺς λόγους τούτους πρὸς διάζευξιν θὰ ἦτο πράγματι ἐν καθυστερήσει καὶ στασιμότητι, προσέχουσα εἰς τὸ γράμμα μετὰ Φαρισαϊκῆς μυωπίας. Εἰς τὸ διάστημα 19 αἰώνων ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ ἐπροχώρησε πολὺ καὶ ἐπὶ τὰ κρείττω καὶ ἐπὶ τὰ χεῖρω. Ἐδημιουργήθησαν νέαι συνθῆκαι τοῦ βίου, ἀνεφάνησαν νέαι ἀνάγκαι. Ζῶμεν εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν τὰ κύματα τοῦ βιωτικοῦ πελάγους ὄχι μόνον ἐπλήρωσαν τὰς αὐλὰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀλλὰ κρούουσιν ἤδη καὶ θραύουσι τὰς θύρας καὶ εἰσέρχονται διὰ τῶν παραθύρων, διὰ τοῦ θορύβου δὲ αὐτῶν καταπνίγουσι τὰς ἡμετέρας προσευχὰς καὶ τὰ ᾄσματα. Καὶ ἂν ἀκόμη ἠθέλομεν, δὲν δυνάμεθα νὰ σιγῶμεν, ὀφείλομεν νὰ ἀπαντήσωμεν.

Ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ δὲν θὰ εὕρωμεν ἀπάντησιν εἰς ὅλα, διότι κατὰ τοὺς λόγους Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου δὲν ἐγράφησαν τὰ πάντα ἐν αὐτῷ. Δὲν θὰ εὕρωμεν πολλὰ καὶ παρὰ τοῖς Ἁγίοις Ἀποστόλοις καὶ παρὰ τοῖς Ἁγίοις Πατρᾶσι. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἶνε ἀπείρως εὐρύτερος καὶ ὑψηλότερος τῶν συλλογῶν τούτων καὶ παρέχει ἐλευθερίαν καὶ αὐτενέργειαν τῷ Χριστιανῷ φωτιζομένῳ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ. Εἰς ἡμᾶς χρειάζεται ὅπως αἱ ἀπαντήσεις ἡμῶν ᾧσι σύμφωνοι οὐχὶ κατὰ τὸ γράμμα, ἀλλὰ κατὰ τὴν οὐσίαν, τὴν ἔννοιαν, τὸ πνεῦμα, πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ τὴν ἐρμηνευθεῖσαν ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Πατέρων καὶ διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας. Ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τούτων ἐχειραγωγούντο καὶ οἱ θεοφόροι πατέρες τῆς 6ης Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐλθόντες διὰ τοῦ 12 αὐτῶν κανόνος εἰς φαινομενικὴν κατὰ τὸ γράμμα, οὐχὶ ὁμως καὶ κατ' οὐσίαν ἀντίφασιν πρὸς τὴν ἀποστολικὴν ἐντολήν, ὡς οἱ ἴδιοι ἐπεξηγοῦσι τοῦτο. *Ἡ ὅπως λέγει ὁ ἐρμηνευτὴς Ζωναράς: Οἱ θεῖοι ἀπόστολοι, ἀρχὴν ἐχούσης τῆς πίστεως καὶ τοῦ θεοῦ κηρύγματος οὕπω πλατυνθέντος, συγκαταβατικώτερον διετίθεντο πρὸς τοὺς τῇ πίστει προσερχομένους, καὶ οὐ πάντῃ ἀπῆτουν τὸ τέλειον, ἀλλ' ἐνεδίδουν τῇ ἀσθενείᾳ αὐτῶν....." Ἄρτι δὲ τοῦ κηρύγματος πλατυνθέντος

καὶ εἰς κρείττονα κατάσταςιν καὶ τάξιν τῶν πιστῶν ἑλληλυθότων καὶ τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας ἐπιδιδούσης, χρήναί φασι καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς τὸν οἰκίον βίον πρὸς ἀκριβῆ σωφροσύνην ἀπευθύνειν».

Εἶνε ἀναμφισβήτητος ἡ σύγχρονος κατάπτωσις τοῦ χριστιανικοῦ βίου ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, οὐχὶ ἐν τῇ συνειδήσει καὶ τῇ ἀντιλήψει, διότι καὶ σήμερον τὸ ἠθικῶς λευκὸν ἀναγνωρίζεται ὡς λευκὸν καὶ τὸ μέλαν ὡς μέλαν (ἐξαιρέσει μόνον ὀλίγων ἀφρόνων, μυκτηριζόντων καὶ καταστρεφόντων ὅ,τι ἱερὸν ἐν Ρωσσίᾳ), ἀλλ' ἐν τῷ βίῳ καὶ ἐν τῇ πράξει, τοῦτο δὲ συνεπεία τῶν φοβερῶν καταστροφῶν, ἃς ἐδοκίμασεν ὁ κόσμος καὶ αἱ ὁποῖαι κατὰ τὴν κοινὴν συναίσθησιν ἀκόμη δὲν ἔληξαν. Οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶνε τόσον διεφθαρμένοι, ὅσον ἀσθενεῖς. Καὶ πρέπει νὰ θεραπεύωνται οὐχὶ διὰ τῶν πυρίνων λόγων τοῦ Προδρόμου τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ διὰ τῆς πλήρους ἀγάπης καὶ λεπτότητος προσκλήσεως τοῦ ἠγαπημένου μαθητοῦ τοῦ Χριστοῦ: «Τεκνίῳ, ἀγαπάτε ἀλλήλους».

Ἐὰν διὰ τὸ καλὸν τῆς Ἐκκλησίας θεωρῆται ἐπάναγκες νὰ ἐπιτραπῇ ὁ δεύτερος γάμος τῶν κληρικῶν, ἡ ἀπόφασις αὕτη ὡς μὴ ἀντιφάσκουσα τῷ πνεύματι τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ θὰ εἶνε κανονικὴ, διότι κανονικὸν εἶνε μόνον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶνε ὠφέλιμον διὰ τὴν Ἐκκλησίαν. Τοιαύτη γνώμη ὠρισμένως καὶ πανηγυρικῶς δὲν ἐξηνέχθη εἰσέτι ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ πάντες αἰσθάνονται αὐτὴν καὶ ἐν τῇ πράξει τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ πολλοῦ ἐφαρμόζεται. Διότι νῦν δὲν ὑπάρχει οὐδεμία ἐπὶ μέρους Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ἡ ὁποία κατὰ γράμμα νὰ ἐκτελῇ πάντας τοὺς κανόνας τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας.

Καὶ ἔχει τὸ δικαίωμα ἡ Ἐκκλησία νὰ πράττῃ τοῦτο, ἀφοῦ κατὰ τὴν ἀψευδῆ ἐπαγγελίαν τοῦ Σωτῆρος, ἐν αὐτῇ διὰ παντὸς παραμένει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, παρέχον εἰς τὴν συνέλευσιν τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Ἐκκλησιῶν τὸ δικαίωμα νὰ λέγωσιν: «Ἐδοξε τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν». Καὶ τοὺς λόγους τούτους δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν οὐχὶ μόνον ἐν Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ, διότι τοιαύτη σύνοδος, τ ἔ. σύνοδος τῆς ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ δὲν εἶνε δυνατὴ νῦν, οὐχὶ μόνον ἐν πανορθοδόξῳ Συνόδῳ, διότι τοιαύτη σύνοδος δὲν εἶνε δυνατὴ πρὸ τῆς εἰρηνεύσεως τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς ἐπιτεύξεως τῆς συμμετοχῆς ἐν τῇ συνόδῳ τῶν ἐπισκόπων τῆς Ρωσικῆς

Ἐκκλησίας, οὐχὶ τῆς νῦν, τῆς οὕτω καλουμένης «Ζώσης», ἀλλὰ τῆς γνησίας, οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ πρεσβύτεροι τῆς ὁποίας εἶνε σήμερον ἐν ταῖς εἰρκταῖς, ἐν τῇ ἐξορία καὶ εἰς τὰ κάτεργα, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἡμετέρα συνελύσει, ὅπου οἱ ἀντιπρόσωποι 5 αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν: τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, τῆς Σερβικῆς, τῆς Ἑλληνικῆς τῆς Ρουμανικῆς καὶ τῆς Κύπρου, ἐξ ὀνόματος τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ ζητοῦσι, διὰ τὸ καλὸν τῆς Ἐκκλησίας, νὰ λυθῇ τὸ ζήτημα τοῦτο ὑπὸ ἐννοιαῖα καταφατικῆν.

Οὐ μόνον ὡς κληρικὸς τῆς Ρωσικῆς Ὁρθοδ. Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ἀτομικῶς ἐγὼ δύναμαι νὰ εἶμαι κατὰ τοῦ δευτέρου γάμου τῶν κληρικῶν. Ἀλλὰ κατ' ἀρχὴν ἰστάμενος ἐπὶ τοῦ κανονικοῦ ἐδάφους εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ εἶπω ὅτι ἡ τοιαύτη ἀπόφασις πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς δοθεῖσα οὐχὶ ὡς μέτρον ἀπλῶς οἰκονομίας ἀλλ' ὡς μέτρον αὐστηρῶς κανονικὸν εἰς τὴν ἐποχὴν ἡμῶν ἀναγκαῖον διὰ τὸ καλὸν τῆς Ἐκκλησίας. Δὲν πρέπει νὰ φοβώμεθα, μὴ ἐκ τούτου τὰ ἦθη τοῦ ἡμετέρου κλήρου διασαλευθῶσι, μὴ τὸ ἠθικὸν ἐπίπεδον τοῦ κλήρου καταπέσῃ, ὡς δὲν ἐφοβήθησαν οἱ ἀπόστολοι ἐπιτρέποντες εἰς τοὺς ἐπισκόπους νὰ εἶνε ἔγγαμοι. Πέποιθα ὅτι οὐχὶ πάντες οἱ χηρεύοντες κληρικοὶ θὰ ἐπιθυμήσωσι νὰ ἔλθωσιν εἰς δεύτερον γάμον· θὰ εὐρεθῶσι ζηλωταὶ τῆς εὐσεβείας, οἱ ὁποῖοι διὰ τοῦ ἐνθέου ζήλου αὐτῶν θὰ καλύψωσι τὰς ἀδυναμίας τῶν συναδέλφων αὐτῶν.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 29 Μαΐου 1923

† Ἀλέξανδρος Ἀρχιεπίσκοπος

В. Ἀμερικῆς

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Μεταξὺ ἄλλων προτερημάτων, τὸ ὑπόμνημα τῆς Α. Σεβασμιότητος ἔχει καὶ τὸ ἐλάττωμα ὅτι ὑπέλαβε τοὺς λόγους τοῦ ἀρχιμ. Σκριμπάν ὡς ἀναφερομένους εἰς τὴν Ρωσικὴν ἐκκλησίαν καὶ θέλει ἔνεκα τούτου νὰ ὑπεραμυνθῇ αὐτῆς. Ἀλλ' ὁ ἀρχιμ. Σκριμπάν δὲν ἐσκόπει νὰ ἐκφράσῃ μομφὴν τινὰ ἐναντίον τῆς Ρωσικῆς ἐκκλησίας, ἀλλ' ἤθελεν ἐκ τῶν ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ ἐφαρμοζομένων σχετικῶς πρὸς τὸ διαζύγιον καὶ τὸν ὄρκον νὰ ἀντλήσῃ ἐπιχείρημα ὑπὲρ ζητήματος, πρὸς τὸ ὁποῖον συμφωνεῖ καὶ ἡ Α.

Σεβασμιότης, καὶ μάλιστα χωροῦσα περαιτέρω αὐτῆ φρονεῖ ὅτι ἡ ἀπόφασις πρέπει νὰ ἔχῃ τὸν τύπον ὄχι οἰκονομίας ἀλλὰ κανονικῆς ἀποφάσεως. Ἐπομένως δὲν ὑπῆρχεν ἀνάγκη νὰ γείνη ἄμυνα ὑπὲρ τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας. Καὶ τώρα ἂς λάβωμεν γνῶσιν τῆς ἐκθέσεως τῆς ἐπιτροπῆς.

Ὁ Γραμματεὺς ἀναγινώσκει αὐτὴν, ἔχουσιν οὕτω:

Παναγιώτατε Δέσποτα,

Τὰ μέλη τοῦ Πανορθόδοξου Συνεδρίου, ἀπουσιάζοντος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κισνοβίου συνελθόντα κατ' ἀπόφασιν καὶ ἐργασθέντα ὡς ἐπιτροπὴ ἐμελέτησαν τὸ ζήτημα τοῦ β' γάμου τῶν ἐν χηρείᾳ ἱερέων καὶ διακόνων, καὶ ὁμοφώνως κατέληξαν εἰς τὴν συνημμένως ὑποβαλλομένην σχετικὴν γνωμοδότησιν. Ἐπίσης μελετήσαστα καὶ τὸ ζήτημα καθόλου τοῦ γάμου τῶν κληρικῶν τὸ ὄριον τῆς ἡλικίας πρὸς χειροτονίαν αὐτῶν ὡς καὶ τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν ἐν τῇ κοινῇ ἐξωτερικῇ περιβολῇ αὐτῶν, ἐγνωμοδότησαν ποῦ μὲν κατὰ πλειψηφίαν ποῦ δὲ καὶ παμψηφεί, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν συνημμένως ὑποβαλλομένων γῆ Ὑμ. Θ. Παναγιότητι σχετικῶν.

Μετὰ Σεβασμοῦ,
Διὰ τὴν Ἐπιτροπὴν

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις τῇ 29 Μαΐου 1923

† Ὁ Κυζίκου Καλλίνικος

Α'.

Ο Β'. ΓΑΜΟΣ ΤΩΝ ΕΝ ΧΗΡΕΙΑ ΙΕΡΕΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΝΩΝ

Τὸ Πανορθόδοξον Συνέδριον ἐξετάζον τὸ ζήτημα τοῦ β' γάμου τῶν ἐνεκα θανάτου τῶν συμβιωῶν αὐτῶν χηρευσάντων ἱερέων καὶ διακόνων, λαμβάνει μὲν ὑπ' ὄψιν καὶ σέβεται τὰς ὑπαρχούσας σχετικὰς κανονικὰς διατάξεις, ἐρμηνεύον ὁμως αὐτὰς κατὰ τὸ πνεῦμα αὐτῶν, ἐκτι-

μῶν δὲ καὶ τὰς ἑκασταχοῦ ὑφ'εστῶσας ἀνάγκας τῆς Ὁρθοδ. Ἐκκλησίας, ἀπὸ κοινῆς γνώμης ἀποφαίνεται.

α) Ὅτι οὐδὲν ἔχει τὸ κατ' ἀρχὴν ἀντιβαῖνον πρὸς τὸ πνεῦμα καθόλου τῆς Εὐαγγελικῆς διδασκαλίας ὃ ἐν λόγῳ β'. γάμος, τῶν ἐν χηρείᾳ ἱερέων καὶ διακόνων.

β) Ὅτι ἀναγνωρίζει ταῖς Ἱερ. Συνόδοις τῶν ἐπὶ μέρους αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, τὸ δικαίωμα ὅπως ἐπὶ γνωμοδοτήσει τοῦ οἰκείου Ἐπισκόπου καὶ μετ' ἰδίας ἐκτίμησιν τῶν ὄρων καὶ ἀναγκῶν τῶν ἐκ θανάτου χηρευσάντων καὶ ἐν τῇ διακονίᾳ τῆς Ἐκκλησίας διατελούντων λειτουργῶν αὐτῶν ἐπιτρέπωσιν ἢ οὐ, αὐτοῖς τὴν σύναψιν β'. γάμου.

καὶ γ) Ὅτι τὸ μέτρον τοῦτο λογίζεται κανονικῶς ἔγκυρον μέχρι τῆς συγκλήσεως Οἴκουμ. Συνόδου, ἥτινι καὶ ἀπόκειται ὅπως περιβάλλῃ αὐτὸ διὰ τοῦ καθολικοῦ αὐτῆς κύρους.

Β'.

ΤΟ ΕΠΙΣΚΟΠΙΚΟΝ ΑΞΙΩΜΑ ΚΑΙ Ο ΓΑΜΟΣ ΕΑΝ ΥΠΑΡΧΗ ΔΙΑΡΚΗΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΣ ΤΩΝ ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ ΓΑΜΟΥ ΚΑΙ ΙΕΡΩΣΥΝΗΣ

Δογματικῶς καὶ ἀκριβέστερον μυστηριακῶς τὸ ἐν μυστήριον δὲν ἀποκλείει τὸ ἕτερον, ἐξ ἀπόψεως δὲ ἠθικῆς δύναται μὲν διὰ τινὰς λόγους καὶ ὑπὸ τινὰς ὄρους ἢ ἀληθῆς παρθενία νὰ ὑπερέχη τῆς ἐγγάμου συμβιώσεως, ἀλλ' εἶναι καὶ ὁ γάμος τίμιος καὶ ὑπὸ ὠρισμένους ὄρους δὲν ὑπολείπεται ἐκείνης.

Ἐν σχέσει πρὸς τὸν κλῆρον: εἶναι μᾶλλον σύμφωνον πρὸς τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τῶν θείων Γραφῶν, ἐὰν ἀφεθῇ αὐτῷ ἐλευθερία περὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἐγγάμου ἢ ἀγάμου βίου εἰς ὅλους ἀδιακρίτως τοὺς βαθμοὺς τῆς ἱερωσύνης.

Κανονικῶς δὲ καὶ ἱστορικῶς ἐξεταζόμενον τὸ νῦν κρατῆσαν ἐν τῇ Ὁρθοδ. Ἐκκλησίᾳ σύστημα εἶναι ἀπλοῦν κατάντημα ἐξελίξεως ὄχι κατὰ πάντα σύμφωνον πρὸς τὴν πράξιν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας.

ας, καὶ ὀφείλον τὴν κατίσχισιν αὐτοῦ μᾶλλον εἰς διατάξεις αὐτοκρατορικὰς ἢ εἰς τὰς σχετικὰς ἀποφάσεις τῆς Πενθέκτης Συνόδου.

Ὁ Μητροπολίτης Κυζίκου δὲν ἀποδέχεται τὰ σχετικὰ περὶ αὐτοκρατ. διατάξεων.

Κατὰ ταῦτα ἡ πλειοψηφία τῆς Ἐπιτροπῆς φρονεῖ ὅτι τὸ Παν. Συνέδριον δύναται θίγον κατ' ἀρχὴν τὸ ζήτημα τοῦτο, νὰ ἀποφαιθῇ ὅτι δὲν κωλύεται δογματικῶς καὶ μυστηριακῶς οὔτε ἀντιβαίνει εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὴν ἀρχαίαν πράξιν τῆς Ἐκκλησίας, ὁ μετὰ τὴν χειροτονίαν γάμος τῶν κληρικῶν, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν Ἐπισκόπων. Εὐκταῖον μόνον θὰ ἦτο, ὅπως οἱ ἤδη χειροτονημένοι ἐπίσκοποι παρητοῦντο οικειοθελῶς ἀπὸ τῆς χρήσεως τῆς ἐλευθερίας ταύτης, καὶ τοῦτο πρωτίστως πρὸς ἀποφυγὴν παρεξηγήσεων καὶ μομφῶν ἐναντίον αὐτῆς τῆς μεταρρυθμίσεως.

Ὁ Μητροπολίτης Κυζίκου προκειμένου περὶ τοῦ μετὰ τὴν χειροτονίαν γάμου τῶν κληρικῶν, περιορίζεται εἰς μόνον τὸν ἰ. κανόνα τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ Συνόδου τοῦ ἐπιτρέποντος ὑπὸ ὄρους τοῖς διακόνοις τὸν γάμον. Προκειμένου δὲ εἰδικῶς περὶ τοῦ ἀγάμου τῶν Ἐπισκόπων, συμφωνεῖ μόνον ἐφ' ὅσον ὑπὸ τοῦτο ἐννοεῖται ἐκλογή ἐγγάμων ἤδη διακόνων καὶ ἱερέων εἰς τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς καὶ ὁ Ἀρχιμ. Σκριμπάν, προκειμένου μὲν περὶ τοῦ μετὰ τὴν χειροτονίαν γάμου τῶν κληρικῶν περιορίζουσι τὸ ζήτημα εἰς μόνους τοὺς ἕνεκα θανάτου τῶν συμβιωῶν αὐτῶν χηρεύσαντας διακόνους καὶ ἱερεῖς, καὶ τοῦτο ὅλως ἐκτάκτως διευτυπώθη ἀνωτέρων. Προκειμένου δὲ περὶ τοῦ ἐγγάμου τῶν Ἐπισκόπων φρονοῦσιν ὅτι οὔτε κἂν πρέπει νὰ θιγῇ τὸ ζήτημα τοῦτο ὡς μὴ ὑφιστάμενον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ,

Γ .

ΠΟΙΟΝ ΤΟ ΟΡΙΟΝ ΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ ΠΡΟΣ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑΝ ΔΙΑΚΟΝΩΝ, ΙΕΡΕΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου δέον νὰ τηρῶνται οἱ σχετικοὶ Ἱεροὶ κανόνες καὶ μόνον προκειμένου περὶ ἐξαιρετικῆς τινος περιπτώσεως

να ἀποφασίζωσιν ἄλλως αἱ κατ' Ἐκκλησίας Ἱεραὶ Σύνοδοι μετὰ γνωμοδότησιν πάντοτε τοῦ οἰκείου Ἐπισκόπου.

Δ'.

Η ΕΝ ΤΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΕΡΙΒΟΛΗ ΤΟΥ ΚΛΗΡΟΥ

Ἡ ἐξωτερικὴ περιβολὴ τοῦ κλήρου, ὡς ἔχει σήμερον, οὐδὲν ἔχει τὸ κοινὸν οὔτε πρὸς τὴν οὐσίαν τῆς ἱερωσύνης οὔτε καὶ πρὸς τὴν ἀρχαίαν πράξιν τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' εἶνε ἀποτέλεσμα μακρᾶς ἐξελίξεως καὶ ποικίλων παραγόντων. Τὸ κομᾶν ἐνομιζέτο ἐπὶ αἰῶνας ἀνοίκειον τῷ κλήρῳ, εἰσήχθη ὁμως καὶ ἐπεκράτησεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ σὺν τῷ χρόνῳ.

Ἡ ἐπιτροπὴ ὁμοφώνως φρονεῖ ὅτι τὸ Πανορθ. Συνέδριον δύναται νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐξῆς ἀπόφασιν: ὅτι δηλ. ἐπιτρέπεται ἡ κούρα τῆς κόμης τῶν κληρικῶν καὶ ὅτι ἡ ὑπάρχουσα ἐξωτερικὴ αὐτῶν περιβολὴ πρέπει νὰ περιορισθῇ μόνον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ταῖς ἐπισημοῖς τελεταῖς, κατὰ τὸν ἄλλον δὲ χρόνον νὰ εἰσαχθῇ στολὴ ὁμοιόμορφος δι' ὅλους τοὺς κληρικούς, μετὰ τινῶν ἴσων διακριτικῶν ἐκάστου βαθμοῦ σημείων, περιλαμβάνουσα πῖλον πλατύγυρον καὶ μέλανα ἐπενδύτην ποδήρη κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἀγγλικανῶν κληρικῶν.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις τῇ 29 Μαΐου 1923.

Ἡ Ἐπιτροπὴ

- † Ὁ Κυζίκου Καλλίνικος
- † Ὁ τῆς Ἀμερικῆς Ἀλέξανδρος
- † Ὁ Νικαίας Βασίλειος
- † Ὁ Μαυροβουνίου Γαβριὴλ
- † Ὁ Δυρραχίου Ἰάκωβος
- Archimandrite JULES SCRIBAN
- B. Ἀντωνιάδης

Ὁ Γραμματεὺς

- † Ἀρχιμανδρίτης Γερμανὸς
- Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Συνοψίζων τὰ ἐν τῇ ἀναγνωσθείσῃ ἐκθέσει παρατηρῶ ὅτι πάντα τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ἀποδέχονται ὁμοφώνως ὅτι πρέπει νὰ ἐπιτραπῇ ὁ β'. γάμος εἰς τοὺς ἔνεκα θανάτου τῶν συμβιωῶν αὐτῶν χηρεύσαντας ἱερεῖς καὶ διακόνους. Ἐὰν ἦτο παρὼν καὶ ὁ ἅγιος Κισνοβίου, ἴσως καὶ οὗτος θὰ εὐρίσκετο σύμφωνος πρὸς τὰ λοιπὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς. Θὰ εἶπω τώρα καὶ ἐγὼ τὴν γνώμην μου. Φρονῶ ὅτι οὐτε εἰς τὸ γράμμα τῆς Ἀγίας Γραφῆς δὲν ἀντιβαίνει ἡ προτεινομένη οἰκονομία, διότι ἡ φράσις τοῦ Ἀποστόλου Παύλου «μιάς γυναικὸς ἄνδρα» δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸ ζήτημα τοῦ δευτέρου γάμου τῶν ἤδη κληρικῶν. Ὁ ἀπόστολος γράφων πρὸς τὸν Τιμόθεον καὶ τὸν Τίτον, καθορίζει ἐκεῖ τὰ προσόντα τῶν ἐκλεξιμῶν διὰ τὴν ἱερωσύνην. Ἐὰν ὁ ἀπόστολος ἤθελε νὰ κάμῃ λόγον περὶ τοῦ β'. γάμου τῶν ἐν χηρείᾳ διατελούντων κληρικῶν δὲν θὰ παρέλειπε νὰ σημειώσῃ τοῦτο εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους ἐπιστολὴν ἔνθα τονίζει ὑπὸ τύπον γενικὸν τὸ «κρείσσον γαμῆσαι ἢ πυροῦσθαι». Ἐὰν δὲ οἱ Πατέρες τῆς Πενθέκτης διὰ τὸ συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας σκεπτόμενοι ἐνόμισαν ὅτι ἐδικαιοῦντο καὶ ρητὴν διάταξιν τοῦ Ἀποστόλου νὰ παρακάμψωσιν ἐν τῷ ζητήματι τῆς ἀγαμίας τῶν ἐπισκόπων, πολὺ περισσότερον δύναται νὰ ἐπιτραπῇ ὁ δεύτερος γάμος τῶν ἱερέων καὶ διακόνων χηρευσάντων ὡς ὑπὸ οὐδέμιᾳ ρητῆς ἀγιογραφικῆς διατάξεως κωλυόμενος.

Ὁ Καθηγητὴς κ. Ἀντωνιάδης. Ἡ ἐπιτροπὴ λέγουσα γενικῶς ὅτι ὁ β'. γάμος τῶν ἐν χηρείᾳ κληρικῶν δὲν ἀντιβαίνει πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας, ὑπονοεῖ καὶ τοῦτο, ὅτι δὲν ἀντιβαίνει οὐδὲ πρὸς τὸ γράμμα αὐτὸ, ὡς ἐκ πρώτης ὄψεως θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκληφθῇ παρόμοιον τι. Τὸ πνεῦμα τῶν λόγων τοῦ Ἀποστόλου Παύλου «μιάς γυναικὸς ἄνδρα» δὲν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ συζητούμενον, ἐπομένως ἡμεῖς μὴ δεσμευόμενοι ὑπὸ σχετικῆς παραγγελίας τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἢ ἄλλης γραφικῆς ρήσεως, λέγομεν ὅτι δὲν ἀντιβαίνει πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Ἐρχομαι εἰς τὰ ἄλλα δύο σημεῖα τῆς γνωμοδοτήσεως. Ἐὰν τὴν στιγμὴν αὐτὴν διεσκεπτόμεθα ἐν Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ θὰ ἠδυνάμεθα ἀμέσως νὰ δικαιολογηθῶμεν λέγοντες ὅτι ἡ ἀπόφασις ἡμῶν ὑπὲρ τοῦ β'. γάμου τῶν ἐν χηρείᾳ ἱερέων καὶ διακόνων δὲν ἀντιβαίνει πρὸς τὴν εὐαγγελικὴν διδασκαλί-

αν καὶ ἀμέσως νὰ ψηφίσωμεν σχετικὴν ἀπόφασιν. Ἐπειδὴ ὁμως συσκεπτόμεθα ἐν Συνεδρίῳ, τοῦ ὁποίου τῶν ἀποφάσεων τὸ κύρος ἐξαρτᾶται ἄλλοθεν, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ δικαιολογήσωμεν τὴν ἀπόφασιν ἡμῶν λέγοντες ὅτι, ναὶ μὲν Οἰκουμενικὴ Σύνοδος εἶναι μόνη ἀρμοδία νὰ ἀποφασίσῃ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ἐπειδὴ ὁμως ἡ σύγκλησις τοιαύτης Συνόδου ἐνδέχεται νὰ βραδύνη, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τὰ πράγματα λαμβάνουσιν ἐπείγουσαν μορφήν, τὸ Συνεδριον φρονεῖ ὅτι δύνανται αἱ ἐπὶ μέρους Αὐτοκέφαλοι ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι κατὰ συγκατάβασιν κρίνουσαι καὶ ἐνεργοῦσαι νὰ ἐπιτρέπωσι τὴν σύναψιν β'. γάμου εἰς τοὺς χηρεύσαντας ἱερεῖς καὶ διακόνους. Αὕτη εἶνε ἡ γνώμη μου. Ἐχει τις νὰ ὁμιλήσῃ σχετικῶς πρὸς τὸ ζήτημα τούτου;

Οὐδένος τὸν λόγον ζητήσαντος ἡ **Α. Θ. Παναγιότης** ἐκήρυξε περατωθεῖσαν τὴν συζήτησιν καὶ ἐκάλεσε τὰ μέλη τοῦ Συνεδρίου ὅπως ἀποφανθῶσιν ἐπὶ τοῦ ὑπὸ κρίσιν ζητήματος.

Ἡ ὀλομέλεια ἐπεδέχθη τὴν γνωμοδότησιν τῆς Ἐπιτροπῆς μετὰ καὶ τῶν ὡς ἄνω συμπληρωματικῶν σκέψεων τῆς **Α. Θ. Παναγιότητος**.

Ἡ **Α. Θ. Παναγιότης**. Ἐρχόμεθα εἰς τὸ Β'. μέρος τῆς ἐκθέσεως τῆς Ἐπιτροπῆς. Φρονῶ ὅτι πρέπει νὰ χωρίσωμεν τὸ ζήτημα ὡς διευπλώθη τοῦτο ἐν προηγουμένη συνεδρίᾳ. Διότι οὐσιωδῶς διαφέρει τὸ ζήτημα τοῦ ἐγγάμου τῶν ἐπισκόπων ἀπὸ τὸ ζήτημα τῆς προτεραιότητος τῶν μυστηρίων: γάμου καὶ ἱερωσύνης.

Προκειμένου περὶ τοῦ δευτέρου τούτου σημείου παρατηρῶ τὰ ἐξῆς: Ἡ ἀπόφασις, ἡ ληφθεῖσα ὁμοφώνως περὶ τοῦ Β'. γάμου τῶν ἐν χηρείᾳ ἱερέων καὶ διακόνων καθορίζει σαφῶς καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο: διότι ἐὰν τὸ πλεῖον ἐπιτρέπηται, τὸ ἔλαττον ἀσφαλῶς εὐλογεῖται. Ὁ ἱ. κανὼν τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ Συνόδου λύει κατ' ἀρχὴν τὸ ζήτημα τοῦτο ἐπιτρέπων τὸν γάμον τοῖς διακόνοις ἔστω καὶ ὑπὸ τινος ὄρους. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Γραφῇ ὑποστηρίζεται τὸ δυνατόν τοῦ γάμου μετὰ τὴν χειροτονίαν.

Οἱ ἀπόστολοι Παῦλος καὶ Βαρνάβας, ἂν καὶ ἦσαν ὄχι ἀπλοῖ διάκονοι ἢ ἱερεῖς ἢ ἐπίσκοποι ἀλλ' ἀπόστολοι, ἦσθάνοντο ὁμως ὅτι εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ νυμφευθῶσιν «ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν». Ὡστε εἰς τὸ προβαλλόμενον ἐρώτημα ἐὰν ὑφίσταται κεκανονισμένη διὰ λόγους

δογματικούς προτεραιότης τοῦ γάμου ἀπὸ τῆς ιερωσύνης δυνάμεθα νὰ ἀπαντήσωμεν ὄχι. Ἐὰν δὲ αὕτη ἐκράτησε μέχρι τοῦδε ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, τοῦτο ἦτο ζήτημα ἀπλῆς τάξεως. Σήμερον ὁμως πάντες γνωρίζομεν ὅτι τὸ συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας ἀπαιτεῖ ἵνα ἐνεργήσωμεν ἄλλως, εἰδικῶς προκειμένου περὶ τῶν δύο βαθμῶν τῆς ιερωσύνης: τοῦ διακόνου καὶ τοῦ ιερέως. Πράγματι δὲ ἡ ὡς ἄνω δεδομένη ἀπάντησις εἰς τὸ ἐρώτημα περὶ προτεραιότητος τῶν δύο μυστηρίων λύει πολλὰ ζητήματα: α) μᾶς διευκολύνει νὰ δεχθῶμεν εἰς τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν κληρικούς ἄλλης Ἐκκλησίας, ὑπὸ τὸν προβαλλόμενον ὑπ' αὐτῶν ὄρον ὅπως νυμφευθῶσι καὶ β) ἐνισχύει τὴν τάσιν πρὸς χειροτονίαν ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρων ἀποφοίτων ἱερατικῶν Σχολῶν, ἐφ' ὅσον οὗτοι θὰ γνωρίζωσιν ἐκ τῶν προτέρων ὅτι ἔχουσι τὸ ἐλεύθερον νὰ προέλθωσιν εἰς γάμου κοινωνίαν καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν καὶ τοιουτοτρόπως θὰ ἐκλείψῃ τὸ σήμερον συνήθως παρατηρούμενον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, νὰ χάνωνται δηλ. δι' αὐτὴν νέοι, μορφωθέντες ὑπ' αὐτῆς διὰ τὸν λόγον ὅτι δὲν δύνανται νὰ νυμφευθῶσι μετὰ τὴν χειροτονίαν.

Ἄλλ' ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ὀφείλω νὰ παρατηρήσω τὸ ἐξῆς, πρὸς ἀποφυγὴν παρεξηγήσεων. Δηλ. λέγοντες ὅτι ὁ γάμος τῶν κληρικῶν ἐπιτρέπεται μετὰ τὴν χειροτονίαν δὲν συμπεριλαμβάνομεν μεταξὺ αὐτῶν καὶ ἐκείνους ὅσοι ἐπισήμως ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἔδωκαν τὴν μοναχικὴν ὁμολογίαν. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ κάμωμεν τὴν διάκρισιν μεταξὺ ἀγάμων καὶ ἀγάμων. Ὅσοι τῶν κληρικῶν δὲν ἔχουσι δεσμευθῆ διὰ τοιαύτης μοναχικῆς ὁμολογίας καὶ αὐτοὶ ἐτι οἱ δόκιμοι, οἱ λαβόντες μόνον τὴν λεγομένην ῥασοευχήν, πρέπει νὰ ἔχωσι τὸ ἐλεύθερον νὰ συνάψωσι γάμον καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν αὐτῶν εἰς διάκονον καὶ ἱερέα. Οἱ λοιποὶ κληρικοὶ οἱ λαβόντες τὸ μέγα ἢ μικρὸν σχῆμα, ὡς δόντες ὁμολογίαν καὶ διαβεβαίωσιν καὶ κλίναντες τὸν αὐχένα οἰκειοθελῶς μετὰ τῆς δηλώσεως ὅτι θὰ μείνωσιν ἄγαμοι, οἱ τοιοῦτοι δὲν δύνανται νὰ νυμφεύωνται καὶ μόνον κατὰ συγκατάβασιν κρίνουσα αὐτοὺς ἢ Ἐκκλησία θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς τὸν γάμον, χωρὶς ὁμως καὶ νὰ παραμείνωσιν εἰς τὴν διακονίαν τῆς Ἐκκλησίας. Συγχρόνως ὁμως ὀφείλομεν παραλλήλως νὰ διασκεφθῶμεν καὶ περὶ τοῦ μοναχικοῦ θεσμοῦ ὀριζομένου σὺν ἄλλοις ὅτι ἀπαγορεύεται ἡ πρόσληψις μοναχῶν πρὸ τοῦ 25ου ἔτους τῆς ἡλικίας.

Ὁ Μητροπολίτης Κυζίκου. Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου τῆς προτεραιότητος τῶν μυστηρίων γάμου καὶ ἱερωσύνης ἔχομεν ρητῶς καὶ κατηγορηματικῶς ἀντικειμένην τὴν ἀρχαίαν νομοθεσίαν τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ 26καίων τῶν Ἀποστόλων λέγει ρητῶς: «τῶν εἰς κλῆρον προσελθόντων ἀγάμων κελεύομεν βουλομένους γαμεῖν, ἀναγνώστας καὶ ψάλτας μόνους». Σημειωτέον ὅτι μόνον εἰς τὸν κανόνα τοῦτον συναντᾶται ἡ λέξις κελεύομεν, τονίζεται δὲ καὶ ἡ λέξις μόνους. Οὐχ ἦγτον δέχομαι τὸν μετὰ τὴν χειροτονίαν γάμον ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἱ. κανόνος τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ Συνόδου, ἐπεκτείνομένου καὶ εἰς τοὺς ἱερεῖς, ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν ὁμῶς τοῦ κανόνος, ἔστω καὶ ἐρμηνευομένου πλατύτερον.

Ὁ Ἀρχιμανδρέτης Σκριμπάν. Συνήλθομεν ἐνταῦθα διὰ ζήτημα ἀπολύτου ἀναγκαιότητος καὶ ἐπειγούσης φύσεως καὶ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐλάβομεν τὴν προσήκουσαν ἀποφασιν. Τώρα παρουσιάζεται καὶ τὸ ζήτημα τοῦ μετὰ τὴν χειροτονίαν γάμου τῶν κληρικῶν. Ἐγραψα εἰς τὸν Μητροπολίτην Πριμάτον τῆς Ρουμανίας ἤδη ἐν ἀρχῇ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου καὶ κατέστησα αὐτὸν ἐνήμερον περὶ τῶν ζητημάτων, τὰ ὁποῖα θὰ θιγῶσιν ἐν αὐτῷ ζητήσας καὶ τὰς ὁδηγίας αὐτοῦ. Προκειμένου περὶ τοῦ μετὰ τὴν χειροτονίαν γάμου μοὶ ἔγραψεν ὅτι ἡ Ἐκκλησία πρέπει νὰ μείνῃ συντηρητικὴ. Οὐχ ἦγτον ὁμολογῶ ὅτι παρουσιάζεται ἡ περίπτωσις τῆς προσελεύσεως εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν καθολικῶν κληρικῶν ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως ἐπιτραπῇ αὐτοῖς νὰ νυμφευθῶσιν. Ἡ περίπτωσις αὕτη δύνανται νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Τὸ ζήτημα τοῦτο ἐκ τῆς ἀφορμῆς ταύτης τίθεται κατ' ἀρχὴν καὶ εἴμεθα ἐπομένως ὑποχρεωμένοι νὰ σκεφθῶμεν ἐπὶ τῆς γενικῆς βάσεως καὶ νὰ ἀποφανθῶμεν χωρὶς τοῦτο νὰ σημαίνῃ ὅτι αἱ Ἐκκλησίαι θὰ ἀρχίσωσιν ἀμέσως τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀποφάσεως τοῦ ἡμετέρου Συνεδρίου. Ἡ Πανοσιολογότης τοῦ ἀσ γνωρίζῃ ὅτι καὶ ἡμεῖς εἴμεθα συντηρητικοὶ, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο ἀπὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου συζητεῖται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐπειδὴ σήμερον παρουσιάζεται καὶ ὑπὸ τὴν μορφήν, τὴν ὁποίαν παρουσιάζει ἡ Σερβικὴ Ἐκκλησία ἐν τῷ ζητηματι τῆς προσελεύσεως καθολικῶν, ὀφείλομεν νὰ μελετήσωμεν τὸ ζήτημα καὶ διατυπώσωμεν ἐπ' αὐτοῦ γενικῶς τὴν ἡμετέραν ἀντίλη-

ψιν καὶ πρὸ παντὸς ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς προτεραιότητος τῶν μυστηρίων.

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Ὅσον ἔχει δίκαιον ὁ ἀρχιμ. Σκριμπάν νὰ θεωρῇ καὶ νὰ θέτῃ τὰ ζητήματα, τὰ ὁποῖα εἶνε ἐπείγοντα διὰ τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ, τόσον ἔχω δίκαιον καὶ ἐγὼ τὰ θέτω ζητήματα ἐπείγοντα τῆς Ἐκκλησίας μου. Τὸ ζήτημα τὸ ὁποῖον ἔθιξα, εἰάν δηλ. πρέπει νὰ γίνωνται δεκτοὶ οἱ θέλοντες νὰ προσέλθωσι ρωμαιοκαθολικοὶ ἱερεῖς, μὲ τὸν ὅρον περὶ γάμου τὸν ὁποῖον προβάλλουσι, εἶνε τοιαύτης φύσεως, ὥστε τὸ Πανορθόδοξον Συνέδριον θὰ ἦτο καλὸν νὰ τὸ συζητήσῃ καὶ νὰ γνωμοδοτήσῃ ἐπ' αὐτοῦ. Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦ γάμου τῶν ἐπισκόπων, τοῦτο διὰ τὴν Σερβικὴν Ἐκκλησίαν δὲν εἶνε μὲν ἐπείγουσας φύσεως ὅπως τὸ τοῦ β' γάμου τῶν χηρεύοντων ἱερέων, ἀλλ' ὁμως ὑφίσταται. Ὑπάρχει ὀλόκληρος φιλολογία, ἀπηγγέθησαν καὶ ἐδημοσιεύθησαν φλογεροὶ λόγοι καὶ ἐζητήθη ἡ ἐκλογὴ ἐγγάμων κληρικῶν εἰς τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα καὶ εἰάν τὴν ἐκλογὴν ταύτην δὲν διενήργει ἡ Ἀρχ]κὴ Σύνοδος, θὰ προέβαινε τότε εἰς ταύτην ὁ σύλλογος τῶν κληρικῶν. Ἡ Ὑ. Θ. Παναγιότης καλῶς ἔθηκε τὸ ζήτημα τοῦ γάμου τῶν κληρικῶν μετὰ τὴν χειροτονίαν. Βεβαίως ἀποκλείονται ὅσοι ἔχουν δώση ρητὴν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ ζήσωσι μοναχικὸν βίον, ἀλλ' ὑπάρχουσιν ἄγαμοι κληρικοὶ μὴ δόντες τοιαύτην τινα ὁμολογίαν. Διατὶ νὰ μὴ ἐπιτραπῇ αὐτοῖς ὁ α'. γάμος, ἀφοῦ ἐπετράπη ὁ β'.; Δὲν εἶνε δὲ παράδοξον νὰ παρουσιασθῶσι κληρικοὶ ζητοῦντες νὰ νυμφευθῶσι.

Ὁ Μητροπολίτης Κυζίκου. Ἀναφέρομαι εἰς ὅσα εἶπον προηγουμένως περὶ τοῦ ἰ. κανόνος τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ Συνόδου. Πέραν τούτου δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποφασίσωμεν. Ὡς πρὸς τὸ σημεῖον ὅτι ἐνδέχεται νὰ παρουσιασθῶσι κληρικοὶ καὶ ζητήσωσι νὰ νυμφευθῶσι, φρονῶ ὅτι ἡ ἀπόφασίς μας δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ ἀναδρομικὴν δύναμιν. Ἄλλως φέρομεν ἀναστάτῳσιν. Ὡς πρὸς δὲ τὸ σημεῖον τῆς προσελεύσεως Ρωμαιοκαθολικῶν, δυνάμεθα εἰδικῶς νὰ ἀποφασίσωμεν τι.

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Θέλω νὰ ἐννοηθῇ ὅτι τὸ ζήτημα τοῦ γάμου τῶν κληρικῶν μετὰ τὴν χειροτονίαν δὲν εἶνε μονομεροῦς σημασίας καὶ προελεύσεως. Ἀφορᾷ ὀλόκληρον τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Διατὶ δὲ ἀφοῦ δογματικῶς δὲν κωλύεται ὁ γά-

μος μετὰ τὴν χειροτονίαν, διατὶ νὰ μὴ ἐπιτραπῆ ὁ γάμος τῶν κληρικῶν; Ἔρχομαι εἰδικῶς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν ὁποίαν ἀντιπροσωπεύω. Ἐχομεν πλῆθος κληρικῶν ἐν Κροατία καὶ Βοημία οἵτινες ἐπέδωκαν εἰς ἡμᾶς αἴτησιν καὶ ζητοῦν τὴν προσέλευσίν των εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ὑπὸ τὸν ὄρον ὅμως νὰ ἐπιτραπῆ αὐτοῖς ὁ γάμος. Ἀπηντήσαμεν ὅτι θὰ συνεννοηθῶμεν μὲ τὰς ἄλλας Ὀρθόδοξους Ἐκκλησίας. Σήμερον οἱ κληρικοὶ οὗτοι διατελοῦσιν ἐν ἀναμονῇ.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Τὸ ζήτημα τὸ ὁποῖον συζητοῦμεν εἶνε ὁμολογουμένως πανορθόδοξου ἐνδιαφέροντος, ἡ δὲ μορφή, ὑπὸ τὴν ὁποίαν προβάλλει αὐτὸ ὁ ἅγιος Μαυροβουνίου, εἶνε ἐπείγουσα καὶ ἐπίκαιρος. Διὰ τὴν Σερβικὴν καὶ τὴν Ρουμανικὴν Ἐκκλησίαν, εὐρισκομένας εἰς Κράτη ὅπου ὑπάρχουσιν ἑκατομμύρια μὴ ὀρθόδοξων καὶ ὅπου παρουσιάζονται ὀλόκληροὶ ἐνορίαὶ μὲ τοὺς ἐφημερίους των ἐπὶ κεφαλῆς ζητοῦσαι νὰ προσέλθουν εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν, τὸ ζήτημα λαμβάνει ἰδιάζουσαν σημασίαν καὶ σπουδαιότητα. Ἀλλὰ θ' ἀναφέρω καὶ ὅ,τι συμβαίνει καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ. Δύναμαι νὰ ἀριθμήσω περισσοτέρους τῶν 15 κληρικούς, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὰ τελευταῖα ἐτῆ ἀπεσκίρτησαν ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς παρατάξεως ὅχι ὡς ἀκατάλληλοι ἢ ὡς ἀνήθικοι, ἀλλὰ διότι εἶχον τὴν ἀντίληψιν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ δεσμεύηται ἡ ἐλευθερία αὐτῶν ἐν τῷ ζητήματι τοῦ γάμου, τὸν ὁποῖον δὲν ἐπρόφθασαν νὰ συνάψουν πρὸ τῆς χειροτονίας. Καθρέθησαν λοιπὸν καὶ ἡ Ἐκκλησία ἀπώλεσε τόσους κατὰ τὰ ἄλλα χρησίμους κληρικούς. Καὶ ἐρωτῶ: ἡ Ἐκκλησία δὲν πρέπει νὰ λαμβάνῃ ταῦτα ὑπ' ὄψιν; Ἡ Ρουμανικὴ π. χ. Ἐκκλησία ἔχει πληθὺν ἱερατικῶν σχολῶν καὶ κλῆρον λόγιον. Ἡμεῖς ὅμως μὴ ἔχοντες παρὰ ἐλαχίστας ἱερατικὰς σχολὰς δὲν δυνάμεθα νὰ ἀδιαφορῶμεν διὰ τοιαύτας ἀπωλείας. Τονίζω καὶ πάλιν ὅτι τὸ ζήτημα εἶνε ἐπίκαιρον, δὲν ἀφορᾷ δὲ μονομερῶς ὠρισμένην Ἐκκλησίαν, ἀλλ' ὀλόκληρον τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν.

Ὁ Μητροπολίτης Δυρραχίου. Ὅλα τὰ ἐν τῷ ἡμετέρῳ Συνεδρίῳ συζητηθέντα ἢ καὶ ἀπλῶς μέχρι σήμερον θιγέοντα ζητήματα εἶνε πανορθόδοξου ἐνδιαφέροντος καθόσον ὅλα ἀφορῶσιν εἰς τὴν καθόλου Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Δύνανται δὲ ταῦτα νὰ διακριθῶσιν εἰς ἐπείγοντα ἀπολύτως καὶ ἐπείγοντα σχετικῶς. Καὶ ὡς ἐπείγοντα μὲν ἀπολύτως δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσι τὸ τοῦ ἡμερολογίου καὶ τὸ τοῦ β'. γάμου τῶν ἐν χηρείᾳ κληρικῶν, ἱερέων καὶ διακόνων, τὸ

τελευταῖον λόγῳ τῆς ὀξύτητος μεθ' ἧς ἐνεφανίσθη ἐν τῇ ἀδελφῇ Σερβικῇ Ἐκκλησίᾳ, πάντα δὲ τὰ λοιπὰ ἐπείγοντα βεβαίως καὶ αὐτὰ, ἀλλὰ κατὰ διαφόρους διαβαθμίσεις. Ἡ γνώμη τοῦ νὰ μὴ θιγῶσι ζητήματά τινα, ὡς τὸ τοῦ ἐγγάμου τῶν ἐπισκόπων καὶ ἄλλα, δὲν μοὶ φαίνεται ὀρθή. Τὸ ἡμέτερον Συνέδριον, ἐνῶ κατ' εὐδοκίαν Θεοῦ ἀντιπροσωπεύεται ἢ πλειοψηφία τῶν κατὰ τόπους ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἔχει καθῆκον νὰ θίξῃ καὶ νὰ συζητήσῃ πάντα τὰ ἐν τῇ καταρτισθείσῃ ἡμερησίᾳ διατάξῃ τεθέντα ζητήματα, καὶ νὰ εἴπῃ ἐπ' αὐτῶν σαφῶς καὶ πεπαρρησιασμένως καὶ ἄνευ δισταγμῶν καὶ ἐλιγμῶν τὴν γνώμην του, διότι αὕτη πλὴν ἄλλων ὠφελημάτων μέλλει νὰ διαφωτίσῃ καὶ τὴν κοινὴν γνώμην τοῦ Ὁρθοδόξου πληρώματος, ὅπερ ἀπὸ πολλοῦ παρακολουθεῖ μετ' ἐνδιαφέροντος θερμοῦ τὰ ζητήματα ταῦτα ἐξ ἀγάπης καὶ στοργῆς πρὸς τὴν ἁγίαν αὐτοῦ Ἐκκλησίαν. Ἐπανερχόμενος Παναγιώτατε εἰς τὸ συζητούμενον θέμα ἂν ὑφίσταται ζήτημα προτεραιότητος μεταξὺ τῶν μυστηρίων Ἱερωσύνης καὶ Γάμου, δηλῶ ὅτι οὐδεμία προτεραιότης εἶνέ δυνατὸν νὰ ὑφίσταται, καὶ πρὸς ἐπίρρωσιν τῆς γνώμης μου ταύτης ἐπικαλοῦμαι καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ δεκάτου κανόνος τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ Συνόδου ἐπιτρέποντος γάμον μετὰ χειροτονίαν.

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Σκριμπάν. Βεβαίως ὅταν μία Ἐκκλησία ἀποφαίνεται ἐπισήμως ὅτι πρὸ αὐτῆς εὐρίσκεται τεθειμένον ζήτημά τι, τὸ ὁποῖον ζητεῖ μίαν λύσιν, τότε τὸ ζήτημα τοῦτο εἶνε ἐπίκαιρον καὶ ἐπείγουσας μορφῆς. Διότι ὅμως ἐγράφησαν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ σχετικὰ περὶ τινος ζητήματος ἢ διότι κληρικοί τινες ἐζήτησαν τὴν λύσιν αὐτῶν, τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι τὸ ζήτημα παρουσιάζεται ἐπείγον. Ἐγὼ αὐτὸς ἤκουσά ποτε τὸν Μακαριώτατον Πατριάρχην Σερβίας νὰ λέγῃ ὅτι ἐν τῇ Σερβικῇ Ἐκκλησίᾳ δὲν ὑφίσταται τοιοῦτον ζήτημα.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Εἶνε τῆς ἀρμοδιότητος ἐμοῦ ὡς ἔχοντος μακρὰν ἀρχιερατικὴν πείραν, ὡς Πατριάρχου καὶ ὡς Προέδρου τοῦ Συνεδρίου νὰ θεωρῶ ζήτημά τι ὡς ἐπίκαιρον καὶ ἐπείγον καὶ νὰ θέτω αὐτὸ ὑπὸ συζήτησιν. Τὸ συζητούμενον αὐτὴν τὴν στιγμήν εἶνε ἐκ τῶν ἐπικαίρων καὶ φρονῶ ὅτι τὸ Συνέδριον θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκφράσῃ τὴν γνώμην αὐτοῦ.

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνέου. Ἀπορῶ πῶς ὁ ἀρχιμανδρίτης Σκριμπάν δύναται νὰ διίσχυρισθῇ ὅτι αὐτὸ ἢ ἐκεῖνο τὸ ζήτη-

μα διὰ τὴν Σερβικὴν Ἐκκλησίαν εἶνε ἐπίκαιρον καὶ ἐπείγον, ἀφοῦ ἐγὼ ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας ταύτης εἶμαι καὶ ὁ ἀρμοδιώτερος νὰ ὁμιλήσω περὶ τούτου. Οὐδέποτε ἤκουσεν ὁ ἅγιος ἀρχιμανδρίτης νὰ λέγω ὅτι τοῦτο ἦ ἐκείνο εἶνε ἐπείγον διὰ τὴν Ρουμανικὴν Ἐκκλησίαν, διότι γνωρίζω ὅτι τὸ τοιοῦτον ἀνήκει εἰς αὐτόν. Ἐπειτα ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἐβήκεν ἤδη τὸ ζήτημα ὑπὸ συζήτησιν ὡς ἐπίκαιρον. Δέν ὑπολείπεται εἰς τὸν ἅγιον ἀρχιμανδρίτην παρὰ νὰ ψηφίσῃ ἢ νὰ καταψηφίσῃ τὸ ζήτημα.

Ὁ Μητροπολίτης Κυζίκου. Δέν ἀρνοῦμαι ὅτι προκειμένου περὶ τοῦ ζητήματος τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν ἱερέων πρέπει νὰ νομοθετηθῇ εἰδικῶς καὶ κατ' οἰκονομίαν, ἀλλὰ δέν εἶμαι γνώμης καὶ νὰ γενικευθῇ τὸ ζήτημα.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Ἐὰν τὸ πνεῦμα τῶν Ἱ. κανόνων δέν ἐπιτρέπη τὸν γάμον μετὰ τὴν χειροτονίαν, τότε οὐδεμία οἰκονομία δύναται νὰ γείνη οὔτε διὰ τοὺς Ρωμαιοκαθολικοὺς ἱερεῖς. Ἐὰν ναὶ τότε δύναται νὰ ἀποφασισθῇ γενικῶς.

Ὁ Ἀρχιμανδρέτης Σκοριμπάν. Ἐρωτῶ ἐὰν πράγματι εἶνε σοβαρῶς τεθειμένον ἐν τῇ Σερβικῇ Ἐκκλησίᾳ τὸ ζήτημα τοῦ γάμου τῶν κληρικῶν μετὰ τὴν χειροτονίαν.

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Εἶπον προηγουμένως καὶ τώρα ἐπαναλαμβάνω ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο ὑφίσταται ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ ἂν ὄχι ὑπὸ ἀπόλυτον ἀλλ' ὑπὸ σχετικὴν ἐπείγουσαν μορφήν.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Ἡ συζήτησις ἔληξε. Θέτω τὸ ζήτημα εἰς ψηφοφορίαν Ἐπάρχει μόνιμος προτεραιότης μεταξὺ τῶν μυστηρίων γάμου καὶ ἱερωσύνης;

Τὸ Συνέδριον ὁμοφώνως ἀπεδέξατο ὅτι δογματικῶς καὶ μυστηρικῶς, τὰ ἐν λόγῳ μυστήρια δέν ἀποκλείουσιν ἀλληλα, εἴτε ὡς ἡγούμενα εἴτε ὡς ἐπόμενα, καὶ ὅτι ἐπομένως οὐδεμία προτεραιότης μεταξὺ αὐτῶν ὑφίσταται.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Ἐπιτρέπεται ἄρα ὁ Α'. γάμος τῶν μὴ μοναχῶν ἱερέων καὶ διακόνων μετὰ τὴν χειροτονίαν;

Τὸ Συνέδριον ὁμοφώνως ἀπεφάνθη ὅτι ἐπιτρέπεται ὑπὸ περιορισμούς. Ἐν τῷ καθορισμῷ δὲ τῶν περιορισμῶν τούτων ἐπεκράτησαν διάφοροι ἀντιλήψεις.

Ὁ Μητροπολίτης Κυζίκου καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Β. Ἀμερικῆς φρονούσιν ὅτι μόνον ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἱ. κανόνος τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ Συνόδου, πλατύτερον πως ἐρμηνευομένου ὡς πρὸς τὴν ἐπιφύλαξιν, εἶνε δυνατόν νὰ ἐπιτραπῇ ὁ γάμος τοῖς διακόνοις ἐπεκτεινόμενος κατ' οἰκονομίαν καὶ τοῖς ἱερεῦσι ὁ δὲ Ἀρχιμανδρέτης Σκριμπάν φρονεῖ ὅτι κατ' οἰκονομίαν καὶ κατ' ἐξαίρεσιν εἶνε δυνατόν νὰ ἐπιτραπῇ ὁ γάμος τοῖς προσερχομένοις ἐξ ἄλλης Ἐκκλησίας ἱερεῦσι καὶ διακόνοις.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Ἐρχεται κατὰ σειρὰν τὸ ζήτημα: «τὸ ἐπισκοπικὸν ὀξύωμα καὶ ὁ γάμος». Τί φρονεῖ τὸ Συνέδριον.

Ὁ Ἀρχιμανδρέτης Σκριμπάν. Ζήτημα τοιοῦτον δὲν ὑφίσταται καὶ ἐπομένως οὔτε κἂν λόγος πρέπει νὰ γείνη.

Ὁ Μητροπολίτης Δυρραχίου. Ἐφ' ὅσον θεωρεῖται δυνατὴ ἡ ἐπέκτασις τοῦ ἱ. κανόνος τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ Συνόδου καὶ ἐπὶ τῶν ἱερέων, διατὶ νὰ μὴ θεωρῆται δυνατὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἐπισκόπων; ἄλλως τε δὲν πρόκειται σήμερον περὶ τῶν ἤδη κεχειροτονημένων ἐπισκόπων, ἀλλὰ περὶ τῶν ἐπισκόπων τοῦ μέλλοντος.

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Πρὸ παντὸς πρέπει νὰ λυθῇ κατ' ἀρχὴν τὸ ζήτημα εἰς ἐπιτρέπηται καὶ συμφωνῇ πρὸς τὴν εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν γάμος μετὰ τὴν χειροτονίαν. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα τοῦτο ἐλύθη προηγουμένως καὶ ἀπόδειξις ὅτι ἀπεφάνθημεν ὑπὲρ τοῦ γάμου τῶν ἱερέων καὶ διακόνων. Εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν τὸ πρᾶγμα συζητήθη καὶ ἐλίθη κατ' ἀρχὴν.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Βεβαίως ἀπὸ ἀπόψεως δογματικῆς δὲν κωλύεται ἡ ἐπέκτασις τῆς περὶ γάμου ἐλευθερίας καὶ ἐπὶ τῶν ἐπισκόπων. Ἀλλὰ φρονῶ ὅτι δὲν πρέπει οὐδὲ κἂν νὰ γίνηται λόγος περὶ γάμου τῶν ἐπισκόπων μετὰ τὴν ἐπ' αὐτοὺς ἐπισκοπικὴν χειροτονίαν. Μόνον περὶ προαγωγῆς ἐγγάμων ἱερέων εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν βαθμὸν ἄνευ ὑποχρέωσης ἀποστολῆς τῆς συζύγου εἰς μοναστήριον εἶνε ὀρθὸν νὰ συζητήσωμεν καὶ τοῦτο δι' ἐπείγοντα λόγον.

Ἐν Ρωσσίᾳ σήμερον προέβησαν εἰς τὴν ἐκλογὴν ἐπισκόπων ἐκ τῆς γάξεως τοῦ ἐγγάμου κλήρου. Τὸ γεγονός ἐνδιαφέρει τὴν ὅλην Ἐκκλησίαν. Ἡ ἐκεῖ πρᾶξις ὡς μονομερῆς καὶ καταλύουσα τὸν συνεκτικὸν δεσμὸν τῆς Ἐκκλησίας εἶνε κατακριτέα καὶ ἐνδεχόμενον νὰ μὴ ἀποφύγῃ τὴν κατάκρισιν οἱ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος καταλυταί. Παρὰ ταῦτα ὅμως τὸ ζήτημα τῆς ἐπαναφορᾶς τῆς πρὸ

τοῦ ἐβδόμου αἰῶνος ἐλευθερίας τῆς Ἐκκλησίας, ἣτις ἐπέτρεπεν εἰς ἐγγάμους ἱερεῖς τὴν ἀνοδὸν εἰς τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα εἶνε ζωτικὸν καὶ δι' ἄλλας ἐκκλησίας πλὴν τῆς Ρωσικῆς. Θὰ εἶπω τὰ συμβαίνοντα παρ' ἡμῖν. Οἱ ὄροι τῆς ζωῆς καὶ εἰς τὴν τάξιν τῶν ἐπισκόπων μετεβλήθησαν. Ἐν Σερβία καὶ Ρουμανία ἴσως νὰ ἐπικρατῇ ἀκόμη αὐστηροτέρα τις μοναχικὴ ἀντίληψις περὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἐνδαιτήματος. Διότι ὡς πληροφοροῦμαι τὰ ἐπισκοπεῖα θεωροῦνται ὡς μοναὶ, ὅπου οὔτε συγγενεῖς τῶν ἐπισκόπων δύνανται νὰ διαμένωσι. Παρ' ἡμῖν ὅμως διαφέρει τὸ πρᾶγμα. Ἡ Μητρόπολις δὲν θεωρῆται Μονὴ καὶ ὁ Μητροπολίτης δύναται ἐλευθέρως νὰ συγκατοικῇ μετὰ τῶν συγγενῶν του πολλάκις πλεον τῆς μιᾶς συγκροτούντων οἰκογενείας. Ἐπομένως σήμερον ὁ ἐπίσκοπος παρ' ἡμῖν δὲν ζῆ τὸν βίον, ὃν προϋποθέτει ὁ ιβ'. κανὼν τῆς Πενθέκτης ὁ μὴ ἀνεχόμενος ἐν τῷ Ἐπισκοπεῖῳ μὴδὲ τὴν νόμιμον σύζυγον τοῦ ἐπισκόπου. Ἀφοῦ ὅμως οὔτε τὸ γράμμα τοῦ κανόνος τηρεῖται, τίθεται τὸ ζήτημα εἰὰν δὲν εἶνε συμφερότερον τῇ Ἐκκλησίᾳ νὰ ἐπανέλθῃ ἢ πρὸ τῆς Πενθέκτης ἐλευθερία, ὑπὸ τὴν μορφήν πάντοτε τοῦ νὰ περιλαμβάνονται μετὰ τῶν εἰς ἐπισκοπὴν ἐκλεξιμῶν καὶ ἐκ τοῦ ἐγγάμου κλήρου, ἐφ' ὅσον ἔχουσι τὰ λοιπὰ προσόντα.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Β. Ἀμερικῆς. Θεωρῶ τὸ ζήτημα πολὺ σπουδαῖον ὡς ἐκ τῆς ἐν Ρωσσίᾳ καταστάσεως καὶ τολμῶ νὰ παρακαλέσω διὰ τοῦτο τὴν Ἑμ. Παναγιότητα καὶ τὸ Συνέδριον ἅπαν, νὰ ἀποφύγωμεν ἐν τῷ παρόντι πᾶσαν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἀπόφασιν. Νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει ὅτι ἡ κανονικὴ Ρωσικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία σήπεται εἰς τὰς φυλακὰς, τρομοκρατεῖται, ἐκδιώκεται καὶ ἔνεκα τούτων ἀδυνατεῖ νὰ ἀποφανθῇ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος. Πῶς δὲ ἀντιλαμβάνεται ὁ Ρωσικὸς λαὸς τὸ ζήτημα τοῦτο, φαίνεται ἐκ τῆς κακῆς ὑποδοχῆς, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν εἰς τὸν ἐγγαμον ἐπίσκοπον καὶ εἰς ἄλλους.

Βεβαίως τὸ ζήτημα δογματικῶς δὲν ἐμποδίζεται. Ἄλλ' ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγει ὅτι «πάντα μοι ἔξεστι ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει». Ἐν Ἀμερικῇ εὐρισκόμενος εἶδον καὶ παρηκολούθησα τὸν οἰκογενειακὸν βίον τῶν ἐγγάμων ἐπισκόπων, καὶ εἶδον αὐτὸν γεμῶντα δυνάμει ἐποικοδομητικῆς διὰ τὴν Ἐκκλησίαν. Παρ' ἡμῖν ὅμως ἀκόμη ἐπικρατεῖ ἄλλη ἀντίληψις περὶ τοῦ ἐπισκόπου, καὶ πᾶσα ἐπομένως μεταβολὴ ἀπότομος περὶ αὐτοῦ εἶνε ἐπικίνδυνος. Διὰ τοῦτο

ἐὰν θέλωμεν νὰ ὑποστηριχθῆ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἄλλων μας ἀποφάσεων, θέρω καλὸν νὰ μὴ θίξωμεν οὐδὲ κατ' ἀρχὴν τὸ ζήτημα τοῦ γάμου τῶν ἐπισκόπων,

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Ἐχομεν συγκεκριμένην καὶ ἡτιολογημένην πρότασιν τῆς Α. Σεβασμιότητος. Τὴν ὑποστηρίζω μὲ τὴν συμπλήρωσιν ὅτι, ἐπειδὴ προσεχῶς πάντως θὰ συνέλθῃ Πανορθόδοξος Σύνοδος ὅπως διασκεφθῆ ἐπὶ τῆς ἐν Ρωσσίᾳ ἐν γένει ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως, νὰ παρεπέμψωμεν εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτῆς τὸ ζήτημα τοῦ ἐγγάμου τῶν ἐπισκόπων.

Τὸ Συνέδριον ὁμοφώνως ἀπεδέξατο καὶ ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἐκήρυξε τὴν λήξιν τῆς συνεδρίας.

† Θ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

† ὁ Κυζίκου Καλλίνικος

† Ἀλέξανδρος Ἀρχιεπίσκοπος Β. Ἀμερικῆς

† ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου καὶ Παραθαλασσίας Γαβριὴλ

† ὁ Νικαίας Βασίλειος

† ὁ Δυρραχίου Ἰάκωβος

Ἀρχιμανδρίτης Ἰούλιος Σκοιμπάν

Β. Ἀντωνιάδης

Δρ. Μ. Μιλάνκοβιτς

Ὁ Γραμματεὺς

† Ἀρχιμανδρίτης Γερμανὸς

Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου

Η. ΣΥΝΕΔΡΙΑ

(1 Ἰουνίου 1923).

Προκαθημένης τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Μελετίου τοῦ Δ΄. συνήλθεν εἰς συνεδρίαν τὸ Πα-
νορθόδοξον Συνέδριον.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Συνεχίζομεν τὴν συζήτησιν ἐπὶ τῆς ἐκθέσεως τῆς Ἐπιτροπῆς. Εὐρισκόμεθα εἰς τὸ σημεῖον «ποῖον εἶνε τὸ ὄριον τῆς ἡλικίας πρὸς χειροτονίαν διακόνων, ιερέων καὶ ἐπισκόπων». Τί φρονεῖ ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας;

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Εἶνε ἀνάγκη νὰ γίνῃ λόγος καὶ ληφθῆ ἀπόφασις περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, δεδομένου ὅτι αἱ σχετικαὶ κανονικαὶ διατάξεις αἱ ὀρίζουσαι τὸ ὄριον τῆς ἡλικίας πρὸς χειροτονίαν ιερέων καὶ διακόνων εἰς πολλὰς ἐκκλησίας δὲν τηροῦνται. Παρ' ἡμῖν αἱ ιερατικάι σχολαὶ ἔχουσι πενταετῆ κύκλον μαθημάτων, οἱ ἀπόφοιτοὶ των εἶνε ἡλικίας 20-25 ἐτῶν. Τί θὰ γίνῃ, ἀφοῦ εἶνε ὑποχρεωμένοι ὑπὸ τῶν κανονικῶν διατάξεων νὰ χειροτονηθῆ ἱερεὺς ἐν ἡλικίᾳ 30 ἐτῶν; Ὁρισμένως θὰ ἐπιδοθῆ εἰς ἄλλο ἐπάγγελμα καὶ θὰ χαθῆ διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διακονίαν. Ὡστε διὰ τὴν ἡμετέραν τοῦλάχιστον Ἐκκλησίαν ἡ τήρησις τῶν κανονικῶν τούτων διατάξεων εἶνε ἀδύνατος. Ἐχομεν ἀνάγκην ὑποψηφίων διὰ τὸ ἱερατεῖον καὶ εἶνε μεγάλη ἀπώλεια νὰ φεύγωσιν ἀπὸ τὸ ἱερατικὸν στάδιον νέοι μορφωθέντες δαπάναις τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Ἐν τῇ πράξει τί συμβαίνει σήμερον ἐν τῇ ὑμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ;

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Χειροτονοῦνται ἱερεῖς καὶ πρὸ τοῦ 30 ἔτους τῆς ἡλικίας, ἢ μᾶλλον ἀπὸ τοῦ 23 ἐτῶν καὶ ἄνω.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Ὡστε ἐν τῇ ὑμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ ὁ σχετικὸς κανὼν ἀπρακτεῖ. Ὁ ἀρχιμανδρίτης Σκριμπάν ἔχει τὸν λόγον. Τί γίνεται ἐν τῇ Ρουμανικῇ Ἐκκλησίᾳ;

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Σκριμπάν. Τὸ αὐτὸ σχεδὸν, τὸ ὁποῖον συμβαίνει καὶ ἐν τῇ Σερβικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἀποφοιτῶσι τῶν ιερατι-

κῶν σχολῶν ἐν ἡλικίᾳ 20 ἐτῶν, νυμφεύονται καὶ κατόπιν χειροτονοῦνται. Ἡ ἀποφοιτῶσι τῆς Θεολογικῆς σχολῆς εἰς ἡλικίαν 24-25 ἐτῶν καὶ κατόπιν χειροτονοῦνται. Ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει καὶ παρ' ἡμῶν ὁ κανὼν ἀπρακτεῖ. Καὶ κατὰ τὴν γνώμην μου πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν τὸν ὑποβιβασμὸν τῆς ἡλικίας, τὴν ὁποίαν προβλέπει ὁ κανὼν διὰ τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς διακόνους. Ἄλλοτε δὲν ὑπῆρχον ἱερατικαὶ καὶ θεολογικαὶ σχολαὶ ὅπως μορφώσωσιν ἐπὶ τούτῳ κληρικούς. Σήμερον ὁμως ὑπάρχουσι τοιαῦτα. Ὁ νέος δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ διανύσῃ πολὺ χρόνον ἵνα μορφωθῇ θεολογικῶς καὶ ἐκκλησιαστικῶς, ὅπως ἄλλοτε. Τελειώνει μίαν θεολογικὴν καὶ ἱερατικὴν σχολὴν καὶ ἔχει τὰ προσόντα τῆς μορφώσεως ὅπως χειροτονηθῇ.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Ἐὰν ἐνθυμούμαι καλῶς, εἰς τὸ καταστατικὸν τῆς Ρουμανικῆς Ἐκκλησίας σημειοῦται ὡς ὄριον ἡλικίας τὸ 24 ἔτος διὰ τοὺς ἱερεῖς.

Ὁ Ἀρχιεπισκοπὸς Σερμπιαν. Μάλιστα.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Ὡστε καὶ ἐν τῇ Ρουμανικῇ Ἐκκλησίᾳ δὲν τηρεῖται ὁ κανὼν· τὸν λόγον ἔχει ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀλέξανδρος. Τί συμβαίνει ἐν τῇ Ρωσικῇ Ἐκκλησίᾳ;

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀλέξανδρος. Ὅτι καὶ ἐν Σερβίᾳ καὶ Ρουμανίᾳ. Ἀποφοιτῶσιν ἀπὸ τὰ Σεμινάρια καὶ χειροτονοῦνται εὐθὺς ἱερεῖς καὶ διάκονοι οὐχὶ ὁμως κάτω τοῦ 21 ἔτους τῆς ἡλικίας.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Ἐν Κύπρῳ, εἰς τὰ Πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς, καὶ εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἀπρακτεῖ ἐπίσης ὁ κανὼν. Μόνον ἐν Ἑλλάδι τηρεῖται οὗτος σχεδὸν ἀπαραβάτως ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ἐπικρατεῖ ἡ ἀντίληψις ὅτι πρέπει νὰ γίνηται συγκατάβασις, διότι ἄλλως εἶνε ἀδύνατος ἡ ἀπόκτησις κλήρου ἐνοριακοῦ μεμορφωμένου.

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Νὰ προσθέσω καὶ τοῦτο. Τὸ 21 ἔτος θεωρεῖται πολιτικῶς ὡς ἔτος ἐνηλικιότητος καὶ ἐπομένως εἶνε δυνατὸν νὰ χειροτονηθῇ τις διάκονος καὶ ἱερεὺς εἰς ἡλικίαν 21 ἐτῶν. Πλὴν γὰρ τοιοῦτον εἶνε σπάνιον, διότι μόλις τὸ 22 ἔτος θὰ τελειώσῃ τὰς σποιδάς του καὶ κατόπιν θὰ χειροτονηθῇ.

Ὁ Καθηγητὴς κ. Ἀντωνιάδης. Δὲν παρεμβάλλεται χρονικὸν διάστημα μεταξὺ τῆς χειροτονίας εἰς διάκονον καὶ τῆς χειροτονίας εἰς ἱερέα;

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Διακόνους διατηροῦμεν μόνον εἰς τὰς μεγαλουπόλεις καὶ ἐπομένως μετὰ χρονικὸν διάστημα

χειροτονοῦνται οὗτοι ἱερεῖς. Εἰς τὰ χωρία ὅμως ἔχομεν ἀνάγκην ἱερέων καὶ διὰ τοῦτο οἱ ὑποψήφιοι τὴν πρώτην ἡμέραν χειροτονοῦνται διάκονοι καὶ εὐθὺς τὴν ἐπομένην ἱερεῖς.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Μετὰ τὴν ἐξακρίβωσιν ὅτι ὁ κανὼν ὁ ὀρίζων τὸ 25 ἔτος διὰ τοὺς διακόνους καὶ τὸ 30 διὰ τοὺς ἱερεῖς ἀπρακτεῖ εἰς ὅλας τὰς Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας, ἐξαιρέσει μόνον τῆς ἐν Ἑλλάδι, θὰ ἦτο ἀνωφελές νὰ ζητῶνται εὐθύνας καὶ νὰ ἐπιβάλλωνται τιμωρίαι εἰς τοὺς παραβαίνοντας τὸν κανόνα τοῦτον. Ἐπιβάλλεται λοιπὸν νὰ διατυπώσωμεν γνώμην τινα περὶ τοῦ ὀρίου ἡλικίας τῶν προσερχομένων εἰς χειροτονίαν καὶ μάλιστα ἄλλην διὰ τοὺς ἐγγάμους ὑποψηφίους καὶ ἄλλην διὰ τοὺς ἀγάμους. Διὰ τοὺς πρώτους νομίζομεν ὅτι δύναται νὰ ὀρισθῆ τὸ 21 διὰ τοὺς διακόνους καὶ τὸ 22 διὰ τοὺς ἱερεῖς. Διὰ τοὺς δευτέρους, τοὺς ἀγάμους, πρέπει νὰ ὀρισθῆ τὸ 25 διὰ τοὺς διακόνους καὶ τὸ 30 διὰ τοὺς ἱερεῖς.

Ἐπεκτείνοντες δὲ τὰς σκέψεις ἡμῶν καὶ ἐπὶ τοῦ μοναχικοῦ βίου δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν ὅτι μόνον ἡ εὐχή, τὴν ὁποίαν δίδει ὁ ὑποψήφιος λαμβάνων τὸ μικρὸν ἢ τὸ μέγα σχῆμα, αὐτὴ καὶ μόνη δεσμεύει τὸν μοναχόν. Ἄλλ' ἡ εὐχή αὕτη πρέπει νὰ δίδηται μετὰ τὸ 25 ἔτος. Ἄλλως διδομένη πρὸ τῆς ἡλικίας ταύτης δὲν πρέπει νὰ θεωρῆται δεσμεύουσα τὸν μοναχόν.

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Δὲν πρέπει νὰ γείνη διάκρισις μεταξὺ ἐγγάμων καὶ ἀγάμων ὑποψηφίων. Εἶνε δύσκολον διὰ μοναχοὺς μορφωθέντας θεολογικῶς νὰ περιμένωσι τὸ 30 ἔτος ὅπως χειροτονηθῶσι.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Σερβίας. Τὰ μοναστήρια ἔχουσιν ἀνάγκην ἱερωμένων μοναχῶν. Θὰ δυσκολευθῶσι λοιπὸν εἰάν ὀρισθῆ τὸ 30 ἔτος διὰ χειροτονίαν ἱερομονάχων καὶ τὸ 25 ἔτος διὰ χειροτονίαν ἱεροδιακόνων. Ἐπειτα ἀνάγκην ἱερωμένων ἀγάμων ἔχομεν καὶ διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἐπισκοπῶν. Θὰ ἐπεθύμουν μόνον νὰ ὀρισθῆ ὅτι πρὸ τοῦ 21 ἢ 22 ἔτους ἀπαγορεύεται ἡ χειροτονία καὶ νὰ ἀφεθῆ ἐλεύθερος ὁ βουλόμενος νὰ χειροτονηθῆ μετὰ τὸ ἔτος τοῦτο.

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Παρ' ἡμῖν δὲν ὑπάρχουσι πολλοὶ μοναχοί. Τὰ μοναστήριά μας δυσκόλως ἀριθμοῦσι πέραν τῶν 10 μοναχῶν. Ἐὰν περιορίσωμεν τὸ ὄριον τῆς ἡλικίας πρὸς χειροτονίαν ἱερομονάχων εἰς τὸ 30 ἔτος τότε δὲν θὰ ἔχωμεν ἱερωμέ-

νους μοναχούς. Φρονῶ ὅτι δυνάμεθα μόνον νὰ ἐκφράσωμεν τὴν εὐχὴν ὅπως ἐφαρμόζηται κατὰ τὸ δυνατὸν ὁ σχετικὸς κανὼν, ὅχι ὁμως καὶ νὰ ἀποκλείσωμεν τὴν χειροτονίαν ἱερομονάχων πρὸ τοῦ 30 ἔτους.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Εἰς τὴν Ρωσσίαν τί συμβαίνει ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο;

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀλέξανδρος. Δὲν ἐπιτρέπεται ἡ χειροτονία μοναχῶν εἰς ἱερεῖς πρὸ τοῦ 30 ἔτους, ἐκτὸς ἐὰν εἶναι ἀπόφοιτοι Ἀκαδημείας ἢ Σεμιναρίου, ὁπότε χειροτονοῦνται καὶ μέχρι τοῦ 22 ἔτους.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Προτείνω ὅπως θεωρήσωμεν ἴσον τὸν ἄγαμον καὶ μοναχὸν διάκονον καὶ ἱερέα πρὸς τὸν ἐγγαμον τοιοῦτον καὶ ὀρίσωμεν ὄριον ἡλικίας πρὸς χειροτονίαν διακόνων τὸ 21 ἔτος, ἱερέως τὸ 24 ἔτος, καὶ ἐπισκόπου τὸ 30. Ἔχει τις ἀντίρρηση;

Τὸ Συνέδριον ἀπεδέχθη τὴν πρότασιν τῆς Α. Θ. Παναγιότητος.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Προκειμένου δὲ περὶ τῶν μοναχῶν, νὰ διατυπώσωμεν τὴν σκέψιν ἡμῶν ὡς ἐξῆς: Ἡ μοναχικὴ εὐχή, ἡ ὁποία συνίσταται εἰς τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν σχῆμα οὐχὶ δὲ καὶ τὴν προσευχὴν θεωρεῖται ὑποχρεωτικῶς ἰσοβίως τηρητέα, ἐφ' ὅσον δὲν ἤθελε δοθῆ πρὸ τοῦ 25 ἔτους. Ἄλλως δὲν δεσμεύει τὸν δόντα αὐτὴν μοναχόν.

Τὸ Συνέδριον ἀπεδέχθη καὶ τὴν διατύπωσιν ταύτην τῆς Α. Θ. Παναγιότητος.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Ὑπάρχει ἡ προηγουμένη πρότασις τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Νικαίας ὅπως ὀρισθῆ καὶ μέχρι ποίου ἔτους δύναται νὰ ἐπιτραπῆ ἡ χειροτονία.

Ὁ Μητροπολίτης Νικαίας. Ἔχω ὑπ' ὄψει κυρίως τὸν ἐνοριακὸν κλήρον.

Ὑπάρχουσί τινές, οἱ ὁποῖοι ἀποτυχόντες εἰς ἄλλα ἐπαγγέλματα, προσέρχονται ἔπειτα νὰ χειροτονηθῶσι προβεβηκότες τὴν ἡλικίαν.

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Εἰς τοὺς ἰ. κανόνας δὲν ὑπάρχει τι τὸ σχετικόν. Φρονῶ ὅτι πρέπει νὰ μὴ θίξωμεν διόλου τὸ ζήτημα τοῦτο.

Ὁ Μητροπολίτης Δυρραχίου. Νὰ μὴ θιγῇ.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Νὰ τὸ παρακάμψωμεν, ἅς ἐπαφεθῇ εἰς τὴν ἐκτίμησιν τοῦ ἀρμοδίου ἐπισκόπου ἢ τῶν ἐπὶ μέρους Συνόδων.

Ἡ ὀλομέλεια συμφωνεῖ.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον ὄριον τῆς ὑπευθύνου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπηρεσίας τῶν κληρικῶν, τί φρονεῖ τὸ Συνέδριον;

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Παρ' ἡμῖν τὸ ὄριον τῆς ἡλικίας τοῦ ἀρχιερέως εἶνε καθωρισμένον. Οἱ πολιτικοὶ ὑπάλληλοι, μεταξὺ δι' αὐτῶν καὶ ὁ ἀρχιερεὺς δικαιοῦνται μετὰ 40ετῆ ὑπηρεσίαν νὰ ζητήσωσι σύνταξιν. Ἐν Σερβίᾳ ὁ ἱερεὺς δὲν μισθοδοτεῖται ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, ὅπως συμβαίνει ἐν Μαυροβουνίῳ, ὅπου ὁ ἱερεὺς θεωρεῖται ὡς κυβερνητικὸς ὑπάλληλος, καὶ ἐὰν τρεῖς ἰατροὶ δώσωσιν ἔκθεσιν περὶ ἀνικανότητος αὐτοῦ, λαμβάνει οὗτος σύνταξιν.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Ὁ νόμος ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἐπὶ χρόνου ἀρκετὸν ὑπηρετήσαντος τὴν Ἐκκλησίαν. Δὲν προβλέπει ὅμως καὶ τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ζημιοῦται ἡ θέσις. Τὸ ζήτημα ὁμολογουμένως εἶνε κανονικὸν, ἡ δὲ ἀρχαία Ἐκκλησία δὲν ὥρισε τι σχετικόν.

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Ἐὰν ὀρισθῇ ὄριον ἡλικίας πρὸς ἀποχώρησιν ἀπὸ τῆς ὑπευθύνου ὑπηρεσίας, θὰ ἔχωμεν τότε πολλοὺς συνταξιούχους ἐπισκόπους καὶ ἱερεῖς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀπὸ οἰκονομικῆς ἰδίας ἀπόψεως δὲν εἶνε ἀσήμαντον.

Ὁ καθηγητῆς κ. Ἀντωνιάδης. Τὸ ζήτημα πρέπει νὰ ἐξετασθῇ ὄχι ὡς ὄριον ἡλικίας ἀλλ' ὡς ὄριον ἐπαρκείας ἢ ἀνεπαρκείας τοῦ κληρικοῦ. Δὲν πρέπει νὰ παραιτῆται κληρικὸς, διότι ἔφθασεν εἰς ὄριον ἡλικίας ὠρισμένον, ἐνῶ κατὰ τὰ ἄλλα δύναται ἀκόμη πολλὰς νὰ παράσχη τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπηρεσίας. Γεννᾶται τὸ ζήτημα: τίς ὀκρίνων τὴν ἐπάρκειαν ἢ ἀνεπάρκειαν τοῦ κληρικοῦ. Πάντως ἡ διοικοῦσα Ἐκκλησία. Ὑπάρχουσιν ἄλλωστεσημεῖα προφανῆ ὅτι κληρικὸς τις ἔχει καταστῆ ἀνεπαρκῆς καὶ τότε ἀποχωρεῖ μετὰ τῆς προσηκούσης τιμῆς.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Σκριμπάν. Ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ ὠρίσθη τὸ 70 ἔτος διὰ τοὺς ἱερεῖς, διὰ τοὺς ἐπισκόπους δὲν ὠρίσθη ὄριον ἡλικίας. Ὁ ἐπίσκοπος κυρίως ἀποθνήσκει ἐν μέσῳ τοῦ ποιμνίου του. Ποτὲ δὲν ἐξηναγκάσθη διὰ λόγους ἀσθενείας νὰ ἀπομακρυν-

θῆ τῆς ἐνεργου διακονίας. Δὲν πρέπει νὰ καινοτομήσωμεν, Ἡ Ἐκκλησία δύναται νὰ πείσῃ ἐπίσκοπόν τινα νὰ παραιτηθῆ, ὅταν παρουσιασθῆ ἡ ἀνάγκη. Παρὰ τοῖς καθολικοῖς ἰσχύει ὁ θεσμὸς τῶν βοηθῶν ἐπισκόπων, οἱ ὅποιοι ἀναπληροῦσι καθ' ὅλα τοὺς ἔνεκα ἀσθενείας ἢ γήρατος ἀνεπαρκεῖς καταστάνας κυριάρχους ποιμένας καὶ ἀντικαθιστῶσιν ἀμέσως αὐτοὺς ἀποθνήσκοντας.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Καὶ παρ' ἡμῖν ἴσχυσε καὶ ἰσχύει ἔντιμι μέτρῳ ὁ θεσμὸς τῶν βοηθῶν ἐπισκόπων, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ λύσῃ τὸ ζήτημα. Τὸ πρακτικώτερον μέσον μοὶ φαίνεται τὸ προτεινόμενον ὑπὸ τοῦ κ. Ἀντωνιάδου. Δηλ. νὰ ὀρισθῆ ὄχι ὄριον ἡλικίας, ἀλλ' ὄριον σωματικῆς ἐπαρκείας, τὴν ὁποίαν θὰ ἐξακριβοῖ ἐκάστοτε ἡ κατὰ τόπους Σύνοδος. Θέτω εἰς ψηφοφορίαν τὴν πρότασιν τοῦ κ. καθηγητοῦ, διατυπουμένην ὡδε:

«Τὸ ποιμαντορικὸν καθῆκον συνυπονοεῖ τὴν ἐπάρκειαν τοῦ ποιμένου τῆς Ἐκκλησίας, ἀπόκειται δὲ τῆ κατὰ τόπους Συνόδῳ ὅπως διαπιστοῦσα ἐκάστοτε τὴν σωματικὴν καὶ διανοητικὴν ἐπάρκειαν τοῦ ποιμένου ἐνεργῆ τὸ προσῆκον».

Ἡ ὁλομέλεια παραδέχεται,

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Καὶ ἐρχόμεθα τώρα εἰς τὸ τελευταῖον ζήτημα τῆς ἐκθέσεως, δηλ. εἰς τὴν ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἐξωτερικὴν περιβολὴν τοῦ κληρικοῦ.

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου διεσκέφθημεν ἐν τῇ Γεν. ἀρχ]κῇ Συνόδῳ, ἀλλὰ ἀπεφασίσθη ὅπως πρὸ πάσης μονομεροῦς ἐφαρμογῆς γείνη δεκτὸν καὶ ἀπὸ τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ σχετικὴ πρότασις προῆλθεν ἐξ ἐμοῦ ἢ δὲ ἐπιτροπὴ διετύπωσε τὴν γνωμοδότησίν της.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Τὸ ζήτημα τῆς ἐνδυμασίας τῶν κληρικῶν παρουσιάσθη ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ ὑπὸ μορφήν πολυτελείας καὶ χρωμάτων, οὐδέποτε δὲ ὑπὸ μορφήν σχήματος. Διότι ἐξ ἀποστολικῆς παραδόσεως ἐπεκράτησε νὰ μὴ διαφέρῃ ἡ ἐνδυμασία τοῦ κληρικοῦ ἀπὸ τὴν τοῦ λαϊκοῦ παρὰ μόνον κατὰ τὴν πολυτέλειαν καὶ τὰ χρώματα. Σὺν τῷ χρόνῳ τὰ πράγματα μετεβλήθησαν, καίτοι ἀκόμη ὑπάρχουσι παρ' ἡμῖν μέρη ὅπου ὁ ἀγροτικὸς κλῆρος δὲν διαφέρει κατὰ τὴν ἐνδυμασίαν ἀπὸ τὸν συνεγχώριόν του λαϊκόν. Ἐὰν σήμερον ἀποφασίσωμεν σχετικῶς, πρέπει νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὸν

ρυθμὸν τῆς λαϊκῆς ἐνδυμασίας μὲ τὴν ἐμπρέπουσαν ἐννοεῖται εἰς τὸν κλῆρον σεμνοπρέπειαν. Φυσικῶς ἡ ἀλλαγὴ τῆς ἐνδυμασίας συνεπάγεται καὶ τὴν ἀλλαγὴν τοῦ καλύμματος τῆς κεφαλῆς καὶ τὴν κουρὰν τῆς κόμης. Ἡ σχετικὴ περὶ κόμης παραγγελία τοῦ ἀποστόκου Παύλου ποτὲ δὲν ἔπρεπε νὰ παραβαθῆ. Ἐχω τὴν ιδέαν ὅτι ἡ μεταβολὴ τῆς ἐξωτερικῆς περιβολῆς τοῦ κληρικοῦ θὰ προσελκύσῃ πολλοὺς καλοὺς νέους εἰς τὸ ἱερατικὸν στάδιον.

Γίνεται δεκτὸν ὅπως ἐπὶ τῇ βάσει τῆς γνωμοδοτήσεως τῆς ἐπιτροπῆς καὶ τῶν ὡς ἄνω σκέψεων τῆς Α. Θ. Παναγιότητος διατυπωθῆ τὸ ζήτημα τοῦτο.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει ἀκολουθεῖ τὸ ζήτημα τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὰ κωλύματα τοῦ γάμου. Νὰ ἀναγνωσθῶσι προηγουμένως τὰ σχετικὰ σημειώματα ἵνα λάβωμεν γνῶσιν μέχρι τίνος βαθμοῦ συγγενείας κωλύονται οἱ γάμοι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις Σερβίας καὶ Ρουμανίας.

Ὁ Γραμματεὺς ἀναγινώσκει:

Α'. Σημείωμα τοῦ Μητροπολίτου Μαυροβουνίου ἔχον ὡς ἑξῆς:

Σχετικὰ κωλύματα τοῦ Γάμου

λαμβάνόμενα ὑπ' ὄψιν ἐν τῇ Σερβικῇ Ἐκκλησίᾳ.

α.) Ἐξ αἵματος συγγένεια. Ἀπαγορεύεται ἀπολύτως ὁ γάμος κατ' εὐθείαν ἀνιούσαν καὶ κατιούσαν γραμμὴν. Ἐκ πλαγίου ἐπιτρέπεται ὁ ὄγδος βαθμὸς. Κατ' οἰκονομίαν ἐπιτρέπεται ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως τῆς ἐπαρχίας ὁ ζ'. καὶ σπανίως ὁ στ'. βαθμὸς.

β.) Ἐξ ἀγχιστείας συγγένεια. Ἐπιτρέπεται ὁ ζ'. βαθμὸς. Κατ' οἰκονομίαν ἐπιτρέπεται ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως ὁ στ'. καὶ σπανίως ὁ ε'. βαθμὸς.

γ.) Τριγένεια. Κατ' οἰκονομίαν ἐπιτρέπεται ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως ὁ γ'. βαθμὸς.

δ.) Πνευματικῆ. Τηρεῖται ὁ κανὼν τῆς ἐξ αἵματος συγγενείας. Ἀπαγορεύεται εἰς κατιούσαν γραμμὴν μέχρι τοῦ ζ'. συμπεριλαμβανομένου. Κατ' οἰκονομίαν ὁμως ἐπιτρέπεται ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως ὁ βαθμὸς οὗτος ὅπως καὶ ὁ στ'. Ἐν Σερβίᾳ καὶ Μαυροβουνίῳ ἀπαγορεύεται ὁ γάμος μεταξὺ ἀναδεκτῶν ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀναδόχου.

ε.) Ἐξ υἰοθεσίας. Τηρείται ὁ κανὼν τῆς πνευματικῆς συγγενείας.

Σημ. — Εἰς τινὰς περιφέρειας, καὶ ἰδίως εἰς τινὰς τῶν νέων χωρῶν τῆς Γιουγκοσλαβίας, ποικίλλουσι τὰ κωλύματα τοῦ γάμου.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις τῇ 29 Μαΐου 1923.

(ὑπογρ.) † ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου Γαβριήλ

Β'. Σημείωμα τοῦ ἀρχιμανδρίτου Σκριμπὰν ἔχον ὡς ἐξῆς:

Ἡ κατάστασις ἐν Ρουμανίᾳ

ἐπὶ τῶν κατὰ τὴν δύναψιν τοῦ γάμου ἐμποδίων.

Οὐδὲν ἠλλαξεν ἐν Ρουμανίᾳ, ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἐκκλησιαστικὸν δόγμα ἐν τῇ συνάψει τοῦ γάμου. Ὑπάρχει πάντοτε ὁ κανὼν ὅτι δύναται τις νὰ νυμφευθῇ μετὰ τὸν ζ'. βαθμὸν τῆς συγγενείας. Διὰ πᾶσαν περίπτωσιν, καθ' ἣν πρόκειται περὶ πλησιεστέρου βαθμοῦ συγγενείας, ἀπευθύνονται πρὸς τὴν ποιμαντορικὴν οἰκονομίαν τοῦ Ἐπισκόπου. Ἐν τῇ πράξει παραχωρεῖται ἡ οἰκονομία, οἷοσδήποτε καὶ ἂν ἦ ὁ βαθμὸς τῆς συγγενείας οὐδέποτε ἠκούσθη ὅτι Ἐπίσκοπός τις ἠρνήθη τὴν ποιμαντορικὴν οἰκονομίαν. Εἶναι γνωσταὶ αἱ περιπτώσεις δύομεγάλων οἰκογενειῶν τοῦ Δημητρίου Στούρτζα καὶ τοῦ Πέτρου Κάρς, οἵτινες ἀμφοτέροι ἐχρημάτισαν πρωθυπουργοὶ ἐν Ρουμανίᾳ. Ὁ Μητροπολίτης Πριμάτος, ἐπέτρεψε κατ' ἐπιείκειαν τὸν γάμον μεταξὺ τῶν τέκνων αὐτῶν, πρωτεξαδέλφων. Ὑπάρχει περίπτωσις, καθ' ἣν ἡ Ἐκκλησία ἐπέτρεψεν εἰς δύο ἀδελφοὺς νὰ νυμφευθῶσι δύο ἀδελφάς. Ἀλλὰ πρέπει νὰ ὁμολογήσῃ τις ὅτι αἱ περιπτώσεις αὗται εἶναι λίαν σπάνιαι. Ὁ λαὸς γνωρίζει ὅτι δὲν πρέπει νὰ συνάπτονται γάμοι μεταξὺ στενῶν συγγενῶν. Ἐξ ἄλλου δὲν ἔπεται ποσῶς ὅτι, ἐπειδὴ ἡ Ἐκκλησία δὲν παρενέβαλε ποτε ἐμπόδια εἰς τὴν σύναψιν τοῦ γάμου, δὲν θὰ ἠδύνατο καὶ νὰ ἀπαγορεύσῃ τὴν σύναψιν τοιοῦτου γάμου. Ἡ θεωρία εἶναι πάντοτε ζωηρὰ ἐν ταῖς συνειδήσεσι καὶ οὐδεὶς θὰ ἀντελεγεν εἰς τὴν ἠρνεῖτο ἡ Ἐκκλησία νὰ ἐπιτρέψῃ τοιοῦτον γάμον κατ' οἰκονομίαν. Ὁρμωμένη ἐκ πνεύματος ἀνοχῆς καὶ οὐχὶ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς βίας ἡ Ἐκκλησία ἐπέτρεψε τοὺς γάμους τούτους. Ἡ

μόνη περίπτωσις ἀντιστάσεως κατὰ τοιούτου γάμου εἶναι ἡ τοῦ πρώην Πατριάρχου Κων]πόλεως καὶ εἶτα Μητροπολίτου Βλαχίας Νήφωνος, ὅστις ἦλθεν εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὸν Βοεβόδα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, πρὸ 300 δηλ. ἐτῶν.

Θὰ ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἐν Ρουμανίᾳ δὲν ὑπάρχουσι πλέον κωλύματα γάμου. Τὸ βασίλειον τῆς Ρουμανίας διὰ τοῦ πολιτικοῦ κώδικος εἰσήγαγεν ἀπὸ 60 ἐτῶν τὸν πολιτικὸν γάμον. Ὁ γάμος θὰ γίνῃ πάντοτε πολιτικῶς ἐν τῷ Δημουργείῳ, καὶ ὁ ἱερεὺς δὲν δύναται νὰ τελέσῃ θρησκευτικὸν γάμον ἐὰν δὲν προηγηθῇ ὁ πολιτικὸς τοιοῦτος. Μετὰ τὴν σύναψιν ὁμοῦ τοῦ πολιτικοῦ γάμου δὲν δικαιούται ὁ ἱερεὺς νὰ ἀρνηθῇ τὴν θρησκευτικὴν εὐλογίαν.

Δὲν πρέπει νὰ διαρρήξῃ τις τὰ ἱμάτιά του καὶ νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ Ρουμανία ἀνέτρεψε τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν ὅσον ἀφορᾷ τοὺς γάμους, διότι πρόκειται περὶ λίαν ἐξαιρετικῶν περιπτώσεων, αἵτινες παρέρχονται ἀπαρατήρητοι, ἐν τῷ βίῳ. Καίτοι ὁ πολιτικὸς κώδιξ ἐπιτρέπει τὴν σύναψιν τοῦ γάμου μετὰ τὸν 4ον βαθμὸν, ἐν τούτοις δὲν γίνονται συχνοὶ γάμοι μετὰ τὸν 4ον βαθμὸν.

Τὸ αὐτὸ δύναται τις νὰ εἴπῃ καὶ περὶ τῆς πνευματικῆς συγγενείας. Γενικῶς οἱ χριστιανοὶ προσέχουν νὰ μὴ παραβιάσωσιν αὐτὴν, ἀλλ' ἐὰν παρουσιασθῇ ἡ ἀνάγκη τῆς συνάψεως γάμου μετὰ τὸν 4ον βαθμὸν ἐξόντων πνευματικῶν πρὸς ἀλλήλους συγγένειαν, ἡ Ἐκκλησία δὲν ἀρνείται τὴν πρὸς τοῦτο ἄδειαν. Ἐὰν ὁμοῦ ὁ ἐπίσκοπος ἀρνηθῇ, ὑποκύπτουν μηδὲν ἀντιλέγοντες.

Ἄλλὰ καὶ πρὸ τῆς συνάψεως τοῦ γάμου, τοιχοκολλῶνται εἰς τινὰς ἐκκλησίας δηλωτικὰ περὶ τελέσεως τοῦ δεῖνα γάμου, ἐπὶ τῇ πιθανότητι ὅτι ἴσως τὸ κοινὸν γνωρίζει τι περὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς συγγενείας μετὰ τῶν νυμφευθησομένων δυναμένου νὰ κωλύσῃ τὸν γάμον.

Τὸ τοιοῦτον ὁμοῦ γίνεται μόνον ἐν τῇ θεωρίᾳ, ἐν τῇ πράξει, ἥτις σπανίως καὶ ἐν ὀλιγίσταις περιπτώσεσιν ἀφίσταται τῆς θεωρίας, δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν τὰ κωλύματα τοῦ Γάμου.

Κωνσταντινούπολις 29 Μαΐου 1923

(ὑπογρ.) Ἀρχιμανδρίτης Ἰούλιος Σκριμπάν
ἐκ Βουκουρεστίου

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Παρακαλῶ τὸν Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπον Ἀλέξανδρον νὰ μᾶς εἴπῃ τί συμβαίνει σχετικῶς ἐν τῇ Ρωσικῇ Ἐκκλησίᾳ.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀλέξανδρος. Ἐν τῇ Ρωσικῇ Ἐκκλησίᾳ ἰσχύει ἡ ἐξῆς τάξις. Εἰς τὴν ἐξ αἵματος συγγένειαν ἀπαγορεύεται ἀπολύτως κατ' εὐθείαν κατιοῦσαν καὶ ἀνιοῦσαν γραμμὴν. Ἐν ταῖς πλαγίαις γραμμαῖς μόνον εἰς τοὺς 4 πρώτους βαθμούς. Ἐν τῷ ἐ. μόνον ἐπιτρέπεται κατόπιν εὐλογίας τοῦ ἀρχιερέως.

Εἰς τὴν πνευματικὴν, ἀπαγορεύεται γάμος μεταξὺ ἀναδεχομένων καὶ τῶν γονέων τοῦ βαπτιζομένου βρέφους.

Εἰς τὴν ἐξ ἀγχιστείας, κωλύονται οἱ γάμοι τῶν τεσσάρων πρώτων βαθμῶν, ἐνίοτε ὁμως κατόπιν εὐλογίας τῶν ἀρχιερέων ἐπιτρέπεται καὶ ὁ δ'. βαθμὸς.

Ἡ τριγένεια σχεδὸν δὲν ὑφίσταται.

Ὁ Μητροπολίτης Δυρραχίου. Νομίζω ὅτι τὸ Συνέδριον λαμβάιον ὑπ' ὄψιν τὴν πράξιν καὶ τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας θὰ ἐπραττε καλῶς νὰ ἐπαναφέρῃ ἐν ἰσχύϊ τὸν 53 καὶ 54 κανόνα τῆς Πειθέκτης καὶ νὰ ἐπαφήσῃ εἰς τὰς κατὰ τόπους Ἐκκλησίας νὰ ἐξοικονομῶσι τὰς ἀνάγκας διὰ τὰ ἐκτὸς τῶν κανόνων τούτων παρουσιαζόμενα κωλύματα.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Ἐν τῷ συνόλῳ τῶν κανόνων τρεῖς μόνον ὑπάρχουσιν ἀναφερόμενοι εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο: ὁ 80 τοῦ Μ. Βασιλείου, ἐπικυρωθεὶς ὑπὸ τῆς Πειθέκτης, καὶ ὁ 53 καὶ 54 τῆς Πενθέκτης. Ὑπάρχουσιν ὁμως καὶ μεταγενέστεραι ἐκκλησιαστικαὶ διατάξεις εὐρύνασαι τὸν κύκλον τῶν κωλυμάτων τοῦ γάμου. Πρέπει νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι αἱ σημεριναὶ ἀνάγκαι ἀπαιτοῦσι τὴν διευκόλυνσιν τοῦ γάμου. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Σερβίας εὐρίσκεται ἠνωμένη μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης ἐν τῇ περὶ κωλυμάτων ἀντιλήψει μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, πρὸς τὸ ὁποῖον συμφωνοῦσι τὰ λοιπὰ Πατριαρχεῖα καὶ αἱ Ἐκκλησίαι Κύπρου καὶ Ἑλλάδος. Ἐν τῇ Ρουμανικῇ Ἐκκλησίᾳ εἶνε ἐν τῇ πράξει κατηργημένοι αἱ ἐκτὸς τῶν κανόνων 53 καὶ 54 τῆς Πενθέκτης ἄλλαι σχετικαὶ διατάξεις, μάλιστα δὲ ἡ οἰκονομία ἐκεῖ ἤψατο καὶ τοῦ γράμματος τῆς Πενθέκτης, ἐφ' ὅσον, ὡς ἠκούσαμεν, διὰ βασιλικοῦ διατάγματος ἐπιτρέπεται ὄχι μόνον ὁ 4ος ἀλλὰ καὶ ὁ 3ος βαθμὸς ἐξ ἀγχιστείας. Ἐν τῇ

Ρωσικῇ Ἐκκλησίᾳ κρατεῖται αὐστηρῶς τὸ γράμμα τῶν ἐν λόγῳ ἰ. κανόνων τῆς Πενθέκτης μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὡς πρὸς τὸν ε'. βαθμὸν ἐξ αἵματος ὑπαγόμενον εἰς τὴν οἰκονομίαν. Ἡ τριγένεια παρ' αὐτῇ ἀγνοεῖται, ἢ δὲ πνευματικὴ συγγένεια ἰσχύει ὡς ἀναγράφεται ἐν τῷ 53 κανόνι τῆς Πενθέκτης· δηλαδὴ μόνον μεταξὺ ἀναδόχου καὶ μητρὸς τῆς ἀναδεκτῆς, οὐχὶ δὲ καὶ αὐτῆς τῆς ἀναδεκτῆς. Θὰ ἐπρεπε νὰ προσθέσω ὅτι ἐν τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχείῳ κοὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος ἐπιτρέπεται ὑπὸ τῶν Συνόδων ὁ στ'. ἐξ αἵματος καὶ ὁ ε'. ἐξ ἀγχιστείας. Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον εὐρέθῃ ἐνίστε καὶ εἰς τὴν ἀνάγκην ὅπως προλάβῃ σοβαροὺς ψυχικοὺς καὶ σωματικοὺς κινδύνους, νὰ ἐπιτρέψῃ κατ' οἰκονομίαν καὶ τὸν δ'. ἐξ αἵματος. Ὡστε καὶ ἐν τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχείῳ ὁ κανὼν αὐτὸς τῆς Πειθέκτης δὲν τηρεῖται ἀπολύτως. Ἐν πάσῃ περιπτώσει πρέπει νὰ καθορισθῇ ρητῶς μέχρι ποίου σημείου ἰσχύουσιν ἀπαραβάτως τὰ κωλύματα τοῦ γάμου καὶ ἀπὸ τίνος βαθμοῦ εἰσχωρεῖ οἰκονομία. Νομίζω ὅτι θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ διατυπώσωμεν ὡς ἐξῆς τὴν σκέψιν μας: Κωλύματα τοῦ γάμου θεωροῦνται ὑποχρεωτικῶς τηρητέα μόνον τὰ ὀνομαζόμενα ἐν τοῖς κανόνισιν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Τὰ πέραν τούτων κατὰ μεταγενεστέρως διατάξεις ὀρισθέντα ἐξοικονομοῦνται ὑπὸ τῶν κατὰ τόπους Συνόδων κατὰ τὰς ἐκάστοτε ἀνάγκας.

Γίνεται δεκτὴ ἢ ὡς ἄνω διατύπωσις τοῦ ζητήματος.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Ἐχομεν τὸ ζήτημα τῆς μεταθέσεως τῶν ἐν μέσῳ τῆς ἐβδομάδος ἑορτῶν τῶν Ἀγίων εἰς τὴν ἐπομένην Κυριακὴν. Τὸ ζήτημα τοῦτο ἔθιξεν ὁ Σεβ. Πριμάτος τῆς Ρουμανικῆς Ἐκκλησίας. Θὰ ἤθελον νὰ ἀναπτύξῃ τὴν ἀποψίν του ὁ Ἀρχιμανδρίτης Σκριμπάν.

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Σκριμπάν. Παναγιώτατε, ἐπειδὴ ἐκτὸς τῶν Κυριακῶν, ὑπάρχουσιν ἀρκεταὶ ἐκκλησιαστικαὶ καὶ ἐθνικαὶ καὶ ἄλλαι ἀκόμη, τὰς ὁποίας αὐτὸς οὔτος ὁ λαὸς ἐδημιούργησε, προέρχεται ἐκ τούτου μία μεγάλη ἀπώλεια διὰ τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν μιᾶς χώρας. Καὶ τὴν ἀπώλειαν ταύτην δὲν πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως μόνον τοῦ ὅτι ὑπάρχουσιν ἡμέραι, κατὰ τὰς ὁποίας δὲν ἐργάζονται, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ὅτι ὑπάρχουσι πολλοὶ οἱ μὴ χρησιμοποιοῦντες τὰς ἑορτάς ὡς χρόνον ἀληθινῆς ἀναπαύσεως. Καταδαπαιῶσιν εἰς τὰ καπηλεῖα ὅτι ἔχουν ἐξοικονομήσῃ τὴν ἐβδο-

μάδα. Διὰ τοῦτο καὶ ἀπὸ τῶν δύο ἀνωτέρω ἀπόψεων εἰς ἐξετασθῆ τὸ ζήτημα, θὰ ἦτο καλλίτερον νὰ ὑπάρχωσι ὀλιγώτεραι ἑορταί. Βεβαίως δὲν πρόκειται νὰ καταργήσωμεν οἰανδήποτε Δεσποτικὴν ἢ Θεομητορικὴν ἑορτὴν, ἀλλ' ἑορτὰς Ἁγίων. Ἀλλὰ καὶ αὐτὰς ἀκόμη θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἀφήσῃ εἰς τὴν θέσιν των ὡς ἑορτὰς τῆς Ἐκκλησίας καὶ μόνον νὰ κηρύξῃ αὐτὰς ὡς ἡμέρας ἐργασίας.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Τί φρονεῖ ὁ ἅγιος Μαυροβουνίου;

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Τὸ ζήτημα τοῦτο εἶνε βεβαίως σπουδαῖον καὶ ἔχει τὴν εὐεργετικὴν του καὶ ὠφέλιμον ὄψιν, ἀλλὰ θὰ ἔπρεπε νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν μόνον κατὰ τὴν ἐξεύρεσιν καὶ ἀποδοχὴν νέου τινὸς ἡμερολογίου, τὸ ὁποῖον νὰ προβλέπῃ τὴν προτεινομένην μετάθεσιν τῶν ἑορτῶν. Σήμερον τὸ συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἀπαιτεῖ, φρονῶ, νὰ προβῶμεν εἰς σχετικὴν ἀπόφασιν καὶ νὰ φανῶμεν τοιοῦτοτρόπως ὅτι ἀπομακρυνόμεθα εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἀπὸ τοῦς καθολικοῦς. Ἐπειτα ὑπάρχει καὶ εἰδικὸς λόγος διὰ τὴν Σερβικὴν Ἐκκλησίαν. Παρ' ἡμῖν ἐκάστη οἰκογένεια ἔχει τὴν ἑορτὴν της, ὑπὸ τὸ ὄνομα Σλάβα, καὶ εἶνε ἀδύνατον νὰ μεταφέρωμεν αὐτὰς εἰς ἄλλην ἡμέραν. Ἐνεκα τῶν λόγων τούτων δηλῶ ἐπιφύλαξιν ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο.

Ὁ Μητροπολίτης Δυρραχίου. Τὸ μέτρον τὸ ὁποῖον προτείνει ὁ Πριμάτος τῆς Ρουμανικῆς Ἐκκλησίας εἶνε πολλαχῶς ὠφέλιμον, ἀλλὰ καὶ πῶς καὶ πρόωρον. Ἄς ἀφεθῶμεν εἰς τὸ μέλλον. Ἴσως τὸ νέον ἡμερολόγιον νὰ διευκολύῃ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ μέτρου τούτου.

Ὁ Μητροπολίτης Νικαίας. Καὶ ἐγὼ εἶμαι τῆς ἰδέας νὰ ἀναβληθῆ τὸ ζήτημα τοῦτο.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Τὸ ζήτημα τῆς μεταθέσεως ἑορτῶν ἐν Κυριακῇ ἔχει ἐν τῷ ἑορτολογίῳ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰ προηγούμενά του. Ὅλαι αἱ ἑορταὶ τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων μεταφέρονται ἀπὸ τὸν ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὴν σύγκλησιν αὐτῶν χρόνον, καὶ ἑορτάζονται εἰς ἡμέραν Κυριακὴν. Κατὰ τὴν ἰδίαν μέθοδον θὰ ἠδύνατο ἡ Ἐκκλησία καὶ σήμερον νὰ διαρρυθμίσῃ καὶ τὰς λοιπὰς ἁγίων ἑορτὰς. Ἀλλὰ νομίζω ὅτι ἐκάστη ἐπὶ μέρους Ἐκκλησία ἔχει τὴν ἐλευθερίαν δι' ἐγκυκλίου πρὸς τὸ πλήρωμά της νὰ καθορίσῃ ποῖαι τῶν ἑορτῶν εἶναι ὑποχρεωτικῆς ἢ μὴ ἀργίας ἡμέραι καὶ ἀναλόγως ρυθμίσῃ τὸν χρόνον τοῦ ἑορτασμοῦ τῶν ἀ-

γίων. Προτείνω τὴν ἐξῆς διατύπωσιν: «Ἐπαφίεται εἰς τὰς ἐπὶ μέρος Ἐκκλησίας νὰ ρυθμίζωσι τὸν χρόνον τοῦ ἑορτασμοῦ τῶν ἐν μέσῳ τῆς ἑβδομάδος συμπιπτουσῶν ἑορτῶν τῶν ἁγίων, μέχρι τῆς ἐξευρέσεως νέου ἡμερολογίου, τὸ ὁποῖον νὰ προβλέπη τὸ ζήτημα τοῦτο».

Ἡ διατύπωσις γίνεται δεκτὴ.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Ὑπάρχει τὸ ζήτημα περὶ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς διασποράς.

Προτάσει τοῦ Μητροπολίτου Μαυροβουνίου τὸ ζήτημα τοῦτο ἀναβάλλεται διὰ τὴν προσεχῆ συνεδρίαν.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Ἐρχόμεθα εἰς τὴν διαβιβασθεῖσαν πρότασιν τοῦ Μητροπολίτου Τρανσυλβανίας περὶ τοῦ πανηγυρικοῦ ἑορτασμοῦ τῷ 1925 τῆς 1600 ἐπετείου τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ὁ ἀρχιμανδρίτης Σκριμπάν ἔχει τὸν λόγον.

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Σκριμπάν. Παρακαλῶ νὰ ἀναγνωσθῇ σχετικῶν μου σημείωμα.

Ἀναγινώσκειται ἔχον ὡς ἐξῆς:

Παναγιώτατε,

«Κατὰ τὴν δευτέραν συνεδρίαν τῆς Συνδιασκέψεως ταύτης ἔλαβον τὴν τιμὴν νὰ φέρω εἰς γνῶσιν αὐτῆς τὴν πρότασιν τῆς Α. Σεβ. τοῦ Μητροπολίτου Νικολάου τοῦ Sibiiu (Τρανσυλβανίας) ὅπως προπαρασκευασθῇ κατὰ τὸ 1925 ἡ μεγάλη χρονολογικὴ ἐπέτειος τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου, ὅταν θὰ ἔχουν συμπληρωθῇ 1600 ἔτη ἀπὸ τῆς συγκλήσεως αὐτῆς.

Ἡ Αὐτοῦ Σεβασμιότης ἔλεγεν ὅτι ἔδει νὰ δημοσιευθῇ νέα ὁμολογία πίστεως μετὰ νέας ἐπιβεβαιώσεως τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἀποταθῶμεν εἰς τοὺς ἐπισκόπους τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν καθολικῶν ἐπισκόπων, ἵνα προσέλθωσιν εἰς τὴν χριστιανικὴν ἐνότητα. Προκειμένου ἤδη ν' ἀναπτυχθῶσιν αἱ ἰδέαι αὗται εἶμαι τῆς γνώμης ὅτι δεόν νὰ ἀσχοληθῶμεν λεπτομερέστερον περὶ τοῦ τρόπου τῆς προπαρασκευῆς τῆς ἐπετείου. Συνεπῶς λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ διατυπώσω τὰς ἐξῆς προτάσεις:

1) Νὰ ἀποταθῶμεν εἰς ὅλους τοὺς ὀρθοδόξους θεολόγους ὅπως συγγράψωσι τὴν ρηθεῖσαν ὁμολογίαν πίστεως ἃς προκηρυχθῆ διαγωνισμὸς μεταξὺ αὐτῶν, δι' οὗ θὰ καταστή ἡ ἐκλογή τοῦ καλλιτέρου ἔργου. Δέον ἵνα συστηθῆ ἐπιτροπὴ ὅπως κρίνῃ ἐπὶ τῶν ἔργων καὶ ἀποφανθῆ.

2) Δέον ἀπὸ τοῦδε νὰ προπαρασκευασθῆ ἡ δημοσία γνώμη εἰς ὅλας τὰς ὀρθοδόξους χώρας, ἡμεῖς δὲ ὀφείλομεν ἀμέσως νὰ ἐπιληφθῶμεν τοῦ ἔργου τούτου ἕκαστος εἰς τὴν χώραν του. Δύο ἔτι εἶνε περίοδος χρόνου ἀρκετὰ σύντομος διὰ τόσον μέγα ἔργον.

Δέον ἵνα ἅπαντες οἱ ἐπίσκοποι τοῦ ὀρθοδόξου κόσμου, ὅλα τὰ Πανεπιστήμια τῆς ὀρθοδόξου Θεολογίας μετάσχωσι τῆς μεγάλης ἀνιμνηστικῆς ἑορτῆς. Δέον ἐπίσης ἵνα κατ' αὐτὴν ἀντιπροσωπευθῶσιν ὅλα τὰ χριστιανικὰ ἐκπαιδευτήρια καὶ Παιδαγωγικὰ ἰδρύματα καθὼς ἐπίσης καὶ τὰ ἱερατικὰ Σωματεῖα.

2) Δέον νὰ σταλῶσι προσκλήσεις εἰς τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν, Παλαιοκαθολικὴν, Ρωμαιοκαθολικὴν, Ἀρμενικὴν, Νεστοριανὴν, Αἰθιοπικὴν, ἵνα ἐπίσης μετάσχωσι.

4) Δέον νὰ γίνῃ ἐκλογή τοῦ τόπου ἐνθα θὰ ἐπρεπε νὰ γίνῃ ὁ ἑορτασμὸς. Βεβαίως ἡ πρώτη ἐνδεδειγμένη πόλις εἶνε ἡ Κωνσταντινούπολις, ὡς ἱστορικὴ ἔδρα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου· ἀλλ' ἐὰν τοῦτο ἀδύνατον λόγῳ πολιτικῶν ἢ ἄλλων λόγων δέον νὰ ἐκλεγθῆ κατάλληλος τόπος,

5) Νὰ πεισθῶσιν ἀπὸ τοῦδε αἱ Κυβερνήσεις τῶν Ὀρθόδοξων χωρῶν ἵνα προῖδωσιν εἰς τοὺς οἰκείους προῦπολογισμοὺς τὰς ἀπαιτουμένας δαπάνας διὰ τὴν ἀντιπροσωπείαν αὐτῶν κατὰ τὴν ἐπέτειον τοῦ ἑορτασμοῦ.

Ἀῦται τυγχάνουσιν αἱ προτάσεις, τὰς ὁποίας λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω εἰς τὸ Συνέδριον καὶ εἰς τὰς ὁποίας δυνατὸν νὰ προστεθῶσι καὶ ἄλλαι.

Κωνσταντινούπολις 30 Μαΐου 1923

Ἀρχιμανδρίτης Ἰούλιος Σκριμπάν
τοῦ Βουκουρεστίου.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Ἐχετε νὰ προσθέσητε ἄλλο τι;

Ὁ Ἀρχιμανδρότης Σκριμπάν. Ὡς πρὸς τὸν καθορισμὸν τοῦ τόπου· Ἐὰν δὲν εἶνε δυνατὸν διὰ λόγους νὰ εἶνε ἡ Κωνσταντινούπολις, τότε νὰ ὀρισθῇ ἄλλη πόλις ἴσως κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Μητροπολίτου Μαυροβουνίου ἢ Νύσσα. Νὰ καταρτισθῇ δὲ καὶ ἐπιτροπή, ἢ ὁποία νὰ προπαρασκευάσῃ τὰ τῆς ἐορτῆς.

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Ὑποστηρίζω τὴν πρότασιν· ὡς πρὸς τὸν τόπον, εἶνε ἰδική μου ἢ σκεψίς ὅπως ὡς τοιοῦτος ὀρισθῇ ἡ Κωνσταντινούπολις, ἀλλ' ἐὰν τοῦτο εἶνε ἀδύνατον, τότε προτείνω τὴν Νύσσαν, τὴν πατρίδα τοῦ Μ. Κωνσταντίνου. Ὡς πρὸς τὸν καταρτισμὸν ἐπιτροπῆς δὲν βλέπω τὴν ἀνάγκην τοιοῦτου. Θὰ παρακαλέσωμεν τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ὅπως ἀναλάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν νὰ συνεννοηθῇ μὲ τὰς ἄλλας ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας καὶ νὰ προπαρασκευάσῃ τὸν ἐορτασμὸν, προσκαλουμένων μάλιστα καὶ τῶν λοιπῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἐν τέλει ἐγένετο δεκτὴ ἡ ὑπὸ γῆς Α. Θ. Παναγιότητος διατυπωθεῖσα ὡς ἐξῆς ἀπόφασις.

1. Δέχεται μετὰ χαρᾶς τὴν διαβιβασθεῖσαν πρότασιν τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Τρανσυλβανίας Νικολάου, περὶ πανηγυρικοῦ ἐορτασμοῦ κατὰ τὸ 1925 τῆς 1600 ἐπετείου τῆς ἐν Νικαίᾳ Α'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

2. Παρακαλεῖ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ὅπως ἀναλάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν, ἵνα τὸ γεγονός τοῦτο ἐορτασθῇ ἐπαξίως ὑφ' ὄλης τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὄχι μόνον κατὰ τόπους, ἀλλὰ καὶ διὰ συγκλήσεως Πανορθοδόξου Συνόδου, ἐπὶ προγράμματι ἐπιλύσεως πάντων τῶν ἀποσχολούντων ἐν τῷ παρόντι τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ζητημάτων.

3. Προστίθεται ἡ εὐχὴ ὅπως εἰς τὸν συνεορτασμὸν τοῦτον προσκληθῶσιν καὶ πᾶσαι αἱ Ἐκκλησίαι αἱ ἀποδεχόμεναι τὸ Σύμβολον τῆς Νικαίας.

Ἡ Α. Θ. Παναγιώτης, ἐκήρυξεν εἶτα τὴν λήξιν τῆς συνε-
δρίας.

† Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

† ὁ Κυζίκου Καλλίνικος

† Ἀλέξανδρος Ἀρχιεπίσκοπος Β. Ἀμερικῆς

† ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου καὶ Παραθαλασσίας Γαβριήλ

† ὁ Νικαίας Βασίλειος

† ὁ Δυρραχίου Ἰάκωβος

Ἀρχιμανδρίτης Ἰούλιος Σκριμπάν

Β. Ἀντωνιάδης

Ὁ Γραμματεὺς

† Ἀρχιμανδρίτης Γερμανὸς

Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου

Θ'. ΣΥΝΕΔΡΙΑ

(Τρίτη 5 'Ιουνίου 1923).

Προκαθημένης τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Μελετίου τοῦ Δ'. συνήλθε τὸ Πανορθόδοξον Συνέδριον.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Ἐκπληρῶν ὀφειλὴν ἱερὰν ἐκφράζω καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης θερμὰς εὐχαριστίας πρὸς τὸ Πανορθόδοξον Συνέδριον διὰ τὴν αὐθόρμητον αὐτοῦ συμμετοχὴν εἰς τὴν θλίψιν καὶ ἀγωνίαν ἐπὶ τοῖς ἐκτυλιχθείσι τὴν παρελθούσαν Παρασκευὴν θλιβεροῖς γεγονόσι καὶ διὰ τὸ διατρανωθὲν ὑπ' αὐτοῦ ζῶν ζῶν καὶ φιλάδελφον ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῆς μελλοντικῆς τύχης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου. Μοί εἶναι ἀπείρως λυπηρὸν νὰ σκέπτομαι ὅτι ἐνῶ προσεκάλεσα τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν ὅπως ἀπὸ κοινοῦ συσκεφθῶμεν καὶ ἐπιτελέσωμεν τὸ χρήσιμον διὰ τὴν καθόλου Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἐγενόμην ἀκουσίως αἴτιος ὅπως παραστῶσι μάρτυρες τῶν θλιβερῶν σκηνῶν τῆς Παρασκευῆς καὶ διέλθωσι στιγμὰς τραγικῆς συγκινήσεως. Ἀλλὰ πάλιν δοξάζομεν τὸν Κύριον, ὅτι τὰ λυπηρὰ ταῦτα γεγονότα ἐξειλίχθησαν κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐνταῦθα διαμονῆς τῶν Ἀντιπροσώπων, ἵνα ἰδίους ὀφθαλμοῖς ἴδωσι καὶ πληροφορήσωσιν ἔπειτα τὰς Ἐκκλησίας αὐτῶν περὶ τῶν συνθηκῶν, ὑφ' ἧς ἐξελίσσεται ὁ βίος τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως. Βεβαίως ἀκούουσιν ὅτι αἱ συνθήκαι αὗται εἶναι θλιβεραὶ. Ἀλλ' ἕτερον τὸ ἀκούειν καὶ πληροφορεῖσθαι μακρόθεν καὶ ἕτερον τὸ βλέπειν καὶ ἀντιλαμβάνεσθαι ἰδίους ὀφθαλμοῖς. Οἱ ἀντιπρόσωποι εἶδον τὸν ἀποτολμηθέντα καὶ διειεργηθέντα ἐξευτέλισμὸν τοῦ Πατριραχικοῦ ἀξιώματος καὶ ἀντελήφθησαν περὶ τῆς μελλοντικῆς προβληματικῆς θέσεως τοῦ Πατριαρχείου. Δὲν ἦτο βεβαίως δύσκολον νὰ εὐρεθῆ μία ὁμὰς τῆς διεθνοῦς ὑποστάθμης τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ νὰ γείνη ὄργανον. Τὸ ἐκπληκτικὸν καὶ σπαραξικᾶδιον εἶναι ὅτι αἱ εἰδεχθεῖς σκηναὶ ἐξειλίχθησαν ὑπὸ τὰ ὄμματα τῆς ἀστυνομίας τοῦ τόπου, κρατούσης τὴν λόγχην ἐφ' ὄπλου πρὸς τιμὴν τοῦ ἀνοσιουργήματος. Ταῦτα πάντα σημαίνουσιν ὅτι ζῶμεν ἐκ-

τὸς νόμου καὶ ὅτι ἐὰν ἀλλαχοῦ θεωρῆται πρᾶγμα τιμιώτατον παντὸς ἀτόμου ἢ ἐλευθερία καὶ ἀσφάλεια ἡμεῖς ἐνταῦθα οὕτε ὡς ἴδρυμα τοιαύτης σημασίας καὶ ὡς θεσμὸς πανορθόδοξος ἔχομεν στοιχειώδη ἐλευθερίαν καὶ ἀσφάλειαν.

Εὐχαριστῶ καὶ πάλιν τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ἐκκλησιῶν διὰ τὰς ἐκδηλώσεις τῆς συμπαθείας αὐτῶν.

Εἰσερχόμεθα εἰς τὸ ἔργον, ὅπερ διὰ τὰ γεγονότα τῆς Παρασκευῆς διεκόψαμεν. Τὸ Γραφεῖον ἠτοιμάσασκε σχέδια ἀποφάσεων ἐπὶ τῶν μέχρι σήμερον συζητηθέντων καὶ ἐγκριθέντων. Νὰ ἀναγνωσθῶσιν.

Ὁ Γραμματεὺς ἀναγινώσκει:

Α΄.) σχεδίου τῆς περὶ νέου ἡμερολογίου ἀποφάσεως.

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Φρονῶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ δεσμευθῶμεν ἐκ τῶν προτέρων δηλοῦντες ὅτι ὡς ὄρον ἀπαραίτητον τῆς ἀποδοχῆς τοῦ νέου ἡμερολογίου θέλομεν τὴν διατήρησιν τῆς ἐβδομάδος. Νὰ μὴ θιξωμεν διόλου τὸ σημεῖον τοῦτο.

Ὁ Καθηγητὴς Β. Ἀντωνιάδης. Ἐπαναλαμβάνω ὅ,τι εἶπον καὶ εἰς τὴν συνεδρίαν τῆς 23 Μαΐου καὶ ὅ,τι ἀναπτύσσω καὶ εἰς τὸ πρὸς τὴν Τ. Θ. Π. υπόμνημά μου ὅτι δηλαδὴ ἡ παρεμβολὴ μιᾶς ἡμέρας ἀνωνύμου ἢ λευκῆς δὲν καταστρέφει διόλου τὸ ἐβδομαδιαῖον σύστημα καὶ κατὰ συνέπειαν ἐὰν ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης ἐξευρεθῆνέον ἡμερολόγιον παραδεχόμενον τὸ ἐβδομαδιαῖον σύστημα μὲ παρεμβολὴν μιᾶς μόνον ἡμέρας ἀνωνύμου, πρέπει ἢ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία νὰ τὸ ἀποδεχθῆ, ἐφ' ὅσον ἤθελον ἀποδεχθῆ αὐτὸ καὶ αἱ ἄλλαι ἐκκλησίαι.

Ὁ Μητροπολίτης Δυρραχίου. Συμφωνῶ πληρέστατα μετὰ τοῦ κ. καθηγητοῦ ὅτι ἡ παρεμβολὴ μιᾶς ἡμέρας δὲν καταστρέφει τὸ ἐβδομαδιαῖον σύστημα.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ συμφωνήσουν αἱ ἄλλαι Ἐκκλησίαι εἰς τὴν ἀποδοχὴν νέου ἡμερολογίου ἀπαιτοῦντος τὴν διακοπὴν τῆς συνεχείας τῆς ἐβδομάδος. Δὲν θὰ εἶναι λοιπὸν πρακτικὸν νὰ ἔλθωμεν ἡμεῖς ὡς Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία καὶ ἐκ τῶν προτέρων νὰ δηλώσωμεν ρητῶς ὅτι δὲν δεχόμεθα ἄλλο σύστημα παρὰ μόνον ἐκεῖνο τὸ διατηροῦν τὴν συνέχειαν τῆς ἐβδομάδος. Θὰ φανῆ ὡς ἀπαίτησις ἐγωϊστικῆ, ἀφοῦ μάλιστα οὐδεὶς δογματικὸς λόγος συνηγορεῖ ὑπὲρ αὐτῆς.

Ὁ Ἀρχιεμανδρίτης Σκριμπάν. Ὑπάρχει γραφικὸς λόγος, ὃ ὁποῖος παραδέχεται τὸ ἐβδομαδιαῖον σύστημα, τὸ σχέδιον δὲ τοῦ

κ. Dragici είναι τοιοῦτον ὥστε νὰ τηρῆ τὸ σύστημα τοῦτο, ἄνευ οὐδεμιᾶς παρεμβολῆς ἀνωλύμου τινος ἢ λευκῆς ἡμέρας. Τὸ σχέδιον τοῦτο τοῦ κ. Dragici ἐθεωρήθη πρόσφορον, ἐξ ἀφορμῆς δὲ αὐτοῦ ὠρίσθη καὶ ἀπεφασίσθη κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 23ης Μαΐου ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ὡς ὄρον ἀπαραίτητον τῆς ἀποδοχῆς τοῦ νέου ἡμερολογίου θέτει τὴν διατήρησιν τῆς ἐβδομάδος. Δὲν βλέπω τὸν λόγον νὰ ἀναθεωρήσωμεν τὴν ἀπόφασίν μας ταύτην ληφθεῖσαν ἐπὶ παρουσίᾳ καὶ τῶν κ. Δραγγίτς καὶ Δημητρέσκου.

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Θὰ εὔρεθῶμεν εἰς δύσκολον θέσιν ἔὰν αἴφνης ἡ ἀστρονομία παρουσιάσῃ καὶ νέον σχέδιον μὲ τὴν παραλλαγὴν μόνον τοῦ ἐβδομαδιαίου συστήματος καὶ ἔὰν τὸ σχέδιον τοῦτο ἀποδεχθῶν πάσαι αἱ Χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι. Διὰ τοῦτο καὶ φρονῶ ὅτι πρέπει νὰ παραλειφθῆ καθ' ὁλοκληρίαν τὸ σχετικὸν σημεῖον.

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Σκριμπάν. Ἐπαναλαμβάνω ὅτι λόγοι γραφικοὶ, ἀλλὰ προσθέτω ὅτι καὶ λόγοι ἐμπορικοὶ ἐπιβάλλουσι τὴν διατήρησιν τῆς ἐβδομάδος.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Δὲν πρόκειται περὶ καταργήσεως τῆς ἐβδομάδος. Τὸ ἐβδομαδιαῖον σύστημα θὰ παραμείνῃ καὶ ἐπομένως οἱ ἀνωτέρω ὑπὸ τοῦ ἀρχιμ. Σκριμπάν ἐπικαλούμενοι λόγοι ἱκανοποιοῦνται. Πρόκειται μόνον περὶ παρεμβολῆς ἡμέρας μιᾶς κατ' ἔτος καὶ δευτέρας κατὰ τετραετίαν καὶ τοῦτο δὲν μοὶ φαίνεται τόσον σοβαρὸς λόγος ὥστε νὰ μὴ ἀποδεχώμεθα ἡμερολόγιον, τὸ ὁποῖον βασιζόμενον ἐπὶ τῆς διακοπῆς τῆς συνεχείας τῶν ἐβδομάδων θὰ συνεκέντρον ἄλλα ἐξαιρετικὰ πλεονεκτήματα, ἣθελε δὲ γείνη δεκτὸν καὶ ὑφ' ὅλων τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν.

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Σκριμπάν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τί παραμένει ἐκ τῆς συζητήσεως τῆς γενομένης ἐπὶ τοῦ σχεδίου τοῦ κ. Δραγγίτση καὶ ἐκ τῆς εὐνοϊκῆς ὑπὲρ αὐτοῦ κρίσεως;

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Ἡ σύστασις ὑπὲρ αὐτοῦ ὡς ἐνὸς ἡμερολογίου, διατηροῦντος πλήρως τὸ ἐβδομαδιαῖον σύστημα ἄνευ παρεμβολῆς ἡμέρας τινός.

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Σκριμπάν. Θὰ ἦτο καλὸν νὰ ἔχωμεν ὠρισμένον σχέδιον νέου ἡμερολογίου, τὸ ὁποῖον νὰ ὑποβάλωμεν εἰς τὴν μέλλουσαν νὰ συνέλθῃ σχετικὴν Διάσκεψιν. Καὶ ὡς τοιοῦτον

σχέδιον έθεωρήθη τὸ τοῦ κ. Δραγγίτς καὶ ελήφθη ἡ ἀπόφασις, ὡς ἀνεγνώσθη προηγουμένως. Τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἐγὼ ἤδη ἐγκαίρως ἐγνωστοποίησα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν ὁποίαν ἀντιπροσωπεύω καὶ διὰ τοῦτο σήμερον διατυπῶ ἐπιφυλάξεις ἐπὶ τῇ ἀναθεωρήσει τῆς ἀποφάσεως ταύτης καὶ ζητῶ νὰ καταχωρηθῇ ἡ ἐπιφύλαξις μου αὕτη ἐν τοῖς πρακτικοῖς.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Δὲν δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ελήφθη ὀριστικὴ ἀπόφασις, ἐφ' ὅσον τὸ σχέδιον αὐτῆς σήμερον κατετέθη καὶ συζητεῖται καὶ ἐφ' ὅσον τὸ Συνέδριον δικαιούται κατὰ τὴν τελευταίαν ἀκόμη στιγμὴν συμπληροῦν τὰς σκέψεις αὐτοῦ καὶ λαμβάνον ὑπ' ὄψιν καὶ ἄλλα γεγονότα καὶ ἰδίως διαπιστώσαν ὅτι οὐδεὶς λόγος συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἀδιακόπου ἐφαρμογῆς τῆς συνεχείας τῆς ἐβδομάδος νὰ ἀναθεωρησῇ ἀναλόγως τὴν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς διατυπωθεῖσαν προηγουμένην αὐτοῦ ἀπόφασιν. Ἄλλως τε φρονῶ ὅτι αἱ ἀποφάσεις τοῦ τε Μητροπολίτου Μαυροβουνίου καὶ τῆς ὑμετέρας Πανοσιολογιότητος συμβιβάζονται, ἐφ' ὅσον θὰ ἠθέλομεν νὰ διατυπώσωμεν τὴν ἀπόφασίν μας ὡς ἐξῆς: Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία προτιμᾷ μὲν ἡμερολόγιον διατηροῦν τὴν συνέχειαν τῆς ἐβδομάδος, δὲν δεσμεύεται ὁμως ἐν τῇ ἀντιλήψει ταύτῃ, ἐν ᾗ περιπτώσει αἱ ἄλλαι Ἐκκλησῖαι συμφωνήσουν εἰς τὴν ἀποδοχὴν νέου ἡμερολογίου ἀπαιτοῦντος τὴν διακοπὴν τῆς συνεχείας τῆς ἐβδομάδος».

Ἡ πλειοψηφία τοῦ Συνεδρίου ἐδέχθη τὴν διατύπωσιν ταύτην.

Ἐμεοψήφησεν ὁ Ἀρχιμανδρίτης Σκριμπάν δι' οὓς ἀνέπτυξε λόγους. Παμψηφεί δὲ ἐδέχθη τὰ λοιπὰ σημεῖα τῆς ἀποφάσεως.

Β'.) Σχέδιον περὶ τοῦ δευτέρου γάμου τῶν ἐν χηρείᾳ ἱερέων καὶ διακόνων.

Μετ' ἐλαφρὰς τροποποιήσεις ἐγκρίνεται.

Γ'.) Περὶ τοῦ ζητήματος ἐὰν ἡ ὑφισταμένη προτεραιότης μεταξὺ τοῦ μυστηρίου γάμου καὶ ἱερωσύνης εἶναι ἀμετακίνητος.

Μετ' ἐλαφρὰς τινὰς τροποποιήσεις ἐγκρίνεται.

Δ'.) Ἐπὶ τῆς προτάσεως τοῦ Μητροπολίτου Τρανσυλβανίας περὶ πανηγυρικοῦ ἑορτασμοῦ τῷ 1925 τῆς 1600 ἐπετείου τῆς Α'. ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Ἐγκρίνεται.

Ε΄.) Ἐπὶ τοῦ ὁρίου τῆς ἡλικίας πρὸς χειροτονίαν διακόνων, ἱερέων καὶ Ἐπισκόπων καὶ ἐπὶ τοῦ σημείου περὶ τῆς σωματικῆς καὶ πνευματικῆς ἐπαρκειᾶς τῶν ποιμένων τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐγκρίνεται.

ΣΤ΄.) Ἐπὶ τῆς ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἐξωτερικῆς περιβολῆς τοῦ κλήρου.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Θὰ ἔπρεπε διατυποῦντες τὴν σχετικὴν ἀπόφασιν νὰ εἴπωμεν ὅτι ἐυρίσκομεν ὀρθὸν καὶ σύμφωνον πρὸς τὴν παραγγελίαν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου (Α΄ Κορ. 11. 14) καὶ πρὸς τὰς διατάξεις καὶ τὴν πράξιν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, ὅπως κείρηται ἡ κόμη τῶν κληρικῶν καὶ ὅπως ἡ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἐξωτερικὴ περιβολὴ αὐτῶν, μὴ ἀπομακρυνομένη τοῦ ρυθμοῦ τῆς ἐνδυμασίας τῶν λαϊκῶν τηρῆ ἀπαρεγκλίτως τὰς περὶ χρωμάτων καὶ πολυτελείας ἀρχαίας κανονικὰς διατάξεις καὶ ὅτι αἱ λοιπαὶ λεπτομέρειαι ἀνήκουσιν εἰς τὰς Συνόδους τῶν ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιῶν.

Ἡ ὀλομέλεια ἐδέχθη τὴν διατύπωσιν ταύτην.

Ζ΄.) Ἐπὶ τῆς ὑποχρεωτικῆς τηρήσεως τῆς μοναχικῆς εὐχῆς.

Ἐγκρίνεται.

Η΄.) Ἐπὶ τῶν κωλυμάτων τοῦ γάμου.

Μετ' ἐλαφρὰν τροποποίησιν ἐγκρίνεται.

Θ΄.) Ἐπὶ τοῦ ἑορτασμοῦ τῶν ἐν μέσῳ τῆς ἐβδομάδος συμπιπτούσων ἑορτῶν τῶν Ἀγίων.

Ἐγκρίνεται.

Ι΄.) Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῶν νηστειῶν.

Ὁ Μητροπολίτης Κυζίκου. Γὰ μέλη τοῦ Συνεδρίου συσκεφθέντα χθὲς ἐξωδίκως διετύπωσαν τὰς ἐξῆς σκέψεις ὡς πρὸς τὰς νηστείας: Ὅπως δηλ. διατηρηθῆ ἡ νενομισμένη νηστεία ἐκάστης Τετάρτης καὶ Παρασκευῆς ὡς καὶ αἱ νηστεῖαι τῆς παραμονῆς τῶν Θεοφανείων, τῆς Ἀποτομῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου καὶ τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, ὅπως κατὰ τὴν Μ. Τεσσαρακοστὴν ἐπιτρέπεται ἡ κατάλυσις ἰχθύων, ὠῶν, γάλακτος, τυροῦ, βουτύρου καὶ ἐλαίου, ἐξαιρέσει τῆς πρώτης καὶ τελευταίας ἐβδομάδος, καθ' ἃς ἐπιβάλλεται ἡ αὐστηρὰ τήρησις τοῦ καθεστῶτος, ὅπως ἡ νηστεία τῶν Ἀγίων

Ἐποστολῶν περιορίζεται εἰς μίαν ἑβδομάδα πρὸ τῆς ἑορτῆς, ἐπι-
 τρεπομένης τῆς ἰχθυοφαγίας, ὅπως ἐπιτρέπεται ἢ κατάλυσις ἐλαίου
 κατὰ τὴν νηστείαν τοῦ Δεκαπενταυγούστου εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἐ-
 μειοψήφησαν ὁ Μητροπολίτης Δυρραχίου, ὁ Ἀρχιμανδρίτης Σκριμπὰν
 καὶ ἐγὼ φρονούντες ὅτι πρέπει νὰ ἐπιτραπῇ καὶ ἡ κατάλυσις ἰχθύ-
 ων, ὠῶν, γάλακτος, τυροῦ καὶ βουτύρου, ὅπως κατὰ τὴν νηστείαν
 τῶν Χριστουγέννων ἐπιτρέπεται ἢ κατάλυσις ἰχθύων, ὠῶν γάλακτος,
 τηροῦ καὶ βουτύρου ἐξαιρουμένης τῆς τελευταίας ἑβδομάδος, ἣτις
 θὰ τηρῆται ἀκριβῶς, καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἐμειοψήφησεν ὁ Ἀρ-
 χιμανδρίτης Σκριμπὰν φρονῶν ὅτι ἡ αὐστηρότης δέον νὰ τηρηθῇ καὶ
 εἰς τὴν πρώτην ἑβδομάδα καὶ τέλος ὅπως τηρῆται αὐστηρῶς ἐν ταῖς
 μοναῖς τὸ μέχρι τοῦδε καθεστῶς. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω διε-
 τυπώθη καὶ τὸ πρὸ ὀλίγου ὑπὸ τοῦ Γραμματέως ἀναγνωσθὲν σχέ-
 διον ἀποφάσεως.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Δὲν θὰ ἐβλάπτετο τὸ ἔργον τοῦ
 Συνεδρίου ἐὰν ἀνεβάλλετο πᾶσα ἀκόμη συζήτησις ἐπὶ τοῦ ζητήματος
 τῶν νηστειῶν. Αἱ ληφθεῖσαι ἀποφάσεις εἶναι ἀρκεταί.

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Νομίζω ὅτι πρέπει νὰ
 ἐκφρασθῇ ἡ γνώμη τοῦ Συνεδρίου ἐπὶ τοῦ ἐν λόγῳ ζητήματος.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει φρονῶ ὅτι ἐκά-
 στη ἐκκλησιαστικῇ Ἀρχῇ δύναται νὰ χειραγωγῆται ἐκ τοῦ ξθ'. ἀπο-
 στολικῶν κανόνος ὀρίζοντος «εἷτις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος
 ἢ ὑποδιάκονος ἢ ἀναγιώστης ἢ ψάλτης τὴν Ἁγίαν Τεσσαρακοστήν τοῦ
 Πάσχα οὐ νηστεύει ἢ Τετράδα ἢ Παρασκευὴν, καθαιρεῖσθω ἐκτὸς εἰ μὴ
 δι' ἀσθένειαν σωματικὴν ἐμποδίζοιτο· εἰ δὲ λαϊκὸς εἶη ἀφοριζέσθω». Διὰ
 τὰς ἐκάστοτε δὲ ἀναγκαίας οἰκονομίας ἐστω ὡς χειραγωγὸς τὸ εἰς τὸν
 αὐτὸν κανόνα σχόλιον τοῦ Βαλσαμῶνος ἔχον ἐπὶ λέξει οὕτω. «Σημεί-
 ωσαι ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι κυρίως μία ἐστὶ νηστεία, ἡ τεσ-
 σαρακοιθήμερος, ἢ τοῦ Πάσχα. Εἰ γὰρ ἦσαν καὶ ἄλλαι, ἐμνήσθη ἂν
 καὶ τούτων ὁ κανὼν. Πλὴν καὶ κατὰ τὰς ἄλλας νηστησίμους, ἡγουν τῶν
 Ἁγίων Ἀποστολῶν καὶ τῆς Θεοτόκου καὶ τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ
 νηστεύοντες οὐκ αἰσχυνθησόμεθα...» Συμφωνεῖ ἢ ὀλομέλεια ὅπως ὑπὸ
 τοιοῦτον τύπον διατυπωθῇ σχετικὴ τις αὐτῆς γνώμη;

Ἡ ὀλομέλεια δέχεται.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Καὶ τώρα εἰσερχόμεθα εἰς τὴν ἡ-
 μερησίαν διάταξιν. Πρόκειται περὶ τῶν αἰτίων τῆς διαλύσεως τοῦ

γάμου. Θα ἐφρόνουν ὅπως καὶ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἀνεβάλλετο πᾶσα συζήτησις.

Ὁ Μητροπολίτης Δυρραχίου. Συμμερίζομαι τὴν ἄποψιν περὶ ἀναβολῆς τόσῳ μᾶλλον ὅσῳ ἐν τισὶ τῶν Ὁρθοδόξων Κρατῶν διαχειρίζεται τὸ ζήτημα ἢ Πολιτεία.

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Ἐν τῇ χθεσινῇ ἐξωδίκῳ συνεδρία τῶν μελῶν τοῦ Συνεδρίου εἶχον προτείνῃ νὰ ἐπαφεθῇ εἰς ἐκάστην Ἐκκλησίαν διαχειριζομένην ἀκόμη τὸ ζήτημα τοῦτο νὰ διαρρυθμίση αὐτὸ κατ' ἰδίαν, ἐπὶ τῇ βάσει πάντοτε τῶν κανονικῶν διατάξεων, νὰ καθορισθῇ δὲ συγχρόνως ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου μέχρι τίνος ἢ Ἐκκλησία δύναται νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸ ζήτημα τῶν αἰτίων τῆς διαλύσεως τοῦ γάμου ἀπέναντι τῆς Πολιτείας ἐκείνης, ἢ ὁποία ἔχει τὴν διαχείρισιν τοῦ ζητήματος τούτου. Πρόκειται περὶ μυστηρίου καὶ ἡ Ἐκκλησία δὲν δικαιούται νὰ ἀδιαφορήσῃ ἀλλὰ τούναντίον νὰ ὑποστηρίξῃ καὶ διατυπώσῃ τὴν ἄποψίν της.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Δυνάμεθα ἴσως νὰ ἀποφανθῶμεν σχετικῶς πρὸς τὴν χαλάρωσιν τὴν παρατηρουμένην ἐν τῷ ζητήματι τοῦ διαζυγίου καὶ νὰ ὀρίσωμεν πότε ὁ ἐκκλησιαστικῶς συναφθεὶς γάμος εἶναι καὶ ἐκκλησιαστικῶς διαλελυμένος.

Ἄλλ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ τονίσωμεν εἶναι νὰ δηλώσωμεν ἂν καὶ πότε ἐπιτρέπεται ὁ ἕτερος γάμος εἰς τὸ ἐνοχον μέλος ἐν τῇ διαλύσει τοῦ γάμου καὶ ἂν ἐπιτρέπηται ἢ ὄχι ὁ γάμος εἰς τὸν μοιχόν. Πρὸς τοῦτο προτείνω τὴν ἐξῆς διατύπωσιν. «Ἐπειδὴ παρατηρήθη ἐνιαχοῦ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν χαλάρωσις τῶν δεσμῶν τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ διαζύγιον, ἀποφαινόμεθα ὅτι τότε καὶ μόνον γάμος ἐκκλησιαστικῶς συναφθεὶς θεωρεῖται καὶ ἐκκλησιαστικῶς διαλελυμένος, ὅταν ἡ Ἀρμοδία Ἐκκλησιαστικὴ Ἀρχὴ κηρύξῃ αὐτὸν ὡς τοιοῦτον. Ἐν τῇ διαλύσει δὲ τοῦ γάμου τὸ ἐνοχον μέλος δὲν δύναται νὰ ἔλθῃ εἰς ἐτέρου γάμου κοινωνίαν πρὸ τῆς παρελεύσεως ἔτους ἀπὸ τῆς διαλύσεως. Ἐν οὐδεμιᾷ δὲ περιπτώσει ἐπιτρέπεται νὰ ἔλθῃ εἰς γάμου κοινωνίαν μετὰ τοῦ προσώπου μεθ' οὗ ἀπεδείχθη δικαστικῶς ὅτι διεπράχθη ἢ μοιχεία, ἐξ ἧς προήλθεν ἡ διάλυσις τοῦ γάμου».

Ἡ ὀλομέλεια ἀποδέχεται τὴν ὡς ἄνω διατυπωθεῖσαν γνώμην.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Ὡς τελευταῖον θέμα τῆς ἡμερησίας διετάξεως ὑπολείπεται τὸ ζήτημα τῆς ἐν τῇ Διασπορᾷ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Αἱ Ἀρχαῖαι Ἐκκλησίαι εἶχον ὠρισμένα τὰ ὅρια τῆς δικαιοδοσίας αὐτῶν, ἅπερ ἐθεωροῦντο ὡς ἀναλλοιώτως τεθειμένα ὥστε νὰ ἀποβῆ συνήθης ἡ φράσις «μὴ ὑπερβαίνειν ὅρια». Διὰ τὸν Θρόνον Κωνσταντινουπόλεως ὑπάρχει διάταξις τοῦ 28 κανόνος τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐν ᾗ σὺν τῷ καθορισμῷ ὅτι θὰ ὑπόκεινται αὐτῷ αἱ Μητροπόλεις τῶν Διοικήσεων Πόντου, Ἀσίας καὶ Θράκης δίδεται αὐτῷ καὶ ἡ δικαιοδοσία ἐπὶ τῶν ἐπισκοπῶν τῶν ἔξω τῆς Αὐτοκρατορίας ἐκτάσεων ὀνομαζομένων «Βαρβαρικῶν μερῶν». Ἐν τῇ νεωτέρα ἐξελίξει τῆς Ἐκκλησιαστικῆς διαμορφώσεως, τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ὁσάκις εὐρέθη εἰς τὴν εὐτυχῆ θέσιν νὰ προικοδοτήσῃ τινὰς τῶν θυγατέρων αὐτοῦ Ἐκκλησιῶν διὰ πλήρους αὐτοκεφάλου Διοικήσεως καθώρισεν συγχρόνως καὶ τὰ ὅρια αὐτῶν τοπικῶς. Ὡς γενικὸς δὲ κανὼν ἐν τούτῳ ἐκράτησε τὸ ὅτι τὰ ὅρια ταῦτα νοοῦνται μὴ ἐξερχόμενα τῶν ὁρίων τοῦ Κράτους, χάριν τοῦ ὁποίου ἐδόθη καὶ τὸ αὐτοκέφαλον τῆς Ἐκκλησίας.

Ἄλλ' οὕτωςι νοουμένων τῶν ὁρίων τῶν αὐτακεφάλων Ἐκκλησιῶν, Πατριαρχικῶν τε καὶ μὴ ὑπολείπεται πάντως ἐκτὸς τῶν ὁρίων τούτων ἱκανὸς ἀριθμὸς Χριστιανῶν κατηρτισμένος εἰς ὀμάδας καὶ κοινότητας καὶ ἐνορίας καὶ ὀφείλων νὰ ἀνήκῃ εἰς μίαν ἐκκλησιαστικὴν δικαιοδοσίαν, ἣτις ὑπὸ τὰς νῦν ἰσχυούσας κανονικὰς διατάξεις δὲν δύναται νὰ ᾔναι ἄλλη πλὴν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἐξαιρεῖται πάντως ἡ περίπτωσις, καθ' ἣν Ἐκκλησία τις δι' ἰδίων ἱεραποστολῶν κηρύξασα τὸν Θεῖον Λόγον παρὰ μὴ Χριστιανικοῖς λαοῖς ἵδρυσεν ἐξ αὐτῶν Ἐκκλησίαν ὅπως συμβαίνει ἐν Ἰαπωνίᾳ καὶ Κίνᾳ.

Ἐχομεν ὁμως ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ τῆς ἐν Διασπορᾷ Ὁρθοδοξίας καὶ μίαν ἄλλην ἄποψιν, τὴν ἐθνικὴν. Ἡ ἄποψις πρὸ ἡμίσεως αἰῶνος συνετάραξε τὴν Ἐκκλησίαν ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐκδηλώσεως αὐτῆς ἀπὸ μέρους τῶν Βουλγάρων κατὰ τρόπον ἀνατρέποντα τὰς κανονικὰς βάσεις τῆς Διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τοῦτο καὶ κατεκρίθη καὶ ἡ παράδοσις τῆς Ἐκκλησίας ἢ ἐπὶ κανονικῆς βάσεως στηριζομένη ἢ σφαιλισθῆ δι' ἀποφάσεως Συνόδου Μεγάλης προσλαβούσης Πανορθόδοξον κῦρος.

Ἐν τούτοις αἱ τότε κριθεῖσαι καὶ κατακριθεῖσαι τάσεις ἐκδηλοῦνται καὶ σήμερον ὑπὸ διαφόρους μορφὰς καὶ τὰ πράγματα τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ εὐρίσκονται συγκεχυμένα. Τὸ φαινόμενον τοῦτο παρουσιάζεται ἰδιαιτέρως ἐν Ἀμερικῇ. Ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις τῆς Β. Ἀμερικῆς ὑπελογίθη ὅτι ὑπάρχουσι σήμερον 1 καὶ πλέον ἑκατομμύριον οὐχὶ ἐκ τῶν ἐντοπίων Ἀμερικανῶν γενομένων Ὀρθοδόξων ἀλλ' ἐκ τῶν ἀποίκων τῶν ἐκ διαφόρων Ὀρθοδόξων χωρῶν. Καὶ ἔχομεν λοιπὸν σήμερον ἐκεῖ ὀρθόδοξους Ἑλληνοφώνους, Ἀραβοφώνους, Ρωσσοφώνους, Σερβοφώνους, Ρουμανοφώνους, καὶ εἴτινας ἄλλους. Ἐπειδὴ οὗτοι κατὰ διαφόρους καιροὺς συνέρρευσαν εἰς Ἀμερικὴν καὶ ἄλλοι ἄλλων προηγῆθησαν διεμόρφωσαν ἐνορίας καὶ ἐπισκοπικὰς δικαιοδοσίας.

Τὴν στιγμὴν ταύτην ὑπάρχουσιν ἐν Ἀμερικῇ Ἕλληνες, Ἀραβες καὶ Ρῶσσοι ἐπίσκοποι ἐτοιμάζονται δὲ νὰ ἀποστείλωσιν καὶ οἱ Σέρβοι καὶ οἱ Ρουμοῦνοι. Πάντες ὁμως οἱ ἐπίσκοποι οὗτοι εἶναι ἀσύνδετοι πρὸς ἀλλήλους καὶ τὸ θέαμα σήμερον τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν Ἀμερικῇ εἶναι ἥκιστα ἐποικοδομητικὸν διὰ τὸ μέγα τῆς Ὀρθοδοξίας ὄνομα καὶ τὸ λυπηρὸν εἶναι ὅτι τοῦτο ἐκτυλίσσεται ἐνώπιον λαοῦ συμπαθῶς διακειμένου πρὸς τὴν Ὀρθοδοξίαν. Θὰ ἦτο ὁμολογουμένως μέγα κέρδος δι' αὐτὴν εἰὰν κατώρθου νὰ δείξῃ ἐκεῖ τὸ κάλλος τῆς κανονικῆς αὐτῆς τάξεως. Ἀλλὰ τί πρέπει νὰ γείνη ὥστε ἢ ἐν Ἀμερικῇ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία μὴ παρουσιάζηται ἀσύντακτος καὶ ἀσύνδετος, ἱκανοποιουμένου ὁμως καὶ τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος τοῦ συνδίουτος τοὺς ἐκεῖ Ὀρθοδόξους Χριστιανοὺς πρὸς τὴν χώραν τῆς προελεύσεως αὐτῶν. Ἐν μέσῳ ἡμῶν εὐρίσκεται ἱεράρχης γνωρίζων ἐκ πείρας ὑποκειμενικῆς τῆς Ἀμερικῆς Ὀρθοδόξου ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως, ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀλέξανδρος, ὁ ὁποῖος καὶ πρέπει νὰ ἀναπτύξῃ τὰς ἀπόψεις του ἐνώπιον τοῦ Πανορθοδόξου Συνεδρίου.

Ἐγὼ εὐρέθην δις εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ μελετήσας ἐκ τοῦ πλησίον τὴν κατάστασιν εὔρον ὅτι ὁ μόνος τρόπος πρὸς εὐσύντακτον παράστασιν τῆς ἐκεῖ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶναι νὰ ἀπαρτισθῇ ἢ διοικητικὴ ἐνότης ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην πνευματικὴν προστασίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου σὺν τῇ προνοίᾳ ἐσωτερικῆς δι' ἐκάστην ἐθνότητα αὐτοδιοικήσεως, ἕως οὗ ἔλθῃ ἡ ἡμέρα τῆς χειραφετήσεως πάντων εἰς Αὐτοκέφαλον Ἀμερικανικὴν Ἐκκλησίαν.

Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον δηλοῖ ρητῶς ὅτι περὶ πολλοῦ τοιέεται τὰ ἐθνικὰ αἰσθήματα καὶ εἶναι πρόθυμον ἐν πνεύματι ἰστότητος καὶ δικαιοσύνης νὰ ἀσφαλίσῃ εἰς ἐκάστην ἐθνότητα ὄχι μόνον αὐτονομίαν ἐνοριακὴν ἀλλὰ καὶ αὐτόνομον ἐπισκοπικὴν καὶ ποιμαντορικὴν ἐπίβλεψιν.

Τοιοιουτρόπως δυνατὸν νὰ ὑπάρχουν καὶ ποιμένες ἐκάστης ἐθνότητος, οἷτινες ὑποδεικνυόμενοι ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων Ἐκκλησιῶν καὶ λαμβάνοντες τὴν εὐλογίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου νὰ μεταβαίνουν εἰς Ἀμερικὴν. Ὑπὸ δὲ τὴν προεδρίαν Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου, τὸν ὁποῖον θὰ διορίξῃ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, οἱ ἐπίσκοποι οὗτοι συνερχόμενοι κατὰ καιρὸν ἐν Συνόδῳ θὰ λύουν ἐπιτοπίως τὰ ἐκεῖ ζητήματα. Τοιοιουτρόπως τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον θὰ εἶναι ὁ ψιλὸς ἀλλ' ἀπαραίτητος κανονικῶς σύνδεσμος μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐν Ἀμερικῇ Ἐθνικῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἡ διάταξις δ' αὕτη θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἄρσιν τῆς παρατηρουμένης σήμερον κανονικῆς ἀνωμαλίας καὶ ἀταξίας. Παρακαλῶ τὸν Σεβ. Ἀλέξανδρον νὰ ἐκθέσῃ τὰς ἀντιλήψεις του.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀλέξανδρος. Ὑπέβαλον τὸν παρελθόντα Ὀκτώβριον ὑπόμνημα περὶ τῆς παρούσης καταστάσεως τῆς ἐν Ἀμερικῇ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Τὴν πρότασιν τῆς Ὑμ. Θ. Παναγιότητος θεωρῶ λίαν ἐπίκαιρον, ἀλλὰ πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ θέσις, εἰς τὴν ὁποίαν σήμερον εὐρίσκεται ἡ Ρωσικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία. Ἐὰν λεχθῇ εἰς τοὺς ἐν Ἀμερικῇ Ρώσους ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ τεθῶσιν ὑπὸ τὴν πνευματικὴν ἐπίβλεψιν Ἐξάρχου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, τὸ τοιοῦτο θὰ ἐχρησίμευεν ὡς ἀφορμὴ νὰ λεχθῇ ὅτι προδίδουν τὸν Πατριάρχην Τύχωνα. Ὑπέδειξα εἰς τὸ ὑπόμνημά μου ὡς προσωρινὸν μέτρον τὸν διορισμὸν ἀπὸ μέρους τῆς Ὑ. Θ. Παναγιότητος ἐνὸς Ρώσσου Ἀρχιερέως ὡς Ἐξάρχου Αὐτῆς ἐπὶ μίαν τετραετίαν. Ἀλλ' ἐννοῶ καὶ ἐκτιμῶ τοὺς λόγους, δι' οὓς Αὕτη δὲν προέβη εἰς τὸν διορισμὸν τοῦτον. Τόσον ὠξύνθησαν ἐν Ἀμερικῇ τὰ ἐθνικὰ πάθη ὥστε, μόνος ὁ χρόνος ἠδύνατο ἰὰ ἐπιφέρει θεραπείαν τινά. Ἐπὶ τοῦ παρόντος μοὶ φαίνεται ὅτι πρέπει νὰ μείνωσιν ἐν Ἀμερικῇ Ρώσσοι καὶ Ἕλληνες ἀρχιερεῖς, νὰ ἀποχωρήσωσι δὲ οἱ ἐξαρτώμενοι ἐκ τῶν Πατριαρχείων Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων. Μετὰ τοὺς Ρώσσους ὀρθοδόξους ἐν Ἀμερικῇ εἶναι καὶ οἱ

ἐκεῖ εὐρισκόμενοι ὀρθόδοξοι Σέρβοι Ρουμῶνοι, Ἄλβανοὶ καὶ αὐτοὶ οἱ Βούλγαροι. Ἐχωτὴν πεποίθησιν ὅτι Ρῶσσοι καὶ Ἕλληνες Ἀρχιερεῖς θὰ ἐντείνωσι τοὺς δεσμοὺς τῆς ἀμοιβαίας ἀγάπης καὶ θὰ συνεργάζωνται πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας.

Ἰστάμενος ἐπὶ τοῦ κανονικοῦ ἐδάφους συμφωνῶ καθ' ὁλοκληρίαν πρὸς τὴν γνώμην τῆς Ἑμ. Θ. Παναγιότητος, ἀλλ' αἱ περιστάσεις εἶναι τοιαῦται ὥστε ὑπάρχει κίνδυνος σοβαρὸς παροξύνσεως τῶν ἐθνικῶν παθῶν ἐν Ἀμερικῇ. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἀναμείνωμεν ὀλίγον οὕτως ὥστε ἡ καταστροφὴν μεγάλην ἀπειλοῦσα κατάσταση ἐν Ἀμερικῇ διὰ τῆς ἀπὸ κοινοῦ συνεργασίας Ρώσσων καὶ Ἑλλήνων ἱεραρχῶν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ καταπραῦνθῇ.

Ὁ Μητροπολίτης Δυρραχίου. Τόσον ἡ Ἑμετέρα Θ. Παναγιότης ὅσον καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀλέξανδρος ἀνέπτυξεν τὴν θλιβερὰν κατάστασιν, τὴν ὁποίαν παρουσιάζει ἡ ἐν Διασπορᾷ καὶ εἰδικώτερον ἡ ἐν Ἀμερικῇ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο συμφωνοῦσιν ἀμφότεραι αἱ ἀνακοινώσεις. Τὴν λύσιν ὅμως τὴν ὁποίαν προτείνει ἡ Ἑμ. Θ. Παναγιότης, ὁ Σεβ. ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς παραδέχεται μὲν ὡς τὴν μόνην ἐνδεδειγμένην, θεωρεῖ ὅμως σήμερον ἀνεφάρμοστον. Μοὶ φαίνεται ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιδιωχθῇ ἡ ἐφορμογὴ τῆς προτεινομένης λύσεως ἀφοῦ ἱκανοποιεῖ πλήρως καὶ τὰς λοιπὰς ἐνδιαφερομένας Ἐκκλησίας καὶ μόνον ἐπιφυλάσσει τὸ κανονικὸν προεδρικὸν δικαίωμα εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον.

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Σκριμπάν. Δυστυχῶς ἐλλείπει ἡ ἐνότης πνευματικῆς διοικήσεως τῶν ἐν Διασπορᾷ Ἐκκλησιῶν καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιδιωχθῇ τοιαύτη. Διὰ τοῦτο τάσσομαι ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως τῆς Ἑμ. Θ. Παναγιότητος καὶ τοῦ Μητροπολίτου Δυρραχίου.

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Προτιμότερον θὰ ἦτο, Παναγιώτατε, ἐὰν τὸ ζήτημα τῆς ἐν Διασπορᾷ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας δὲν ἤρχετο εἰς συζητησιν σήμερον, ὅτε τὸ Πανορθόδοξον Συνέδριον εὐρίσκεται ἤδη εἰς τὸ τέλος τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ. Τὸ ζήτημα τοῦτο οὔτε ἀπλοῦν εἶναι οὔτε ἔχει μελετηθῇ τόσον, ὥστε νὰ δυνάμεθα νὰ ἐκφέρωμεν μίαν ἔστω καὶ κατ' ἀρχὴν ἀπόφασιν ἐν τῷ ἡμετέρῳ Συνεδρίῳ, διότι δὲν ἔχομεν οὔτε τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον οὔτε τὰς ἀναγκαίας ὁδηγίας πρὸς συζήτησιν καὶ λύσιν τοῦ ἐν λόγῳ ζητήματος. Ἡ Σερβικὴ Ἐκκλησία φροντίζουσα πάντοτε καὶ θυσιάζουσα

καὶ ὑλικῶς καὶ ἠθικῶς πολλὰ μάλιστα διὰ τοὺς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ εὐρισκομένους Σέρβους δίδει μεγίστην σημασίαν εἰς τὸ ζήτημα τῆς διευθετήσεως τῶν ἐν Διασπορᾷ Ὀρθοδόξων ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Δὲν πρόκειται περὶ τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν μόνον· τὸ ζήτημα τοῦτο ἀφορᾷ καὶ τὰς ἀλλαχοῦ Ὀρθοδόξους ἐκκλησιαστικὰς ομάδας καὶ Κοινοτήτας. Αἱ διάφοροι ἀπόψεις, αἵτινες προέρχονται ἐκ τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων τῶν διαφόρων Ἐθνῶν, συνετέλεσαν εἰς τὴν διοργάνωσιν χωριστῶν ἐκκλησιαστικῶν διοικητικῶν συστημάτων, ἅτινα καὶ σήμερον ὑφίστανται ἐν Ἀμερικῇ καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Ἡ Σερβικὴ Ἐκκλησία συνεννοουμένη ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ κράτους ἡμῶν μεγάλως ἐνδιαφέρεται περὶ τῆς τύχης τῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ὁμογενῶν Σερβικῶν πληθυσμῶν, ὅπως ἐνδιαφέρονται καὶ αἱ ἄλλαι ἀδελφαὶ Ὀρθοδ. Ἐκκλησίαι ἐκάστη διὰ τοὺς ἐαυτῆς ὁμογενεῖς πληθυσμούς. Ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ σημερινὴ κατάστασις τῆς ἐν Διασπορᾷ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἔχει καθιερωθῆ οὐχὶ ἀπὸ σήμερον καὶ χθὲς ἀλλὰ ἀπὸ αἰῶνας, τότε ὀφείλομεν μετὰ μεγίστης προσοχῆς καὶ εὐρυτέρας μελέτης καὶ ἐξετάσεως τῶν πραγμάτων νὰ προβῶμεν εἰς μεταβολὰς, ἐὰν δὲν θέλωμεν νὰ δημιουργήσωμεν ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ ἔτι περισσοτέρας περιπλοκὰς καὶ περισπασμούς. Διὰ τοῦτο φρονῶ ὅτι τὸ Πανορθόδοξον Συνέδριον δύναται ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἀντὶ πάσης ἄλλης ἀποφάσεως νὰ παρακαλέσῃ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον νὰ προβῆ ἀπὸ τοῦδε εἰς τὰ δέοντα διαβήματα πρὸς συνεννόησιν μετὰ τῶν ἐπὶ μέρος Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως τὸ ζήτημα τοῦτο ὑποβληθῆ εἰς τὰς ἀρμοδίους Συνόδους πρὸς μελέτην καὶ ὅπως κατόπιν ἐν ἀδελφικῇ συνεργασίᾳ καὶ ὁμονοίᾳ εὐρεθῆ κατάλληλος τρόπος λύσεως αὐτοῦ. Ἔιχον τὴν τιμὴν νὰ δηλώσω εἰς μίαν τῶν προηγουμένων συνεδριάσεων ὅτι ἰδιαίτερος μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου θὰ διαπραγματευθῶ μερικὰ ζητήματα ἀφορῶντα τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἡμῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ συμφέροντα, ἀλλὰ μὴ γνωρίζων ὅτι τὸ ζήτημα θὰ παρουσιάζετο ἐν ταῖς γενικαῖς αὐτοῦ γραμμαῖς πρὸ τοῦ Πανορθόδοξου Συνεδρίου δὲν ἐζήτησα τὰς ἀναλόγους ὁδηγίας περὶ αὐτοῦ ἐκ μέρος τῆς Ἐκκλησίας, ἣν ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ἀντιπροσωπεύω ἐνταῦθα.

Διὰ ταῦτα παρακαλῶ τὸ Συνέδριον ὅπως μὴ προβῆ εἰς μίαν πρόωρον ἀπόφασιν, ἥτις θὰ ἠδύνατο νὰ φέρῃ προσκόμματα εἰς τὴν ὀριστικὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου καὶ νὰ βλάβῃ οὕτω καὶ τὰ γενικὰ συμφέροντα τῆς καθόλου Ὁρθοδοξίας, ὡς καὶ τὰ ἰδιαίτερα τῶν ἐπὶ μέρους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Δεδομένου ὅτι τὰ ζητήματα, τὰ ὁποῖα ἔχομεν συζητήσῃ καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔχομεν λάβῃ ἀποφάσεις, θέλουσιν κοινοποιηθῆ εἰς τὰς Ἐκκλησίας ὅπως λάβωσι τὴν ἔγκρισιν αὐτῶν, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν τὴν γνώμην ἡμῶν ἔστω καὶ κατ' ἀρχὴν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου τῶν ἐν Διασπορᾷ Ἐκκλησιῶν.

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Οὐδόλως δύναμαι νὰ πεισθῶ ὅτι τὸ ζήτημα δύναται νὰ λάβῃ οἰανδήποτε λύσιν ἐν τῷ παρόντι Συνεδρίῳ καὶ ἐπιμένω εἰς τὴν ἤδη ἐκφρασθεῖσαν γνώμην μου. Ἡμεῖς πρέπει νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ὀριστικὴ διευθέτησις τοῦ ζητήματος τούτου δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τῶν ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἀρμοδίων Κυβερνήσεων, αἵτινες παρέχουσι τὰς ὑλικὰς καὶ ἠθικὰς ὑποστηρίξεις εἰς τοὺς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ διαμένοντας ὑπηκόους αὐτῶν. Ἐπομένως ἡ συνεργασία τῶν ἐνδιαφερομένων Κυβερνήσεων εἰς τὸν διακανονισμόν τῶν ἐν Διασπορᾷ Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν δὲν δύναται νὰ ἀποκλεισθῆ. Ἐπαναλαμβάνω ὅτι ἡ Σερβικὴ Ἐκκλησία καὶ ἡ Σερβικὴ Κυβέρνησις ἐνδιαφέρονται οὐχὶ μόνον διὰ τοὺς ἐν Ἀμερικῇ ὁμογενεῖς Σερβικοὺς πληθυσμοὺς, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς ὁμογενεῖς ἡμῶν τοὺς εὐρισκομένους καὶ εἰς ἄλλα πολλὰ μέρη ὡς ἐν Ἀλβανίᾳ, Ἰταλίᾳ, Αὐστρίᾳ, Οὐγγαρίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ. Ἡ Σερβικὴ Ἐκκλησία ἐνδιαφέρεται μᾶλλον ἠθικῶς καὶ διὰ τοὺς ἐν Τσεχοσλοβακία καὶ Καρπαθορωσσία, διότι προσκληθεῖσα ὑπὸ τῶν ἐπιθυμούντων νὰ ἀσπαθῶσι τὴν Ὁρθοδοξίαν κατέβαλον πολλὰς προσπάθειας καὶ θυσίας ὅπως προαγάγῃ καὶ διοργανώσῃ τὸ ἔργον τῆς Ὁρθοδοξίας ἐν ταῖς χώραις ταύταις.

Εἶναι μὲν γνωστὸν ὅτι τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐκπαλαί κέκτηται κανονικῶς τὸ δικαίωμα τῆς πνευματικῆς δικαιοδοσίας ἐπὶ τῆς ἐν Διασπορᾷ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀλλὰ εἶναι ἐπίσης γνωστὸν καὶ τοῦτο ὅτι τὸ δικαίωμα τοῦτο ἀπὸ πολλοῦ εἶχε χάσῃ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον εἰς πολλὰς περιστάσεις καὶ ἐπὶ πολλῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἐκκλησιαστικῶν ὀργανώσεων τῶν ἄλλων Ὁρθοδόξων

ἔθνων. Ἐπίσης εἶναι γνωστὸν ὅτι τὸ Οἰκουμενικὸν ἹΠατριαρχεῖον εἶχεν ἐπισήμως παραχωρήσει τὸ δικαίωμα τοῦτο καὶ εἰς ἄλλην αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν, δηλαδή τὴν τῆς Ἑλλάδος.

Ἐὰν τὸ ἐν λόγῳ ζήτημα δὲν ἐξετασθῆ ἐπιμελῶς καὶ μετὰ τῆς προσηκούσης προσοχῆς ἐνώπιον τῶν ἐνδιαφερομένων Ἐκκλησιῶν καὶ Κυβερνήσεων, μήπως δὲν θὰ ἀντιταχθῶσιν ὅλα τὰ ἐκ τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος δεδομένα καὶ πολλαὶ ἄλλαι προφάσεις ὅπως τὸ ἐκ τῶν κανονικῶν διατάξεων προερχόμενον προνόμιον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μὴ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ζωὴν; Παρακαλῶ ὅπως μὴ ἐκκληφθῶ ὡς ἐναντίος τῆς κανονικῆς λύσεως τοῦ ἐν λόγῳ ζητήματος. Τουναντίον εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ Σερβικὴ Ἐκκλησία θὰ εἶναι πρόθυμος εἰς μίαν τοιαύτην ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου συνεργασίαν, ἣτις θὰ κατέληγεν εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῶν συμφερόντων τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ θὰ συνεδύαζε τοῦτο πρὸς τὰ συμφέροντα τοῦ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ Σερβικοῦ πληθυσμοῦ. Θέλω διὰ τῶν λόγων μου τούτων νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν τοῦ Πανορθ. Συνεδρίου ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο τόσον σπουδαῖον ὅσον καὶ λεπτὸν δὲν δύναται νὰ λυθῆ διὰ μιᾶς προώρου καὶ βεβιασμένης ἀποφάσεως, ἀλλὰ πρέπει νὰ δοθῆ εἰς τὰς ἐπι μέρους ἐκκλησιαστικὰς ἀρχὰς ὁ ἀπαιτούμενος καιρὸς ὅπως συσκεφθῶσι καὶ συνεννοηθῶσι μετὰ τῶν πολιτικῶν παραγόντων, οἵτινες θὰ λάβωσι ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν διευθέτησιν τοῦ ζητήματος τούτου. Τὸ συμφέρον λοιπὸν οὐχὶ μόνον τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τῶν ἐνδιαφερομένων ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ὑποστηρίζηται ὑφ' ὄλων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐθνῶν, ἀπαιτεῖ ὅπως τὸ ἐν λόγῳ ζήτημα διεξαχθῆ ἐν πλήρει ὁμοιοίᾳ καὶ ἀμοιβαίᾳ ἀγάπῃ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ Ἐθνῶν καὶ τοιουτοτρόπως ἀρθῆ ἡ σημερινὴ ἀνώμαλος κατάστασις, ἐν ἣ εὐρίσκεται ἡ ἐν Διασπορᾷ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία. Ἐὰν τὸ Συνέδριον τοῦτο δὲν λάβῃ ὑπ' ὄψιν τοὺς ὡς ἄνω λόγους μου καὶ προβῆ εἰς οἰανδήποτε λύσιν τοῦ ζητήματος τῆς ἐν Διασπορᾷ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μετὰ λύπης δηλῶ ὅτι ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ θὰ ἀναγκασθῶ νὰ κρατήσω διὰ τὴν Σερβικὴν Ἐκκλησίαν ἐπὶ τῷ ζητήματι τούτῳ πλήρεις ἐπιφυλάξεις.

Ὁ Ἀρχιεμανδριότης Σκριμπάν. Τὸ ζήτημα ἰδίως τῆς ἐν Ἀμερικῇ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρέπει νὰ λυθῆ, διότι εἶναι τεθειμένον ἀπλούστερον καὶ δὲν πρέπει ἡ ἐκκλησία αὕτη νὰ διατελῆ ὑπὸ τὴν

ἀσύντακτον μορφήν ὁποῖα περιεγράφη καὶ νὰ προκαλῆ τὰ σκώμματα τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Τὸ ζήτημα ὁμολογουμένως ἀποτελεῖ τὴν ἀσθενῆ πλευρὰν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τὴν ἐκτεθειμένην εἰς τὰ σκώμματα καὶ τὰς ἐπιθέσεις τῶν τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, φρονούσης ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ προοδεύσῃ ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία ἐφ' ὅσον θέτει ὡς βάσιν τὴν ἐθνικὴν ἀποψιν. Ὡς πρὸς τὰς ἀντιρρήσεις τοῦ Ἁγίου Μαυροβουνίου παρατηρῶ ὅτι δὲν πρόκειται ἡμεῖς ἐδῶ νὰ λύσωμεν τὸ ζήτημα, ἀλλὰ ἀπλῶς νὰ γνωμοδοτήσωμεν τονίζοντες τὴν ἀνάγκην τῆς κανονικῆς διευθετήσεως καὶ διοικήσεως τῶν ἐν τῇ διασπορᾷ Ὁρθοδόξων Παροικιῶν.

Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον θεωρεῖ ὑποχρέωσίν του νὰ τονίξῃ τὴν ἀνάγκην ταύτην καὶ νὰ ὑπερμαχῆ μιᾶς ἐνιαίας Ἐκκλησιαστικῆς Διοικητικῆς ἀρχῆς ἐπὶ τῆς ἐν τῇ διασπορᾷ Ὁρθοδοξίας. Ἐὰν δὲ οὐ πρὸ πολλῶν ἐτῶν εὐρεθὲν ὑπὸ λίαν θλιβερὰς συνθήκας ἔλαβε πρόχειρά τινὰ μέτρα ἀναθέσαν τὴν ποιμαντορικὴν διοίκησιν τῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ Ἑλληνικῶν παροικιῶν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν, ἀνεθεώρησεν ὁμως τὴν πρᾶξιν ἐκείνην καὶ ἐπανέφερε τὰ πράγματα εἰς τὴν κανονικὴν των βάσιν. Τὸ κανονικὸν δικαίωμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐπὶ τῶν ἐν τῇ διασπορᾷ Ἐκκλησιῶν θεωρητικῶς εἶναι ἀναμφίλεκτον, ἀλλ' ἐπαναλαμβάνω ὑπάρχει τρόπος τοιαύτης διαρρυθμίσεως, ὥστε καὶ ἡ κανονικὴ τάξις νὰ τηρηθῆ καὶ τὰ ἐθνικὰ μιᾶς ἐκάστης ἐθνότητος συμφέροντα νὰ μένωσι σεβαστὰ καὶ ἐξασφαλισθῶσι. Ἡ καλὴ θέλησις δύνатаι νὰ συμβιβάσῃ τὰς δύο ταύτας ἀπόψεις τὴν κανονικὴν καὶ τὴν ἐθνικὴν. Μελετήσωμεν τὰς ἀπόψεις ταύτας καὶ πιστεύω εἰς τὴν προσεχῆ συνεδρίαν νὰ καταλήξωμεν εἰς τὸ νὰ διατυπώσωμεν σχετικὴν τινὰ ἀπόφασιν τοῦ Συνεδρίου.

Μεθ' ὧν Α. Θ. Παναγιότης ἐκήρυξε τὴν λήξιν τῆς συνεδρίας

† Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

† ὁ Κυζίκου Καλλίνικος

† Ἀλέξανδρος Ἀρχιεπίσκοπος Β. Ἀμερικῆς

† ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου καὶ Παραθαλασσίας Γαβριὴλ

† ὁ Νικαίας Βασίλειος

† ὁ Δυρραχίου Ἰάκωβος

Ἀρχιμανδρίτης Ἰούλιος Σκριμπάν

Β. Ἀντωνιάδης

Δρ. Μ. Μιλάνκοβιτς

Ὁ Γραμματεὺς

† Ἀρχιμανδρίτης Γερμανὸς

Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου

Ι. ΣΥΝΕΔΡΙΑ

(Τετάρτη 6 Ἰουνίου 1923).

Προκαθημένης τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Μελετίου τοῦ Δ΄. συνήλθεν εἰς συνεδρίαν τὸ Πανορθόδοξον Συνέδριον.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Νὰ συνεχισθῆ ἡ συζήτησις περὶ τῶν ἐν Διασπορᾷ Ἐκκλησιῶν.

Ὁ Μητροπολίτης Νικαίας. Θὰ ἔπρεπε προηγουμένως νὰ μελετήσωσι τὸ ζήτημα οἱ ἐνδιαφερόμενοι.

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Ὅπως καὶ χθὲς εἶπον διὰ μακρῶν, τὸ ζήτημα τοῦτο εἶνε πολὺ λεπτὸν καὶ σοβαρὸν, χωρὶς νὰ ἀρνῶμαι καὶ τὴν ἀνώμαλον κατάστασιν, ἣ ὁποία παρατηρεῖται σήμερον εἰς τὰς ἐκκλησίας ταύτας. Διὰ τοῦτο καὶ ἀπαιτεῖται σύντομος καὶ σοβαρὰ μελέτη τοῦ ζητήματος μεταξὺ τῶν ἐκκλησιῶν. Θὰ ἦτο καλὸν ὅπως παρακληθῆ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἵνα διὰ μιᾶς ἐγκυκλίου αὐτοῦ πρὸς τὰς Ὁρθ. Ἐκκλησίας ζητήσῃ τὴν ἐξέυρεσιν τρόπου λύσεως τοῦ ἐν λόγῳ ζητήματος.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Θὰ διηκολύνητο ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἐν τῇ συνεννοήσει ταύτῃ μετὰ τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν, εἰάν τὸ ζήτημα τοῦτο συνεζητεῖτο καὶ ἐνώπιον τοῦ ἡμετέρου Συνεδρίου, ἔστω καὶ ἂν δὲν ἐδεσμεύετο τοῦτο. Ἐγὼ θὰ ἤμην εὐτυχῆς νὰ ἤκουον τὴν γνώμην τοῦ Σεβ. Μαυροβουνίου οὐχὶ ὡς ἀντιπροσώπου τῆς Σερβ. Ἐκκλησίας, ἀλλ' ὡς Ἱεράρχου ὀρθοδόξου. Τονίζω καὶ σήμερον ὅτι τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀντιλαμβάνεται τὴν ὑποχρέωσιν αὐτοῦ ὅπως ἐπιληφθῆ τῆς ἐξετάσεως τοῦ ζητήματος τούτου. Ἐχει συναίσθησιν τῆς εὐθύνης αὐτοῦ ἀπέναντι τῆς ὅλης ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ παρουσιάζηται μὲν διεκδικοῦν δικαιώματα καὶ ἀναγνωρίζον καθήκοντα, χωρὶς ὁμως καὶ νὰ ἐξασκῆ αὐτά. Ἐνθυμοῦμαι σχετικὸν ἀναγραφέν προπερὺσι ἐν τῷ «Πανταίνῳ», ἐπισήμῳ ὀργάνῳ τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας ἐξ ἀφορμῆς δηλ. ἀποφάσεως τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας

περὶ ἀποστολῆς ἀρχιερέως εἰς Ἀμερικὴν διὰ τοὺς ἐκεῖ ἀραβοφώνους ὀρθοδόξους, διεγυποῦτό τις δικαία παρατήρησις ὅτι τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον δὲν πράττει τὸ καθήκον του ἀπέναντι τῶν ἐν Διασπορᾷ Ἐκκλησιῶν. Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐπιθυμεῖ γὰρ διακηρύξει ὅτι ὁ μόνος αὐτοῦ σκοπὸς εἶνε ὅπως ἀρθῇ ἡ παρατηρουμένη ἀνώμαλος κατάστασις ἐν τῇ διοικήσει τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Διασπορᾶς, καὶ ἀποκατασταθῇ κανονικὴ τοιαύτη, ἱκανοποιουμένων συγχρόνως καὶ τῶν ἐθνικῶν ἀπόψεων τῶν ἐνδιαφερομένων. Θὰ ἠδυνάμεθα λοιπὸν νὰ δηλώσωμεν ὅτι τὸ Πανορθόδοξον Συνέδριον ἀποδίδει μεγάλην σπουδαιότητα διὰ τὴν κανονικὴν διοίκησιν τῶν ἐν Διασπορᾷ Ἐκκλησιῶν εἰς τρόπον ὥστε νὰ παρουσιασθῇ ἡ ὀρθ. Ἐκκλησία καὶ ἐν τῷ τμήματι τούτῳ, ἡνωμένη ἐν ταῖς γενικαῖς βάσεσι τῆς Ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως καὶ μὴ διασπάται ὑπὸ τῆς ἐθνολογικῆς συνθέσεως τῶν ἐν τῇ διασπορᾷ ὀρθ. παροικιῶν, φρονεῖ δὲ ὅτι τὸ Οἰκουμ. Πατριαρχεῖον θὰ ἐπρεπε ὅσον ἔνεστι συντομώτερον νὰ ἔλθῃ εἰς συνεννόησιν μετ' ἐκείνων ἐκ τῶν ἐπὶ μέρους ἐκκλησιῶν, ὅσαι ἐκ λόγων ἐθνικῶν ἐνδιαφέρονται εἰς τὴν διοίκησιν τῶν παροικιῶν τούτων.

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Ἀναφέρομαι εἰς ὅσα καὶ χθὲς καὶ πρὸ ὀλίγου εἶπον, καὶ ἐπαναλαμβάνω ὅτι τὸ Συνέδριον ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἀντὶ πάσης ἄλλης ἀποφάσεως δύναται νὰ παρακαλέσῃ μόνον τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ὅπως ἀναλάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν καὶ ἔλθῃ εἰς συνεννόησιν πρὸς τὰς ἐπὶ μέρους Ἐκκλησίας, ὅπως ἐξευρεθῇ τρόπος διευθετήσεως τοῦ ζητήματος τῶν ἐν Διασπορᾷ ὀρθ. παροικιῶν.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Δύναται νὰ γένηται δεκτὴ μία τοιαύτη διατύπωσις μὲ τὴν συμπλήρωσιν: ὅπως τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐξεύρη τὸν τρόπον ἐν συνεννοήσει μετὰ τῶν ἐπὶ μέρους ἀγίων Ἐκκλησιῶν πρὸς ρύθμισιν τῆς διοικήσεως τῶν ἐν Διασπορᾷ ὀρθοδόξων παροικιῶν κατὰ τὰς κανονικὰς διατάξεις.

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου. Ἡ διατύπωσίς μου θέτει τὸ ζήτημα γενικώτερον χωρὶς νὰ κάμῃ λόγον περὶ κανονικῶν διατάξεων. Αὐτὸ ἀποτελεῖ μίαν λεπτομέρειαν, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν δύναμαι νὰ κατέλθω στερούμενος ὁδηγιῶν.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Ἀποσύρω καθ' ὅλοκληρίαν τὸ ζήτημα καὶ τὴν πρότασίν μου σχετικῶς πρὸς τὰς ἐν Διασπορᾷ Ἐκκλησίας.

Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουρίου. Παναγιώτατε, κατὰ τὴν β'. συνεδρίαν τοῦ Συνεδρίου ἀνεγνώσθη πρότασις ἐμοῦ καὶ τοῦ κ. Μιλάνκοβιτς ὅπως τὸ Πανορθόδοξον Συνέδριον διαμαρτυρηθῆ ἐνώπιον ὄλου τοῦ κόσμου διὰ τὸν ἐναντίον τοῦ Πατριάρχου, τοῦ κλήρου καὶ καθόλου τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας διωγμὸν. Παρακαλῶ νὰ ληφθῆ σχετικὴ ἀπόφασις.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Νὰ ἀναγνωσθῆ προηγουμένως ἡ πρότασις ὅπως καὶ ἡ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κισνοβίου.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἐπήγαγεν: «Ὅτε τὸ πρῶτον ἀνεγνώσθησαν αἱ προτάσεις αὗται εἶχον παρακαλῆσιν ὅπως ἀναβληθῆ πᾶσα ἐπ' αὐτῶν διάσκεψις, ἵνα ἐν τῷ μεταξὺ ληφθῶσιν ἔγκυροι πληροφορίαι περὶ τῶν σχετικῶν ἀποφάσεων τῆς συνελθούσης ἐν Μόσχᾳ Ἐκκλησιαστικῆς συνελεύσεως. Αἱ πληροφορίαι αὗται ληφθεῖσαι ἐδημοσιεύθησαν αὐτούσιον εἰς τὸ τελευταῖον φύλλον τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας». Εἶνε ἀρκετὰ διαφωτιστικαί, ἀλλ' οὐχὶ καὶ πλήρεις, διὰ τοῦτο ἐζητήσαμεν τηλεγραφικῶς τὴν ἀποστολὴν ἀντιγράφων τῶν ἐξαγγελθεισῶν ἀποφάσεων, ἅτινα ἄχρις ὥρας δὲν ἐλήφθησαν.

Εἶναι γεγονὸς ἐν τούτοις ὅτι ἡ συνέλευσις ἐκείνη ἢ αὐτοκληθεῖσα «Παρρωσικὴ Σύνοδος» μεταξὺ ἄλλων ἀποφάσεων ριζοσπαστικοῦ χαρακτήρος ἃς ἔλαβεν, ἀριθμεῖ καὶ τὴν καταδίκην τοῦ Μακαρ. Πατριάρχου Τύχωνος, ὑπογραφεῖσαν, ὡς λέγεται, ὑπὸ 46 ἐπισκόπων. Χωρὶς νὰ εἰσέλθωμεν εἰς λεπτομερείας ἀντιλαμβανόμεθα ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ὀνομασθῆ «Σύνοδος» τῆς Ρωσ. Ἐκκλησίας ἢ ὁμὰς ἐκείνη τῶν ἐπισκόπων, πολλοὶ τῶν ὁποίων δὲν ἔχουσι ἀκόμη ὠρισμένην κανονικὴν θέσιν ἐν τῇ Ρωσικῇ Ἐκκλησίᾳ καταλαμβάνοντες θέσεις ἄνευ κανονικῆς ἀποφάσεως καὶ δὴ καὶ χειροτονηθέντες ἀπὸ ἐγγάμων κληρικῶν κατὰ παράβασιν ἀπ' αἰώνων κρατούσης κανονικῆς τάξεως. Καὶ μόνον ἀπὸ τῆς τελευταίας ταύτης ἀπόψεως δὲν θὰ ἦτό τις διατεθειμένος νὰ ἀναγνωρίσῃ τὰς ληφθείσας ἀποφάσεις, καθ' ὃν χρόνον μάλιστα οἱ κανονικοὶ ἐπίσκοποι ἢ εὐρίσκονται ἀποκεκλεισμένοι ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἢ διατελοῦσιν ἐν φυλακῇ ἐντὸς τῆς Ρωσσίας. Ἡ ὁμὰς λοιπὸν αὕτη τῶν ἐπισκόπων προέβη εἰς καταδίκην Πρωθιεράρχου καὶ Πατριάρχου, ὅστις φέρων τὰ τραύματα τοῦ ὁμο-

2) Ἀναπέμπει δέησιν πρὸς τὸν Ὑψιστον ὑπὲρ ἐνισχύσεως αὐτοῦ μέχρι τελευταίας ἀναπνοῆς ἐν τῷ καλῷ τῆς πίστεως ἀγῶνι.

3) Πριεῖται ἐκκλησίαν πρὸς ἅπαντα τὸν χριστιανικὸν κόσμον ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως ἐκ τῶν δεσμῶν αὐτοῦ τε καὶ τῶν συνδεσμίων αὐτῷ ἱεραρχῶν καὶ λοιπῶν κληρικῶν.

4) Παρακαλεῖ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ὅπως διασκεφθῆ μετὰ τῶν λοιπῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν περὶ τῆς ἐν Ρωσσίᾳ ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως, εἰς τρόπον ὥστε νὰ δοθῆ καθοδήγησις ἀσφαλῆς εἰς τὴν τεταραγμένην θρησκευτικὴν συνείδησιν τοῦ δεινῶς ἐν τῇ πίστει δοκιμαζομένου εὐσεβοῦς Ρωστικοῦ λαοῦ.

Ἡ ὀλομέλεια δέχεται τὴν ὡς ἄνω διατύπωσιν καὶ λύεται ἡ συνεδρία.

† Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

† ὁ Κυζίκου Καλλίνικος

† Ἀλέξανδρος Ἀρχιεπίσκοπος Β. Ἀμερικῆς

† Ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου καὶ Παραθαλασσίας Γαβριὴλ

† ὁ Νικαίας Βαδῖλειος

† ὁ Δυρραχίου Ἰάκωβος.

Ἀρχιμανδρίτης Ἰούλιος Σκριμπάν

Β. Ἀντωνιάδης

Δρ. Μ. Μιλάνκοβιτς

Ὁ Γραμματεὺς

† Ἀρχιμανδρίτης Γερμανὸς

Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου

ΙΑ. ΣΥΝΕΔΡΙΑ

(Παρασκευὴ 8 Ἰουνίου 1923).

Προκαθημένης τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Μελετίου τοῦ Δ΄. καὶ παρισταμένων τῶν ἐπὶ τούτῳ προσκληθέντων μελῶν τῆς τε Ἱ. Συνόδου καὶ τοῦ ἐντίμου Δ.Ε.Μ. Συμβουλίου, ὡς καὶ τῶν ἀνωτέρων κληρικῶν καὶ λαϊκῶν ὑπαλλήλων τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς, συνήλθε τὸ Πανορθόδοξον Συνέδριον.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης. κηρύττουσα τὴν ἑναρξιν τῆς συνεδρίας εἶπε:

« Ἡ συνεδρία αὕτη εἶνε ἡ τελευταία. Εἰς τὰς προηγουμένας δέκα συνεδρίας συνεζητήθησαν διάφορα ἐπειγούσης φύσεως ζητήματα καὶ ἐλήφθησαν ἐπ' αὐτῶν ἀποφάσεις, σήμερον δὲ πρόκειται νὰ ἐπισφαγίσωμεν ἐπισήμως τὰς ἐργασίας τοῦ Πανορθόδοξου Συνεδρίου. Πρὸ τούτου ὁμως θὰ ἤθελον νὰ ἐρωτήσω τοὺς ἀγαπητοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Ἐκκλησιῶν νὰ δηλώσωσι μήπως ὑπάρχει τι ὄπερ παρελείφθη καὶ ὄπερ θὰ ἡδύνατο νὰ προστεθῆ σήμερον ».

Ὁ ἐκ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἐκκλησίας Κων]πόλεως Σεβ. Μητροπολίτης Κυζέκου κ. Καλλίνικος.

Ἐπὶ τῇ αἰσίᾳ λήξει τῶν ἐργασιῶν τοῦ πρώτου τούτου Πανορθόδοξου Συνεδρίου, τὸ ὁποῖον θὰ σημειώσῃ πάντως σταθμὸν ἀξιοσημείωτον ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς καθόλου Ἐκκλησίας δόξαν ἀναπέμπων τῷ δογῆρι παντὸς ἀγαθοῦ. ἐκφράζω τὴν εὐχὴν ὅπως τὸ Συνέδριον τοῦτο χρησιμεύσῃ ὡς ἀφειτηρία συνεχεστέρας καὶ στενωτέρας ἐπικοινωνίας τῶν ἐπὶ μέρους Ὀρθόδοξων Ἐκκλησιῶν πρὸς ἐπίλυσιν οὐ μόνον τῶν γενικωτέρας φύσεως ζητημάτων ἀλλὰ καὶ τῶν ἐμπιπτόντων σπουδαίων τοιούτων εἰς δόξαν τῆς μιᾶς Ἁγίας Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας καὶ πρὸς διατράνωσιν τῆς ἀδιασπᾶστου ἐνότητος καὶ ἀλληλεγγύης, ἧτις δέον νὰ βασιλεύῃ μεταξὺ τῆς Ἱεραρχίας αὐτῆς.

Ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεουτίδων νήσων καὶ Β. Ἀμερικῆς κ. Ἀλέξανδρος ἐκ μέρους τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας.

Παναγιώτατε ἡμῶν Πάτερ καὶ Δέσποτα,

Βαθέως λυπούμαι, διότι δὲν δύναμαι διὰ τοῦ ἰδίου μου στόματος νὰ ἐκφράσω Ἑλληνιστὶ τὰς σκέψεις καὶ τὰ αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα μὲ συνταράττουσι τὴν στιγμὴν ταύτην. Ἀλλὰ βεβαίως ἐκτὸς τῆς γλώσσης τῶν φθόγγων ὑπάρχει καὶ ἄλλη γλώσσα ὑψηλότερα, ἢ γλώσσα τῆς ψυχῆς τῆς Ὀρθοδόξως χριστιανικῆς, ἐν τῇ ὁποίᾳ, ἄνευ ἐθνικῆς διακρίσεως, ὑπάρχει πάντοτε κατὰ Ἑλληνικὸν, διότι πάντες οἱ Ὀρθόδοξοι τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ ἐδέξαντο ἡμφιεσμένην τὴν ὡραίαν στολὴν τὴν συνυφασμένην διὰ τῶν κόπων τῆς Ἑλληνικῆς μεγαλοφυΐας, καταυγασθείσης ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου. Ὑπάρχει ἢ γλώσσα τῆς καρδίας, διότι πάντες ἡμεῖς εἴμεθα ἠνωμένοι εἰς ἐν διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ τῶν στιγμάτων τοῦ Χριστοῦ, ἅπερ πᾶσαι αἱ Ἐκκλησίαι ἐπὶ τοῦ σώματος αὐτῶν φέρουσιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἀπείρου υἱικῆς ἀγάπης πρὸς τὴν Μεγάλην ἡμῶν Μητέρα τὴν Ἀγιωτάτην Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὸν Ἁγγελον αὐτῆς τὸν Προκαθήμενον, τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, ἐν τῷ ὁποίῳ βαθέως τιμῶμεν τὸν ἴδιον ἡμῶν Ἱεράρχην Πατέρα καὶ χειραγωγόν, τοῦθ' ὅπερ σαφῶς κατεφάνη καὶ ἐν ταῖς συνεδρίαις τοῦ Πανορθοδόξου Συνεδρίου.

Ἀπεφασίσαμεν νὰ εἰσαγάγωμεν νεωτερισμούς τινὰς ἄλλ' ἐν τοῖς νεωτερισμοῖς τούτοις ἀκούεται ὁ ἦχος τῆς ἀγίας ἀρχαιότητος, τὸ πνεῦμα τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

Μήπως ἢ εἰσαγωγή τοῦ νέου Πανορθοδόξου Ἡμερολογίου δὲν εἶναι ὁ πρῶτος λίθος διὰ τὸ οἰκοδόμημα τῆς ἐνώσεως πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ; Μήπως ἢ ἀπόφασις περὶ συγκλήσεως Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐπὶ τῇ χιλιοστῇ ἑξακοσιοστῇ ἐπιτηρίδι τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου δὲν ὀμιλεῖ ἡμῖν περὶ ἐπανόδου τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ; Μήπως καὶ αἱ ἄλλαι ἀποφάσεις τοῦ ἡμετέρου Συνεδρίου αἱ τείνουσαι εἰς τὴν ἰατρειάν πληγῶν τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶναι ἐπίκαιροι; Καὶ δὲν προμνηστεύεται ἢ ἡμετέρα Συνάθροισις τὸν εὐτυχῆ ἐκείνον καιρὸν ὅτε παρὰ τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχεῖῳ θὰ ὑπάρχωσι διαρκεῖς Πανορθόδοξοι συνελεύσεις ἐξ ἀντι-

προσώπων πασῶν τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν; Ὅπερ καὶ γένοιτο! γένοιτο.

Ἐσχον τὴν μεγίστην εὐτυχίαν νὰ Σὲ ἴδω, Παναγιώτατε Δέσποτα, κατὰ τὰς θριαμβευτικὰς ἡμέρας τῆς εἰσόδου Σου εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. Συνέβη τοῦτο ἐν Ἀμερικῇ, ὅτε οὐ μόνον οἱ Ὁρθόδοξοι, ἀλλὰ καὶ οἱ ἑτερόδοξοι χαρμοσύνως Σὲ ἐχαιρέτιζον. Ἦτο τοῦτο θρίαμβος τῆς Ὁρθοδοξίας. Σὲ εἶδομεν νῦν καὶ ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ. Ἐθλίβημεν καὶ θλιβόμεθα, ἀλλὰ καὶ καταπληττόμεθα ἐκ τῆς ἀνδρείας Σου. Ἐστω ἡ ἡμετέρα, πιστεύομεν δὲ καὶ ὅλου τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, θλίψις αὕτη διὰ τὰ ἐνταῦθα συμβάντα εἰς παραμυθίαν Σου καὶ ἐνίσχυσιν.

Ὡς Ρῶσσοι τὸ γένος δὲν δύναμαι ἐν τέλει νὰ μὴ εὐχαριστήσω δι' ἐδαφιαίας ὑποκλίσεως τὴν Μεγάλην Μητέρα Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὸ Πανορθόδοξον Συνέδριον διὰ τὴν εὐσυμπάθητον ὑμῶν ἀγάπην πρὸς τὴν Ἐσταυρωμένην Ρωσικὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸν ὁμολογητὴν Πατριάρχην αὐτῆς Τύχωνα.

Ὁ ἐκ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σερβίας Σεβ. Μητροπολίτης Μαυροβουνίου κ. Γαβριήλ

Ὡς Ἀντιπρόσωποι τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας δηλοῦμεν ὅτι εἴμεθα εὐχαριστημένοι ἐκ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Πανορθόδοξου Συνεδρίου, ἐλπίζομεν δὲ ὅτι καὶ οἱ Ἀντιπρόσωποι τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν ἐπίσης θὰ εἶναι εὐχαριστημένοι.

Ἐπὶ τῇ λήξει δὲ τῆς ἀποστολῆς ἡμῶν αισθανόμεθα αὐτὴν τὴν στιγμήν τὴν ἱερὰν ὑποχρέωσιν νὰ δηλώσωμεν ὅτι ἡ ἐπιτυχὴς ἐξέλιξις τῶν ἐργασιῶν ἡμῶν, ἡ καταλήξασα εἰς τὴν αἰσίαν καὶ ταχεῖαν διεκπεραίωσιν τόσων σοβαρῶν ζητημάτων, ἐπειγούσης μάλιστα μορφῆς, ὀφείλεται πρὸ παντὸς, εἰς τὴν πεπνυμένην διεύθυνσιν τῶν συζητήσεων ἀπὸ μέρους τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος.

Εἶναι δὲ λίαν εὐχάριστον τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐργασιῶν ἡμῶν, ἐξεταζόμενον ἀπὸ μερικῆς καὶ γενικῆς ἀπόψεως. Ἀπὸ μερικῆς διότι πολλαὶ ἀνάγκαι τῶν ποιμνίων τῶν ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιῶν πρόκειται νὰ θεραπευθῶσι διὰ τῶν ληφθεισῶν ἀποφάσεων. Ἀπὸ γενικῆς δὲ, διότι διὰ τῆς συναθροίσεως ἐνταῦθα ἀντιπροσώπων τῶν Ὁρθοδόξων

Ἐκκλησιῶν διεπιστώθη ὅτι ἡ μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων θεωρητικῶς μέχρι σήμερον ὑφισταμένη ἐνότης ἐξεδηλώθη ἤδη καὶ ἐμπράκτως καὶ πεπαρρήσιασμένως δυνάμεθα σήμερον νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ μεγάλη ἠθικὴ δύναμις τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἡ ἐκδηλουμένη ἐν ταῖς μεταξὺ τῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν σχέσεσι καὶ ἐνσαρκουμένη ἐν τῇ πρωτοθρόνῳ Ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως ἀποτελεῖ ἀρραγῆ Ἡμεῖλιον, ἐφ' οὗ βασιζομένη ἡ Ὀρθοδοξία δεικνύει εἰς πάντας τὴν δόξαν καὶ τὸ κάλλος Αὐτῆς.

Καὶ ἤδη εὐχαῖς καὶ εὐλογίαις τῆς Ἱμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος ἀπερχόμενοι εἰς τὴν προσφιλεῖν χώραν ἡμῶν ἐγώ τε καὶ ὁ σεβαστὸς καθηγητῆς κ. Μιλάνκοβιτς παρακαλοῦμεν ἐν πρώτοις Αὐτὴν ὅπως ἐν ταῖς πρὸς τὸν Ἰψιστον εὐπροσδέκτοις ἐντεύξεσιν Αὐτῆς, μὴ παύσῃται εὐχομένη ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ φιλοχρίστων Βασιλέων ἡμῶν Ἀλεξάνδρου καὶ Μαρίας καὶ τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν κλήρου καὶ λαοῦ, τοῦ πάντοτε αἰσθήματα εὐλαβείας καὶ ἀφοσιώσεως τρέφοντος πρὸ τὴν Μητέρα Μεγάλην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν.

Θεωροῦμεν ἔπειτα καθῆκον ἡμῶν ὅπως ἐκφράσωμεν ἐγκαρδίους εὐχαριστίας πρὸς τὴν Ἀγιοτάτην Μεγάλην Ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἰδιαιτέρως πρὸς τὸν Παναγιώτατον Προκαθήμενον αὐτῆς διὰ τὴν θερμὴν καὶ φιλόφρονα ὑποδοχὴν καὶ φιλοξενίαν τῆς ὁποίας ἐτύχομεν κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐνταῦθα διαμονῆς ἡμῶν. Διαβεβαιούμεθα δὲ ἀμφοτέροι οἱ δὲν θὰ λείψωμεν καὶ διὰ ζώσης φωνῆς νὰ γνωρίσωμεν ταῦτα πάντα πρὸς τὴν ἡμετέραν Ἀγίαν Ἐκκλησίαν καὶ τὸν εὐσεβῆ Σερβικὸν λαόν.

Εἴθε ὁ Πανάγαθος Θεὸς νὰ ἐπιδαψιλεύσῃ ὁμόνοιαν, ἀγάπην καὶ ἀδελφωσύνην εἰς ἀπάσας τὰς Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας καὶ τὰ εὐσεβῆ αὐτῶν Ἔθνη πρὸς δόξαν τοῦ παναγίου ὀνόματος Αὐτοῦ.

Ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου σεβ. Μητροπολίτης Νικαίας κ. Βασίλειος

Παναγιώτατε Οἰκουμενικὲ Πατριάρχα, τιμιώτατοι Ἑταῖροι.

Λίαν ἐνθαρρυντικὸν καὶ παρήγορον εἰς ἐμὲ φαίνεται, ὅτι ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας, ἱκαναὶ τῶν ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν προθύμως κληθεῖσαι ἀπέστειλαν ἐνταῦθα ἀντιπροσώ-

πους, ἵνα συσκεφθῶσι περὶ διαφόρων σοβαρῶν καθαρῶς ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων.

Ἐκ τῶν ζητημάτων τούτων πολλὰ ἀπὸ καιροῦ ἦσαν ὑπὸ μελέτην καὶ συζήτησιν, ἅπαντα δ' ἔχρηζον κοινῆς συνεννοήσεως πρὸς αἰσίαν διακανόνισιν αὐτῶν. Εὐτυχῶς δὲ σήμερον ἐν συνεργασίᾳ μετ' ἐνθέου ζήλου καὶ φιλαδέλφου πνεύματος προκαταρκτικῶς ἐκανονίσθησαν ὡς ἤρμοζεν.

Ἀπόκειται δὲ εἰς αὐτὰς τὰς Ἐκκλησίας, καὶ ἐπιτοπίως μελετῶσαι αὐτὰ, νὰ καταλήξωσιν, ἐν κοινῇ πάντοτε συνεννοήσει, εἰς ὁμόνοιαν προλειαινύσουσιν καὶ μείζονα ἄλλα διὰ τὰς ἀγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας ἀγαθὰ. Τούτων δὲ πάντων τὸ κορύφωμα θὰ εἶναι ἡ κοινὴ πάντων τῶν εἰς τὸν Κύριον πιστευόντων ὁμοφροσύνη καὶ ἀδελφικὴ ἔνωσις, ἡ ἀπ' αἰῶνων ποθητή.

Εἰς τοῦτο δ' ἔχοντες ἐντεταμένας τὰς δυνάμεις τοῦ Πνεύματος, τῇ τιμῇ ἀλλήλους προηγούμενοι, ἔξω δὲ βάλλοντες πᾶν ὑψωμα ἐπαιρόμενον θὰ φθάσωμεν σὺν Θεῷ εἰς τὴν ἐνότητα τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης μετὰ ὑπερεκχειλοῦς ἀδελφικῆς ἀγάπης, ἥτις οὐδέποτε ἐκπίπτει.

Ταῦτα προσφωνῶ πρὸς πάντας ὑμᾶς ἐκ μέρους τῆς γηραιᾶς αὐτοκεφάλου ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, ἣν ηὐτήχησα νὰ ἐκπροσωπήσω εἰς τὸ νῦν ἐπισφραγίζον τὰς ἐργασίας αὐτοῦ Πανορθόδοξον ἐνταῦθα Συνέδριον.

Ἑμεῖς δὲ, Παναγιώτατε Οἰκουμενικὲ Πατριάρχα, δεήθητε τοῦ παναγάθου Θεοῦ, ἵνα τὸ θεάρεστον καὶ φιλάδελφον τοῦτο ἔργον αἰσίως ἐπὶ τὰ πρόσω χωρῆ εἰς δόξαν Χριστοῦ, εἰς κοινὸν πάντων ἀγὸθον, εἰς εὐτυχίαν τῆς ἀνθρωπότητος.

Ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος σεβ. Μητροπολίτης Δυρραχίου κ. Ἰάκωβος

Ἡ ἀντιπροσωπεία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, Παναγιώτατε καὶ Θειότατε Δέσποτα, οὐδὲν ἔχει νὰ προσθέσῃ οὐδὲ νὰ παρατηρήσῃ ἐπὶ τῶν σήμερον ληγουσῶν ἐργασιῶν τοῦ Πανορθόδοξου Συνεδρίου.

Ἐκφράζει τὴν πολλὴν καὶ ἄμετρον χαρὰν τῆς ὅτι δι' αὐτοῦ ἐγένετο μέγα βῆμα πρῶτον πρὸς διαρρύθμισιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμῶν βίου διὰ τῆς τροποποιήσεως ὠρισμένων σημείων τῶν παραδεδομένων, ἐφ' ὅσον μάλιστα δὲν πρόκειται περὶ τῶν ἀναλλοιώτων δογμάτων τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας, καὶ δεύτερον πρὸς στενοτέραν σύσφιγξιν τῶν σχέσεων τῶν ἐπὶ μέρους Ἀγιωτάτων Ὁρθόξων Ἐκκλησιῶν, τοῖθ' ὅπερ πάντως θὰ ἀποφέρῃ πολὺν ἐν τῷ μέλλοντι τὸν καρπὸν.

Ἡ ἀντιπροσωπεΐα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας θεωρεῖ καθῆκον ἐπιβεβλημένον νὰ ἐκφράσῃ κατὰ τὴν ἱερὰν ταύτην στιγμὴν τὴν βαθυτάτην εὐγνωμοσύνην τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν Ἀγιωτάτην Μητέρα αὐτῆς Μεγάλην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν καὶ ἐφ' οἷς ἐν τῷ παρελθόντι κεκοπίακεν ὑπὲρ αὐτῆς καὶ ἐπὶ τῇ πρωτοβουλίᾳ, ἣν ἔσχε διὰ τὴν σύγκλησιν τοῦ παρόντος Συνεδρίου, ὅπερ μέλλει νὰ σημειώσῃ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Ὁρθοδόξου Καθολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας σταθμὸν πολυσήμαντον.

Ὁ ἀγιώτατος Οἰκουμενικὸς Θρόνος, ὁ τὴν προεδρείαν τῆς κατ' Ἀνατολὰς Ὁρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας κανονικῶς κεκτημένος καὶ ἐξασκῶν, συγκαλέσας ἐν ταῖς δυσχειμέροις ταύταις δι' αὐτὸν ἡμέραις τὸ παρὸν Πανορθόδοξον Συνέδριον διετράνωσεν ἅπαξ ἐτι τὴν συνέχισιν τῆς ἀπ' αἰώνων κεχαραγμένης ὑψίστης Αὐτοῦ ἀποστολῆς, ἣτις ἦτο καὶ εἶναι καὶ θὰ εἶναι ἡ ἐπιδίωξις καὶ προάσπισις τῶν συμφερόντων τῆς καθόλου Ἐκκλησίας, ἀνεξαρτήτως τῶν καιρικῶν δι' αὐτὸν περιστάσεων.

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τοῦ Μακαριωτάτου Αὐτῆς Προέδρου διατρανοῖ δι' ἐμοῦ τὴν πολλὴν συμπάθειαν καὶ ἀγάπην αὐτῆς πρὸς τὴν Ἀγίαν καὶ Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὸν ἀπεριόριστον αὐτῆς σεβασμὸν πρὸς τὸν προκαθήμενον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας Παναγιώτατον Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Μελέτιον, οὗτινος ἡ μεγάλη ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ φυσιογνωμία καὶ τὸ ἐξέχον κῦρος προσέδωκαν καὶ προσδίδουσιν ὑψίστην σημασίαν εἰς τὸ παρὸν Πανορθόδοξον Συνέδριον.

Ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρουμανίας πανοσιολ.
ἀρχιμ. κ. Ἰούλιος Σκριμπάν.

Παναγιώτατε,

Κύριοι,

Ἐὰν μεγάλη ἦτο ἡ χαρά μας ὅτε πρὸ μηνὸς ἠνοιγόμεν τὴν συνδιάσκεψιν ταύτην, πόσον ὀφείλει νὰ εἶναι μεγαλητέρα ὅτε κλείομεν αὐτήν! Πράγματι, πᾶσα ἐναρξίς εἶναι μία ἀναμονή, μία ἐλπίς, μία ὑπόσχεσις. Ἐρχίσαμεν τὰς ἐργασίας ἡμῶν χωρὶς νὰ γνωρίζωμεν τί θὰ προήρχετο ἐξ αὐτῶν. Σήμερον εἰς τὸ τέλος δυνάμεθα νὰ χαρῶμεν διὰ τοὺς συγκομισθέντας καρπούς, οἱ ὁποῖοι ὡς ἐν σπέρματι ὑπῆρχον κατὰ τὸ ἀνοιγμα τῆς Συνδιασκέψεως ἡμῶν. Αἱ ἐργασίαι ἡμῶν ἠύλογήθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Ἐπῆρξαν γόνιμοι. Ἐπάρχει τι διὰ τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ χαρῆ κανεὶς. Εὐρισκόμεθα πρὸ τῆς συγκομιδῆς. Ἐχομεν τόρα κατὶ θετικόν. Αἱ προσπάθειαι ἡμῶν δὲν ἐδαπανήθησαν εἰς μάτην. Θὰ ἔχωσιν μίαν καλὴν ἀπήχησιν ἐν ὅλῃ τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ. Ἴδου διατὶ ὀφείλομεν νὰ χαρῶμεν εἰς τὸ τέλος τῶν ἐργασιῶν ἡμῶν τόσον, ὅσον ἐχάρημεν καὶ κατὰ τὴν ἐναρξίν.

Βεβαίως ὅλα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ φανῶσιν ἰδεώδη κατὰ τὸ διάστημα τῆς Συνδιασκέψεως. Ἦτο δυνατόν νὰ παρατηρήσῃ τις ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἐλλείψεις εἰς τὴν λειτουργίαν αὐτῆς. Ἀλλὰ καὶ πάλιν εἶναι πάρα πολὺ ἐκείνο, τὸ ὁποῖον ἠδυνήθημεν νὰ πράξωμεν. Μετὰ τόσῃ μακρὰν ἔλλειψιν ἐπικοινωνιῶν, εὐεξήγητον τυγχάνει, ὅτι διαφοροὶ τρόποι σκέψεως ἐπεκράτησαν ἐν τοῖς διαφόροις τμήμασι τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Εἶναι λίαν εὐεξήγητον ὅτι δὲν κατωρθώσαμεν νὰ συμφωνήσωμεν ἐπὶ τῶν μᾶλλον ἐπειγόντων ζητημάτων, ἅτινα ἀναμένουν ἀληθῶς ταχεῖαν λύσιν.

Ἀλλὰ τὸ κυριώτερον πάντων εἶναι ὅτι συνήλθομεν ἐπὶ τὸ αὐτό. Τοῦτο εἶναι μία ἀρχή. Συνέδρια, ὡς τὸ παρὸν, δέον νὰ ἀποβῶσι θεσμὸς διαρκῆς, διὰ τοῦ ὁποῖου θὰ ἐνισχυσθῇ περισσότερον ἡ ὀρθόδοξος συγκέντρωσις.

Ἐπαινοῦντες τὴν Α. Θ. Παναγιότητα τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Μελέτιον τὸν Δ΄ διὰ τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ συνεδρίου καὶ εὐχαριστοῦντες Αὐτὸν, διότι ἐποίησε τὴν ἐναρξίν τῶν ἐργασιῶν αὐ-

του, ἃς εὐχρηθῶμεν ἐπίσης ὅπως τὸ Συνέδριον τοῦτο ἀκολουθήσωσι καὶ ἄλλα γονιμώτερα.

Καὶ ἐὰν πρὸ μιᾶς ἀκριβῶς ἐβδομάδος ἐγεγόμεθα μάρτυρες εἰδεχθῶν σκηνῶν κατὰ τοῦ σεπτοῦ πρόσωπου καὶ ἀπαραβιάστου τοῦ Οἴκουμ. Πατριάρχου τοῦτο αὐξάνει ἔτι μᾶλλον τὴν πεποίθησίν μας, ὅτι ὀφείλομεν νὰ εἴμεθα στεικῶς συγκεντρωμένοι ὡς ὄργανον Ὁρθοδόξου ἐνότητος καὶ δυνάμεως ἐναντίον τοῦ ὁποίου οὐ κατισχύσουσι πύλαι Ἰδοῦ.

Εἶθε ὅ,τι ἐγένετο τόσον καλῶς ἀντιληπτὸν καὶ ὅπερ συνετέλεσεν εἰς τὴν ὠρίμανσιν τόσων ἀγλαῶν καρπῶν, νὰ ἀποβῇ ἰσχυρὸν σπέρμα μελλοντικοῦ ἀμητοῦ.

Ἡ Α Θ. Παναγιότης. Ἠκούσαμεν τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Ἐκκλησιῶν. Μήπως καὶ ἐκ τῶν παρισταμένων ἀγίων ἀδελφῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου θὰ ἤθελέ τις νὰ εἴπη τι σχετικὸν πρὸς τὴν περίστασιν;

Ὁ πρῶτος τῆς τάξει ἐκ τῶν παρισταμένων σεβ. Μητροπολίτης Νεοκαισαρείας κ. Ἀγαθάγγελος.

Παναγιώτατε Δέσποτα,

Ἐκ μέρους τῆς Ἀγ. καὶ Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τῶν ἐντιμοτάτων μελῶν τοῦ Δ. Ε. Μ. Συμβουλίου, ἐπιτραπήτω μοι νὰ ἐκφράσω τὴν χαρὰν ἡμῶν τὴν ἐγκάρδιον ἐπὶ τῇ αἰσία λήξει τῶν κοινωφελῶν ἐργασιῶν τοῦ πρώτου τούτου ἐν Κων]πόλει Πανορθοδόξου Συνεδρίου. Τοῦτο ὀφείλεται βεβαίως, ὡς ἐκ τῶν γενομένων προσφωνήσεων ἐδηλώθη, εἰς τὴν δεξιὰν κατεύθυνσιν ὑπὸ τῆς Ὑμετέρας Πολυσέπτου καὶ ρηξικελεύθου Θειωτάτης Παναγιότητος, τῶν γενομένων κατὰ τὰς δέκα, ὡς ἄρτι, ἠκούσαμεν συνεδριάσεις τοῦ Συνεδρίου θεολογικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν συζητήσεων, ἀλλ' ἀναμφιβόλως καὶ εἰς τὰ φῶτα καὶ τὴν ἐκκλ]κὴν πείραν ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν μελῶν αὐτοῦ, τῶν τε Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν, τοῦ Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτου καὶ γῶν ἐλλογιμωτάτων Καθηγητῶν.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐργασιῶν τοῦ ὑπὸ τὴν σεπτὴν προεδρείαν τῆς Ὑμ. Θ. Παναγιότητος Πανορθοδόξου Συνεδρίου ἔλαβε χώραν δυστυχῶς ἔκτροπός τις καὶ τὰ μάλιστα βανδαλικὴ σκηνὴ

οὐχὶ ὁμως ἐκ μέρους τοῦ ὄντως εὐσεβάστου Ὁρθοδόξου λαοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλ' ὀλιγίστων προσώπων ὅλως ἀναισθήτως γενομένων ὄργανον ἄλλων καὶ οὐδέποτε φαντασθέντων καὶ τούτων τὴν φρικαλέαν ὀλισθηρότητα εἰς τὴν ὁποίαν κατωλίσθησαν.

Ἄλλὰ νεφύδριον ἦν τοῦτο καὶ παρήλθεν ὅπως τοσαῦτα ἄλλα νέφη καὶ νεφύδρια ἐπὶ 1612 ἔτη παρήλθον ἐν πόνοις μὲν καὶ στοναχῇ ἐπωδύνῳ, ἀλλὰ καὶ πρὸς εὐκλειαν τῆς Μεγάλης ταύτης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καταλήγοντα.

Καὶ νῦν ἐπὶ τῇ λήξει τοῦ Συνεδρίου καὶ τῇ αἰσία ἀπελεύσει τῶν πόρρωθεν συνέδρων εἰς τὰ ἴδια, πλὴν τῆς δικαίας χαρᾶς, ἣν θ' ἀποκομίζη ἕκαστος ἀντιπρόσωπος τῶν διαφόρων Ὁρθοδόξων τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τῇ καρποφόρῳ συμμετοχῇ ἐν αὐτῷ, ὁ μὲν Σεβασμ. Ρώσος Ἀρχιεπίσκοπος, ἃς εἶπη εἰς τοὺς μετ' αὐτοῦ ἐγγὺς καὶ πόρρω πάσχοντας ἐξ οἰκείων ἀδελφούς καὶ τέκνα πνευματικὰ ὅτι, ἃς εἶναι τὰ παθήματά των μικρὰ παραμυθία ὅτι ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, ἡ προκαθεζομένη τῆς Ὁρθοδοξίας τοῦ σύμπαντος κόσμου, ἐπὶ αἰῶνας ἤδη, δηλ. ἐπὶ 1612 ἔτη, ἐν ἀπηνέσιν ἐνίοτε διωγμοῖς καρτερικῶς αἶρει τὸν Σταυρὸν τοῦ Κυρίου συκοφαντουμένη καὶ τρυχομένη ἐσωθεν καὶ ἐξωθεν ἀλλ' οὐδέποτε ἀπώλεσεν οὔτε θ' ἀπολέσῃ τὰς εἰς τὸν Θεὸν δικαιοκρίτην ἐλπίδας αὐτῆς χριστομιμῆτως εὐχομένη ὑπὲρ τοῦ ἄνωθεν, φωτισμοῦ τῶν ἐπὶ 1612 ἔτη ἐκάστοτε ποικιλαχῶς ἐπηρεαζόντων αὐτήν.

Οἱ τῶν ὁμοδόξων ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν Σερβίας καὶ Ρουμανίας σεβαστοὶ καὶ ἐρίτιμοι ἀντιπρόσωποι ἐν τῷ Συνεδρίῳ ἃς εἶπωσιν ἐπίσης ἀπερχόμενοι εἰς τὰς οἰκείας Ἐκκλησίας ὅσα εἶδον καὶ ἤκουσαν ἐνταῦθα κατὰ τὰς θεολογικὰς συνεδριάσεις των καὶ συζητήσεις καὶ ὅσα ἄλλα Εὐαγγελικὰ θὰ ὑπαγορεύσῃ αὐτοῖς ἡ στοργικὴ των καρδία.

Ὁ δὲ Σεβασμιώτατος καὶ πεπνυμένος Ἀντιπρόσωπος τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας Κύπρου καὶ Σεβασμιώτατος καὶ ἀγαστὸς ἀντιπρόσωπος τῆς ἀδελφῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας βέβαιον τυγχάνει ὡσαύτως ὅτι θὰ διαφωτίσωσιν περὶ τῶν θρησκευτικῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου τὰς ἀδελφὰς Ἐκκλησίας, ἃς τόσον ἐπαξίως ἐπίσης ἀντεπροσώπευσαν μετὰ πάσης σαφηνείας καὶ φιλοστόργου πρὸς τὴν μητέρα Ἐκκλησίαν πνεύματος.

Παναγιώτατε, Ἐχάρη δικαιοτάτα σύμπας ὁ κλήρος καὶ ὁ ὀρθόδοξος λαὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως διὰ τὸ Πανορθόδοξον τοῦτο Σύνεδριον, τὸ τῇ Ἑμετέρα πρωτοβουλία καὶ τῇ παμψηφεί ἐγκρίσει τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου καὶ γενικῇ ἐπιδοκιμασίᾳ Ὁρθοδόξου ἐν γένει κλήρου καὶ λαοῦ συγκληθέν. Ἡ Κωνσταντινούπολις ἐτιμήθη ἀναντιρρήτως ἐπὶ τῇ συγκλήσει Συνεδρίου ἐντελῶς θρησκευτικοῦ. Εὐχόμεθα ὀλοψύχως νὰ ἐπακολουθήσῃ ἐν αὐτῇ τῇ Συνεδρίῳ Παγχριστιανικὸν, ὅποτε εἰς περισσοτέρας ξένας γλώσσας θ' ἀκούωμεν εἰς τὸν ἱερὸν τοῦτον χῶρον λόγους εὐαγγελικοὺς, λόγους μόνον ἀγάπης εἰλικρινοῦς, ἐγκαρδίου ἀγάπης καὶ παγκοσμίου ὀλοψύχου ὁμονοίας.

Δεόμεθα τοῦ εἰρηνοδότου Θεοῦ ὅπως κατὰ τὸ 1925, ἤτοι 1600 ἀκριβῶς ἔτη μετὰ τὴν πρώτην ἐν τῷ κόσμῳ Χριστιανικὴν Οἰκουμενικὴν Σύνοδον ἐν Νικαίᾳ τὸ 325, συγκληθῇ διὰ τῶν θεοπειθῶν Ἑμῶν εὐχῶν, ὄχι μόνον Πανορθόδοξος Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἀλλὰ καὶ Παγχριστιανικὴ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἡ ὁποία ἀναντιρρήτως θρησκευτικῶς καὶ ἐκκλησιαστικῶς ἐργαζομένη θὰ συντελέσῃ ἀναμφιβόλως ὑπὲρ τῆς εὐκταίας καὶ ἐφετῆς ὑπὸ πάντων τῶν τῆς ὑψηλίου εὐφρονούντων ἀνθρώπων, καὶ πραγματικῶς κοινωφελεστάτης εἰρήνης τοῦ σύμπαντος Κόσμου. Ἀμήν.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης.

Τὸ Πανορθόδοξον Σύνεδριον ἔφθασεν εἰς τὸ τέλος τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ. Εἰς ὑπὲρ τὰς δέκα συνεδρίας, τὰς ὁποίας ἐν ὀλομελείᾳ συνεκρότησε καὶ εἰς τὰς πλείονας τούτων συνεδρίας τῶν ἐπιτροπῶν ἐξητάσθησαν ζητήματα Πανορθόδοξου ἐνδιαφέροντος, ἐπειγούσης δὲ μορφῆς δι' ὅλας ἢ διὰ τινὰς τῶν ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιῶν. Πᾶσαι αἱ προτάσεις καὶ αἱ συζητήσεις ἐνεπνέοντο ὑπὸ πίστεως ζωῆς εἰς τὴν Μίαν Ἁγίαν Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν, ὡς Ἐκκλησίαν Θεοῦ ζῶντος, στῦλον καὶ ἐδραίωμα τῆς ἀληθείας, καὶ ὑπὸ ἀγάπης πρὸς τὴν δόξαν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

Σκοπὸς τοῦ ἡμετέρου Συνεδρίου δὲν ἦτο νὰ ἐξετάσῃ πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ πρωτευούσης καὶ δευτερευούσης πανορθόδοξου ἐκκλησιαστικῆς πράξεως ζητήματα, ἀλλὰ τὰ ἐπειγούσης μορφῆς, διὰ τοῦτο πολλὰ τῶν ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν ἀγορεύσειν ὀνομασθέντων παρεκάμφθησαν, ὡς δυνάμενα νὰ ἐξετασθῶσιν ἐν ἄλλῳ μεταγενεστέρῳ

Συνεδρίῳ ἢ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Πανορθοδόξῳ Συνόδῳ, ἣτις Θεοῦ βοη-
θούντος θὰ συνέλθῃ κατὰ τὴν 1600ην ἐπέτειον τῆς Ἀγίας Α΄ ἐν
Νικαία Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Αἱ ληφθεῖσαι ἀποφάσεις δὲν εἶναι ἀφ' ἑαυτῶν ἐκτελεσταί,
ἀλλ' ἔχουσιν ἀνάγκην τῆς ἐγκρίσεως τῶν Ἱερῶν Συνόδων τῶν ἐπὶ
μέρους Ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν, πρὸς ἃς καὶ θὰ ἀνακοινωθῶ-
σιν ἐπισήμως ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, συναποστελλομέ-
νων ἅμα καὶ ἐν ἀντιγράφῳ τῶν πρακτικῶν τῶν περιλαμβανόντων
τὰς διεξοδικὰς συζητήσεις.

Τὰ μέλη πάντα τοῦ Συνεδρίου ἔχουσι δικαίωμα ἐπὶ τῶν θερ-
μοτέρων μου εὐχαριστιῶν, ὡς Προέδρου τοῦ Συνεδρίου, τῶν ἐξ ἴσου
δὲ θερμῶν μου εὐχαριστιῶν, ὡς Πατριάρχου, πρὸς τοὺς Ἀγιωτάτους
Προέδρους τῶν Ἐκκλησιῶν διὰ τὴν ἀποστολὴν ὑμῶν εἰς τὸ Συνέδρι-
ον τοῦτο παρακαλῶ ὅπως γίνηται ὑμεῖς ἐρμηνευταί.

Καὶ ἤδη ἀπολυθῶμεν ἐν εἰρήνῃ εὐχαριστοῦντες Χριστῷ τῷ
Ἀρχηγῷ τῆς ζωῆς ἡμῶν καὶ ἐν δεήσεσιν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμ-
παντος κόσμου, εὐσταθείας τῶν Ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς
τῶν πάντων ἐνώσεως.

Ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ, ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν, φρουρήσαι
τὰς καρδίας ἡμῶν καὶ τὰ νοήματα ἡμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ
ἡμῶν.

Ἀναστάντες δεηθῶμεν

ΕΥΧΗ

Βασιλεῦ ἐπουράνιε τοὺς πιστοὺς καὶ Ὀρθοδόξους Βασιλεῖς
σιερέωσον, τὰ ἔθνη πράυνον, τὸν κόσμον εἰρήνευσον, τὴν Ἐκκλη-
σίαν ἅπασαν ὑπὸ τὴν σκέπην Σου καλῶς διαφύλαξον, τὰς ἀποφάσεις
τοῦ Συνεδρίου τούτου ὠφελίμους ἀνάδειξον χάριτι τοῦ Μονογενοῦς
Σου Υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ Παναγίῳ καὶ ζωοποιῷ Σου Πνεύ-
ματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

† Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

Ὁ Γραμματεὺς

† Ἀρχιμανδρίτης Γερμανὸς

Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Καθὰ ἐσημειώθη ἐν σελίδι 131, δημοσιεύεται κατωτέρω τὸ εἰς τὸ Γραφεῖον τοῦ Πανορθοδόξου Συνεδρίου κατατεθὲν ἡμερολογιακὸν σχέδιον τοῦ ἐκ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως καθηγητοῦ κ. Β. Ἀντωνιάδου.

* * *

Παναγιώτατε Δέσποτα,

Τὸ παρὰ πόδας, ἄνευ τινῶν ἀξιώσεων ὑποβαλλόμενον ἡμερολογιακὸν σχέδιον, ἄμεσον προῖον τῶν ἐν τῷ ἡμετέρῳ Συνεδρίῳ ἐπὶ τοῦ ἡμερολογιακοῦ ζητήματος γενομένων εἰσηγήσεων καὶ πράξεων καὶ τῶν ἐπ' αὐτῶν ἀνταλλαγισῶν σκέψεων καὶ διεξάχθεισῶν συζητήσεων, θὰ εἶχεν ἤδη ὑποβληθῆ τῷ Συνεδρίῳ κατὰ τὴν προχθεσινὴν αὐτοῦ (Τετάρτη) συνεδρίαν, ἐὰν μὴ ἐπέβαλλεν ἀναβολὴν τινα καὶ σκέψιν πρόσθετον ἢ πάσης προσοχῆς ἀξία δήλωσις τῆς Ἱμετέρας Παναγιότητος, ὅτι σχέδιον ἡμερολογιακὸν, καὶ ὑπὸ τῶν μάλιστα ἀρμοδίων ἐπιστημόνων καὶ αὐθεντιῶν ἐκπονηθησόμενον καὶ ἐν ἐπὶ τούτῳ παγκοσμίῳ Συνεδρίῳ προκριθησόμενον, καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι θὰ διακρίνηται ἐπὶ πάσῃ ἄλλῃ ἀκριβείᾳ καὶ τελειότητι, ὁμῶς ἐκ τῶν προτέρων θὰ εἶναι δυσπαράδεκτον ἐκκλησιαστικῶς, ἐὰν καὶ ἐφ' ὅσον θὰ ἐπηρεάζῃ τὴν ἐβδομάδα, θὰ ἐπηρεάζῃ δὲ τὴν ἐβδομάδα, ὅταν, ἔστω καὶ ἅπαξ καθ' ἕκαστον ἔτος, ἢ καὶ δις κατὰ τετραετίαν, θὰ παρεμβάλληται ἐν εἴδει λευκῆς ἡμέρας τὸ ἐπὶ πλέον τοῦ χρόνου, τὸ πλεονάζον ἀπὸ τῶν 364 ἡμερῶν ἢ 52 ἐβδομάδων τοῦ τροπικοῦ ἡλιακοῦ ἔτους. Ἐπειδὴ καὶ τὸ ὑπ' ἐμοῦ διὰ μόνην τὴν ἀπλότητα αὐτοῦ καὶ τὸ ὁμοιόμορφον καὶ εὐχείριστον προτινόμενον σχέδιον, ἔχει μὲν βάσιν τὴν ἐβδομάδα, καὶ μόνην τὴν ἐβδομάδα, ἔνεκα ὁμῶς τοῦ πραγματικοῦ μήκους τοῦ τροπικοῦ ἔτους ἐξ ἀνάγκης καταφεύγει εἰς παρεμβολὰς, καὶ ἀντὶ τῆς ὑπὸ τοῦ κ. Δραγγίτς προτεινομένης παρεμβολῆς ὀλοκλήρου ἐβδομάδος, προκρίνει τὴν συνήθη παρεμβολὴν μιᾶς καθ' ἕκαστον ἔτος ἡμέρας ἢ δύο κατὰ τετραετίαν, ἀλλ' ἡμερῶν οὕτως

εἰπεῖν extra ἢ οὐδετέρων, καὶ τὴν ἀκολουθίαν τῶν ἐβδομάδων, βεβαίως κατὰ συνθήκην, μὴ ἐπηρεαζουσῶν, διὰ τοῦτο ἐπιθυμῶ νὰ προτάξω τινὰ ἐνταῦθα, ἐκφραστικὰ τῆς ταπεινῆς μου ἀντιλήψεως, ὅτι τοιαύτη τις, χάριν αὐτοῦ μὲν τοῦ ἐβδομαδιαίου συστήματος γινομένη, καθ' ἀπλὴν δὲ συνθήκην τελουμένη οὐδετεροποίησις τῶν εἰρημένων ἡμερῶν, δυσκόλως ἀποτελεῖ ἀθέτησιν ἢ κατάργησιν τοῦ ἐβδομαδιαίου συστήματος. Ἐδύνατο νὰ λεχθῆ περὶ τῆς προκειμένης περιπτώσεως ὁμοίον τι πρὸς ὃ, τι ἔλεγεν ὁ Ἀπόστολος περὶ τῆς δοκούσης τοῦ ἀρχαίου νόμου καταργήσεως διὰ τῆς χριστιανικῆς πίστεως: «νόμον οὖν καταργοῦμεν διὰ τῆς πίστεως; μὴ γένοιτο, ἀλλὰ νόμον ἰστώμεν» (Ρωμ. 3, 31). Καταργοῦμεν τὸ ἐβδομαδιαῖον σύστημα διὰ τοῦ ρηθέντος τρόπου τῶν παρεμβολῶν; μὴ γένοιτο, ἀλλ' αὐτὸ τὸ σύστημα τῶν ἐβδομάδων ἰστώμεν διὰ τοῦ τρόπου τούτου.

Εἰπέρ που καὶ ἄλλοθι, Παναγιώτατε, ἐφαρμόζονται εἰς τὰ τῆς χρονολογίας, ὅσα καὶ πρὶν καὶ ἐσχάτως ἐλέχθησαν περὶ τοῦ σχετικοῦ καὶ τοῦ κατὰ συνθήκην τῶν πλείστων ὄρων καὶ διατάξεων τοῦ ἡμετέρου βίου. Καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι τὰ τῆς φύσεως ἔχουσι τὸ ἀπαραβάτον τοῦτο, ὅτι ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὄρους τελοῦνται πάντοτε κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, κατὰ τοὺς αὐτοὺς νόμους, πρὸς τὰς τοιαύτας ἐνεργείας καὶ ἐκδηλώσεις τῶν τῆς φύσεως δὲν ἀνταποκρίνονται πάντοτε καὶ ἐν πᾶσιν οἱ νόμοι τῆς ἡμετέρας νοήσεως. Ἐχει βεβαίως καὶ αὕτη τοὺς ἰδίους νόμους καὶ τὴν ἰδίαν κανονικότητα· πλὴν δὲν συμπίπτουσι πάντοτε αἱ δύο σφαῖραι, ἡ ἀντικειμενικὴ καὶ ἡ ὑποκειμενικὴ, καὶ οὕτως ἀναγκάζεται πολλάκις ἡ ἡμετέρα διάνοια νὰ ζητῆ τρόπους καὶ μέσα ὅχι νὰ προσαρμόσῃ πρὸς τοὺς ἰδίους νόμους τὰ τῆς φύσεως, ἀλλ' αὕτη νὰ προσαρμοσθῆ εὐστόχως πρὸς τὰ ἐκείνης. Ἐκ τούτου προέρχεται ἡ κατὰ μέγα μέρος σχετικότης καὶ συνθηματικότης τῶν περὶ τὰς χρονολογίας καὶ τὰς ἡμερολογια ὑπαρχουσῶν διαφορῶν εἰς τοὺς ὑπολογισμούς, τὰ ἔθνη καὶ τὰς διατάξεις τῶν διαφόρων αἰώνων καὶ λαῶν, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων μέχρι τῶν νεωτάτων. Οὕτω σχετικῶς μόνον καὶ ὡς κατὰ συνθήκην θὰ ἔχῃ λόγον καὶ ἡ προτεινομένη καθ' ὠρισμένον τινὰ τρόπον ἐξοικονόμησις τῶν εἰρημένων ἐμβολίμων ἡμερῶν, καὶ ὁ λαὸς, καὶ ἐν ἀγνοίᾳ τῶν τοιούτων διακρίσεων διατελῶν, ταχέως μὲν θὰ ἐξοικειωθῆ καὶ εἰς τοῦτο, εἰς τὴν ὑπάρξιν ἐν τῷ νέῳ ἡμερολογίῳ μιᾶς καὶ ἐνίοτε

δευτέρας ἡμέρας, ἔξω τῶν ἐβδομαδιαίων καὶ ὡς ἀπολελυμένως φερομένης, ταχέως δὲ θὰ ἐπινοήσῃ καὶ εἰς αὐτὰς ὀνόματα καὶ ἐπώνυμα ἄκακα, ὅπως εἰς τὸν Φεβρουάριον καὶ εἰς ἄλλα παρόμοια.

Παρὰ τῶν Ἰουδαίων βεβαίως παρέλαβεν ἡ Ἐκκλησία τὴν χρῆσιν τῆς ἐβδομάδος. Δι' αὐτὸ ὅμως, διότι ἦτο ἐν χρήσει παρ' ἐκείνοις καὶ ἀπετέλει τὴν βάσιν τῆς ἐντολῆς· » ἐξ ἡμέρας ἐργᾶ καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἔργα σου, τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ σάββατα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου», διὰ τούτους καὶ ὁμοίους λόγους δυσκόλως δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τοιαύτης ἀθίκτου ιερότητος καὶ ἀκαταλύτου διαρκείας, ὥστε ἐκ τῶν προτέρων, καὶ ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας αὐτῆς νὰ ἀποκλείηται ἢ οἰαδήποτε περὶ τὸ ἐβδομαδιαῖον σύστημα ἀλλαγὴ ἢ τροποποιήσις. Καθιερώθη μὲν πως καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ τῆς μακραίωνος χρήσεως καὶ διὰ τῆς κατ' αὐτὸ ρυθμίσεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ Ἑορτολογίου καὶ Πασχαλίου, ἀλλὰ, κατὰ γε τὴν ἐμὴν ἀντίληψιν, οὐδένα διατρέχει κίνδυνον νὰ ὑποστῇ τινὰ ἐπήρειαν εἰς ταῦτα τὰ σημεῖα ὑπὸ τοῦ προβαλλομένου τρόπου τῆς ἐξοικονομήσεως ἢ ἐξουδετερώσεως μιᾶς ἢ δευτέρας πλεοναζούσης ἡμέρας, μᾶλλον δὲ θὰ κερδίσῃ ἐντεῦθεν τὸ καθ' ἡμᾶς Κυριακοδρόμιον εἰς τὴν ἀπλότητα, τὸ ὁμοιόμορφον καὶ τὸ εὐμεταχείριστον. Ταῦτα ὡς ἀναγκαῖα προτάξας, Παναγιώτατε, ἐπισυνάπτω ᾧδε τὸ ἐν λόγῳ σχεδίων μου μετὰ τοῦ παρομαρτοῦντος Ἑορτολογίου καὶ Πασχαλίου τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας.

Μετὰ τοῦ προσήκοντος σεβασμοῦ

Ἐν Χάλκῃ, τῇ 24 Μαΐου 1923

τῆς Ἑμετέρας Παναγιότητος
ἐλάχιστον ἐν Κυρίῳ τέκνον
Β. Ἀντωνιάδης.

* * *

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΑΚΟΝ ΣΧΕΔΙΟΝ

Παρὰ τὴν προσωρινὴν, καὶ μόνον εἰς τὰς Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας καὶ ἀπὸ ἐκκλησιαστικῆς ἰδίας ὄψεως ἀφορῶσαν ὁμογνωμίαν τῆς λύσεως τοῦ ἡμερολογιακοῦ ζητήματος, βεβαίως δὲν εἶναι, οὐδὲ θὰ κριθῇ ὡς παρέλκον, διότι τὸ Συνέδριον ἡμῶν ἀπὸ τοῦδε ἤδη ἤρ-

ξατο νὰ ἀνταλλάσση σκέψεις καὶ περὶ τῆς γενικωτέρας καὶ ὀριστικωτέρας τοῦ αὐτοῦ ζητήματος λύσεως, περὶ τοῦ θάττον ἢ βραδύτερον, καὶ πιθανώτατα μετὰ πλείονος ἢ πρὶν ἀποφασιστικότητος, καὶ πολλῶ εὐρυτέρους καὶ οὐχ ἥττον ἀρμοδίους κύκλους ἀπασχολήσονται προβλήματος, πῶς θὰ εὐρεθῇ ἢ ποῖον τυχὸν θὰ ἐγκριθῇ ἐξ ὧν μέχρι τοῦδε ἐξεπονήθησαν καὶ προϋτάθησαν σχεδίων περὶ νέου τινὸς ἡμερολογίου, ἔχοντος πλείονα πλεονεκτήματα παρὰ τοὺς ἤδη γνωστοὺς καὶ διεκδικοῦντος τὴν προτίμησιν εἰς τὴν παγκόσμιον ἀποδοχὴν οὐ μόνον λόγῳ δυνατῆς ἀκριβείας ἐπιστημονικῶς, ἀλλὰ καὶ λόγῳ ἀπλότητος, καὶ λόγῳ ἐπιτηδειότητος καὶ καταλληλίας πρὸς τὰς περιστάσεις καὶ ἀνάγκας τοῦ νεωτέρου βίου. Τὸ τοιοῦτον ἡμερολόγιον θὰ ληφθῇ κατ' ἀνάγκην καὶ ὑπὸ τῶν Ἐκκλησιῶν ὡς *quadre*, πρὸς τὴν ἐν αὐτῷ καὶ κατ' αὐτὸ διαχάραξιν τῶν γενικῶν γραμμῶν τοῦ ἰδίως ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου.

Ἡ ἐπιστημονικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ ἡμετέρου Συνεδρίου ἔκρινεν ἤδη, καὶ ἐκ τῶν ὑποβληθέντων αὐτῇ σχεδίων φαίνεται κλίνασα μᾶλλον εἰς τὴν ὑπόδειξιν τοῦ σχεδίου τοῦ ἀξιοτίμου γερουσιαστοῦ Π. Δραγγίτς, ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ρουμανικῆς ἀντιπροσωπείας. Ὑπεβλήθη ἕτερον σχέδιον εἰς τὸ γραφεῖον ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδρίτου κ. Παγκρατίου, ἐκ τῶν ἡμετέρων. Θὰ εἶναι μὲν τόλμη, καὶ οὕτως ὅμως θὰ τολμήσω νὰ ὑποβάλω καὶ ἐγὼ εἰς τὴν κρίσιν τοῦ ἡμετέρου Συνεδρίου τρίτον τι σχέδιον, σχέδιον τολμηρὸν, ὡς παρουσιαζόμενον ἄνευ τῆς εἰθισμένης τηβέννου τῶν ἀστρονομικῶν καὶ μαθηματικῶν ὑπολογισμῶν, τολμηρὸν προσέτι ὄχι μὲν ὡς διεκδικοῦν πρωτοτυπίαν· ἤκιστα τοῦτο· ἀλλ' ὡς ἀξιοῦν ὅτι εἶναι ἀπλοῦν καὶ εὐχείριστον, τολμηρὸν δὲ καὶ ἄλλως, ὡς ριζικὸν, καὶ ριζικὸν μέχρι προκλητικότητος, προκαλοῦν αὐτὴν τὴν βασιλίδα τοῦ στερεώματος, καὶ ἀψηφοῦν τὴν μῆνιν αὐτῆς, καὶ ταύτην ὄχι ὅλως ἀδίκως, ἀλλ' ἐνδίκως, ἐπὶ ὕβρει, ἐπὶ ὀλιγωρίᾳ ἢ καὶ αὐτὸ τοῦτο ἐξοστρακίσει τῶν τέκνων αὐτῆς, τῶν μηνῶν, ἐπὶ προτιμήσει τῶν ἀπλῶν καὶ ὀλιγοημέρων **ἑβδομάδων** παρὰ δώδεκα ὅλους καὶ ἀριπρεπεῖς μῆνας τοῦ ἐνιαυτοῦ. Ἀναντιρρήτως εἶναι ἀριπρεπεῖς· πλὴν ἦσαν καὶ εἶναι πάντες δυσσοικονόμητοι ἐν ὁμαλῇ τινι καταμετρήσει τῶν ἡμερῶν, καὶ οἱ μὲν εἶναι μεγαλείτεροι, οἱ δὲ μικρότεροι, καὶ ἵνα ἔχωσι τὸ αὐτὸ μῆκος, ἀνάγκη πρῶτον νὰ διέλθωσι σχεδὸν καὶ οἱ δώδεκα ἀπὸ τῆς κλινικῆς τοῦ

περιφήμου Προκρούστου, ἔπειτα νὰ ἀποτελεσθῆ ἐκ τῶν ἀποκλασμάτων αὐτῶν ἄλλος μῆν, καὶ οὗτος ὡς **δέκατος τρίτος**, ἀριθμὸς δύσφημος καὶ δύσηχος, ἀμφιβόλου ἀρεσκείας καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Σελήνην, γνωρίζουσιν ὡς ἰδίους γόνους μόνον δώδεκα, καὶ τούτους ὀχι κολοβούς. Οἱ ἀδιαφοροῦντες περὶ τούτων, καὶ ἀντὶ τῆς παντελοῦς ἐξοστρακίσεως ὅλων προκρίνοντας καὶ τὸν δέκατον τρίτον, εἶνε πάντοτε ἐλεύθεροι νὰ μετρῶσι καὶ κατὰ τοὺς μῆνας, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὄρον ὅτι θὰ ἀφεθῆ ἀνεπηρέαστον τὸ ἐβδομαδιαῖον σύστημα, καὶ ὡς κύριον μὲν μέτρον τῆς καταμετρήσεως τοῦ πολιτικοῦ ἔτους θὰ χρησιμοποιοῦνται ἢ ἑβδομάς ἢ παλαιάφατος ἢ καὶ ἐν ταῖς Θείαις γραφαῖς πρώτη ἀπαντῶσα, ἕκαστος δὲ τῶν 13 μηνῶν δὲν θὰ περιέχῃ οὔτε πλεον οὔτε ἔλαττον τῶν 28 ἡμερῶν, ἀποτελουσῶν 4 ἀκεραίας ἑβδομάδας, καὶ ἐπιτρεπουσῶν τὴν συμβάδισιν τῶν μηνῶν καὶ τῶν ἑβδομάδων ὡς πρὸς τὴν αὐτὴν πάντοτε ἀκολουθίαν τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν τῆς ἑβδομάδος. Βεβαίως ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι τρόποι συμβαδίσσεως τοῦ μηνιαίου συστήματος καὶ τοῦ ἐβδομαδιαίου. Ἄλλ' ὁ μόνος ὁμοιόμορφος τρόπος τῆς τηρήσεως τοῦ μηνιαίου συστήματος εἶναι ὁ τῶν 13 μηνῶν.

Ἄλλ' εἴτε κατὰ τὸν ἕνα εἴτε κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον καὶ εἰς τοὺς μῆνας ἐφαρμοζομένου τοῦ ἐβδομαδιαίου συστήματος, θὰ ἔχῃ τὸ πολιτικὸν ἔτος κοινῶς μὲν 52 ἑβδομάδας, καὶ μίαν ἡμέραν, καθ' ἕκαστον δὲ δίσεκτον ἔτος δύο ἡμέρας ἐπὶ πλεον. Ἡ πλεονάζουσα μία ἡμέρα τοῦ κοινοῦ ἔτους θὰ εἶναι ὡς ἀπολελυμένη ἢ ἄφετος, ἔξω τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀποτελουσῶν τὰς 52 ἑβδομάδας, καὶ μὴ συναριθμουμένη μετ' αὐτῶν, καὶ τοῦτο ἵνα ἔχωσι πάντοτε πᾶσαι αἱ ἑβδομάδες τὰς αὐτὰς κατὰ σειρὰν ἡμέρας, ἀρχόμεναι ἀπὸ τῆς **Κυριακῆς** ὡς πρώτης (οἱ Χριστιανοὶ θὰ τηρῶσι τὸ ὄνομα **Κυριακῆ**), καὶ λήγουσαι εἰς τὸ **Σάββατον** ὡς **ἑβδόμην**. Ἡ Παρασκευὴ θὰ ἀριθμῆται ὡς ἕκτη. Αἱ ἄλλαι παρ' ἡμῖν ἤδη ὀνομάζονται ἀναλόγως.

Δὲν θὰ συναριθμῆται μὲν μετὰ τῶν ἄλλων ἢ 365ῆ ἡμέρα ὡς ὑπεράριθμος, θὰ παρεμβάλληται ὅμως εἰς τὸ τέλος ἐκάστου ἔτους, μετὰ τὴν **NB'**. ἑβδομάδα ἐν εἴδει παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων. Ἡ ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων θὰ λογίζεται καὶ ὡς ἡμέρα τοῦ **νέου ἔτους**, ὡς ἔτους ἀπὸ **Χριστοῦ γεννήσεως**, βεβαίως κατὰ τὴν κοινῶς κρατήσασαν πρᾶξιν, ἀνεξαρτήτως τῆς ἱστορικῆς ἀκριβείας περὶ τὰ τοιαῦτα. Ὁ ἑορτασμὸς αὐτῶν θὰ συμπίπτῃ πάντοτε εἰς Κυριακὴν ἢ Πρώτην, καὶ δὴ εἰς

τὸν χρόνον τῶν χειμερινῶν τροπῶν, ὅτε καὶ ὅπως ὀρίζονται αὐταὶ ἐπιστημονικῶς.

Καὶ ἡ ἑτέρα δὲ ἡμέρα, ἡ 366η, ἡ συναποτελουμένη κατὰ τετραετίαν ἀπὸ τῶν πλεοναζουσῶν ὥρῶν καὶ λεπτῶν καὶ δευτερολέπτων (5 ὥρ. 48', 46'') ἐκάστου τροπικοῦ ἔτους, καὶ νῦν ἐν εἴδει δισέκτου παρεμβαλλομένη, θὰ λογίζεται βεβαίως καὶ αὕτη ὡς ὑπεράριθμος, καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα ἐμβόλιμος, θὰ παρεμβάλληται κατὰ τὰς θερινὰς τροπὰς, μετὰ τὴν ΚΣΤ' ἐβδομάδα, καίτοι δύναται καὶ ἄλλως νὰ ἐξοικονομηθῇ. Ἐὰν μάλιστα ζητηθῇ ἡ γνώμη τοῦ λαοῦ, πάντως θὰ χρησιμοποιοῦται, ἔστω καὶ κατὰ τετραετίαν καὶ ὡς ἀπολελυμένη, πρὸς ἀντικατάστασιν ἢ μᾶλλον ἀνάστασιν τῆς ἐν τῷ νέῳ régime ἐκπνευσούσης πρώτης Μαΐου. Αἱ περὶ τὴν ἀκριβῆ καθ' ὠρισμένα ἔτη παρένθεσιν τῆς ἡμέρας ταύτης ἀνεγνωρισμένοι ἤδη ἐλλείψεις ἀμφοτέρων τῶν ἡμερολογίων, Ἰουλιανοῦ τε καὶ Γρηγοριανοῦ, δὲν θὰ εὗρωσιν ἐν ἐμοὶ τὸν ἀρμόδιον κριτὴν καὶ συμπληρωτὴν. Μοὶ φαίνεται ὅμως ὅτι διὰ τῶν ἐν ταῖς ὑποβληθείσαις ἐκθέσεσιν ὑποδεικνυομένων ὑπολογισμῶν τοῦ κ. Τρίσκοβιτς καὶ τοῦ κ. Μιλάνκοβιτς περιστέλλονται εἰς τὸ δυνατὸν minimum, καὶ θὰ εἶναι ἐπαισθηταὶ εἰς χρόνους οὕτως ἀφεστῶτας ἀφ' ἡμῶν, ὥστε πυκναὶ σειραὶ γενεῶν, ἀπὸ γε τούτου, νὰ μὴ αἰσθανθῶσι τὴν ἀνάγκην καὶ τὸ ἐπεῖγον νέας ἐπιδιορθώσεως τοῦ ἡμερολογίου.

Οὕτως ἡ καὶ ἄλλως ἐξοικονομουμένων ἢ ἐξουδετερουμένων τῶν εἰρημένων ὑπεραρίθμων ἡμερῶν, αἱ πλήρεις 52 ἐβδομάδες θὰ ἀποτελῶσι τὸν κύκλον τοῦ ἐνιαυτοῦ, πολιτικοῦ τε καὶ ἐκκλησιαστικοῦ, ἀρχόμεναι ἀπὸ τῶν τροπῶν, τῶν παρ' ἡμῖν χειμερινῶν, καὶ λήγουσαι εἰς τὰς αὐτὰς τροπὰς, διακρινόμεναι εἰς τέσσαρα τμήματα, ἕκαστον ἀνὰ 13, τὰς παρ' ἡμῖν χειμερινὰς, ἀπὸ τῶν εἰρημένων τροπῶν μέχρι τῆς ἑαρινῆς ἰσημερίας, τὰς ἑαρινὰς, ἀπὸ τῆς ἰσημερίας ταύτης μέχρι τῶν θερινῶν τροπῶν, τὰς θερινὰς, ἀπὸ τῶν τροπῶν τούτων μέχρι τῆς φθινοπωρινῆς ἰσημερίας, καὶ τελευταίον τὰς φθινοπωρινὰς, ἀπὸ τῆς ἰσημερίας ταύτης μέχρι τῶν χειμερινῶν τροπῶν.

Ἡ τοιαύτη καθ' ἐβδομάδας μόνας διάταξις τοῦ ἐνιαυτοῦ, πλὴν τοῦ ὁμοιομόρφου καὶ τῆς προφανοῦς ἀπλότητος, θὰ ἔχῃ καὶ τοῦτο τὸ πλεονέκτημα, ὅτι θὰ τερματίσῃ τὴν κίνησιν τῶν περὶ τὸ Ἅγιον Πάσχα ἑορτῶν καὶ Κυριακῶν, διευκολύνουσα τὴν μονιμοποίησιν

τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, καὶ δὴ εἰς τὴν ΙΣΤ΄. Κυριακὴν, ἐν αὐτῷ τῷ πρώτῳ ἔαρι, 105 ἡμέρας μετὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ νέου ἔτους. Καίτοι δύναται νὰ ὀρισθῇ καὶ εἰς τὴν ἐπομένην Κυριακὴν, τὴν ΙΖ΄. Θὰ ἔχῃ δὲ τὸ σχέδιον τοῦτο καὶ ἄλλο πλεονέκτημα, ὅτι θὰ διευκολύνῃ πολὺ τὴν πραγμάτωσιν τῆς εὐχῆς τοῦ Μακαριωτάτου Πριμάτου τῆς ἐν Ρουμανίᾳ ἀδελφῆς Ἐκκλησίας περὶ τῆς μεταφορᾶς εἰς Κυριακὰς τῶν εἰς μέσας τὰς ἑβδομάδας πιπτουσῶν ἑορτῶν. **Τὸ πᾶ στώ** τοῦ Ἀρχιμῆδους θὰ εἶχε χῶρον καὶ ἐνταῦθα, ἐὰν ἐπετρέπετο τὸ εἰκάζειν τὰ μικρὰ τοῖς μεγάλοις. Ὀλιγῶρει τῶν μηνῶν, θὲς ἀντ' αὐτῶν τὴν καθ' ἑβδομάδας διαίρεσιν, καὶ ἕξεις τὴν ἀπλοποίησιν τῶν μὲν καὶ τὴν διευκόλυνσιν τῶν δέ.

Ἑορτολόγιον καὶ Πασχάλιον τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, ἐπὶ τοιαύτῃ βάσει καταρτιζόμενον, τῆς ΙΣΤ΄ Κυριακῆς λογιζομένης ὡς ἀναστασίμου, θὰ ἔχῃ περίπου ὡς ἑξῆς:

Ἑβδομάδες — Κυριακαὶ

Α΄.	»	—	»	Ἡ κατὰ σάρκα γέννησις τοῦ Κυρίου, καὶ ἀρχὴ τοῦ νέου ἔτους.
Β΄.	»	—	»	Ἡ κατὰ σάρκα περιτομὴ τοῦ Κυρίου καὶ ἡ μνήμη τοῦ Μ. Βασιλείου. Τὰ ἅγια Θεοφάνεια, τῷ Σαββάτῳ ἢ τῇ Ἑβδόμῃ τῆς Β΄. ἑβδομάδος.
Γ΄.	»	—	»	Σύναξις Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ.
Δ΄.	»	—	»	Μετὰ τὰ Φῶτα καὶ ἡ μνήμη τῶν ὁσίων Μεγ. Ἀντωνίου καὶ Εὐθυμίου.
Ε΄.	»	—	»	Ἀθανασίου καὶ Κυρίλλου, Πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας. Ἡ Ὑπαπαντὴ καὶ τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν, τῇ Πέμπτῃ τῆς Ε΄. ἑβδομάδος.
ΣΤ΄.	»	—	»	Τελώνου καὶ Φαρισαίου.
Ζ΄.	»	—	»	τοῦ Ἀσώτου.
Η΄.	»	—	»	τῆς Ἀπόκρεω.
Θ΄.	»	—	»	τῆς Τυροφάγου. ἀρχὴ τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, Δευτέρα τῆς Θ΄ ἑβδομάδος.

Ι΄.	»	—	»	τῆς Ὁρθοδοξίας.
ΙΑ΄.	»	—	»	δευτέρα Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν.
ΙΒ΄.	»	—	»	τῆς Σταυροπροσκυνήσεως, καὶ μνήμη τῶν 40 Μαρτύρων.
ΙΓ΄.	»	—	»	τετάρτη Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν. Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου τῇ Πέμπτῃ τῆς ιγ΄. ἑβδομάδος.
ΙΔ΄.	»	—	»	Πέμπτη Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν.....
ΙΕ΄.	»	—	»	τῶν Βαΐων.
ΙΣΤ΄.	»	—	»	τοῦ Πάσχα.
ΙΖ΄.	»	—	»	τοῦ Θωμᾶ, καὶ μνήμη τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.
ΙΗ΄.	»	—	»	τῶν Μυροφόρων.
ΙΘ΄.	»	—	»	τοῦ Παραλύτου.
Κ΄.	»	—	»	τῆς Σαμαρείτιδος.
ΚΑ΄.	»	—	»	τοῦ Τυφλοῦ, καὶ τῶν Ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης. Ἐνάληψις, τῇ Πέμπτῃ τῆς ΚΑ΄ ἑβδομάδος.
ΚΒ΄.	»	—	»	τῶν Πατέρων τῆς Α΄. Οἰκουμενικ. Συνόδου.
ΚΓ΄.	»	—	»	τῆς Πεντηκοστῆς. Τῆς Ἁγίας Τριάδος, Δευτέρα τῆς ΚΓ΄. ἑβδομάδος,
ΚΔ΄.	»	—	»	τῶν Ἁγίων Πάντων.
ΚΕ΄.	»	—	»	τοῦ Ματθαίου.....
ΚΣΤ΄.	»	—	»	τοῦ Ματθαίου..... ἀρχὴ τῆς Νηστείας τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, τῇ τρίτῃ τῆς ΚΣΤ΄. ἑβδομάδος.
ΚΖ΄.	»	—	»	τοῦ Ματθαίου.....
ΚΗ΄.	»	—	»	Πέτρου καὶ Παύλου. Σύναξις τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων τῇ Δευ- τέρῃ τῆς ΚΗ΄. ἑβδομάδος.
ΚΘ΄.	»	—	»	τῶν Πατέρων τῆς Δ΄. Οἰκουμενικῆς Συνό- δου, καὶ μνήμη τῆς ἁγίας Εὐφημίας.
Λ΄.	»	—	»	τοῦ Ματθαίου.
ΛΑ΄.	»	—	»	τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ.
ΛΒ΄.	»	—	»	τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος. ἀρχὴ τῆς Νηστείας τῆς Παναγίας, Δευτέρα τῆς ΛΒ΄. ἑβδομάδος.

ΛΓ΄.	»	—	»	τῆς Μεταμορφώσεως.
ΛΔ΄.	»	—	»	τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.
ΛΕ΄.	»	—	»	Ἐπίδοσις τῆς Κοιμήσεως.
ΛΣΤ΄.	»	—	»	Ἀποτομή τῆς κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου.
ΛΖ΄.	»	—	»	Γενέθλιον τῆς Θεοτόκου, καὶ μνήμη Ἰωακείμ καὶ Ἄννης.
ΛΗ΄.	»	—	»	Ἐπίφωσις τοῦ Τιμίου Σταυροῦ.
ΛΘ΄.	»	—	»	Μετὰ τὴν Ἐπίφωσιν.
Μ΄.	»	—	»	τοῦ Ματθαίου.
ΜΑ΄.	»	—	»	τοῦ Ματθαίου.
ΜΒ΄.	»	—	»	τοῦ Ματθαίου.
ΜΓ΄.	»	—	»	τῶν Πατέρων τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου.
ΜΔ΄.	»	—	»	τοῦ Ἁγίου Δημητρίου.
ΜΕ΄.	»	—	»	τοῦ Ματθαίου.
ΜΣΤ΄.	»	—	»	τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ.
ΜΖ΄.	»	—	»	Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. ἀρχὴ Νηστείας τῶν Χριστουγέννων, Τετάρτη τῆς ΜΖ΄. ἑβδομάδος.
ΜΗ΄.	»	—	»	τῶν Εἰσοδίων.
ΜΘ΄.	»	—	»	τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης.
Ν΄.	»	—	»	Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου.
ΝΑ΄.	»	—	»	τῶν ἁγίων Νικολάου καὶ Σπυρίδωνος.
ΝΒ΄.	»	—	»	τῶν Προπατόρων.

Βεβαίως θὰ ὑποστῆ τινὰς μεταθέσεις τὸ ἑορτολόγιον τοῦτο ἐν περιπτώσει προτιμῆσεως τῆς ΙΖ΄ Κυριακῆς ὡς ἀναστασίμου, ἀλλ' ὀλιγίστας, καὶ ταύτας περιστρεφόμενας ἐντὸς 20 ἑβδομάδων.

Καὶ πρῶτον ἀπὸ τῆς Ἑπαπαντῆς θὰ χωρισθῆ ἡ ἑορτὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν καὶ ὁμοῦ μετὰ τῆς τοῦ Ἁγίου Φωτίου θὰ καταλάβῃ τὴν ΣΤ΄ Κυριακὴν, ὡς Κυριακῆς δὲ Τελώνου καὶ Φαρισαίου λογιζομένης τῆς Ζ΄, αἱ ἐξῆς μετακινήσεις θὰ παύσωσιν εἰς τὴν ΚΣΤ΄ Κυριακὴν, μιᾶς μόνης Κυριακῆς τοῦ Ματθαίου παρεμπιπτούσης μεταξὺ τῆς τῶν Ἁγίων Πάντων καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς Νηστείας τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Ἐπειτα ἡ μὲν ἑορτὴ τῶν 40 Μαρτύρων ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τῆς Σταυροπροσκυνήσεως θὰ μετενεχθῆ εἰς τὴν Δευτέραν

Κυριακὴν τῶν Νηστειῶν, ὃ δὲ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου θὰ ἐορτάζεται μὲν πάντοτε τῇ Πέμπτῃ τῆς ΙΓ' ἐβδομάδος, θὰ συμπίπτῃ ὁμως ἀντὶ τοῦ μέσου τῆς τετάρτης ἐβδομάδος τῶν Νηστειῶν εἰς τὸ μέσον τῆς τρίτης ἐβδομάδος, μετὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Σταυροπροσκυνήσεως, σχεδὸν μεσοῦσης τῆς Μεγάλῃς Τεσσαρακοστῆς. Τελευταῖον δὲ ἡ ἐορτὴ τῶν Ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τοῦ Τυφλοῦ θὰ μετενεχθῇ εἰς τὴν τῆς Σαμαρείτιδος, εἰς χρόνον ὅχι πολὺ ἀποκλίνοντα τοῦ νῦν καθιερωμένου.

Ἐν Χάλκῃ τῇ 24 Μαΐου 1923.

Β. Ἀντωνιάδης

Β΄

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Α'.

Τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πανορθόδοξον Συνέδριον
συνελθὸν ὑπὸ τὴν προεδρείαν τῆς Α. Θ. Π.
τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ. κ. ΜΕΛΕΤΙΟΥ τοῦ Δ'.

ἀναγνώρισαν ὅτι ἡ ἄρσις τῆς μεταξὺ τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ πολιτικοῦ ἡμερολογίου διαφορᾶς εἶνε ἀνάγκη ἀναπόφευκτος καὶ ὅτι οὐδὲν κανονικὸν κώλυμα ὑπάρχει διὰ τὴν διόρθωσιν τοῦ ἐν χρήσει ἐκκλησιαστικοῦ Ἡμερολογίου κατὰ τὰ διδόμενα τῆς Ἀστρονομικῆς Ἐπιστήμης, ὁμοφώνως ἀποφασίζει τὴν διόρθωσιν τοῦ Ἰουλιανοῦ Ἡμερολογίου ὡς ἑξῆς:

1) Ἀπαλείφονται αἱ 13 ἡμέραι τοῦ Ἰουλιανοῦ Ἡμερολογίου αἱ ἀποτελοῦσαι τὴν διαφορὰν αὐτοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἀπὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ Α' Οἰκ. Συνόδου μέχρι σήμερον ἡλιακὰ ἔτη. Οὕτω: ἡ 1η Ὀκτωβρίου 1923 θὰ λογισθῆ ὡς 14 8]βρίου 1923.

2) Αἱ ἑορταὶ τῶν ἀπαλειφθεισῶν ἡμερῶν θὰ ἑορτασθῶσιν ἢ ἄπασαι ὁμοῦ τὴν 14ην Ὀκτωβρίου 1923 ἢ ὡς θέλει ὀρίσῃ τοῦτο ὁ Ἐπίσκοπος τῆς Ἐπαρχίας.

3) Ἀπαντες οἱ μῆνες τοῦ ἔτους θὰ διατηρήσωσι τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν ἡμερῶν, ἅς ἔχουσι σήμερον. Ἐν τοῖς βισέκτοις ἐνιαυτοῖς ὁ Φεβρουάριος θὰ ἔχῃ, ὡς σήμερον, 29 ἡμέρας.

4) Θὰ ὑπάρχωσιν, ὡς μέχρι σήμερον, δύο εἶδη ἐτῶν: τὰ κοινὰ, ἐκ 365 ἡμερῶν καὶ τὰ βίσεκτα ἐκ 366. Δίσεκτα ἔτη εἶναι τὰ ἄνευ ὑπολοίπου διὰ τοῦ 4 διαιρούμενα ἔτη, ὡς ἦτο μέχρι σήμερον. Ἐξαιροῦνται μόνον τὰ ἔτη τῶν αἰώνων, διὰ τὰ ὁποῖα θὰ ἰσχύῃ ὁ κατωτέρω κανὼν.

5) Τὰ ἔτη τῶν αἰώνων (δηλ. τὰ λήγοντα εἰς δύο μηδενικά) τότε μόνον θὰ ἦναι δίσεκτα, ὅταν ὁ ἀριθμὸς τῶν αἰώνων διαιρούμενος διὰ τοῦ 9 δώσῃ ὑπόλοιπον 2 ἢ 6. Ὅλα τὰ ἄλλα ἔτη τῶν αἰώνων θὰ ἦναι εἴη κοινά. Ἐπομένως μεταξὺ τῶν κατωτέρω σημειουμένων ἐτῶν τῶν αἰώνων, θὰ ἦναι βίσεκτα τὰ ὑπογραμμιζόμενα: Οὕτω.

<u>2000</u>	2100	2200	2300	
<u>2400</u>	2500	2600	2700	2800
<u>2900</u>	3000	3100	3200	
<u>3300</u>	3400	3500	3600	3700

Κατὰ τὴν διακανόνισιν ταύτην τὸ μέσον μῆκος τοῦ πολιτικοῦ ἔτους θὰ ἀποτελῆται ἐκ 365 ἡμερῶν, 5 ὥρῶν, 48' καὶ 48'' λεπτῶν, ἐν πλήρει συμφωνίᾳ πρὸς τὸ μέσον μῆκος τοῦ τροπικοῦ ἔτους.

6) Αἱ ἀκίνητοι ἑορταὶ θὰ ἔχωσι τὴν ἡμερομηνίαν, ἣν εἶχον μέχρι σήμερον.

7) Αἱ κινηταὶ ἑορταὶ θὰ καθορίζονται ἐκ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα. Κατὰ τὰς κανονικὰς διατάξεις, αἵτινες διατηροῦνται ἄθικτοι, τὸ Πάσχα θὰ ἑορτάζηται τὴν Κυριακὴν, ἣτις ἔπεται τῇ πρώτῃ πανσελήνῳ μετὰ τὴν ἑαρινὴν ἰσημερίαν.

8) Ὁ καθορισμὸς τῆς Πασχαλινῆς Πανσελήνου θὰ γίνηται ἐπὶ τῇ βάσει ἀστρονομικῶν ὑπολογισμῶν, λαμβανομένων πάντοτε ὑπ' ὄψιν τῶν ὑπὸ τῆς Ἐπιστήμης πραγματοποιουμένων προόδων, ὁ δὲ καθορισμὸς τῆς ἡμερομηνίας τοῦ Πάσχα θὰ γίνηται κατὰ τὸν χρόνον τῆς Ἁγίας Πόλεως Ἱερουσαλήμ.

9) Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον θὰ παρακαλέσῃ τὰ Ἀστεροσκοπεῖα ἢ τὰ τμήματα τῆς οὐρανοῦ μηχανικῆς τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν, Βελιγραδίου, Βουκουρεστίου καὶ Πουλκόβα (Πέτρούπολις) νὰ καταρτίσωσι πίνακας τοῦ Πασχαλίου μακρᾶς διάρκειας, τοὺς ὁποίους θὰ ἀνακοινώσῃ εἰς ἀπάσας τὰς Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας.

10) Ἡ παροῦσα μεταρρύθμισις τοῦ Ἰουλιανοῦ Ἡμερολογίου δὲν δύναται νὰ ἀποτελέσῃ ἐμπόδιον πρὸς μεταγενεστέραν αὐτοῦ τροποποίησιν, ἣν ἤθελον ἀποδεχθῆ ἅπασαι αἱ Χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι.

Παρατηρήσεις

Εἰς τὴν § 5.—Τὸ νέον Ἡμερολόγιον εἶναι ἀκριβέστερον τοῦ Γρηγοριανοῦ, οὗτινος τὸ μέσον μῆκος τοῦ ἔτους διαφέρει κατὰ 24 ἢ

26 δευτερόλεπτα τοῦ μέσου μήκους τοῦ τροπικοῦ ἔτους. Ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ μήκους τῶν πολιτικῶν ἔτων τοῦ νέου Ἡμερολογίου καὶ τοῦ Γρηγοριανοῦ εἶνε τόσον μικρὰ, ὥστε μόνον μετὰ 877 ἔτη θὰ παρατηρηθῇ διαφορὰ τῶν ἡμερομηνιῶν. Πράγματι μεταξὺ τῶν ἐπομένων ἔτων τῶν αἰώνων θὰ ἦναι δίσεκτα ἔτη ἐν τῷ Γρηγοριανῷ ἡμερολογίῳ τὰ ὑπογραμμιζόμενα ἔτη ἐν τῷ ἐξῆς πίνακι 2000, 2100, 2200, 2300. 2400, 2500, 2600, 2700. 2800. Ἡ ἀσυμφωνία λοιπὸν θὰ παρουσιασθῇ κατὰ τὸ ἔτος 2800.

Εἰς τὴν § 8.—Τῆς ἡμέρας λογιζομένης ἀπὸ μεσονυκτίου εἰς μεσονύκτιον, ἡ πολιτικὴ ἡμερομηνία τῆς πρώτης ἀντιστοιχίας τῆς σελήνης (opposition de la lune) μετὰ τὴν ἑαρινὴν ἰσημερίαν θελεῖ καθορισθῇ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ χρόνου τοῦ μεσημβρινοῦ, ὅστις διέρχεται διὰ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Τάφου. Ἡ πρώτη Κυριακὴ μετὰ τὴν ἡμερομηνίαν ταύτην εἶναι ἡ ἡμέρα τοῦ Πάσχα, δηλ. ἐὰν ἡ ἡμερομηνία αὕτη συμπέσῃ Κυριακὴν, τὸ Πάσχα θὰ ἑορτασθῇ τὴν ἐπομένην Κυριακὴν.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, τῇ 5 Ἰουνίου 1923.

† Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

† ὁ Κυζίκου Καλλίνικος

† ὁ Β. Ἀμερικῆς Ἀλέξανδρος

† ὁ Μητροπολίτης Μουροβουνίου καὶ Παραθαλασσίας Γαβριήλ

† ὁ Νικαίας Βασίλειος

† ὁ Δυρραχίου Ἰάκωβος

Ἀρχιμανδρίτης Ἰούλιος Σκριμπάν

Β. Ἀντωνιάδης

Δρ. Μ. Μιλάνκοβιτς καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βελιγραδίου

Ὁ Γραμματεὺς

† Ἀρχιμανδρίτης Γερμανὸς

Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου

Β'.

Τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πανορθόδοξον Συνέδριον

συνελθὸν ὑπὸ τὴν προεδρείαν τῆς Α. Θ. Π.

τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου

κ. κ. ΜΕΛΕΤΙΟΥ τοῦ Δ'.

καὶ διασκεψάμενον κατὰ τὰς συνεδρίας τῆς 23ης Μαΐου καὶ 5 Ἰουνίου 1923 ἐπὶ τῶν ὄρων, ὑφ' οὓς θὰ ἡδύνατο ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία νὰ μετάσχη Διασκεψέως, ἀποβλεπούσης εἰς τὴν ἐξεύρεσιν νέου ἡμερολογίου τελειοτέρου ἐπιστημονικῶς καὶ πρακτικῶς; ἀποφασίζει ὁμοφώνως:

1) παρακαλεῖ τὸ Οἰκουμερικὸν Πατριαρχεῖον ὅπως μετὰ προηγουμένην συνεννόησιν μετὰ τῶν λοιπῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν δηλώσῃ εἰς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία προθύμως θέλει ἀποδεχθῆ τὸ μέλλον νὰ ἐξευρεθῆ νέον ἡμερολόγιον, ἐφ' ὅσον τοῦτο ἤθελον ἀποδεχθῆ πᾶσαι αἱ Χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι. Ἐὰν δὲ ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν ἐθεώρει ἑαυτὴν ἀναρμοδίαν ὅπως δεχθῆ τὴν τοιαύτην δήλωσιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐπαφίεται εἰς αὐτὸ νὰ ποιήσῃται τὴν ὡς ἄνω δήλωσιν ὅπως ἄλλως ἤθελε κρίνη ὀρθόν.

2) ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία προτιμᾷ μὲν ἡμερολόγιον διατηροῦν τὴν συνέχειαν τῆς ἐβδομάδος, δὲν δεσμεύεται δ' ὅμως ἐν τῇ ἀντιλήψει ταύτῃ, ἐν ἣ περιπτώσει αἱ ἄλλαι Ἐκκλησίαι συμφωνήσωσιν εἰς τὴν ἀποδοχὴν νέου ἡμερολογίου ἀπακτουίντος τὴν διακοπὴν τῆς συνέχειας τῆς ἐβδομάδος.

3) ἐφ' ὅσον θὰ ἐπήρχετο κοινὴ συγκατάθεσις τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία εἶναι πρόθυμος νὰ κηρυχθῆ ὑπὲρ τῆς μονιμοποιήσεως τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα ἐν ἡμέρᾳ πάντοτε Κυριακῇ.

4) ἐκφράζει τὴν εὐχὴν ὅπως ἡ τοιαύτη ἀμετακίνητος Κυριακὴ τοῦ Πάσχα ἀντιστοιχῇ πρὸς τὴν πραγματικὴν Κυριακὴν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, δι' ἐπιστημονικῆς μεθόδου καθοριζομένην.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις τῇ 5 Ἰουνίου 1923·

† Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

† ὁ Κυζίκου Καλλίνικος

† ὁ Β. Ἀμερικῆς Ἀλέξανδρος

† ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου καὶ Παραθαλασσίας Γαβριὴλ

† ὁ Νικαίας Βασίλειος

† ὁ Δυρραχίου Ἰάκωβος

Ἄρχιμανδρίτης Ἰούλιος Σκριμπάν

Β. Ἀντωνιάδης

Δρ. Μ. Μιλάνκοβιτς, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βελιγραδίου

Ὁ Γραμματεὺς

† Ἄρχιμανδρίτης Γερμανὸς

Ἄρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου

Γ.

Τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πανορθόδοξον Συνέδριον

συνελθὸν ὑπὸ τὴν προεδρείαν τῆς Α. Θ. Π.

τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου

κ. κ. ΜΕΛΕΤΙΟΥ τοῦ Δ'.

ἐπιληφθὲν κατὰ τὰς συνεδρίας τῆς 25 καὶ 30 Μαΐου καὶ 5 Ἰουνίου 1923, τῆς ἐξετάσεως τοῦ ζητήματος, «ἐὰν ἡ ὑφισταμένη προτεραιότης μεταξύ τῶν μυστηρίων γάμου καὶ ἱερωσύνης εἶναι ἀμετακίνητος», καὶ λαβὸν ὑπ' ὄψιν ὅτι:

ἀμφοτέρωθεν τὰ Μυστήρια ταῦτα ἀπὸ τε δογματικῆς καὶ μυστηριακῆς ἀπόψεως ἐξεταζόμενα δὲν ἀποκλείουσιν ἀλλήλα,

καὶ ὅτι ἡ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας πάλαι ὀρισθεῖσα καὶ μέχρι τοῦδε κρατοῦσα σχετικὴ πρᾶξις ἐπιδέχεται τροποποίησιν, ὑπαγορευομένην σήμερον ὑπ' αὐτοῦ τοῦ συμφέροντος τῆς διακονού-

σης καὶ τῆς διακονουμένης Ἐκκλησίας, ἐφ' ὅσον ὑπονοεῖται μὲν εἰς Γραφικὰς ρήσεις (πρβλ. Α΄ Κορ. 9, 5.), ἀνεκτὴ δ' ἐστὶ καὶ ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας (πρβλ. ἰ. καν. τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ).

ἀποφασίζει ποῦ μὲν ὁμοφώνως, ποῦ δὲ κατὰ πλειοψηφίαν:

1) Δέχεται ὅτι δὲν ὑφίσταται λόγος δογματικὸς μονίμου προτεραιότητος μεταξὺ τῶν μυστηρίων γάμου καὶ ἱερωσύνης καὶ συνεπῶς θεωρεῖ κατ' ἀρχὴν ἐπιτρεπόμενον τὸν γάμον τῶν ἱερέων καὶ διακόνων μετὰ τὴν χειροτονίαν, ἐξαιρουμένων μέντοι ἐκείνων, οἵτινες ἔχουσι δεσμευθῆ διὰ μοναχικῆς εὐχῆς.

2) Δικαιῶνται αἱ Σύνοδοι τῶν ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιῶν ὅπως ἐπὶ τῇ γνωμοδοτήσει τοῦ ἀρμοδίου Ἐπισκόπου ἐπιτρέπωσιν εἰς τοὺς αἰτοῦντας ἱερεῖς καὶ διακόνους τὴν σύναψιν γάμου.

3) Τὸ μέτρον τοῦτο λογίζεται κανονικῶς ἔγκυρον μέχρι τῆς συγκλήσεως Πανορθόξου Συνόδου, ἣτινι μόνῃ ἀπόκειται ὅπως περιβάλλῃ τὴν διάταξιν ταύτην διὰ κύρους καθολικοῦ.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις τῇ 5 Ἰουνίου 1923.

† Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

† ὁ Κυζίκου Καλλίνικος

† ὁ Β. Ἀμερικῆς Ἀλέξανδρος

† ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου καὶ Παραθαλασσίας Γαβριήλ

† ὁ Νικαίας Βασίλειος

† ὁ Δυρραχίου Ἰάκωβος

Ἀρχιμανδρίτης Ἰούλιος Σκριμπάν

Β. Ἀντωνιάδης

Ὁ Γραμματεὺς

† Ἀρχιμανδρίτης Γερμανὸς

Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου

Δ'.

Τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πανορθόδοξον Συνέδριον

συνελθὸν ὑπὸ τὴν προεδρείαν τῆς Α. Θ. Π.

τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου

κ. κ. ΜΕΛΕΤΙΟΥ τοῦ Δ'.

ἐπιληφθὲν κατὰ τὰς συνεδρίας τῆς 25 καὶ 30 Μαΐου καὶ 5 Ἰουνίου 1923 τῆς ἐξετάσεως τοῦ ὑπὸ ἐπείγουσαν ὄλως μορφήν προβάλλοντος ἐν τισι τῶν ἐπὶ μέρος Ἐκκλησιῶν ζητήματος περὶ τοῦ δευτέρου γάμου τῶν ἐκ θανάτου τῶν ἰδίων συμβιωῶν χηρευσάντων ἱερέων καὶ διακόνων,

καὶ λαβὸν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἐκπαλαι καὶ ὑπὲρ ἑαυτῆς κανονικᾶς διατάξεις ἔχουσα σχετικὴ πρᾶξις τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας δὲν ἔχει ἄθικτον τὴν ἱερότητα καὶ τὸ κῦρος ἀναλλοίωτον,

καὶ ὅτι ὡς τοιαύτη ἐπιδέχεται τροποποίησιν ὑπαγορευομένην ὑπὸ ἐπείγουσῶν ἀναγκῶν καὶ περιστάσεων τινῶν ἐπὶ μέρος αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν καὶ ἀποβλέπουσαν εἰς αὐτὸ τὸ συμφέρον τῆς ὅλου Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ποιμαινούσης τε καὶ ποιμαινομένης,

ἀποφασίζει ὁμοφώνως:

1) Θεωρεῖ ἐπιτρεπόμενον τὸν δεύτερον γάμον εἰς τοὺς συνεπεία θανάτου χηρεύσαντας ἱερεῖς καὶ διακόνους, ὡς μὴ ἀντιβαίνοντα εἰς τὸ καθόλου πνεῦμα τῆς Εὐαγγελικῆς διδασκαλίας, μᾶλλον δὲ καὶ προλαμβάνοντα μῶμον κατὰ τῆς ἱερατικῆς καταστάσεως.

2) Δικαιοῦνται αἱ Σύνοδοι τῶν ἐπὶ μέρος Ἐκκλησιῶν ὅπως ἐπὶ τῇ γνωμοδοτήσει τοῦ ἀρμοδίου Ἐπισκόπου ἐπιτρέπωσιν εἰς τοὺς αἰτοῦντας ἐν χηρείᾳ ἱερεῖς καὶ διακόνους τὴν σύναψιν δευτέρου γάμου.

3) Λογίζεται τὸ μέτρον τοῦτο κανονικῶς ἔγκυρον μέχρι τῆς συγκλήσεως Πανορθόδοξου Συνόδου, ἣτινι μόνῃ ἀπόκειται ὅπως περιβάλῃ τὴν διάταξιν ταύτην διὰ κύρους καθολικοῦ.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις τῇ 5 Ἰουνίου 1923.

† Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

† ὁ Κυζίκου Καλλίνικος

† ὁ Β. Ἀμερικῆς Ἀλέξανδρος

† ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου καὶ Παραθαλασσίας Γαβριήλ

† ὁ Νικαίας Βασίλειος

† ὁ Δυρραχίου Ἰάκωβος

Ἀρχιμανδρίτης Ἰούλιος Σκριμπάν

Β. Ἀντωνιάδης

Ὁ Γραμματεὺς

† Ἀρχιμανδρίτης Γερμανὸς

Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου

Ε΄.

Τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πανορθόδοξον Συνέδριον
συνελθὸν ὑπὸ τὴν προεδρείαν τῆς Α. Θ. Π.
τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ. κ. ΜΕΛΕΤΙΟΥ τοῦ Δ΄.

καὶ διασκεψίμενον κατὰ τὰς συνεδρίας τῆς 30 Μαΐου καὶ 1 καὶ 5 Ἰουνίου 1923 ἐπὶ τῶν κάγωθι ζητημάτων, ἐν ἐκτιμῆσει καὶ τῶν ὑπαρχουσῶν ἀναγκῶν καὶ περιστάσεων τῶν ἐπὶ μέρος Αὐτοκεφίλων Ἐκκλησιῶν καὶ πρὸς τὸ συμφέρον καθόλου τῆς τε διακονοῦσης καὶ διακονουμένης Ἐκκλησίας,

ἀποφασίζει ὁμοφώνως:

1) Διάκονος πρὸ τοῦ 21 ἔτους τῆς ἡλικίας μὴ χειροτονεῖσθω, μήτε Πρεσβύτερος πρὸ τοῦ 24, μήτε Ἐπίσκοπος πρὸ τοῦ 30.

2) Τὸ ποιμαντορικὸν καθήκον συνυπονοεῖ ἀπαραιτήτως τὴν σωματικὴν καὶ πνευματικὴν ἐπάρκειαν τοῦ ποιμένου τῆς Ἐκκλησίας, ἀπόκειται δὲ τῇ κατὰ τόπους Ἱερᾷ Συνόδῳ, ὅπως διαπιστοῦσα τὴν ἐπάρκειαν ταύτην τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ αὐτῆς κληρικῶν ἐνεργῇ τὸ προσῆκον.

3) Εὐρίσκομεν ὀρθὸν καὶ σύμφωνον πρὸς τὴν παραγγελίαν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου (Α΄ Κορ. 11, 14) καὶ τὰς διατάξεις καὶ τὴν πρᾶξιν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, ὅπως κείρηται ἡ κόμη τῶν κληρικῶν, καὶ ὅπως ἡ ἐν τῇ κοινῳνίᾳ ἐξωτερικὴ περιβολὴ αὐτῶν, μὴ ἀπομακρυνομένη τοῦ ρυθμοῦ τῆς ἐνδυμασίας τῶν λαϊκῶν, τηρῇ ἀπαρεγκλίτως τὰς περὶ χρωμάτων καὶ πολυτελείας ἀρχαίας κανονικὰς διατάξεις. Αἱ λοιπαὶ λεπτομέρειαι ἀνήκουσιν εἰς τὰς Συνόδους τῶν ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιῶν.

4) Ἡ μοναχικὴ εὐχὴ συνισταμένη εἰς τὸ μικρὸν καὶ μέγα σχῆμα θεωρεῖται ὑποχρεωτικῶς τηρητέα ἰσοβίως, ἐφ' ὅσον ἐδόθη οὐχὶ ἐνωρίτερον τοῦ 25ου ἔτους τῆς ἡλικίας.

5) Θεωροῦνται ὑποχρεωτικῶς κωλύματα τοῦ γάμου πάντα τὰ ρητῶς ὀνομαζόμενα ἐν τοῖς Κανόσιν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Τὰ ἐκτὸς τούτων κατὰ μεταγειεστέρας διατάξεις φερόμενα κωλύματα ἐξοικονομοῦνται ὑπὸ τῶν κατὰ τόπους Συνόδων κατὰ τὰς ἐκάστοτε ἀνάγκας.

6) Ἐπειδὴ παρετηρήθη ἐνιαχοῦ τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν χαλάρωσις τῶν δεσμῶν τοῦ Μυστηρίου τοῦ γάμου πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ διαζύγιον, ἀποφαινόμεθα ὅτι τότε καὶ μόνον γάμος ἐκκλησιαστικῶς συναφθεὶς θεωρεῖται καὶ ἐκκλησιαστικῶς διαλελυμένος, ὅταν ἡ ἀρμοδία ἐκκλησιαστικὴ Ἀρχὴ κηρύξῃ αὐτὸν ὡς τοιούτον. Ἐν τῇ διαλύσει δὲ τοῦ γάμου τὸ ἔνοχον μέλος δὲν δύναται νὰ ἔλθῃ εἰς ἐτέρου γάμου κοινῳνίαν πρὸ τῆς παρελεύσεως ἔτους ἀπὸ τῆς διαλύσεως. Ἐν οὐδεμιᾷ δὲ περιπτώσει ἐπιτρέπεται νὰ ἔλθῃ εἰς γάμου κοινῳνίαν μετὰ τοῦ προσώπου, μεθ' οὗ ἀπεδείχθη δικαστικῶς ὅτι διεπρίχθη ἡ μοιχεία, ἐξ ἧς προῆλθεν ἡ διάλυσις τοῦ γάμου.

7) Ἐπαφίνεται εἰς τὰς ἐπὶ μέρους Ἐκκλησίας ὅπως ρυθμίσωσιν ἐκάστοτε τὸν χρόνον τοῦ μετ' ἀργίας ἑορτασμοῦ τῶν ἐν μέσῳ τῆς ἑβδομάδος συμπιπτουσῶν ἑορτῶν τῶν ἁγίων μέχρις ἐξευρέ-

σεως καὶ ἀποδοχῆς νέου ἡμερολογίου, προβλέποντος τὸν καθ' ἑκάστην Κυριακὴν ἑορτασμὸν ὠρισμένων ἑορτῶν, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὀλιγοστεύσεως τῶν ἡμερῶν ἀργίας.

8) Προκειμένου περὶ νηστειῶν, ἐκάστη ἐκκλησιαστικὴ Ἀρχὴ δύναται νὰ χειραγωγῆται ἐκ τοῦ **ΞΘ** Ἀποστολικοῦ Κανόνος ὀρίζοντος: «Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὑποδιάκονος, ἢ ἀναγνώστης, ἢ ψάλτης, τὴν ἁγίαν Τεσσαρακοστὴν τοῦ Πάσχα οὐ νηστεύει, ἢ Τετράδα ἢ Παρασκευὴν, καθαιρείσθω· ἐκτὸς εἰ μὴ δι' ἀσθένειαν σωματικὴν ἐμποδίζοιτο· εἰ δὲ λαϊκὸς εἴη, ἀφοριζέσθω». Διὰ τὰς ἐκάστοτε δὲ ἀναγκαίας οἰκονομίας ἔστω ὡς χειραγωγὸς τὸ εἰς τὸν αὐτὸν κανόνα σχόλιον τοῦ Βαλσαμῶνος ἔχον ἐπὶ λέξει οὕτω: «Σημείωσαι ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι κυρίως μία ἐστὶ νηστεία: ἢ τεσσαρακονθήμερος, ἢ τοῦ Πάσχα. Εἰ γὰρ ἦσαν καὶ ἄλλαι, ἐμνήσθη ἂν καὶ τούτων ὁ κανὼν. Πλὴν καὶ κατὰ τὰς ἄλλας νηστήμους, ἤγουν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων καὶ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ νηστεύοντες οὐκ αἰσχυνησόμεθα....».

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις τῇ 5 Ἰουνίου 1923.

† **Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ**

† ὁ Κυζίκου Καλλίνικος

† ὁ Β. Ἀμερικῆς Ἀλέξανδρος

† ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου καὶ Παραθαλασσίας Γαβριὴλ

† ὁ Νικαίας Βασίλειος

† ὁ Δυρραχίου Ἰάκωβος

Ἀρχιμανδρίτης Ἰούλιος Σκριμπάν

Β. Ἀντωνιάδης

Ὁ Γραμματεὺς

† Ἀρχιμανδρίτης Γερμανὸς

Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου

ΣΤ'.

Τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πανορθόδοξον Συνέδριον
συνελθὸν ὑπὸ τὴν προεδρείαν τῆς Α. Θ. Π.
τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ. κ. ΜΕΛΕΤΙΟΥ τοῦ Α'.

ἀποφασίζει ὁμοφώνως κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 1 Ἰουνίου 1923:

1) Δέχεται μετὰ χαρᾶς τὴν διαβιβασθεῖσαν πρότασιν τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Τρανσυλβανίας Νικολάου, περὶ πανηγυρικοῦ ἑορτασμοῦ κατὰ τὸ 1925 τῆς 1600 ἐπετείου τῆς ἐν Νικαίᾳ Α'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

2) Παρακαλεῖ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ὅπως ἀναλάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν, ἵνα τὸ γεγονός τοῦτο ἑορτασθῇ ἐπαξίως ὑφ' ὅλης τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὄχι μόνον κατὰ τόπους, ἀλλὰ καὶ διὰ συγκλήσεως Πανορθόδοξου Συνόδου, ἐπὶ προγράμματι ἐπιλύσεως πάντων τῶν ἀπασχολούντων ἐν τῷ παρόντι τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν ζητημάτων.

3) Προστίθεται ἡ εὐχὴ ὅπως εἰς τὸν συνεορτασμὸν τοῦτον προσκληθῶσιν καὶ πᾶσαι αἱ Ἐκκλησίαι αἱ ἀποδεχόμεναι τὸ Σύμβολον τῆς Νικαίας.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, τῇ 5 Ἰουνίου 1923.

† Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

† ὁ Κυζίκου Καλλίνικος

† ὁ Β. Ἀμερικῆς Ἀλέξανδρος

† ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου καὶ Παραθαλασσίας Γαβριήλ

† ὁ Νικαίας Βασίλειος

† ὁ Δυρραχίου Ἰάκωβος

Ἀρχιμανδρίτης Ἰούλιος Σκριμπάν

Β. Ἀντωνιάδης

Ὁ Γραμματεὺς

† Ἀρχιμανδρίτης Γερμανὸς

Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου

Ζ'.

Τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πανορθόδοξον Συνέδριον
συνελθὸν ὑπὸ τὴν προεδρείαν τῆς Α. Θ. Π.
τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ. κ. ΜΕΛΕΤΙΟΥ τοῦ Δ'.

γενόμενον ἐν γνώσει ὅτι συνήλθεν ἐν Μόσχᾳ ἐκκλησιαστικὴ κλη-
ρικολαϊκὴ Συνέλευσις, ἣτις μεταξὺ ἄλλων ἀντικανονικῶν ἀποφάσεων
ἐξέδοτο καὶ ἀπόφασιν καθαιρέσεως τοῦ ἐν φυλακῇ κρατουμένου Μα-
καριωτάτου Πατριάρχου Μόσχας καὶ πάσης Ρωσσίας Τύχωνος,
ἀποφασίζει ὁμοφώνως τάδε:

1) Ἐκφράζει θλίψιν μὲν διὰ τὴν πράξιν ταύτην ἐναντίον τοῦ
Πρωθιεράρχου τῆς ἐν Ρωσσίᾳ Ἀγιοτάτης Ἐκκλησίας, ἐν ᾧ μάλι-
στα χρόνῳ διαρκεῖ τὸ μαρτύριον αὐτοῦ, συμπάθειαν δὲ ἐγκάρδιον
πρὸς τον ὁμολογητὴν Πατριάρχην.

2) Ἀναπέμπει δέησιν πρὸς τὸν Ὑψιστον ὑπὲρ ἐνισχύσεως
αὐτοῦ μέχρι τελευταίας ἀναπνοῆς ἐν τῷ καλῷ τῆς πίστεως ἀγῶνι.

3) Ποιεῖται ἔκκλησιν πρὸς ἅπαντα τὸν χριστιανικὸν κόσμον
ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως ἐκ τῶν δεσμῶν αὐτοῦ τε καὶ τῶν συνδεσμῶν
αὐτῷ ἱεραρχῶν καὶ λοιπῶν κληρικῶν.

4) Παρακαλεῖ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ὅπως διασκεφθῇ
μετὰ τῶν λοιπῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν περὶ τῆς ἐν Ρωσσίᾳ ἐκκλη-
σιαστικῆς καταστάσεως, εἰς τρόπον ὥστε νὰ δοθῇ καθοδήγησις ἀ-
σφαλῆς εἰς τὴν τεταραγμένην θρησκευτικὴν συνείδησιν τοῦ δεινῶς
ἐν τῇ πίστει δοκιμαζομένου εὐσεβοῦς Ρωσικοῦ λαοῦ.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις τῇ 6 Ἰουνίου 1923.

† Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

† ὁ Κυζίκου Καλλίνικος

† ὁ Β. Ἀμερικῆς Ἀλέξανδρος

† ὁ Μητροπολίτης Μαυροβουνίου καὶ Παραθαλασσίας Γαβριήλ

† ὁ Νικαίας Βασίλειος

† ὁ Δυραχίου Ἰάκωβος

Ἄρχιμανδρίτης Ἰούλιος Σκριμπάν

Ὁ Γραμματεὺς

Β. Ἀντωνιάδης

† Ἀρχιμανδρίτης Γερμανός

Δρ. Μ. Μιλάνκοβιτς

Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	σελῖς
Ἐπίσημος ἔναρξις τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐπιτροπῆς τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν	3
Ἐπίσημος ἔναρξις τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐπιτροπῆς τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν	5

Α'. ΠΡΑΚΤΙΚΑ

Ἐπίσημος ἔναρξις τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐπιτροπῆς τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν	11
Α'. Συνεδρία (10 Μαΐου 1923)	17
Β'. » (11 » »)	23
Γ'. » (18 » »)	41
Δ'. » (21 » »)	66
Ε'. » (23 » »)	78
ΣΤ'. » (25 » »)	91
Ζ'. » (30 » »)	120
Η'. » (1 Ἰουνίου »)	152
Θ'. » (5 » »)	168
Ι'. » (6 » »)	183
ΙΑ'. » (8 » »)	188
Παράρτημα. Ἡμερολογιακὸν σχέδιον	199

Β'. ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Α'. περὶ διορθώσεως τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου	211
Β'. περὶ τῶν ὄρων τῆς συμμετοχῆς εἰς διάσκεψιν ἀποβλέπουσαν εἰς τὴν ἐξεύρεσιν τελειότερου ἡμερολογίου	214
Γ'. περὶ τοῦ γάμου τῶν ἱερέων καὶ διακόνων μετὰ τὴν χειροτονίαν	215

Δ'. περὶ τοῦ δευτέρου γάμου τῶν συνεπέια θανάτου χηρευσάντων ἱερέων καὶ διακόνων	σελὶς 217
Ε'. περὶ διαφόρων:	
1) ἡλικία τῶν χειροτονουμένων διακόνων, ἱερέων καὶ ἐπισκόπων	218
2) ὄριον ἐπαρκείας τῶν ποιμένων	219
3) κουρὰ τῆς κόμης καὶ ἐξωτερικὴ περιβολὴ τῶν κληρικῶν	»
4) τήρησις μοναχικῆς εὐχῆς	»
5) κωλύματα τοῦ γάμου	»
6) διάλυσις τοῦ γάμου	»
7) ὁ μετ' ἀργίας ἑορτασμός τῶν ἐν μέσῳ τῆς ἑβδομάδος ἑορτῶν τῶν Ἀγίων	»
8) νηστεία	»
ΣΤ'. περὶ ἑορτασμοῦ τῆς 1600 ἐπετείου τῆς α'. ἐν Νι- καία Οἴκουμ. Συνόδου	221
Ζ'. περὶ συμπαθείας πρὸς τὸν ἐν φυλακῇ Π]χην τῆς Ρωσσίας Τύχωνα	222.

1

